

รายงานฉบับสมบูรณ์

การวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย ในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา”

ผศ.ดร.เบตร หงษ์ไกรเลิศ
ผศ.ดร.กุลธิดา จันทรเจริญ

สนับสนุนโดย
สำนักงานสนับสนุนการพัฒนาโยบายสาธารณะ:
เพื่อสุขภาวะรองรับสังคมสูงวัย

TIME BANK

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย ใช้กระบวนการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวกับธนาคารเวลาทั้งในและต่างประเทศ ศึกษากระบวนการและถอดบทเรียนการดำเนินงานของหน่วยงาน/พื้นที่ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลาจากต่างประเทศ ระยะเวลาการศึกษาวิจัย 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2561 มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1) ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิและบทเรียนต่าง ๆ 2) สืบค้นประสบการณ์การดำเนินงานจิตอาสา และความคิดเห็นต่อ “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย 3) ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษากรณีตัวอย่าง 4) จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) 5) ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบเทคนิคสามเส้า (triangular technique) เพื่อพิจารณาร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย 6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย เครื่องมือในการศึกษาวิจัยได้แก่ 1) แบบสำรวจประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาและความคิดเห็นต่อธนาคารเวลา 2) แบบการสนทนากลุ่ม 3) แบบการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ กลุ่มเป้าหมายในการสำรวจ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาพื้นที่นำร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 จำนวน 47 โครงการ 36 หน่วยงาน

ผลการศึกษา จากการสืบค้นข้อมูล 550 เว็บไซต์ พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้เพื่อการศึกษา 255 ชิ้นงาน พบ 223 เว็บไซต์ ที่สะท้อนการดำเนินงานจิตอาสา 20 โครงการ/พื้นที่ มีกิจกรรมจิตอาสา ใน 3 ลักษณะคือ การลงมือร่วมกิจกรรมช่วยเหลือ (17 พื้นที่/ร้อยละ 85.0) การบริจาคเงินทุน (10 พื้นที่/ร้อยละ 50.0) และการบริจาคสิ่งของ (11 พื้นที่/ร้อยละ 55.0) ส่วนผลการสำรวจและถอดบทเรียน การดำเนินงาน 47 โครงการที่ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ พบ มี 11 โครงการ (ร้อยละ 23.4) ที่ระบุกิจกรรม ที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานธนาคารเวลา คือ การจัดทำกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน มีการบันทึกความดี/เวลาของกิจกรรม และมีระบบฝาก ถอนเวลา สำหรับองค์ความรู้เกี่ยวกับธนาคารเวลาพบว่า แนวคิดหลักของธนาคารเวลาคือ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” กฎหลักคือ เวลาของทุกคนมีค่าเท่ากัน คือ 1 ชั่วโมง = 1 เครดิตเวลา (คะแนน) ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จคือ ต้องมีผู้นำ หรือ “คณะทำงานที่มีธรรมาภิบาล” ธนาคารเวลา มีค่านิยมหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) ทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ 2) เปลี่ยนคำ

นิยามของคำว่างาน จากสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน เป็นเวลา ทำให้งานที่ทำในธนาคารกลายเป็นสิ่งที่ทำจากจิตอาสา 3) เปลี่ยนแนวคิดการช่วยเหลือจากการถามเป็นอาสา 4) สร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน 5) การเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ 10 ประการได้แก่ 1) การจัดให้มีคณะกรรมการจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่ 2) สร้างการรับรู้ การยอมรับของสังคม ชุมชนในพื้นที่ 3) เตรียมความพร้อม สร้างความร่วมมือในพื้นที่ 4) สำรวจบริบท จัดทำฐานข้อมูล 5) จัดตั้งคณะกรรมการธนาคารเวลา 6) จัดตั้งธนาคารเวลา 7) เปิดรับสมัครสมาชิกและดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม 8) เสริมพลังจิตอาสา 9) ถอดบทเรียน ติดตาม ประเมินผลแบบเสริมพลัง 10) สังเคราะห์บทเรียน รายงานผลการดำเนินงาน

ข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบด้วย 4 ข้อเสนอ ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมประชากรทุกกลุ่มวัย รับสถานการณ์สังคมสูงวัย 2) ระดมพลังจิตอาสาในสังคมไทยดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย 3) ขับเคลื่อนการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย ให้เป็นรูปธรรม 4) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย

คำสำคัญ: ธนาคารเวลา สังคมสูงวัย ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ABSTRACT

This research and development of policy recommendations focused on the concept of a “time bank” for the aging society in Thailand. This research used mixed methods of data collection, including both quantitative and qualitative methods. The objectives of the research were to review the knowledge base and experience in applying a time bank, both domestically and abroad. This study also distilled lessons learned from organizations implementing programs for aging society, and provides recommendation for policies to accommodate the rapidly increasing number of the population that is elderly by applying the concept of a time bank as applied in other countries. This research was conducted over four months during August to November, 2018. The research was implemented in the following steps: (1) Review of existing documents and secondary data; (2) Survey of experience in implementing volunteer activity and opinions about time banking for the aging society; (3) Conduct field-based case studies; (4) Perform content analysis on the qualitative data; (5) Conduct brainstorming with key informants and resource persons using a triangular technique to draft the policy recommendations; and (6) Finalize policy recommendations. The data collection tools include the following: (1) Survey form on the experience in implementing volunteer programs and opinions toward time banking; (2) Discussion guide for focus group discussions; and (3) Data collection form for secondary sources. The target population for the survey includes participants in a workshop on pilot projects in time banking, convened by the Department of Older Persons of the Ministry of Social Development and Human Security (MSDHS) on August 14-15, 2018. A total of 47 projects were reviewed, implemented by 36 organizations.

This study reviewed information from 550 web sites and found that 255 information from 223 web sites relevant to the objectives of this research. Of these, 20 projects emphasized the use of volunteerism, and these had elements of the following: (1) Collaborative assistance (17 locations, or 85%); (2) Cash donation-driven (ten locations or 50%); and (3) In-kind donation-driven (11 locations or 55%). The researcher also synthesized the findings from lessons learned of 47 projects who participated in the MSDHS workshop. It was found that 11 projects (23.4%) had activities which related to a time bank system, i.e., activities to support the community and society. There was recording of the advantages of the time bank, the time involved, and the system of depositing and withdrawing time. The core concept of the time bank is the principle of

“Neighboring Helping Neighboring.” A key requirement is that the time of each individual be considered equal to each other. That is, one hour = one time credit (points). Factors behind the success of the time bank approach includes the need for strong leadership. There should be a task force which embodies the principles of good governance. 5 values of Time banks: (1) The experience of everyone has value which can be productively shared with others; (2) The concept of time as a unit of earning money is redefined as time used for volunteering activities; (3) There is a change in the paradigm of receiving to giving on a voluntary basis; (4) There is a social network that is strong and works through a process of sharing and exchange; and (5) There is mutual respect of those involved, and there is equality in order to promote peaceful co-existence.

The following are recommended steps in setting up a time bank based on the findings of this study: (1) Appoint a task force to conduct the preparations for setting up the time bank; (2) Inform local residents about the system so that there is acceptance by the local community and society; (3) Allow for a period of preparedness and building of a collaborative spirit in the locality; (4) Conduct a survey of the local context and create a database; (5) Appoint a time bank board of directors; (6) Establish the time bank for service; (7) Open the time bank for membership and conduct activities to help society; (8) Promote a volunteer mindset; (9) Extract lessons learned, and conduct monitoring and evaluation as a supportive measure; (10) Synthesize the lessons learned and produce progress reports.

The following are policy recommendations based on the findings of the study: (1) Preparedness of the local population in all age groups to accept the situation of aging society; (2) Mobilization of volunteerism in Thai society to implement the time bank concept to accommodate the aging society; (3) Advocacy for the time bank to make more concrete and (4) There should be improvements in the infrastructure to facilitate time banks for aging society.

Key words: time bank, aging society, policy recommendations

คำนำ

จากผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า โครงสร้างประชากรในประเทศไทยกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในอนาคตอันใกล้ประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีมากกว่าประชากรเด็ก และจะเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสัดส่วนของผู้สูงอายุ 60 ปี มีสูงถึงร้อยละ 20 จากผลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนี้จะทำให้เกิดภาวะพึ่งพิงวัยทำงานที่สูงขึ้น ซึ่งหมายถึงผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานจะต้องรับภาระการเลี้ยงดูและดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ววัยแรงงานเหล่านั้นมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุลดน้อยลง

จากสถานการณ์ดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการต่าง ๆ ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย ซึ่งหนึ่งในมาตรการเหล่านั้นคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 กำหนดให้ธนาคารเวลาเป็น 1 ใน 10 ประเด็นเร่งด่วนด้านผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2564 เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุที่เป็นเป้าหมายหลัก โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้เริ่มดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2561 มีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ กรมกิจการผู้สูงอายุ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 44 พื้นที่นำร่อง

ในขณะเดียวกันสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิวิจัยเพื่อพัฒนามนุษย์และชุมชน โดยการสนับสนุนของสำนักงานสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะรองรับสังคมสูงวัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มีรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์ การดำเนินงานที่เกี่ยวกับธนาคารเวลาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ศึกษากระบวนการ และถอดบทเรียน การดำเนินงานของหน่วยงานและพื้นที่ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงปฏิบัติการสำหรับการจัดตั้งธนาคารเวลาในประเทศไทย และข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา”

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกภาคีเครือข่าย ที่มีส่วนร่วมให้ผลงานวิจัยการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” เกิดประโยชน์ต่อสังคมสูงวัยของประเทศไทย

คณะผู้วิจัย
พฤศจิกายน 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	6
3. คำถามการวิจัย	6
4. ขอบเขตของการศึกษา	6
5. นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
1. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยและผลกระทบ	8
2. พระราชบัญญัติ (พรบ.) กฎ ระเบียบ มาตรการการดูแลผู้สูงวัยของประเทศไทย	20
3. “จิตอาสา” และการดำเนินงานเพื่อสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย	28
4. แนวคิด หลักการและการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ	43
บทที่ 3 การดำเนินงานศึกษาวิจัย	88
1. วิธีการดำเนินงาน	88
2. ระยะเวลา	92
3. งบประมาณ	92
4. ผลที่ได้รับ	92
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	93
1. ผลการสำรวจพื้นที่นำร่อง “ธนาคารเวลา” สำหรับผู้สูงอายุ	93
2. ผลการเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย	119
3. กรณีศึกษาการดำเนินงานธนาคารความดีและสถาบันการเงินชุมชนหนองสาหร่าย ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี	127
4. ผลการประมวลประสบการณ์การดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ	132

สารบัญ	หน้า
บทที่ 5 สรุป วิเคราะห์สถานการณ์การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงานธนาคารเวลา	138
1. สรุปข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย	138
2. การวิเคราะห์สถานการณ์การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย	158
3. ข้อเสนอเชิงนโยบาย	164
4. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ	170
เอกสารอ้างอิง	174
ประวัตินักวิจัย	180

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในกลุ่มประเทศอาเซียน พ.ศ. 2523-2593	9
2	สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2537-2557	10
3	แนวโน้มประชากรผู้สูงอายุและเด็กของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2533-2583	11
4	พีรามิดประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2533, 2543, 2551 และ 2573	12
5	พีรามิดประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2559	13
6	จำนวนผู้สูงอายุที่ทำงานในปี พ.ศ. 2554 - 2557	14
7	แหล่งที่มาของรายได้หลักของผู้สูงอายุใน ปีพ.ศ. 2554 - 2557	14
8	ร้อยละของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่คนเดียว	14
9	ประชากรผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ	15
10	อัตราการพึ่งพิงวัยทำงานของเด็กและผู้สูงอายุ	15
11	รายได้ของผู้สูงอายุที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน	16
12	แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ	16
13	ขั้นตอนการดำเนินงานศึกษาวิจัย	89
14	จำนวนโครงการที่ระบุงการมีขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ	110
15	การประชุมพลังในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการของคณะท้องถิ่น ท้องที่ ตำบล หนองสาหร่าย	129
16	กระบวนการบริหารจัดการธนาคารความดีตำบลหนองสาหร่าย	131
17	ข้อสรุป 5 ประเด็นจากการศึกษา	139
18	สรุปขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละโครงการ	149
19	การเทียบเคียงธนาคารเวลาภายใต้ 3 องค์ประกอบของ 47 โครงการ	149
20	ค่านิยมหลัก 5 ประการของธนาคารเวลา	152
21	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามการจัดทำธนาคารเวลา รองรับสังคมสูงวัย	161
22	การวิเคราะห์สถานการณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงานธนาคารเวลา รองรับสังคมสูงวัย	169
23	ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการต่อการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย	173

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานตาม บันทึกข้อตกลงว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย	27
2	สรุปกิจกรรมจิตอาสา/ธนาคารจิตอาสา/ธนาคารความดี ที่ได้สืบค้นวรรณกรรม 20 พื้นที่	39
3	ตารางค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ Community Weaver 3 (CW3) รายปี (จ่าย 2 ปี)	47
4	รายชื่อธนาคารเวลาแยกประเภทกลุ่มที่มีสมาชิกในธนาคารเวลา	60
5	คำหลักในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำแนกตามประเด็นการศึกษา	90
6	องค์ประกอบ หมวดหมู่ของการสืบค้นข้อมูลและการเตรียมข้อมูลเพื่อการ วิเคราะห์เนื้อหา	91
7	ระยะเวลาของการปฏิบัติงานจำแนกตามกิจกรรม	92
8	การสำรวจโครงการจิตอาสา ที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานธนาคารเวลา จำแนกตามภูมิภาคและหน่วยงานดำเนินงาน	94
9	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่บ้านทั้งที่มีอาคารติดบ้าน ติดเตียง	95
10	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	100
11	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน	102
12	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้าย	104
13	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือในกลุ่มพระสงฆ์	104
14	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือในกลุ่มประชาชนทั่วไป	105
15	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ไร้ที่พึ่ง (สุนัข แมวจรจัด)	107
16	โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือสังคมในประเด็นอื่น ๆ	108
17	แสดงขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการที่ได้ตอบแบบสำรวจ	111
18	โครงการที่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ตามแนวคิดหลักการของคานัน อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ	118

ตารางที่		หน้า
19	ผลการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 1 กรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงานธนาคาร เวลารองรับสังคมสูงวัย	121
20	ผลการเสนอองค์ประกอบกลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลาจากการสนทนา กลุ่มภาพรวม	122
21	ผลการเสนอตัวอย่างประเด็นการให้บริการผู้สูงอายุจากการสนทนากลุ่มภาพรวม	124
22	ผลการเสนอรูปแบบการบันทึกเวลาเมื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ	126
23	สรุปการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศต่าง ๆ	137

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงของฐานประชากร ที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น โดยรายงานของกรมกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นดีซา) ที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2561 ระบุว่า จำนวนประชากรโลกในปัจจุบันมี 7,600 ล้านคน และจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 9,800 ล้านคนในปีพ.ศ.2593 นอกจากนี้ ยังได้ระบุว่าจำนวนประชากรสูงอายุคาดว่าจะเพิ่มขึ้นจาก 962 ล้านคนทั่วโลกในปี 2560 เป็น 2,100 ล้านคนในปี 2593 และเป็น 3,100 ล้านคน ในปี 2643 (“ยูเอ็นเผยแพร่ประชากรโลก,” 2560, 22 มิถุนายน) จากสถานการณ์ดังกล่าว เห็นได้ว่า ในปี 2596 จะมีประชากรผู้สูงอายุถึงร้อยละ 21.4 ของประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และเดินทางสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาความหมายของการเป็น “ผู้สูงอายุ” นั้น ชมพูนุท พรหมภักดี (2556) ได้ระบุว่า องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้ให้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ประชากรทั้งเพศชาย และเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (60+) โดยเป็นการนิยามนับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลก ยังไม่มีการให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยามตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้ว มักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุ ตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี สำหรับประเทศไทย “ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ส่วนคำว่า “สังคมผู้สูงอายุ” องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปรวมทั้งเพศชาย และเพศหญิงมากกว่า 10% ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ

2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) คือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% หรือ ประชากรอายุ 65 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 14% ของประชากรโดยรวมทั้งหมดของทั้งประเทศ

3) Super - aged society คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญมั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน

สำหรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า นับตั้งแต่ปี 2548 ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยแล้ว และปัจจุบันมีผู้สูงอายุประมาณ 10.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ ในปี 2559 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปราะบาง โดยหนึ่งในสามของผู้สูงอายุ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน บุตรซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักมีสัดส่วนลดลง ร้อยละของผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มที่สูงขึ้น และอยู่ในภาวะที่พึ่งพิงประมาณ 4 แสนคน และใน 20 ปีข้างหน้า จะมีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคน และมีผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมเพิ่มเป็น 1.4 ล้านคน นอกจากนี้ ยังพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเมืองและในชนบท มีความเหลื่อมล้ำ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้วยข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ อาทิ การเดินทาง การรับรู้ถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560) จากสภาวะการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ย่อมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแล รักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และดูแลทั้งในด้านที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่จะเพิ่มระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงฐานประชากรดังกล่าว ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยเตรียมการเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน บุคลากร และมีนโยบายในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ อาทิ การทำงานอย่างต่อเนื่อง การหารายได้เพิ่ม การออม การพัฒนาระบบบำนาญของรัฐ การมีเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานดังกล่าว มุ่งเป้าไปสู่การดูแลกลุ่มผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายสำคัญ ในขณะที่หลายประเทศมีความพยายามพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมของทุกกลุ่มวัย เพื่อเตรียมการรองรับเมื่อต้องเผชิญกับภาวะสังคมสูงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก จึงนับเป็นประเทศแรกๆ ที่มีการตื่นตัว และนำรูปแบบ แนวคิดของ “ธนาคารเวลา” (Time Bank) มาปรับใช้ หลังจากนั้น ได้มีการแพร่ขยายไปสู่สหราชอาณาจักร (United Kingdom, UK) ปัจจุบันมีหน่วยธนาคารเวลากว่าหนึ่งร้อยแห่งในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์และเวลส์ โดยหลาย ๆ แห่งได้รับการสนับสนุนทุนจากรัฐบาลและองค์กรที่เป็นแม่ข่าย (umbrella organization) และอีกกว่า 40 ประเทศทั่วโลก อาทิ อิสราเอล สเปน เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ที่นำรูปแบบการดำเนินงานของธนาคารเวลามาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงบริการ การจัดการกระบวนการยุติธรรม ในกลุ่มเด็กและเยาวชน การบำบัดกลุ่มยาเสพติด การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย และประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรี

ทั้งนี้ ธนาคารเวลา มีที่มาจากประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของสหรัฐอเมริกาที่มีการแลกเปลี่ยนของ "เหรียญเวลา" (time dollars) กลับไปยังทศวรรษ 1980 เมื่อ "ธนาคารเวลา" ถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการพึ่งพากันเอง และถูกยกขึ้นเพื่อตอบโจทย์เร่งด่วนทางสังคมท่ามกลางการขาดแคลนทรัพยากร ด้วยการรวบรวมทรัพยากรที่มีค่าที่สุดคือ "มนุษย์" และใช้ประโยชน์ของ "มนุษย์" ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนกระทั่งในปี 1987 มูลนิธิโรเบิร์ต วูด จอห์นสัน (Robert Wood Johnson Foundation) ได้สนับสนุนทุนเพื่อดำเนินงาน "ธนาคารเวลา" ในพื้นที่นาร์รอง โดยมี มาชิ เบลช (Mashi Blech) จัดทำโครงการดูแลผู้สูงอายุ โดยเพื่อนช่วยเพื่อน นาร์รองงานธนาคารเวลาในนิวยอร์ก และในปี 1990 มีชุมชนหลายแห่งเริ่มดำเนินการด้วยชุมชนเอง จนกระทั่งในปี 1995 เอ็ดการ์ คาคัน (Edgar Cahn) ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน ผู้คิดแนวคิดธนาคารเวลา ได้จัดตั้งธนาคารเวลาของสหรัฐอเมริกาขึ้น (Time Banks USA) เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารเวลาทั่วประเทศ ด้วยการสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านความรู้และซอฟต์แวร์ และมีองค์กร hourworld ร่วมสนับสนุนซอฟต์แวร์ธนาคารเวลาและการฝึกอบรมด้วย (Kerry, 2018)

ธนาคารเวลา สามารถดำเนินการได้ทั้งในเชิงปัจเจกชน กลุ่มคน และองค์กร โดยหลักการหรือค่านิยมของการดำเนินงาน "ธนาคารเวลา" ที่ได้รับการแลกเปลี่ยนอย่างแพร่หลาย ประกอบด้วย 5 ประการ (TimeBank Aotearoa New Zealand, 2018) คือ

- 1) Asset: สินทรัพย์ ซึ่งคนทุกคนต่างมีสินทรัพย์ที่มีค่าในการแบ่งปันให้กับผู้อื่นได้
- 2) Redefining Work: เปลี่ยนนิยามของการทำงานใหม่ โดยเงินไม่สามารถที่จะซื้อหรือจ่ายได้ สำหรับงานบางงาน อาทิ การสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้าน การสร้างประชาธิปไตย การขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคม ดังนั้น หน่วยของเวลา (time credits) จะถูกเปลี่ยนเป็นรางวัล สิ่งตอบแทน และถูกแสดงถึงคุณค่าและเป็นเกียรติต่อการทำงานนั้น
- 3) Reciprocity: การพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นการช่วยเหลือในลักษณะสองทางที่เสริมพลังซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผู้รับคือผู้ให้ ด้วยคำถามที่ว่า "ฉันสามารถช่วยอะไรคุณได้บ้าง" "How can I help you?" จะถูกเปลี่ยนเป็น "คุณจะช่วยใครได้บ้าง" "Will you help someone too?" สิ่งเหล่านี้ จะทำให้การให้เกิดขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นการสร้างสังคมโลกที่ดีสำหรับทุกคน
- 4) Social Networks: เครือข่ายสังคม ในการช่วยเหลือซึ่งกัน สร้างชุมชนให้เกิดการสนับสนุน เข้มแข็งและไว้วางใจ การสร้างรากฐานของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ไว้วางใจและสร้างเป็นเครือข่ายโดยใช้รูปแบบของธนาคารเวลานั้น เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเข้มแข็งและกิจกรรมของชุมชน
- 5) Respect: ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นรากฐานของการมีอิสระในการพูด การนับถือศาสนา และการให้คุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล การเคารพซึ่งกันและกันเป็นหัวใจและจิตวิญญาณของประชาธิปไตย และมุ่งมั่นเคารพในสิ่งที่บุคคลนั้น ๆ เป็น โดยไม่คาดหวังให้บุคคลเป็นในสิ่งที่เราต้องการให้เป็น

เอ็ดการ์ คาห์น (Edgar Cahn) (Timebank USA. (n.d). เชื่อว่าธนาคารเวลามีพลังอำนาจที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันในสังคม เพราะว่า “กฎทอง” (golden rule) ของธนาคารเวลา คือ ทุกชั่วโมงของการกระทำ มีค่าที่เท่ากัน โดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติของการกระทำนั้น ๆ การช่วยเหลือของกิจกรรม 1 ชั่วโมง จะได้รับ 1 คะแนนเท่า ๆ กัน โดยรูปแบบของการให้และการรับ มี 4 รูปแบบของการแลกเปลี่ยนคือ

- 1) 1:1 คือ หนึ่งคนทำกิจกรรมช่วยเหลือหนึ่งคน เช่น การพาไปพบแพทย์
- 2) 1:Many คือ หนึ่งคนทำกิจกรรมกับให้กับกลุ่มคน เช่น ครูสอนโยคะ 1 คน ทำกิจกรรมกับสมาชิก 4 คน
- 3) Many:1 คือ กลุ่มคนทำกิจกรรมกับคนหนึ่งคน เช่น สมาชิกคน 4 คน ทำกิจกรรมทำความสะอาดสวนให้กับผู้สูงอายุ 1 คน
- 4) Many-Many คือ กลุ่มคนได้รับเครดิตเวลา จากการร่วมกิจกรรมกับกลุ่มคน

ในประเทศไทย คำว่า “ธนาคารเวลา” ดูประหนึ่งเป็นคำใหม่ ในนิยาม และแนวคิดดังที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม หากเทียบเคียงกิจกรรมการเตรียมความพร้อมในการรองรับสังคมสูงวัยในบริบทของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยได้มีการเตรียมความพร้อมในหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐ และการดำเนินงานโดยชุมชน กลุ่มคน ที่รวมกลุ่มและมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการร่วมคิด ร่วมทำเพื่อชุมชน ประกอบกับมีนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งชาติราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ส่งผลให้ชุมชนและท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทหลักในกระบวนการพัฒนา และจัดบริการสังคมเพื่อดูแลผู้สูงอายุในหลากหลายรูปแบบ อาทิ 1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว ในการจัดระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยมีโรงพยาบาลชุมชนเป็นแกนหลัก 2) ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับภาคี 3) การขับเคลื่อนผ่านรูปแบบสมัชชาสุขภาพจังหวัด ที่ตื่นตัวสร้างความร่วมมือกับภาคีทุกภาคส่วน (“ชุมชนเข้มแข็ง,” 2561, 7 มิถุนายน)

ประสบการณ์การดำเนินงานในประเทศไทย ที่มีความตื่นตัวในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเพื่อรองรับสังคมสูงวัย และมีแนวโน้มที่เชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการในรูปแบบของธนาคารเวลานั้น พบว่ารูปแบบการดำเนินงานการขับเคลื่อนงานรองรับสังคมสูงวัยโดยกลไกภาครัฐเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบของรัฐสวัสดิการ ส่วนการดำเนินงานในรูปแบบของชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ เป็นไปในลักษณะจิตอาสาตามบริบทของสังคมไทยที่เป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อเกิดเป็นธนาคารความดี ธนาคารจิตอาสา อาทิ การดำเนินงานที่สนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กว่า 60 พื้นที่ และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) ซึ่งมีเป้าหมาย

เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนและขับเคลื่อนและยกระดับจิตอาสาและจิตใจของคนในประเทศ เป็นการส่งเสริมอาสาสมัคร ที่เน้นการสื่อสารผ่านแนวคิด “ธนาคารเวลา” (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561, 17 พฤษภาคม)

นอกจากนี้ ด้วยความตระหนักในปัญหาของการก้าวสู่สังคมสูงวัย ก่อเกิดความเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) (2561, 6 มิถุนายน) ได้ระดมความร่วมมือของภาคีเครือข่าย วางแผนเพื่อขับเคลื่อนงานธนาคารเวลา รองรับสังคมสูงวัย โดยมีการจัดประชุมหารือแนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาขึ้น มีภาคีเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลาย อาทิ สสส. สำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว.) ศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่ายภาค โครงการพัฒนาระบบและบูรณาการการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนท้องถิ่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.) มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น โดยทุกภาคีเครือข่าย ต่างเห็นพ้องถึงประโยชน์ และเห็นว่าเป็นก้าวจ้าวที่ประเทศไทยควรพิจารณาประยุกต์ใช้แนวคิดงานธนาคารเวลา มาปรับใช้เพื่อรองรับสังคมสูงวัยของประเทศ อย่างไรก็ตาม ด้วยแนวคิดงานธนาคารเวลา เป็นแนวคิดจากต่างประเทศ ซึ่งอาจมีบริบทที่แตกต่างจากบริบทสังคมไทย และเป็นแนวคิดใหม่สำหรับประเทศไทย จึงอาจมีความไม่ชัดเจนในรายละเอียดของการบริหารจัดการในกระบวนการต่าง ๆ จึงส่งผลต่อข้อถกเถียงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ที่ยังไม่ตกผลึกที่จะนำไปเป็นมติและแนวทางการดำเนินงาน อาทิ

- 1) การนำแนวคิดธนาคารเวลามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเป็นข้อดี ด้วยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมของการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นทุนเดิม แต่ไม่ควรเอาตัวเงินเป็นที่ตั้งในการดำเนินงาน
- 2) สังคมเมืองกับสังคมชนบทมีบริบทที่แตกต่างกัน การดำเนินงานธนาคารเวลา ควรจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 3) ชื่อ “ธนาคารเวลา” ควรจะมีการปรับให้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
- 4) กระบวนการขับเคลื่อน ควรมีการนำร่องหรือกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- 5) การเตรียมความพร้อมสังคมในการตระหนักในการเป็นสังคมสูงวัย และพัฒนาการเป็นจิตอาสาที่สามารถดูแลผู้สูงอายุ ควรเป็นอย่างไร
- 6) การศึกษาและถอดบทเรียนการดำเนินงานในพื้นที่ของประเทศไทย เป็นอย่างไร เป็นต้น

ประเด็นที่มาและความสำคัญของปัญหาที่ยังมีความไม่ชัดเจนในบทเรียนทั้งในและต่างประเทศเหล่านี้ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีการศึกษาและระดมความคิดเห็นจากภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความชัดเจน และกำหนดเป็นแนวนโยบาย และแนวปฏิบัติที่พร้อมในการหนุนเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนงานธนาคารเวลา ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมและกฎหมาย นโยบายของประเทศไทย ดังนั้น สำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว.) ในฐานะเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาแนวนโยบายที่เหมาะสมรองรับสถานการณ์

และกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว จึงเห็นสมควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยขึ้น เพื่อรองรับการดำเนินงานดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1. เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวกับธนาคารเวลา ทั้งในและต่างประเทศ
- 2.2. เพื่อศึกษากระบวนการ และถอดบทเรียนการดำเนินงานของหน่วยงาน/พื้นที่ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย
- 2.3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา

3. คำถามการวิจัย

- 3.1. องค์ความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวกับธนาคารเวลา ของหน่วยงานในประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นอย่างไรบ้าง ในมิติ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ผลเป็นอย่างไร
- 3.2. มีกระบวนการและบทเรียนในการจัดกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย จากกรณีตัวอย่าง เป็นอย่างไร และมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดธนาคารเวลา เป็นอย่างไร
- 3.3. ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมตามแนวคิดธนาคารเวลา เป็นอย่างไร และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงวัย โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา ควรเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตของการศึกษา

- 4.1. เป็นการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ด้วยการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย ได้แก่ ประเทศสวีเดน แลนด์ ญีปุ่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ภายในระยะเวลา 4 เดือน คือ เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2561 เท่านั้น
- 4.2. กลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่ เพื่อการถอดบทเรียนและเรียนรู้ประสบการณ์ กระบวนการที่เชื่อมโยงกับแนวคิดธนาคารเวลา ดำเนินการเฉพาะพื้นที่ ที่สำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว.) เป็นผู้กำหนดในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย

5. นิยามศัพท์

5.1.ธนาคารเวลา (Time Bank) ในที่นี้หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนบริการซึ่งกันและกัน โดยมีกิจกรรมการบริการ ที่นับเป็นหน่วยเวลา หรือหน่วยของการทำความดี มีการแลกเปลี่ยนตอบแทนเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เงิน การแลกเปลี่ยนการบริการ เป็นต้น ทั้งนี้ ในที่นี้ คำว่า ธนาคารเวลา ธนาคารความดี ธนาคารจิตอาสา เป็นคำที่ใช้แทนกันได้

- 5.2. ผู้สูงอายุ ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีขึ้นไป และมีความหมายเดียวกับคำว่า “ผู้สูงวัย”
- 5.3. สังคมสูงอายุ ในที่นี้หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่มีมากกว่าร้อยละ 7) และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ
- 5.4. สังคมสูงวัย ในที่นี้หมายถึง สังคมสูงอายุ ใช้แทนกันได้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ “ธนาคารเวลา” เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์บทเรียนและข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบด้วย

1. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยและผลกระทบ
2. พระราชบัญญัติ (พรบ.) กฎ ระเบียบ มาตรการในการดูแลผู้สูงวัยของประเทศไทย
3. “จิตอาสา” และการดำเนินงานเพื่อสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย
4. แนวคิด หลักการและการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

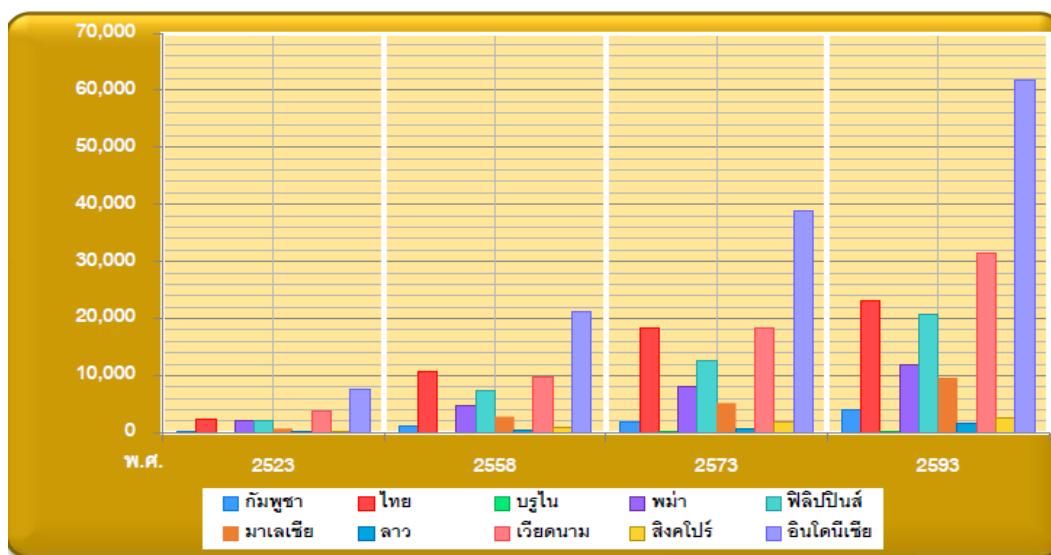
1. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยและผลกระทบ

1.1 สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัย

ในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ ใช้เกณฑ์อายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ” และยังใช้เกณฑ์อายุที่ 60 – 65 ปี เป็นช่วงเวลาของการเกษียณอายุการทำงาน ในขณะที่สหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีการกำหนดนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly person) แต่สหประชาชาติใช้อายุ 60 ปีขึ้นไปในการนำเสนอสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ (World Health Organization [WHO], 2002) สำหรับประเทศไทย กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560) แต่ทั้งนี้ จากการศึกษาของ รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2556) เรื่องมโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้เสนอว่าการกำหนดนิยามผู้สูงอายุในอนาคตควรจะเปลี่ยนแปลง โดย 1) กำหนดด้วยอายุเท่านั้น เนื่องจากชัดเจนที่สุดและสามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ 2) กำหนดด้วยอายุ และคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นเชิงบวก จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า และภูมิใจในตนเอง และทำให้ผู้สูงอายุต้องทำตัวให้เหมาะสมกับลักษณะเชิงบวก 3) คุณลักษณะที่เป็นเชิงบวกเท่านั้น เนื่องจากการกำหนดอายุที่แน่นอน มีผลทางจิตวิทยา ซึ่งทุกคนไม่ต้องการถึงวัยนี้ ด้วยภาพจำของผู้สูงอายุมีลักษณะเชิงลบ และ 4) ไม่มีนิยามผู้สูงอายุ เนื่องจากการรับรู้ว่าตนเองเป็นผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล การกำหนดนิยามโดยใช้อายุทำให้รู้สึกว่าตนเองแก่ ซึ่งผล

การศึกษานี้ ได้เสนอแนะให้นิยามผู้สูงอายุควรใช้เป็น 65 ปี เนื่องจากเป็นความเห็นส่วนใหญ่ของกลุ่มเป้าหมาย และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ทางด้านวิชาการประชากรศาสตร์ คือการมีอายุยืนยาวของผู้ที่มีอายุ 65 ปีในปัจจุบันเท่ากับผู้ที่อายุ 60 ปีเมื่อกว่าห้าสิบปีที่ผ่านมา และการกำหนดด้วยอายุอย่างเดียวจะทำให้สามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ สำหรับภาพลักษณ์เชิงบวกนั้น ควรใช้การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ไม่ใช่กำหนดนิยามเนื่องจากไม่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานเดียวกันได้

ปัจจุบันสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก รายงานจากสำนักข่าวเอเอฟพี ระบุว่าจำนวนประชากรสูงอายุคาดว่าจะเพิ่มขึ้นจาก 962 ล้านคนทั่วโลกในปี 2560 เป็น 2,100 ล้านคนในปี 2593 และเป็น 3,100 ล้านคน ในปี 2643 (“ยูเอ็นเผยประชากรโลก,” 2560, 22 มิถุนายน) ทั้งนี้ จากการคาดการณ์โครงสร้างประชากรตามกลุ่มอายุในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2593 ประชากรสูงวัย (60 ปี ขึ้นไป) ในกลุ่มประเทศอาเซียน ช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2593 พบว่า โดยภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกเว้น สิงคโปร์และไทย ซึ่งคาดการณ์ว่าจะลดลงในปี พ.ศ. 2593 และปี พ.ศ. 2558 ประเทศที่มีจำนวนประชากรสูงอายุสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อินโดนีเซีย (21.19 ล้านคน) ไทย (10.73 ล้านคน) และเวียดนาม (9.61 ล้านคน) ตามลำดับ ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในกลุ่มประเทศอาเซียน พ.ศ. 2523-2593 (Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat อ้างถึงใน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

ในขณะที่ประชากรวัยเด็ก (แรกเกิด - 14 ปี) ในกลุ่มประเทศอาเซียนมีแนวโน้มลดลงทุกประเทศ ยกเว้นฟิลิปปินส์ โดยประเทศที่มีประชากรวัยเด็กเริ่มลดลงในปี พ.ศ. 2558 ได้แก่ ไทยและเวียดนาม กลุ่มประเทศที่คาดว่าจะลดลงในปี 2573 ได้แก่ บรูไน พม่า สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย และกลุ่มประเทศที่คาดว่าจะ

ลดลงในปี พ.ศ. 2593 ได้แก่ กัมพูชา มาเลเซีย และลาว นอกจากนี้ ประชากรวัยแรงงาน (15 - 59 ปี) ซึ่งเป็นกำลังแรงงานของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียน ในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2593 ภาพรวมประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ได้แก่ กัมพูชา พม่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ลาว และอินโดนีเซีย ยกเว้น 3 ประเทศที่คาดการณ์ว่าจะมีแนวโน้มลดลงในปี พ.ศ. 2573 ได้แก่ ไทยและสิงคโปร์ ในส่วนประเทศบรูไนคาดว่าจะลดลงในปี พ.ศ. 2593 จากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่สัดส่วนคนวัยทำงานลดลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเช่นนี้ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุในอาเซียนสูงขึ้น กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และพบว่าช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2593 ทุกประเทศมีอัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่อัตราการพึ่งพิงวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์ มีอัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุสูงสุด ในปี พ.ศ. 2558 อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุอยู่ที่ 16.05 และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 อัตราการพึ่งพิงฯ เพิ่มสูงขึ้นเท่ากับ 36.48 และจะเพิ่มขึ้นถึง 61.61 ในปี พ.ศ. 2593 (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

สำหรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย มีแนวโน้มของการเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2537 พบว่า มีการขยายตัวของผู้สูงอายุจากร้อยละ 6.8 เป็นร้อยละ 14.9 ต่อประชากรทั้งหมดของประเทศ ในปี 2557 ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) ดังแผนภูมิที่ 2

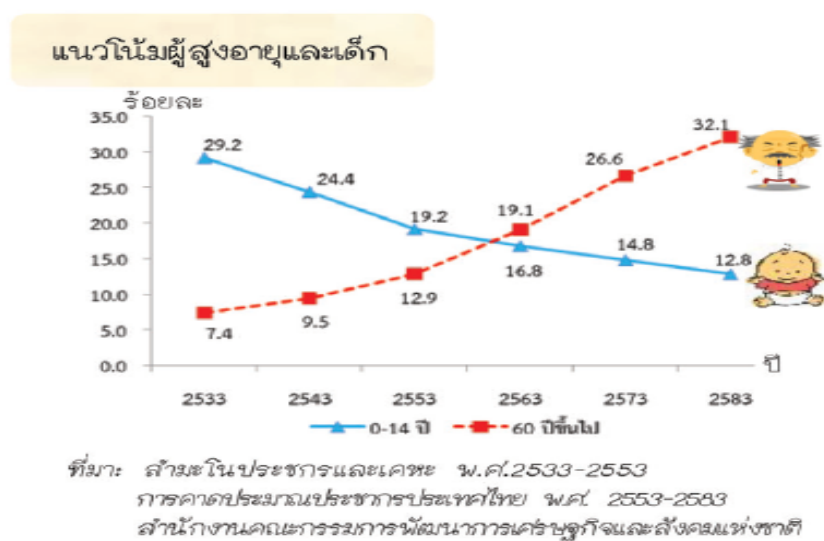

แผนภูมิที่ 2 สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2537-2557

(ที่มา: โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557 สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

ทั้งนี้ ในปี 2559 มีผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ช้าลงจนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ส่งผลให้ประชากรอายุ 80 ปี ขึ้นไปยังมีอัตราเพิ่มสูงตาม คือมากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี ดังนั้น อนาคตอันใกล้ ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เมื่อสัดส่วนของผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป

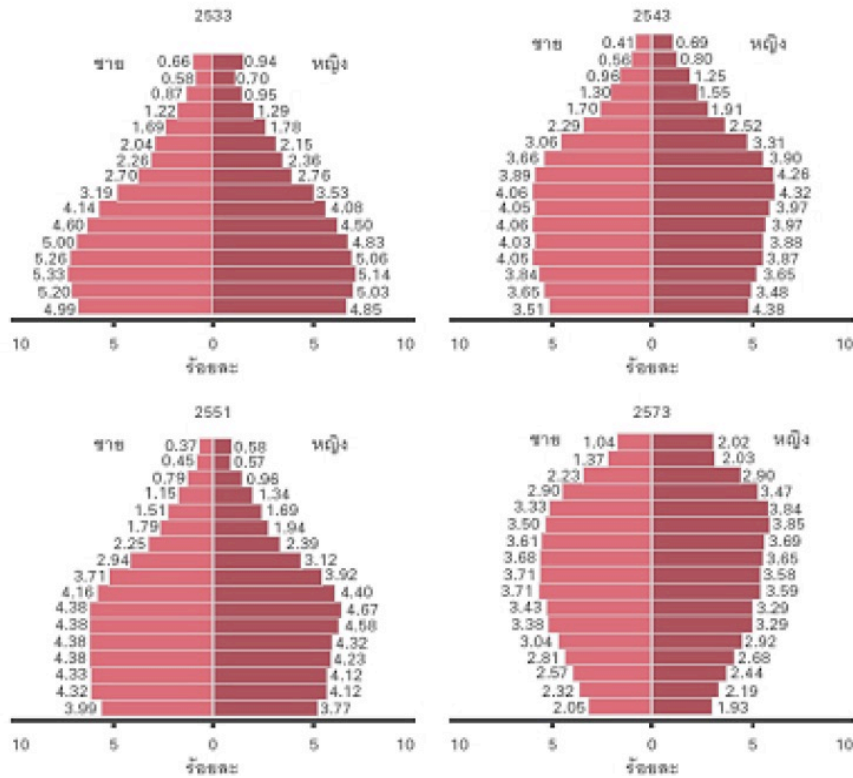
สูงถึงร้อยละ 20 การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ เห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อประชากรรุ่นที่เกิดระหว่างปี 2506-2526 กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่ช้า ดังนั้น อีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า ประชากรจำนวนมากนี้ จะมีอายุ 53-73 ปี ซึ่งจะส่งผลให้สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560) นั่นคือ ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super-aged society) นอกจากนี้ ประชากรเด็กและผู้สูงอายุ จะมีสัดส่วนที่สวนทางกัน กล่าวคือ ประชากรเด็กจะมีสัดส่วนที่ลดลง จากปี 2533 ซึ่งมีร้อยละ 29.2 ลดลงเป็นร้อยละ 12.8 ในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุ จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.4 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 32.1 ในปี 2583 ดังแผนภูมิที่ 3 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556).

แผนภูมิที่ 3 แนวโน้มประชากรผู้สูงอายุและเด็กของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2533-2583

ทั้งนี้ หากพิจารณาการกระจายตัวของประชากรตามกลุ่มอายุและเพศของประเทศไทย ด้วยการนำเสนอในแผนภูมิพีรามิดประชากร โดยฐานของพีรามิด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย [มส.ผส.], 2552) พบว่า ประชากรวัยเด็ก และประชากรที่อายุสูงขึ้นจะมีสัดส่วนน้อยลงตามลำดับเนื่องจากการตายในแต่ละปี โดยแต่ละส่วนของพีรามิด สะท้อนข้อมูลของประชากรแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ ส่วนกลางของพีรามิดแสดงถึงประชากรวัยแรงงาน และส่วนบนของพีรามิดแสดงถึงประชากรในวัยสูงอายุ พบว่า พีรามิดประชากรของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ.2533 ถึง พ.ศ.2573 มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างอย่างชัดเจนจากลักษณะของพีรามิดที่มีฐานกว้างในปี พ.ศ. 2533 กลายเป็นพีรามิดที่มีรูปคล้ายรวงผึ้งในปี พ.ศ.2573 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีอัตราเกิดและอัตราตายอยู่ในระดับต่ำ อัตราเกิดที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ฐานพีรามิดแคบลงเพราะเด็กเกิดน้อยลง อัตราตายที่ต่ำทำให้สัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่มอายุไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวได้ว่า ในปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยอยู่ในภาวะที่เรียกว่า “การปันผลทางประชากร” (Population dividend)

ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สัดส่วนของประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15 - 59 ปี) ซึ่งเป็นวัยผลิตและสามารถให้การเกื้อหนุนกลุ่มอายุอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม จากภาพประชากรในปี พ.ศ. 2573 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงอย่างมาก และถึงแม้ประเทศไทยยังคงมีสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานที่สูงอยู่ แต่ประชากรในวัยสูงอายุก็เพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนที่สูงมากอย่างชัดเจนดังแผนภูมิที่ 4

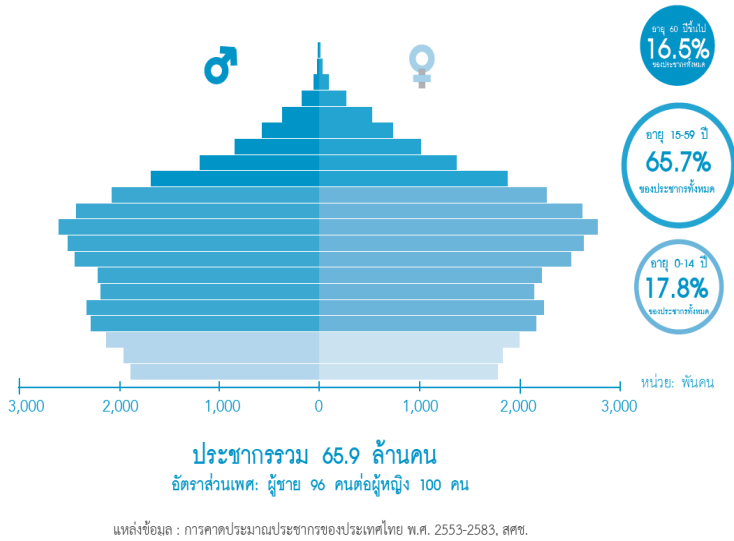

แผนภูมิที่ 4 พีรามิดประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2533, 2543, 2551 และ 2573

(ที่มา: รายงานสถานการณ์ ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2551, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย)

การคาดการณ์ดังกล่าว สอดรับกับพีระมิดของประชากรไทย พ.ศ. 2559 ที่ประชากรไทยมีจำนวน 65.9 ล้านคน มีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรอายุ 0-14 ปี มีร้อยละ 17.8 ของประชากรทั้งหมด นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในรูปแบบพีระมิดสะท้อนว่า ในอนาคตประชากรสูงอายุจะมีมากกว่าประชากรเด็ก (แผนภูมิที่ 5) (ปราโมทย์, 2560)

พีระมิดประชากรไทย พ.ศ. 2559

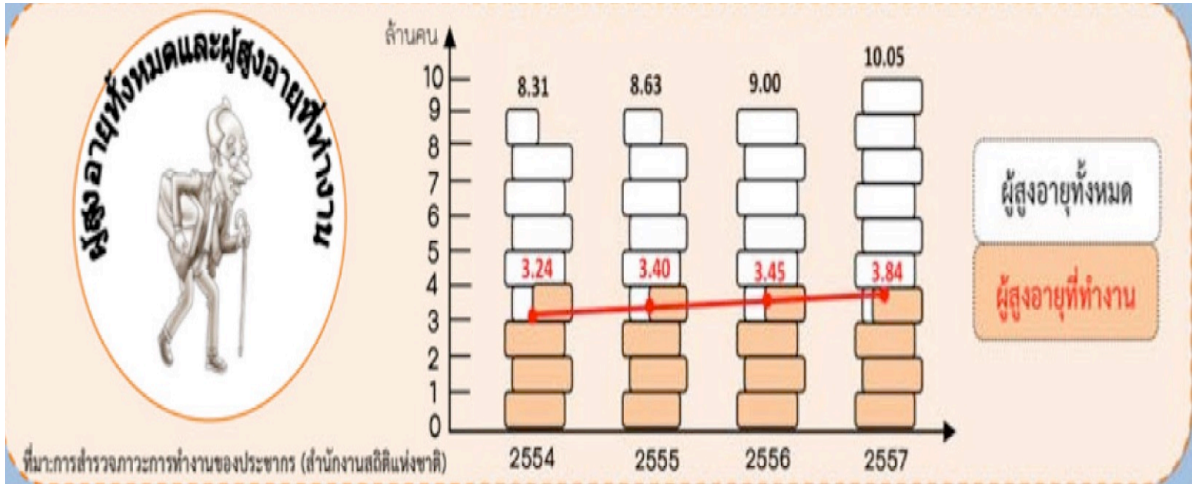

แผนภูมิที่ 5 พีระมิดประชากร
ของประเทศไทย พ.ศ.2559

ที่มา: การคาดประมาณประชากร
ประเทศไทย พ.ศ.2553-2583. สคช.

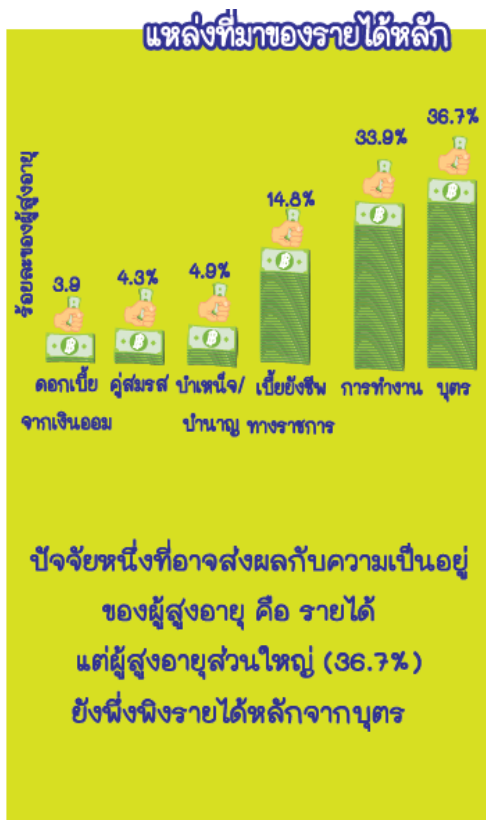
ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การกระจายตัวของประชากรไทย คาดประมาณว่าจะมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง หรือในเขตเทศบาลเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอีก ในปี 2553 มีประชากรในเขตเมืองร้อยละ 43 คาดว่าในปี 2563 ประชากรในเขตเมืองจะเพิ่มเป็นร้อยละ 52 และในปี 2578 จะเพิ่มเป็นร้อยละ 60 (ปีต่อมา ว่าพัฒนาวงศ์, ปราโมทย์ ประสาทกุล และสุรียพร พันพึ้ง, 2556) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชากรผู้สูงอายุ น่าจะมีสัดส่วนที่อาศัยอยู่ในเมืองมีสัดส่วนที่สูงตามไปด้วยเช่นกัน

ถึงแม้สถานการณ์ของประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วก็ตาม ผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2557 พบว่า ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไทยกว่า 3.84 ล้านคน ยังคงทำงาน (ร้อยละ 38.2 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 10.05 ล้านคน) ซึ่งเป็นอัตราที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554 ที่มีผู้สูงอายุ 3.24 ล้านคน ที่ยังคงทำงานอยู่ (แผนภูมิที่ 6) โดยผู้สูงอายุร้อยละ 61.7 ทำงานด้านเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม มีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 36.7 ยังพึ่งพิงรายได้หลักจากบุตร (แผนภูมิที่ 7) และการอาศัยอยู่คนเดียวของผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2550 มีผู้สูงอายุร้อยละ 7.7 อาศัยอยู่คนเดียว และมีสัดส่วนที่สูงขึ้นเป็นร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ.2557 (แผนภูมิที่ 8) ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ ร้อยละ 35.7 อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 25.6 อยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 21.1 อยู่ในภาคเหนือ ที่เหลืออาศัยในภาคใต้และกรุงเทพมหานคร (แผนภูมิที่ 9) ผลการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้เกิดภาวะพึ่งพิงวัยทำงาน โดยคาดว่า ในปี พ.ศ.2570 คนทำงาน 100 คน ต้องรับภาระเลี้ยงดูเด็กและผู้สูงอายุรวม 64 คน เพิ่มจากปี พ.ศ. 2560 ที่รับภาระการเลี้ยงดู 51 คน (แผนภูมิที่ 10) (สำนักงานสถิติ, 2557)

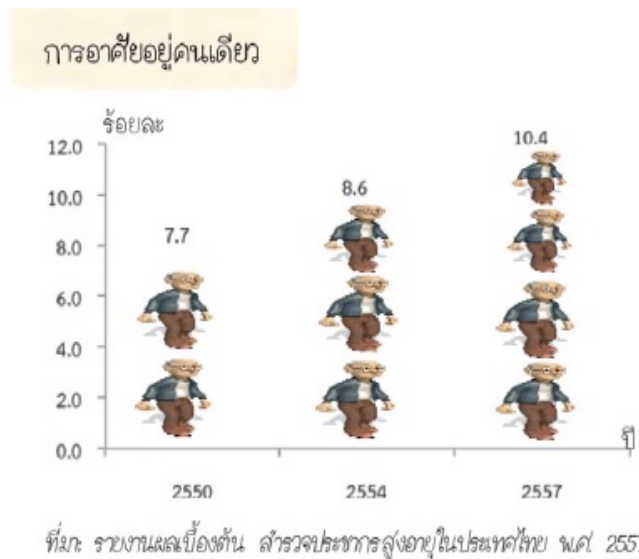

แผนภูมิที่ 6 จำนวนผู้สูงอายุที่ทำงานในปี พ.ศ. 2554 - 2557

ที่มา: การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

แผนภูมิที่ 7 แหล่งที่มาของรายได้หลักของผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2554 - 2557

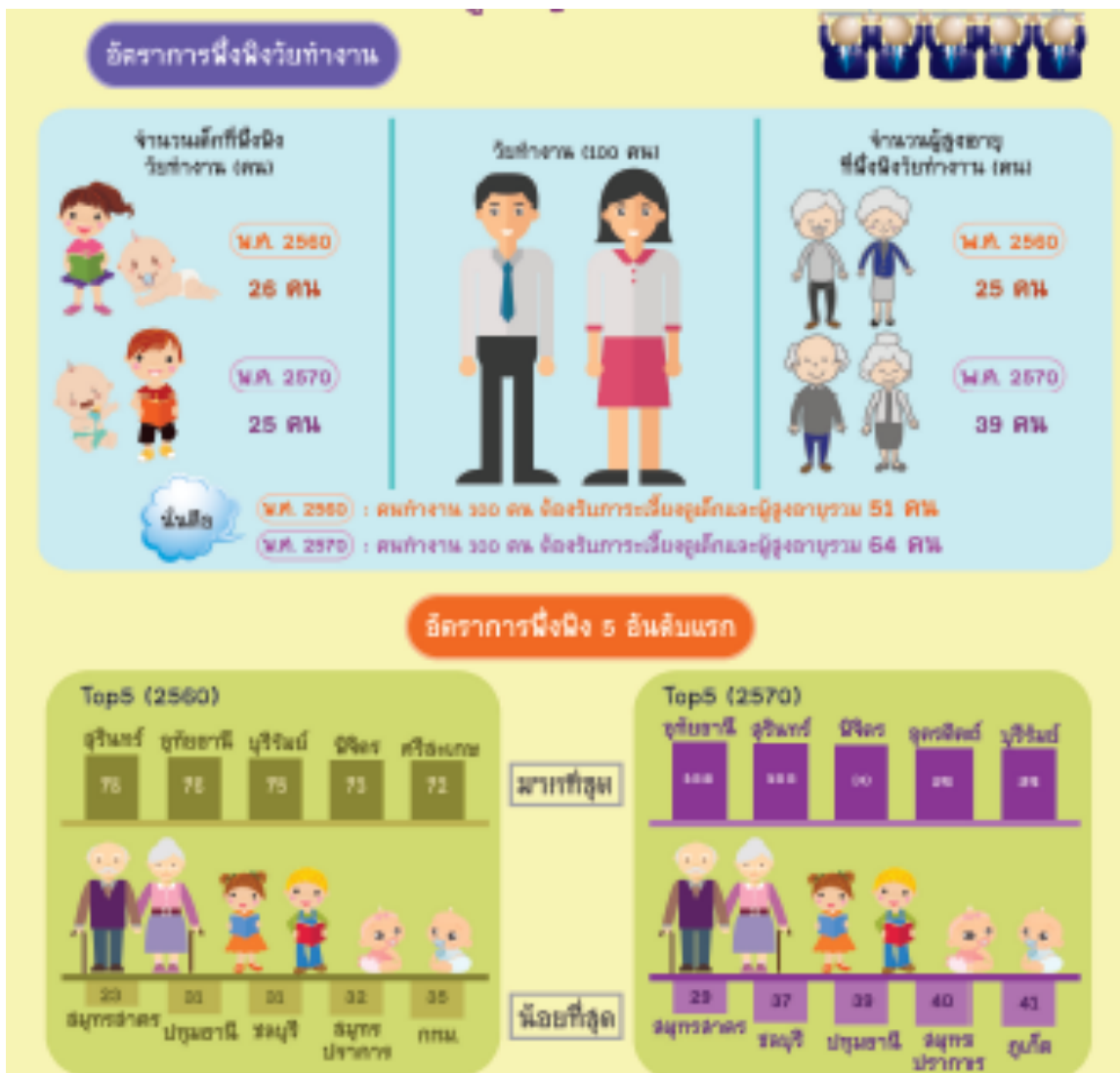

แผนภูมิที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่คนเดียว

แผนภูมิที่ 9 ประชากรผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ

(ที่มา: การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2557)

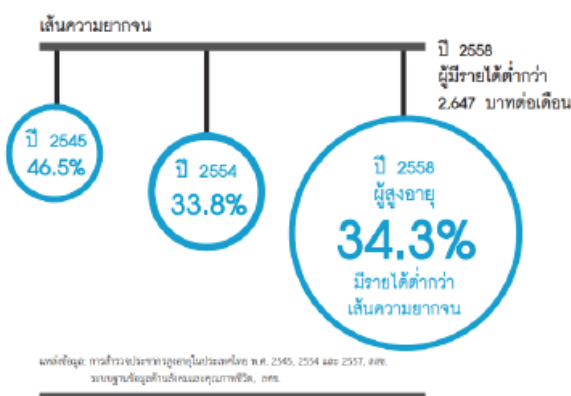

แผนภูมิที่ 10 อัตราการพึ่งพิงวัยทำงานของเด็กและผู้สูงอายุ

(ที่มา: การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583

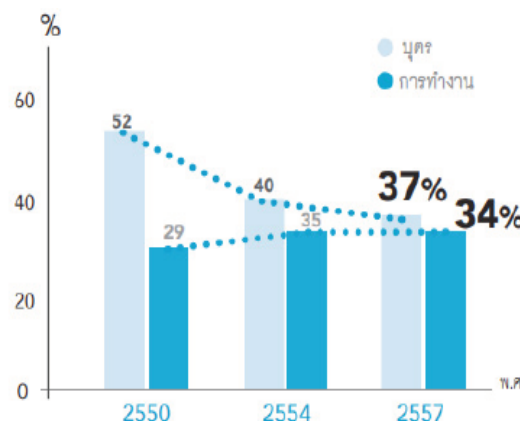
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ในด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 มีผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนถึงร้อยละ 34.3 ของประชากรสูงอายุ โดยเส้นความยากจน เป็นตัวชี้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจ และเป็นมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำที่เป็นจำนวนเงิน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารและสิ่งจำเป็นที่ไม่ใช่อาหารในขั้นพื้นฐานที่ทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ และจากข้อมูลยังระบุว่าแหล่งรายได้ของผู้สูงอายุที่สำคัญยังคงมาจากบุตรถึงร้อยละ 37 แต่อัตรารายได้ส่วนนี้มีการปรับตัวลดลง จากร้อยละ 52 ในปี พ.ศ. 2550 ในขณะที่แหล่งรายได้ จากการทำงานเป็นแหล่งที่มีอัตราส่วนที่สูงขึ้นจากร้อยละ 29 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 34 ในปี พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ ผู้สูงอายุยังคงมีการทำงานอยู่ในระดับที่สูง โดยหากแบ่งตามช่วงอายุของผู้สูงอายุพบว่า ช่วงอายุ 60 – 64 ปี ผู้สูงอายุยังคงทำงานถึง ร้อยละ 59 ช่วงอายุ 65 – 69 ปี มีผู้สูงอายุทำงานถึง ร้อยละ 46 ช่วงอายุ 70 – 74 ปี มีผู้สูงอายุทำงาน ร้อยละ 25 และช่วงอายุตั้งแต่ 75 ปี ขึ้นไปยังมีผู้สูงอายุทำงานอยู่ประมาณ ร้อยละ 11 ในขณะที่แหล่งรายได้อีกหนึ่งแหล่ง คือ การได้รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุประมาณ 8 ล้านคน ซึ่งพบว่ามีกรจ่ายเบี้ยยังชีพในปี พ.ศ. 2559 เป็นมูลค่าถึง 63,219 ล้านบาท (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ [พม.], 2561) (แผนภูมิที่ 11 และ 12)

แผนภูมิที่ 11 รายได้ของผู้สูงอายุที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน

(ที่มา: การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545, 2554 และ 2557, สศช. ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต, สศช. การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583, สศช.)

แผนภูมิที่ 12 แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ

(ที่มา: รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559)

1.2 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการเป็นสังคมสูงวัย

ข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 – 2583 (ปีพินิจว่าพัฒนวงศ์, และคนอื่นๆ, 2556) โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เสนอผลกระทบ 5 ประการ ได้แก่ 1) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านแรงงาน 2) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านการศึกษา 3) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสุขภาพอนามัย 4) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสิ่งแวดล้อม 5) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องพอสังเขปคือ

1) ผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศด้านแรงงาน

ในอนาคตจะมีผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และจำนวนแรงงานไทยจะลดลง โดยประชากรวัยแรงงานกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก กล่าวคือจากร้อยละ 6.9 ของประชากรทั้งหมดในปี 2553 ลดลงเหลือร้อยละ 5.3 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2583 โดยอัตราเพิ่มของประชากรกลุ่มดังกล่าวลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปี ในขณะที่วัยแรงงานอายุ 25 - 39 ปี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจของประเทศมากที่สุดนั้น มีแนวโน้มลดลงตามทิศทางของประชากรที่ลดลงเช่นกัน กล่าวคือ ลดลงจากร้อยละ 23.6 ของประชากรทั้งหมดในปี 2553 เป็นร้อยละ 18.3 ในปี 2583 โดยอัตราเพิ่มของประชากรกลุ่มดังกล่าวลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปี ในขณะที่ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ยังเพิ่มจำนวนความต้องการมากยิ่งขึ้น โดยความต้องการแรงงานโดยรวมในปี 2565 คาดว่าจะมีสูงถึง 48.9 ล้านคน ในขณะที่มีอุปทานแรงงานเพียง 41.8 ล้านคน ดังนั้น ประเทศไทยจะเน้นอุตสาหกรรมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อาศัย “ปริมาณ” ของแรงงานไม่ได้อีกต่อไป แต่ต้องเน้นคุณภาพและทักษะของแรงงาน และส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องจำเป็น อาทิ การเพิ่มอายุเกษียณ การสร้างช่องทางให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน การปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการจ้างงานผู้สูงอายุ การเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้แรงงานสูงอายุ การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่างๆ ให้เอื้อต่อการทำงานของสูงอายุ เป็นต้น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร จะส่งผลต่ออัตราส่วนพึ่งพิงที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคตอันใกล้ กล่าวคือ ศักยภาพของแรงงานในการสนับสนุนผู้สูงอายุที่ลดลงจะส่งผลให้

ความมั่นคงโดยรวมของสังคมลดลงด้วย ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานจะต้องรับภาระการเลี้ยงดูและดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างๆ และกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศในที่สุด

2) ผลกระทบการพัฒนาประเทศด้านการศึกษา

ประชากรวัยเรียน 0-21 ปี มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 62.3 ต่อประชากรรวมในปี 2523 เหลือร้อยละ 29.8 ในปี 2553 และมีแนวโน้มลดลงเหลือร้อยละ 20.0 ในปี 2583 ทำให้เด็กเข้าระบบการศึกษาลดลงตามไปด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อขนาดและการขยายตัวของสถาบันการศึกษา ดังนั้น จึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของคน และปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ

3) ผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศด้านสุขภาพอนามัย

ผลของการคาดประมาณประชากรที่แสดงให้เห็นว่าประชากรไทยจะสูงวัยยิ่งขึ้นเรื่อยๆ การสูงวัยของประชากรจะทำให้รูปแบบของการเจ็บป่วยของประชากรเปลี่ยนไป ความชุกของโรคที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมถอยของอวัยวะจะเพิ่มขึ้น โรคของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลระยะยาว ในอนาคตการให้บริการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยในสังคมสูงวัยจะเปลี่ยนไปอย่างมาก นอกจากนั้น ค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการดูแลสุขภาพ จะต้องเพิ่มสูงขึ้นตามการสูงวัยของประชากร และการมีอายุที่ยืนยาวขึ้น โดยผู้ชายจะมีอายุคาดเฉลี่ยแรกเกิด 70.4 ปี ใน พ.ศ. 2553 เพิ่มเป็น 75.3 ปี ใน พ.ศ. 2583 และผู้หญิงจะมีอายุคาดเฉลี่ย 77.5 ปี เพิ่มเป็น 81.9 ปี สำหรับอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพ (Health Adjusted Life Expectancy: HALE) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2545 ผู้ชายเท่ากับ 57.7 ปี เพิ่มเป็น 59 ปี ใน พ.ศ. 2552 และผู้หญิงเท่ากับ 62.4 ปี เพิ่มเป็น 68 ปี อย่างไรก็ตาม จำนวนปีที่แตกต่างกันระหว่างปีที่มีสุขภาพดีกับอายุคาดเฉลี่ยยังมากอยู่ แสดงว่า อายุยืนยาวแต่มีความเจ็บป่วย จึงส่งผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพตามมาเช่นกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ค่าใช้จ่ายทางสุขภาพเปลี่ยนแปลง คือ อายุ เพศ เทคโนโลยี และภาวะสุขภาพ (health status) และมีข้อมูลชัดเจนว่า ค่าใช้จ่ายทางสุขภาพเพิ่มสูงขึ้นตามลักษณะอายุ เป็นลักษณะตัวอักษร “J” (J curve) โดยจะสูงในช่วงวัยแรกเกิด จากนั้นจะลดต่ำที่สุดในช่วงหนุ่มสาว และจะกลับสูงในวัยกลางคน และสูงที่สุดในวัยสูงอายุ ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นนี้เกิดจากปัจจัยร่วมที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือ ค่าใช้จ่ายทางสุขภาพที่สูงขึ้นตามอายุ และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพก่อนการเสียชีวิต โดยค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของคนตลอดช่วงอายุชั่วยจะกระจุกตัวอยู่ที่ระยะเวลาก่อนเสียชีวิตโดยไม่เกี่ยวกับว่าจะเสียชีวิตเมื่ออายุเท่าใด ผู้สูงอายุมีอัตราตายรายอายุ (age - specific

mortality rate) สูงกว่ากลุ่มอายุอื่น จึงมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพก่อนการเสียชีวิตมากกว่ากลุ่มอายุอื่น เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ค่าใช้จ่ายด้านบริการสุขภาพที่สูงขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ

4) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

ในปี 2560 ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 - 64 ปี) อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล และในปี 2564 จะมีประชากรวัยเด็ก อายุ 0 - 14 ปี อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล และที่สำคัญคือ ประชากรผู้สูงอายุ ทั้งกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไปและประชากรสูงอายุระดับสุดยอด (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มของการเพิ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล

ทั้งนี้ ในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรไทยร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น ยกเว้นกรุงเทพมหานครจำนวนประชากรจะเริ่มลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2570 อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของประชากรในกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็วใน 20 ปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้น เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำเสีย และขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ รวมทั้งราคาที่ดินที่สูงขึ้นในใจกลางเมือง ก่อให้เกิดการขยายเมืองไปยังพื้นที่รอบนอก ทำให้เพิ่มความจำเป็นในการเดินทางของประชากร ในขณะเดียวกัน พื้นที่รอบเขตเมืองต้องเผชิญกับความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น และผลกระทบจากความเป็นเมืองที่ตามมา ทั้งภาคการเกษตร การประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ - สังคม สิ่งแวดล้อมที่ถูกเปลี่ยนแปลงไป

5) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ

การเพิ่มขึ้นของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศที่จะเพิ่มจาก 8.4 ล้านคน ในปี 2553 เป็น 20.5 ล้านคนในปี 2583 และประชากรสูงอายุวัยปลายอายุ 80 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นจาก 1 ล้านคนเป็น 4 ล้านคน ในอีก 30 ปีข้างหน้า ประกอบกับการเกิดภาวะพึ่งพิงบุตรจะมีมากยิ่งขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การลดลงของประชากรวัยเด็ก ย่อมส่งผลต่อสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ระยะที่ 2 พบว่าประชากรสูงอายุยังขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจ แม้แต่ในกลุ่มประชากรวัยแรงงานอายุ 30 - 59 ปีซึ่งจะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ มีเพียงร้อยละ 26.3 เท่านั้นที่มีหลักประกันยามชราภาพ โดยส่วนใหญ่ยังไม่มีหลักประกันดังกล่าว เนื่องจากระบบประกันทางเศรษฐกิจที่จัดไว้ให้เป็นระบบสำหรับแรงงานภาคในระบบ ส่วนแรงงานภาคอิสระยังขาดหลักประกัน ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงโดยการจัดเบี้ยยังชีพให้เป็นสวัสดิการพื้นฐานขั้นต่ำแก่ผู้สูงอายุครอบคลุมได้กว่าร้อยละ 80 และมีประมาณร้อยละ 11.4 ที่มีเบี้ยยังชีพเป็นแหล่งรายได้หลัก ในผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีร้อยละ 36.1 ที่รายงานว่า

เบี้ยยังชีพที่ได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และร้อยละ 42.5 ไม่เพียงพอใจกับแหล่งรายได้หลักดังกล่าว ซึ่งผู้สูงอายุที่มีเบี้ยยังชีพเป็นแหล่งรายได้หลักนี้ น่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีรายได้จากแหล่งอื่นๆ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นท้าทายอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้เน้นการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยสู่สังคมสูงวัยที่มีสวัสดิการทางสังคมอย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีมาตรการการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ ป้องกันการเอาเปรียบ หลอกลวงฉ้อฉลต่อผู้สูงอายุ ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล

2. พระราชบัญญัติ (พรบ.) กฎ ระเบียบ มาตรการในการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2446 ในรัชกาลที่ 5 ได้มีการทำบัญชีสำมะโนครัวครั้งแรก กำหนดให้ผู้สูงอายุ หรือที่เรียกว่า “วัยชรา” คือคนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป (รศรินทร์ เกรย์, อมรรักษ์ บุนนาค และเรวดี สุวรรณพเก้า, 2551) ซึ่งในอดีตคนไทยมีอายุยืนยาวเฉลี่ย 40 กว่าปีเท่านั้น (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2550) และกำหนดให้อายุเกษียณของข้าราชการไว้ที่อายุ 55 ปี ตามพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ ร.ศ.120 (พ.ศ. 2445) และได้มาเปลี่ยนเป็น 60 ปี ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (มาตรา 19) ที่กำหนดให้ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้วจะต้องพ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่ข้าราชการผู้นั้นมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559)

แนวคิดการให้สวัสดิการผู้สูงอายุ และกระบวนการทำงานของทางราชการ ได้เริ่มใน พ.ศ. 2496 ในสมัยรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยการจัดบริการในรูปแบบสถานสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง คือ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค (ปัจจุบันคือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค) และในปี พ.ศ. 2536 กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัว ในชุมชนขึ้นเรียกว่า “กองทุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” โดยดำเนินการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน ถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว หรือไม่มีครอบครัว ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกหมู่บ้านละ 3-5 คน มีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนละ 200 บาทต่อคนต่อเดือน โดยศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เป็นกลไกพิจารณาหาผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติและสิทธิในการรับสิทธิ์ ต่อมาในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2541 ได้มีการปรับเบี้ยยังชีพเพิ่มเป็น 300 บาทต่อคนต่อเดือน ด้วยเงินสนับสนุนจากกองทุนมิยาซาวา

ในปี 2552 มีมติที่ประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กำหนดให้มีการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นเงิน 500 บาทต่อคนต่อเดือน ต่อมาในปี 2555 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุ 60-69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80-89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ [สทส.], สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2555)

มาตรการในการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยได้พัฒนาและเป็นไปตามมติทั้งในระดับสากลและระดับอาเซียน โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย และกรุงมาดริด ประเทศสเปน ซึ่งในการประชุมสมัชชาโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดพันธกรณีสหประชาชาติเรื่องผู้สูงอายุ โดยมีมติรับรองแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ซึ่งประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกของสหประชาชาติ ได้ให้ความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนตามแผนปฏิบัติการฯ นี้ ในระดับภูมิภาคอาเซียน ด้วยหลักแนวคิดของประชาคมอาเซียนในการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้การพัฒนาผู้สูงอายุ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา 2) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ และ 3) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนบวกสาม ณ นครเวียงจันทน์ ประเทศไทยได้ผลักดันแถลงการณ์อาเซียนบวกสามว่าด้วยการสูงวัยอย่างมีพลัง พ.ศ. 2559 (ASEAN Plus Three Statement on Active Ageing) ซึ่งเป็นการต่อยอดจากปฏิญญาบัวลาห์เปร์ และได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกอาเซียนและผู้นำของจีน ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี เนื้อหาสำคัญของแถลงการณ์นี้คือ การส่งเสริมให้ประเด็นเรื่องการสูงวัยอย่างมีคุณภาพให้เป็นระเบียบวาระระดับชาติ โดยเน้นใน 3 เรื่องหลักดังนี้ 1) การดูแลและสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2) เพิ่มขีดความสามารถทางด้านเศรษฐกิจ และ 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการเป็นสังคมที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง ซึ่งประเทศไทยได้มีมาตรการและการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยมีประเด็นหลัก 3 ประการ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560) คือ

1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา: โดยมีประเด็นการขับเคลื่อนประกอบด้วย

- การส่งเสริมด้านการพัฒนาและการทำงาน ได้แก่
 - การขยายอายุเกษียณราชการในบางสาขาอาชีพ
 - การจัดตั้งศูนย์บริการจัดหางานผู้สูงอายุ
 - มาตรการทางภาษีในการจ้างงานผู้สูงอายุ
 - การจัดเวทีสมัชชาผู้สูงอายุ
 - การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในทุกตำบล

- การส่งเสริมด้านความมั่นคงทางรายได้ ได้แก่
 - เบี้ยยังชีพรายเดือนสำหรับผู้สูงอายุ
 - กองทุนการออมแห่งชาติ
 - กองทุนผู้สูงอายุ
 - สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
 - การบูรณาการระบบบำเหน็จบำนาญ
- 2) สุขวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ โดยมีประเด็นการขับเคลื่อนประกอบด้วย
 - การประกันสุขภาพถ้วนหน้า
 - การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน
 - การจัดช่องทางพิเศษในสถานบริการด้านสุขภาพ
 - การคัดกรองสถานะสมองเสื่อม
- 3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม: มาตรการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior complex) โดยมีประเด็นการขับเคลื่อนประกอบด้วย
 - การปรับปรุงสภาพแวดล้อม ซ่อมแซมบ้านให้กับผู้สูงอายุ
 - การปรับปรุงสถานที่ราชการ โรงพยาบาล ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุภายใต้แนวคิด Universal Design
 - การให้สิทธิประโยชน์ผู้สูงอายุในการใช้บริการขนส่งสาธารณะ

ทั้งนี้ มีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 เห็นชอบ 4 มาตรการช่วยเหลือผู้สูงอายุ รองรับสังคมสูงอายุ ตามที่กระทรวงการคลังเสนอในการประชุมคณะรัฐมนตรี (มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ, 19 พฤศจิกายน 2559) คือ

มาตรการที่ 1 การจ้างงานผู้สูงอายุ

หากหน่วยงานใดมีการจ้างงานกับคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เงินเดือนที่ต้องจ่ายให้กับผู้สูงอายุจะสามารถนำมาหักภาษีได้สองเท่าของรายจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้างสำหรับการจ้างบุคลากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) ซึ่งมีอัตราค่าจ้างไม่เกิน 15,000 บาทต่อคนต่อเดือน โดยนายจ้างสามารถขอใช้สิทธิได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด ทั้งนี้ ลูกจ้างจะต้องไม่เป็นผู้ถือหุ้นของกิจการ กรรมการ ผู้บริหาร หรือเคยเป็นผู้บริหารของกิจการ มาตรการนี้เป็นการสร้างหลักประกัน/ความมั่นคงในเรื่องรายได้ของผู้สูงอายุให้สามารถเลี้ยงดูตนเองได้นานขึ้น เป็นการเปลี่ยนภาพผู้สูงอายุที่มองว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระ” ให้เป็น “ผู้สูงอายุมีคุณค่า” นอกจากนี้ การจ้างงานผู้สูงอายุยังเป็นปัจจัยสำคัญในการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

และระบบเศรษฐกิจที่ขาดแคลนจำนวนแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุยังคงอยู่ในกำลังแรงงานให้นานที่สุด ไม่ถูกกีดกันด้วยเหตุแห่งอายุ ซึ่งเป็นการช่วยให้ประเทศไทยมีแรงงานเพิ่มขึ้น และช่วยพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เกิดพลังและยังประโยชน์ต่อประเทศ

มาตรการที่ 2 การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักอาศัยทั้งในรูปแบบการเช่าที่ราชพัสดุ จำนวน 4 แห่งในจังหวัดชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 135 ไร่ รวมทั้งจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุนอกเหนือจากที่ราชพัสดุในรูปแบบของบ้านประชารัฐที่ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการพัฒนาโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Pre-finance) ในวงเงินรวมไม่เกิน 4,000 ล้านบาท และเห็นควรให้มีการจัดสรรวงเงินสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Post-finance) เพื่อรองรับการดำเนินโครงการในระยะต่อไปด้วย โดยให้สิทธิในการจองสำหรับบุตรที่เลี้ยงบิดามารดาเป็นลำดับแรก มาตรการนี้เป็นส่งเสริมการสร้างที่พักอาศัยที่มีความเหมาะสม และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นการเฉพาะให้กับผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสม และอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาล

มาตรการที่ 3 สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse mortgage)

มาตรการนี้เป็นการให้เงินกู้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภาระหนี้เป็นของตนเอง นำที่อยู่อาศัยของตนเปลี่ยนเป็นเงินดำรงชีพ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้ผู้สูงอายุ และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการออมที่พอเพียง ซึ่งมูลค่าเงินที่กู้ได้จะขึ้นอยู่กับอายุของผู้กู้ มูลค่าบ้าน และอัตราดอกเบี้ย ผู้สูงอายุสามารถเลือกวิธีรับเงินเป็นก้อนเดียวหรือรับเป็นงวด จนกว่าจะเสียชีวิตหรือจนกว่าจะหมดอายุสัญญาเงินกู้ โดยผู้กู้ไม่ต้องชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยคืน และหลังจากผู้กู้เสียชีวิต ที่อยู่อาศัยจะตกเป็นของธนาคาร มาตรการนี้ เป็นการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นข้าราชการบำนาญไม่มีเงินสำรองเพียงพอต่อการใช้ชีวิต และไม่มีลูกหลานไว้คอยดูแล ซึ่งจำนวนผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งถือได้ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นทางเลือกสำหรับคนวัยเกษียณในอนาคตได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ “สินเชื่อที่อยู่อาศัย หมายถึง เงินกู้ระยะยาวที่กู้ยืมจากสถาบันการเงินหรือธนาคาร เพื่อซื้อหรือสร้างที่อยู่อาศัยไม่ว่าจะเป็นบ้าน ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม คอนโดมิเนียม หรืออาคารพาณิชย์ โดยใช้ที่อยู่อาศัยนั้นเป็นหลักประกันในการจำนองให้แก่ธนาคารผู้ให้สินเชื่อ”

มาตรการที่ 4 การบูรณาการระบบบำนาญแห่งชาติ

มาตรการนี้ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายบำนาญแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาและกำกับดูแลระบบบำนาญแห่งชาติให้ครอบคลุม และจัดตั้งกองทุนบำนาญแห่งชาติ (กบช.) เป็น “กองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับ” สำหรับแรงงานในระบบ ครอบคลุมทั้งลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวของส่วนราชการ พนักงานราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีอายุ 15 – 60 ปี ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยให้มีการจ่ายเงินเข้ากองทุนจาก 2 ฝ่าย คือ ลูกจ้าง และนายจ้าง ซึ่งลูกจ้างจะได้รับบำนาญหรือบำนาญเมื่ออายุครบ 60 ปีเพื่อให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวมีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ โดยกำหนดให้ กบช. เปิดรับสมาชิกตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นไป ลูกจ้างและนายจ้างต้องส่งเงินเข้า กบช. ฝ่ายละ 3% ของค่าจ้าง สูงสุดไม่เกินเดือนละ 1,800 บาท และทยอยปรับเพิ่มเป็น 3% และ 10% ใน 10 ปี โดยไม่ให้ส่งเงินเข้ากองทุนเกิน 15% ของค่าจ้าง ตั้งแต่ปีแรกที่เป็นสมาชิกกองทุน ส่วนลูกจ้างที่มีรายได้ไม่ถึงเดือนละ 10,000 บาท ไม่ต้องนำส่งเงินเข้ากองทุน โดยให้นายจ้างส่งเงินฝ่ายเดียว

การขับเคลื่อนเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย

ทั้งนี้ จากการประมวลมติคณะรัฐมนตรี เรื่องการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงวัยของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2558) ได้กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

- 1) แผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย พ.ศ.2558-2565 ของกระทรวงสาธารณสุข
- 2) การจัดสิ่งของอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ
- 3) มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่

3.1 การจ้างงานผู้สูงอายุ นายจ้างต้องจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้าง สำหรับบุคลากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) มาหักค่าใช้จ่ายได้ 2 เท่าซึ่งมีอัตราค่าจ้างไม่เกิน 15,000 บาทต่อคนต่อเดือน โดยนายจ้างสามารถขอใช้สิทธิได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด

3.2 การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ดำเนินโครงการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ราชพัสดุ 4 แห่ง ได้แก่ จ.ชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ โดยกำหนดอัตราค่าเช่าและค่าธรรมเนียมในอัตราเดียวกันกับโครงการธนารักษ์ประชารัฐ ยกเว้นในพื้นที่เชียงใหม่ และให้การเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้นำหลักการของโครงการบ้านมั่นคงและบ้านสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงสิทธิในการสนับสนุนสินเชื่อเป็นลำดับแรก

3.3 สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐนำร่องพิจารณาดำเนินการตามมาตรการสินเชื่อ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไปสามารถนำที่อยู่อาศัยที่ตนมีกรรมสิทธิ์และปลอดภาระหนี้ มาเปลี่ยนเป็นรายได้ในการดำรงชีพเป็นรายเดือนได้

3.4 การออกภาคบังคับสำหรับแรงงาน ในระบบที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

3.5 การบูรณาการระบบบำนาญชราภาพ ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายบำนาญชราภาพแห่งชาติและกองทุนบำนาญชราภาพแห่งชาติ และอนุมัติร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายบำนาญชราภาพ และร่างพระราชบัญญัติกองทุนบำนาญชราภาพแห่งชาติ โดยร่างกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวขณะนี้ได้ผ่านการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว

3.6 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพและกองทุนบำนาญข้าราชการ เพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์จากการลงทุนที่เหมาะสม

3.7 นายกรัฐมนตรีได้เห็นชอบ ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล (กขร.)

3.8 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ (28 กุมภาพันธ์ 2560) รับทราบผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในบริการภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ และให้จัดทำแผนปฏิบัติการ (Action plan) ของยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ รวมทั้งการขับเคลื่อนแผนงานและกิจการต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรมด้วย

3.9 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ (23 พฤษภาคม 2560) เห็นชอบในหลักการให้กระทรวงการคลังดำเนินการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและมาตรการภาษี เพื่อสนับสนุนการมีบุตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการรองรับโครงสร้างประชากรของประเทศที่ปรับเปลี่ยนเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ และมีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานลดลง เพื่อให้โครงสร้างประชากรในภาพรวมของประเทศมีความสมดุล และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการดำเนินมาตรการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ให้กระทรวงการคลังให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกเกี่ยวกับการจ่ายเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ

3.10 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ (1 สิงหาคม 2560) อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ซึ่งมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้กองทุนผู้สูงอายุมีอำนาจจัดเก็บเงินบำรุงกองทุน จากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าสุราและยาสูบ ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิต ในอัตราร้อยละสองของภาษีที่เก็บจากสุราและยาสูบ ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิตและจัดสรรให้เป็นรายได้ของกองทุน ปึงบประมาณไม่เกินสี่พันล้านบาท เพื่อให้กองทุนมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ

4) ทั้งนี้ มีข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการ (ข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2558 วันที่ 29 ธันวาคม 2558 วันที่ 21 มิถุนายน 2559 วันที่ 2 สิงหาคม 2559 และวันที่ 16 มกราคม 2561) ดังนี้

หน่วยงานดำเนินการ	รายละเอียดการดำเนินงาน
กระทรวงการคลัง	กำกับดูแลการใช้จ่ายเงินกองทุนหมุนเวียนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด
ทุกส่วนราชการ	พิจารณาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุและให้เร่งรัดดำเนินการให้มีผลบังคับใช้ภายในปี 2560
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)	เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการการดำเนินการเกี่ยวกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกมิติ และพิจารณาจัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปด้วย
กระทรวงการคลัง	เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาการกำหนดมาตรการส่งเสริมและจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ภาคเอกชนที่ประกอบการเกี่ยวกับการจัดสถานที่และการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ดูแลผู้สูงอายุ

ในส่วนการขับเคลื่อนเพื่อเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) นั้น (พม.,2561) ได้มีการขับเคลื่อนงานตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย 1 ในเป้าหมายคือการขจัดความยากจนทุกรูปแบบทุกพื้นที่ สำหรับผู้สูงอายุ ได้จัดให้มีการสร้างหลักประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ด้วยเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันได (โดยปีงบประมาณ 2559 ได้มีการเบิกจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้พิการ 1.67 ล้านคน และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 7.34 ล้านคน เป็นเงินรวมกว่า 73,000 ล้านบาท) นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยดูแลผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก มีชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ การให้เงินทุนกู้ยืมผ่านกองทุนผู้สูงอายุ การปรับปรุงบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุในชุมชนให้มีความปลอดภัย

ทั้งนี้ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2561 กำหนดให้ธนาคารเวลาเป็น 1 ใน 10 ประเด็นเร่งด่วนด้านผู้สูงอายุ ปี 2561 – 2564 เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีเป้าหมายหลัก คือ ผู้สูงอายุไทยเป็น Active Ageing : Healthy, Security and Participation และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ขับเคลื่อนการให้เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มี

รายได้น้อย ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาท ต่อปี ได้รับเงินเพิ่มเติมเดือนละ 100 บาท จากเดิมได้รับ 300 บาท รวมเป็น 400 บาท และผู้สูงอายุที่มีรายได้เกินกว่า 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ได้รับเงินเพิ่มเติมเดือนละ 50 บาท จากเดิม 200 บาท รวมเป็น 250 บาท โดยจะจ่ายทุกวันที่ 15 ของเดือน เริ่มจ่ายครั้งแรกวันที่ 15 สิงหาคม 2561

นอกจากนี้ รัฐบาลโดย กระทรวง พม. ยังได้เริ่มกระบวนการส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุผ่านการดำเนินงานธนาคารเวลา เพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง และผู้ให้จะได้รับการตอบแทนตามเวลาที่สะสมไว้ผ่านการดำเนินงานธนาคารเวลา ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2561 มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย โดยมีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ กรมกิจการผู้สูงอายุ สสส. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 44 พื้นที่นำร่อง ทั้งนี้ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานร่วมกันแบบบูรณาการ ดังตารางที่ 1 และเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2561 ได้มีพิธี Kick Off การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธานในพิธีดังกล่าว (“งาน Kick Off การให้เงินสงเคราะห์,” 2561, 15 สิงหาคม)

ตารางที่ 1 บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
1) กรมกิจการผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ศึกษาแนวคิด ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติของการดำเนินงานธนาคารเวลาและนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมของประเทศไทยในพื้นที่นำร่อง จัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย สนับสนุนระบบปฏิบัติการและระบบฐานข้อมูลเพื่อการบันทึกข้อมูลเวลา สนับสนุนการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่นำร่อง

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
	<ul style="list-style-type: none"> ติดตามและถอดบทเรียนการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่นำร่อง
2) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนการคัดเลือกพื้นที่นำร่อง ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่นำร่อง ร่วมกับกรมกิจการผู้สูงอายุติดตามและถอดบทเรียนการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่นำร่อง
3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 44 พื้นที่นำร่อง	<ul style="list-style-type: none"> ให้มีอาสาสมัครให้บริการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (ผู้สูงอายุติดบ้านและผู้สูงอายุติดเตียง) บริหารจัดการการให้บริการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุของอาสาสมัครธนาคารเวลาและบันทึกข้อมูลเวลาการให้บริการของอาสาสมัคร บริหารจัดการให้อาสาสมัครได้รับการตอบแทนตามเวลาที่สะสมไว้

3. “จิตอาสา” และการดำเนินงานเพื่อสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย

3.1 ความหมาย และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

คนไทยมีคุณลักษณะสำคัญ คือ การมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในยามที่มีทุกข์หรือประสบกับปัญหา โดยคำว่า “จิตอาสา” หมายถึง การกระทำความดีที่เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกายหรือสิ่งของเงินทอง การเห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญ จำเป็นมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยพฤติกรรมของผู้มีจิตอาสา จะเป็นผู้มีจิตใจเมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เข้าช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกเท่าที่ตนเองสามารถทำได้ ทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังใจโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือกระทั่งการให้ความรู้คำแนะนำ ล้วนแล้วแต่เป็นการช่วยเหลืออย่างจิตอาสาทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงการให้ความร่วมมือกับชุมชนหรือสังคม ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลรักษาสมบัติที่เป็นของส่วนรวมเท่าที่ตนทำได้ เคารพสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ผลจากการทำความดีของผู้กระทำ มิได้ตอบแทนด้วยสิ่งอื่นใด นอกจากความสุขทางใจ ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2545

“...การให้ยังเป็นบ่อเกิด แห่งความสุขอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ให้ก็มีความสุข มีความอímเอิบใจ ผู้รับก็มีความสุข มีกำลังใจ สังคมส่วนรวม ตลอดถึงประเทศชาติ ก็มีความสุข ผาสุก มีความร่มเย็น ในปีใหม่นี้ ข้าพเจ้าจึง

ปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเห็นชาวไทย มีความสุขถ้วนหน้ากัน ด้วยการให้ คือให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน ให้น้ำใจ
ไมตรีกัน ให้อภัยไม่ถือโทษ โกรธเคืองกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ด้วยความ
บริสุทธิ์และจริงใจ...”

“...อาสาสมัครจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าศรัทธาในงานอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเกิดขึ้นด้วย
ตนเอง มีความรู้สึกเห็นชอบในงานอาสาสมัคร มีศรัทธาที่จะทำงาน มีเวลาที่จะปฏิบัติงานและพร้อมที่จะเป็น
อาสาสมัคร...”

การกำเนิดของเครือข่ายจิตอาสาในประเทศไทยมีมานานแล้วแต่เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่ถ้าหากจะ
เป็นเครือข่ายจิตอาสาขนาดใหญ่ที่เป็นหน่วยงานอย่างจริงจังของประเทศไทยนั้น ก่อกำเนิดขึ้นจากเหตุการณ์
ของภัยสึนามิครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศไทยในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547 ครั้งนั้นมีอาสาสมัครจากนานา
ประเทศทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ระดมความช่วยเหลือในทุกวิถีทางเพื่อการช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยที่รอดชีวิต การกู้ซากศพของผู้เสียชีวิต การทำความสะอาด การปรับปรุงสถานที่ที่เกิดภัยพิบัติ ซึ่ง
ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้น กระตุ้นให้คนไทยเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และยื่นมือช่วยเหลือกันด้วยหัวใจที่ไม่หวัง
ผลตอบแทน จากนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มจากผู้คนกับหน่วยงานต่าง ๆ สืบสานพลังแห่งน้ำใจ กลายเป็น
เครือข่ายจิตอาสาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือ สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้กับสังคมไทย (ศูนย์บริการ
สาธารณสุข, 2560)

ทั้งนี้ ชินชัย ชี้เจริญ (2559) ได้กล่าวถึงจิตอาสาภายใต้การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมกับการ
เตรียมความพร้อมเข้าสู่เวทีประชาคมอาเซียนที่กล่าวถึงประเทศไทยเป็นประเทศที่มีคนและองค์กรที่มีจิตอาสา
เป็นจำนวนมาก สะท้อนได้จากข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยสำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศูนย์สาธารณสุขประโยชน์และประชาสังคม NIDA และมหาวิทยาลัย
Johns Hopkins จัดทำบัญชีองค์กรไม่แสวงหากำไรของประเทศไทย (Non Profit Institutions Satellite
Account of Thailand) พบว่า มูลค่าการทำงานขององค์กรไม่แสวงหากำไรและอาสาสมัครในสังคมไทยในปี
2551 พบบัญชีมีมูลค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 1.6 ของ GDP (160,000 ล้านบาท) นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอข้อมูลของ
มูลนิธิการกุศลระหว่างประเทศ (Charities Aid Foundation-CAF) ที่ได้สำรวจและจัดอันดับ 153 ประเทศทั่ว
โลกเกี่ยวกับการกุศล ในปี 2554 ภายใต้พฤติกรรม 3 แบบ ที่ถูกจัดเป็นเกณฑ์ในการจัดอันดับ คือ 1) การเป็น
อาสาสมัครเพื่อการกุศล 2) การช่วยเหลือคนแปลกหน้า และ 3) การบริจาคเงิน พบว่า ประเทศไทย จัดเป็น
ประเทศอันดับที่ 9 ที่มีกิจกรรมการกุศล (เรียงอันดับ คือ อเมริกา ไอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ
เนเธอร์แลนด์ คานาดา ศรีลังกา ไทย ลาว) ทั้งนี้ หากจัดลำดับจำแนกตามพฤติกรรม 3 ด้านที่กำหนด พบว่า

ประเทศไทยจัดใน อันดับ 1 ในเรื่องของบริจาคเงิน (1.Thailand 2.UK 3.Ireland 4. Netherlands
5. Hong Kong 6. Indonesia 7. Morocco 8. Iceland 9. Malta/USA)

อันดับที่ 59 ในการช่วยเหลือคนแปลกหน้า (1.Liberia 2.USA 3.Ghana 4.Sierra 5.Leone
6.Nigeria 7.Sudan 8.New Zealand 9.Qatar 10.Australia)

อันดับที่ 86 ในการใช้เวลาในการเป็นอาสาสมัคร (1.Turkmenistan 2.Liberia 3.Sri Lanka
4.Tajikistan 5.USA 6.Guinea 7.Nigeria 8.Philippines 9.Uzbekistan 10.Myanmar)

ถึงแม้ การจัดอันดับของประเทศไทย จะเป็นอันดับที่ 1 ในการบริจาคเงิน แต่พฤติกรรมการกุศลด้าน
อื่น ๆ ของคนไทยยังพบว่า อยู่ในอันดับที่เป็นรองเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ซึ่ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์
ศักดิ์(2558) ได้ศึกษาและอธิบายภาพรวมของการมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์บางอย่าง ที่ส่งผลต่อการขาดจิต
สาธารณะ คือ พฤติกรรมการไร้ระเบียบ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่ดูแลรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ โดยสาเหตุที่
คนไทยในกลุ่มที่มีจิตสาธารณะน้อยมีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) การคิดแยกส่วนระหว่างส่วนตัวกับส่วนรวม
- 2) การยึดค่านิยมในระบบอุปถัมภ์รับความช่วยเหลือมากกว่าร่วมช่วยเหลือ
- 3) การทำดีแบบหวังผล เพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อส่วนรวม

อย่างไรก็ดี ในกลุ่มคนที่มีจิตอาสาที่รวมตัวเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคมนั้น มีความ
เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบาย
การพัฒนางานอาสาสมัคร เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 โดยในข้อ 8 ของปฏิญญาอาสาสมัครไทย กำหนดให้
ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรธุรกิจและองค์กรต่างๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ **ข้าราชการ พนักงาน
รัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ขององค์การได้ปฏิบัติงานอาสาสมัครที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและ
ประเทศชาติ โดยไม่ถือเป็นวันลา (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)**

การขับเคลื่อนการดำเนินงานจิตอาสาที่สำคัญยิ่งและเป็นความภาคภูมิใจของพสกนิกรชาวไทย
เกิดขึ้น เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการใน
พระองค์ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนที่มีจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อ
บรรเทาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน โดยจัดตั้งเป็นโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วย
หัวใจ” มีกิจกรรมจิตอาสาเริ่มในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจะขยายพื้นที่การดำเนินงานไปยังจังหวัดที่มีเขต

พระราชฐาน และต่อไปในทุกจังหวัดทั่วประเทศ (Sorasak, 2559) ขณะนี้มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการฯ กว่า 320,000 คน (“ประชาชนจากทุกภาคส่วน,” 2561, 29 สิงหาคม)

ทั้งนี้ ความหมายของจิตอาสาภายใต้โครงการ “เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ” หมายถึง ประชาชนทุกหมู่เหล่าทั้งในและต่างประเทศที่สมัครใจช่วยเหลือผู้อื่น ยอมเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจและสติปัญญา ในการทำงานที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ โดยคุณสมบัติเบื้องต้นของจิตอาสา “เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ” มีดังนี้ 1) ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง 2) ไม่เบียดบังเวลาราชการ 3) ไม่เสียการเรียน นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของจิตอาสา “เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ” 7 ประการ ดังนี้

- 1) มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง
- 2) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
- 3) มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมายบ้านเมือง
- 4) มีกิริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย
- 5) ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใดในขณะที่ปฏิบัติงาน
- 6) มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม
- 7) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่

ในส่วนของกิจกรรมจิตอาสาพระราชทานแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1) จิตอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพรวมทั้งการสาธารณสุข ฯลฯ

2) จิตอาสาภัยพิบัติ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้าตรวจ เตือน และเตรียมการรองรับภัยพิบัติ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและที่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวม และการเข้าช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากภัยพิบัติดังกล่าว เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น

3) จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์ในงานพระราชพิธี หรือการรับเสด็จในโอกาสต่าง ๆ เป็นการใช้จ่ายพลังจิตอาสา ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงาน รวมทั้งการเตรียมการ การเตรียมสถานที่ภายหลังราชพิธี และการเสด็จฯ นั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (มูลนิธิมั่นพัฒนา, 2560)

นอกจากนี้ ด้วยกระแสของคนไทยที่สะท้อนถึงการมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รัฐบาลโดยนายวิษณุ เครืองาม ได้รับข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลของภาคีเครือข่ายสมาชิกรัฐสภากว่า 105 องค์กร รวมถึงประกาศเจตนารมณ์ ขับเคลื่อนคุณธรรมพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม พร้อมเสนอให้รัฐบาลดำเนินการ 4 ด้าน โดย 1 ในประเด็นที่เสนอคือ การกำหนดให้มีวาระแห่งชาติด้านจิตอาสา เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งรัฐบาลได้รับข้อเสนอไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ โดยนำไปบรรจุในแผนแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่รัฐบาลกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าว มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านที่ 3 ของรัฐบาล ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลักดันเรื่องจิตอาสาให้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อขยายผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติสร้างสังคมจิตอาสา พร้อมกันนี้ รัฐบาลจะยกระดับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนจากพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นบรม (บ้าน รัฐ มวลชน) เป็นพลังประชารัฐสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป (ชงจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติ, 2561)

3.2 การดำเนินงานเพื่อสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย

จากการสืบค้นการดำเนินงานเพื่อสังคมในประเทศไทยจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 223 เว็บไซต์ ประกอบกับการจัดกระบวนการระดมความร่วมมือของผู้ที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมกิจการสวัสดิการสังคมและผู้สูงอายุ เพื่อจัดเป็นพื้นที่นำร่องดำเนินกิจกรรม “ธนาคารเวลา” สามารถสรุปประสบการณ์ที่สะท้อนรูปแบบการดำเนินงานเพื่อสังคม ที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงาน “จิตอาสา” จำนวนทั้งสิ้น 67 พื้นที่ (ประกอบด้วยข้อมูลจากการสืบค้นผ่านเว็บไซต์ 20 พื้นที่ และข้อมูลจากพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สสส.และ พม. จำนวน 47 พื้นที่) โดยทั้ง 67 พื้นที่นี้ เป็นการดำเนินงานและมีพื้นที่ตั้งของโครงการในกรุงเทพมหานคร 12 พื้นที่ ในภาคกลาง 17 พื้นที่ ภาคเหนือ 22 พื้นที่ ภาคใต้ 1 พื้นที่ ภาคตะวันออก 6 พื้นที่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 พื้นที่ ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูลการทบทวนการดำเนินงานในส่วนนี้ ได้นำเสนอเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ จำนวน 20 พื้นที่ เพื่อสะท้อนภาพการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาพอสังเขป จำแนกตามภูมิภาค ประกอบด้วย

กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินงาน 11 พื้นที่ ได้แก่

1) โครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” โครงการในพระราชดำริ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.10 จัดขึ้นเพื่อปลูกจิตสำนึกในการทำความดี ปลูกฝังให้คนทุกเพศทุกวัยได้ตื่นตัวในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ชุมชน และประเทศชาติ เริ่มดำเนินการจิตอาสาในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรม

ศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีผู้สมัครร่วมดำเนินโครงการกว่า 320,000 คน โดยกิจกรรมจิตอาสาพระราชทานแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ จิตอาสาพัฒนา จิตอาสาภัยพิบัติ และ จิตอาสาเฉพาะกิจ (มูลนิธิมั่นพัฒนา, 2559)

2) สภากาชาดไทย จัดกิจกรรมจิตอาสาด้วยการบริจาคโลหิตเพื่อให้กับผู้ป่วย เป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Nannii, 2561, 31 ตุลาคม) นอกจากนี้ มีกิจกรรมอาสาสมัครสภากาชาดไทย คือ บุคคลที่ต้องการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นผู้มีจิตอาสา มีเมตตาและศรัทธาในงานของสภากาชาดไทย พรารถนาจะใช้เวลา สติปัญญา ตลอดจนความรู้ความสามารถเพื่อช่วยเหลือกิจการสภากาชาดไทย โดยไม่หวังผลตอบแทน ตลอดจนแสวงหาผลประโยชน์ใดๆ (สภากาชาดไทย, ม.ป.ป.)

3) มูลนิธิกระจกเงา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ได้แก่ งานด้านสิทธิมนุษยชน งานด้านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ งานพัฒนาอาสาสมัครและการแบ่งปันทรัพยากร เพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้และการใช้ชีวิต โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานทั้งบนสังคมออนไลน์ (internet) สังคมเมืองและสังคมชนบท สะท้อนเรื่องราวความเป็นจริงของสังคมและให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้วยการสร้างคน สร้างนวัตกรรม สร้างความเปลี่ยนแปลงแก่สังคม การดำเนินงานเริ่มต้นจากคนหนุ่มสาว 5 คน ในปลายปี 2534 รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่อเนื่องใช้ชื่อกลุ่มว่า "กลุ่มศิลปินวัฒนธรรมกระจกเงา" เป็นกิจกรรมด้านการละครเพื่อสังคมและการจัดกิจกรรมค่ายเด็กและเยาวชน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น ศูนย์เด็กตัวเอง โครงการค่ายบำบัดยาเสพติดในชุมชน โครงการเด็กดอยสัญชาติไทย โครงการร้านค้า Online โครงการสถานีโทรทัศน์หมู่บ้าน โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า ฯลฯ และมีการขยายความคิดการทำงานของกลุ่มฯ โดยเฉพาะงานส่งเสริมอาสาสมัคร โดยโครงการในช่วงแรก ได้แก่ โครงการส่งเสริมไอซีทีเพื่อการพัฒนา โครงการศูนย์ข้อมูลคนหาย เป็นต้น ขณะนี้ยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการสมัครสมาชิกในระบบเพื่อดำเนินกิจกรรมลงพื้นที่ โดยมีปฏิทินกิจกรรมในแต่ละวันแจ้งหน้าเว็บไซต์ให้ศึกษาก่อนที่ลงสมัครเป็นจิตอาสา (มูลนิธิกระจกเงา, ม.ป.ป.)

4) Volunteer spirit เครือข่ายจิตอาสา เป็นการรวมกลุ่มอาสาสมัครเพื่อทำกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นการดำเนินงานและรับสมัครสมาชิกอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมการศึกษา กิจกรรมกับเยาวชน คนชรา ครูอาสา ค่ายนานาชาติ ค่ายอนุรักษ์ ค่ายอาสา ค่ายเกษตร งาน IT งานก่อสร้าง งานประดิษฐ์ งานฝีมือ งานศิลปะ งานกิจกรรม การช่วยเตรียมงาน ช่วยเหลือสัตว์ ซ่อมห้องเรียน ดูแลเด็ก ถักไม้กวาด ทาสี ทำความสะอาด ทำยางยืด ทำโป่ง บริจาค ปลูกต้นไม้ ปลูกปะการัง ปลูกป่า ปลูกป่าชายเลน ผู้ป่วย ผู้พิการ ผูกอบรม พัฒนาชุมชน สตรี เป็นต้น อาสาสมัครสนใจโครงการไหน ก็สามารถเข้าสู่ระบบการจองกิจกรรม บนหน้าเว็บไซต์ได้เลย บางโครงการมีค่าใช้จ่าย บางโครงการไม่เสียค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของกิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้น (เครือข่ายจิตอาสา, ม.ป.ป.)

5) มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่เปิดรับอาสาสมัครตลอดทั้งปี ประกอบด้วยบุคคลทั่วไป นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัครที่ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ เพื่อร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ สอนหนังสือ อ่านหนังสือเสียงให้ผู้พิการทางสายตา ให้การศึกษาเด็กนักเรียนทั้งชาย-หญิง เพื่อนผู้พิการ การมองเห็น ให้ได้รับการเรียนร่วมแบบเด็กปกติทั่ว ๆ ไป ร่วมทั้งการฝึกอาชีพ (Unknown, 2560, 14 มีนาคม)

6) Paper Ranger บ้านอาสา เป็นการระดมจิตอาสาสมัครเพื่อน้อง เกิดขึ้นจากกลุ่มนักศึกษากลุ่มหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2550 จากการเล็งเห็นถึงการทำประโยชน์จากกระดาษที่ใช้แล้วหน้าเดียวจากการเรียน มาทำเป็นสมุดทำมือและนำไปส่งมอบต่อให้กับเด็กด้อยโอกาสที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน และได้ต่อยอดจนกลายเป็นโครงการที่ผสมผสานแนวคิดของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการกระตุ้นการมีจิตอาสาผ่านเรื่องราวของการทำสมุดทำมือที่เป็นมากกว่าสมุด ปัจจุบัน โครงการดำเนินการอยู่ภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มีการรับสมัครจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง โดยหากเป็นหมู่คณะสามารถนัดวันเวลาทำกิจกรรมได้ทุกวัน มีค่าสนับสนุนกิจกรรมคนละ 300 บาท เพื่อนำไปใช้จ่ายในโครงการเป็นค่าอุปกรณ์ สถานที่ รวมไปถึงการนำสมุดไปส่งต่อให้กับน้อง ๆ ด้อยโอกาส (บ้านจิตอาสา, ม.ป.ป.)

7) ศิริราชเพื่อสังคม เป็นการเปิดพื้นที่ในการระดมอาสาสมัคร เพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคม ผ่านเว็บไซต์ โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ โครงการบางกอกน้อยโมเดล เก็บข้อมูล เก็บขยะ น้ำตกเขาชะเมา อาสาปลูกป่า กิจกรรมปรับภูมิทัศน์คลองวัดไชยทิศ ปลูกกล้า อาสามาลุยเลน เป็นต้น มีเครือข่าย สมาคมศิษย์เก่า ศิริราช ในพระบรมราชูปถัมภ์ Mahidol volunteer เครือข่ายจิตอาสา และธนาคารจิตอาสา ร่วมดำเนินงาน (ศิริราชเพื่อสังคม, 2559)

8) กองทุนเวลาเพื่อสังคม เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานเพื่อสาธารณประโยชน์ ด้วยการนำอาสาสมัคร และผู้ที่สนใจทำดี ได้ลงเวลาทำดีเพื่อสังคม อาทิ ปลูกป่า สร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ฯลฯ จัดตั้งเป็นกองทุนเวลาเพื่อสังคม ทำดีได้ ไม่ต้องใช้เงิน ใช้เวลา 3 ชม.ต่อเดือน ร่วมเป็นอาสาสมัคร จัดสรรเวลาที่ว่างของตน เพื่อทำกิจกรรมของสังคมตามประเภทของกิจกรรมที่ตนต้องการมีส่วนร่วม รับสมัครอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง (กองทุนเวลาเพื่อสังคม, 2558)

9) จิตอาสาพลังแผ่นดิน เป็นโครงการที่สนับสนุนโดย สสส. มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้คนไทยทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ และกลุ่มองค์กร เกิดแรงบันดาลใจทำงานอาสา สืบสานพระปณิธานตามแนวทางพระราชดำริของในหลวง ร.9 โดยแบ่งงานอาสาออกเป็น 9 หมวดหมู่ โครงการนี้จะเป็นศูนย์กลางการเข้าถึงงานอาสา สร้างเสริมประสบการณ์ทำความดี และบอกเล่าแบ่งปันเรื่องราวกิจกรรมทำความดี โดยสมาชิกสามารถฝากเวลา หาวนเวลา กิจกรรมที่จะลงพื้นที่ และร่วมลงพื้นที่ จากปฏิทินกิจกรรมหน้าเว็บไซต์ ขณะนี้มีจำนวนสมาชิก 66,674 คน ยอดฝากเวลาทั้งหมดการทำกิจกรรม 3,698,493 ชั่วโมง จากงานอาสา 614 งาน (จิตอาสาพลังแผ่นดิน, ม.ป.ป.)

10) ธนาคารจิตอาสา ปันเวลาแชร์ความสุข เป็นการเปิดพื้นที่ให้ใช้เพื่อประกาศความตั้งใจที่จะแบ่งปันเวลาให้กับสังคม ขณะนี้มี 68,705 อาสาสมัครในระบบ มียอดฝากเวลาทั้งหมด 3,908,882 ชั่วโมง จากกิจกรรม 772 งานอาสา ทั้งนี้ ธนาคารจิตอาสา มี 3 ส่วนหลัก คือ

- ระบบฝากเวลาแนะนำงานอาสา (Time Bank) เป็นระบบสนับสนุนการทำงานอาสาที่เข้าถึงได้ทาง Internet ให้อาสาสมัครได้แสดงความตั้งใจจะใช้เวลาเพื่อทำงานอาสา รวบรวมสถิติการใช้เวลา พร้อมระบบคัดเลือกและแนะนำ (matching) งานอาสาที่เหมาะสมกับตนเอง ตรงกับความสนใจ ความถนัด ทักษะ ความสามารถ หรือความสะดวก ไม่เฉพาะแต่ในสถานการณ์ภัยพิบัติ แต่ยังรวมถึงงานอาสาเพื่อสังคมทุกประเภท เวลารวมที่อาสาสมัครได้ปฏิบัติภารกิจไปแล้ว คือ เวลารวมทั้งหมดที่ถูกใช้ในการทำงานอาสาแล้ว

- ความรู้และการอบรม (Knowledge and Training) เป็นกระบวนการสำคัญสำหรับอาสาสมัครทำงานให้เกิดประสบการณ์ที่ดีในงานอาสา ให้อาสาสมัครได้เรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน โดยมีการจัดทำคู่มือจิตอาสาเพื่อให้งานอาสาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์สูงสุด

- อาสาสัมพันธ์ (Volunteer Relation Management) เป็นการเชื่อมร้อยความร่วมมือ และสื่อสารระหว่างอาสาสมัครกับองค์กรผู้จัดกิจกรรม ช่วยให้กำลังใจ เปิดโอกาสการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความประทับใจจากการทำงาน ตลอดจนส่งเสริมให้เป็นชุมชนเครือข่ายความร่วมมือของอาสาสมัครตามประเด็นความสนใจ หรือตามพื้นที่ต่อไป (ธนาคารจิตอาสา, ม.ป.ป.)

11) โครงการธนาคารความดี Electronic โรงเรียนโสมาภา (นวมินทร์) เป็นโครงการที่กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กทำความดี ในปี พ.ศ. 2542 จัดตั้งเป็นธนาคารความดี โดยใช้สมุดฝาก-ถอนบัตรความดี ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้ใช้ระบบ Electronic รับฝากบัตรความดีแทนการใช้สมุดฝากความดี ทางโรงเรียนมีการประกาศผลความดีของนักเรียนเป็นระดับชั้น เป็นคณะสี และนักเรียนที่มีคะแนนความดีสูงสุด 10 อันดับเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนทำความดีอยู่เสมอ และในแต่ละปีการศึกษาคะแนนความดีที่นักเรียนสะสมไว้ สามารถนำคะแนนไปร่วมกิจกรรมนิทรรศการวิชาการของโรงเรียนได้อีกด้วย (โปรแกรมประยุกต์ธนาคารความดี, 2558, 26 มกราคม)

ภาคกลาง มีการดำเนินงาน 3 พื้นที่ ในจังหวัดนนทบุรี กาญจนบุรีและสุโขทัย ได้แก่

- 1) มูลนิธิบ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้มีจิตเมตตา ร่วมบริจาคช่วยเหลือและสนับสนุนมูลนิธิ ในการดูแลสัตว์พิการและทุพพลภาพ โดยแต่ละโครงการ สามารถร่วมบริจาคแบบรายเดือน และรายปี มีการรับสมัครอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือสัตว์ตลอดทั้งปี (มูลนิธิบ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ, 2560)

- 2) โครงการออมเงินออมบุญวันละบาทพระมหาดวงอำนาจ ดำเนินการโดยพระลูกวัดสุวรรณาราม ร่วมกับกัญญาติโยมจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้มีจิตอาสา ร่วมออมบุญวันละบาท นำไปช่วยเหลือผู้ประสบและ

ผู้ด้อยโอกาสในสังคม รวมทั้งให้การอนุเคราะห์เด็กนักเรียน เช่น จักรยานปั่นไปเรียนหนังสือ เป็นต้น (“สมหวัง! ด.ญ.ได้จักรยาน,” 2558, 9 มกราคม)

3) ธนาคารความดี ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี “สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย” มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ อาทิ มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจากทุกหมู่บ้าน มีกระบวนการทำความเข้าใจ ประชุมร่วมกับทุกภาคี ตัวแทนกลุ่มองค์กรทุกกลุ่มในตำบลเพื่อทำประชาคมและลงมติจัดตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยผู้จัดการ ผู้ช่วย ฝ่ายการเงิน สินเชื่อ บัญชี ตรวจสอบ ฯลฯ เปิดดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2549 ชาวบ้านสามารถนำเงินมาฝากได้ตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ ต่อมา ปี 2549-2550 ขยายเป็น ‘ธนาคารความดี’ โดยการให้สมาชิกสถาบันการเงินฯ ทุกคนจดบันทึกความดีของตน และนำมารายงานในที่ประชุมหมู่บ้านทุกเดือน เพื่อให้ที่ประชุมรับรอง และผ่านไปยังการประชุมระดับตำบล (สภาองค์กรชุมชนตำบล) เพื่อรับรองและบันทึกในธนาคารความดี ซึ่งความดีของสมาชิกที่ผ่านการรับรองแล้วสามารถใช้แทนหลักทรัพย์เพื่อค้ำประกันเงินกู้ของตนเองจากสถาบันฯ ได้ ปัจจุบันธนาคารความดีชุมชนตำบลหนองสาหร่าย มีการกำหนดการทำความดีเป็นหมวดหมู่ทั้งสิ้น 23 ความดี (“ธนาคารความดี,” 2561, 1 สิงหาคม)

ภาคเหนือ มีการดำเนินงาน 6 พื้นที่ ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ได้แก่

1) โครงการของมือสอง...สู่มือสองมือบนที่สูง จ.เชียงราย เป็นหนึ่งในกิจกรรมจิตอาสาที่กลุ่มจิตอาสา รวมตัวจัดทำขึ้น โดยมีกิจกรรมร่วมบริจาคกล่องเครื่องดื่มประเภทกล่องนม กล่องน้ำผลไม้ และกล่องชาเขียว ต่าง ๆ เพื่อนำมารีไซเคิลเป็นสมุดเรียนส่งต่อให้กับน้องๆ จัดเป็นโครงการที่ไม่ได้ดำเนินการต่อเนื่อง (Nannii. (2561, 31 ตุลาคม)

2) ธนาคารความดี ดำเนินการโดย อบต.ห้วยม้ง จังหวัดเชียงราย ก่อตั้งปี พ.ศ. 2554 – ปัจจุบัน ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง มีสมาชิกรวมกว่า 3,000 คน จากคนในตำบลที่มี 6,000 คน มีระบบการจัดการ โดยบันทึกการทำความดีลงในสมุดความดี คิดเป็นแต้มคะแนนสะสมตามหมวดหมู่การทำความดีที่กำหนด คะแนนที่ได้จะมีความแตกต่างกันตามกิจกรรมความดี สามารถแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อมีคะแนนสะสม 250 คะแนน และถอนต้องเหลือคะแนนอย่างน้อย 100 คะแนน รูปแบบการดำเนินงาน ประยุกต์เอารูปแบบของกองทุนหมู่บ้าน และธนาคารพาณิชย์ มาเป็นแนวทางเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ กับสมาชิก ภายใต้อาสาสมัคร "ทำความดีสร้างค่าความเป็นคน ยามขัดสนให้แลกเปลี่ยนสิ่งของ" ธนาคารความดีได้นำหลักของศีลห้าและธรรมห้าขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำหนดเป็นผังบัญชีธนาคารความดี ตัวอย่างเช่น รหัสความดี 001 เว้นจากการฆ่าสัตว์ 002 เว้นจากการลักทรัพย์ 003 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม 004 เว้นจากการพูดปด 005 เว้นจากการเสพสิ่งมีนเมา เป็นต้น ปัจจุบันมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน ธนาคารความดี

CNB SMART Community และเว็บไซต์ <http://www.huangom.go.th/index.php> (ครบรอบ 10 ปี ธนาคารความดีตำบลห้วยม, 18 มกราคม 2561)

3) งานธนาคารความดี ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จ.เชียงราย ซึ่งได้กำหนด ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และตัวชี้วัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตเพื่อแก้ไขปรับปรุงพัฒนา พฤติกรรมนักศึกษาให้เป็นคนดีที่สังคมพึงปรารถนา สามารถออกไปเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า คงไว้ซึ่ง ความมีคุณธรรมและจริยธรรม ที่ชัดเจนระหว่างที่ศึกษาในรั้วของมหาวิทยาลัยฯ โดยจัดให้มี**ใบประมวลผล ความประพฤติ** เพื่อรับเกียรติบัตรประเภทต่าง ๆ ตามคะแนนที่จำแนกประเภทของความดี ได้แก่

- ความดีประเภท ที่ 1 เป็นกิจกรรมบังคับของมหาวิทยาลัย คณะ กิจกรรมเลือกเสรี หรือ การ อบรม ประชุม สัมมนา กีฬา เป็นต้น นักศึกษาผู้เข้าร่วมได้ 5 คะแนน นักศึกษาผู้จัดกิจกรรมได้ 10 คะแนน

- ความดีประเภท ที่ 2 เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกมหาวิทยาลัย ฯ กิจกรรมพิเศษในวาระ ต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัย ฯ เข้าร่วมกับหน่วยงานภายนอก เป็นต้น ได้ 10 คะแนน

- ความดีประเภท ที่ 3 เป็นกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การรับตำแหน่งผู้นำ นักศึกษา (รองประธานสภานักศึกษา รองนายกองค์การบริหาร นักศึกษา รองประธานสโมสรนักศึกษาคณะ และรองประธานชมรมและคณะกรรมการ ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์) ได้ 15 คะแนน

- ความดีประเภท ที่ 4 คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี ได้รับโล่ เกียรติบัตร ใบประกาศนียบัตร หรือ เหรียญรางวัลการแข่งขันต่าง ๆ (ในระดับจังหวัด, ภูมิภาค, ประเทศ หรือนานาชาติ) การรับตำแหน่งผู้นำ นักศึกษา (ประธานสภานักศึกษา นายกองค์การบริหารนักศึกษา ประธานสโมสรนักศึกษาคณะ และประธาน ชมรม ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์) เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำความดีด้านต่าง ๆ จนเป็นที่ประจักษ์แก่สังคม (ด้านความประพฤติ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านระเบียบวินัย และด้านการแต่งกาย) เป็นต้น ได้ 20 คะแนน (กองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2560)

4) มูลนิธิฯ เขียม ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อ.แมริม จ.เชียงใหม่ จัดกิจกรรมจิตอาสา “ถุ่ร่องความดี” เป็นการเปิดรับบริจาคถุ่ร่องสตรีที่ไม่ใช่แล้ว เพื่อทำเขาเขียมให้กับคนพิการ ซึ่งเปิดรับ ตลอดทั้งปี มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (มูลนิธิฯ เขียม, 2560)

5) โครงการธนาคารความดี ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ช่วงเปา อำเภอ จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิต สร้างการตื่นตัวกับการทำความดี จนยึดเป็นบรรทัดฐานในชีวิต มีเป้าหมายเพื่อให้ เกิด “การ พึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูล กันของคนในชุมชน” เน้นความสามัคคีของคนในชุมชน สร้างชุมชนที่ เข้มแข็ง และน่าอยู่ เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวังจึงมีการจัดทำแผนุการทำ ความดี ขึ้น ทั้งนี้ คุณสมบัติของผู้ที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิก สามารถเป็นได้ทุกเพศ ทุกวัย อายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป มีชื่อ อยู่ตามทะเบียนบ้าน ในตำบลช่วงเปา การสมัครเข้าเป็นสมาชิก ฟรีไม่เสียค่าใช้จ่าย การเปิดบัญชีในครั้งแรก

จะได้รับความดี 50 ความดี และการเบิก - ถอน ความดี ในแต่ละครั้ง จะต้องมีความดี คงเหลือในบัญชีอย่างน้อย 150 ความดี (องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา, ม.ป.ป.)

6) โครงการธนาคารความดีตำบลเชิงดอย เทศบาลตำบลเชิงดอย จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2556 ณ ศาลาสว่างสุข หมู่ 1 บ้านแม่ดอกแดง ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อน้อมนำรูปแบบสายใยรักมาเป็นแนวทางการปฏิบัติงานในตำบลต้นแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรกลุ่มเป้าหมาย ให้สมาชิกรู้ว่าความดีคือ ทำดีอยู่เสมอ จนยึดเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเพื่อให้กระบวนการของธนาคารช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาแบบบูรณาการของทุกภาคส่วน โดยประมาณการผู้ร่วมโครงการจำนวน 1,000 คน ภายใต้งบประมาณคือ (1) เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงดอย (2) การเปิดบัญชีในครั้งแรก จะได้รับความดี 50 ความดี (3) การเบิกถอนความดีในแต่ละครั้ง จะต้องมีความดี คงเหลือในบัญชีอย่างน้อย 150 ความดี (4) ความดีที่ทำจะต้องเป็นความดีที่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด ทั้งนี้ มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการธนาคารความดี มีนายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอย เป็นกรรมการ อำนวยการ ทุกภาคส่วน ได้แก่ วัด โรงเรียน เทศบาลตำบลเชิงดอย กลุ่มองค์กรต่างๆ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการฯ มีระเบียบกฎเกณฑ์การดำเนินงานธนาคารความดี มีแผนงานในการจัดกิจกรรม (“โครงการธนาคารความดี,” 2561)

สรุปการดำเนินกิจกรรม “จิตอาสา” ภายใต้งบ 20 โครงการ ที่ได้ทำการสืบค้น มีความเชื่อมโยงการ สร้างกิจกรรมจิตอาสา และการสะสมเวลา เพื่อใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ทั้ง 20 โครงการ/พื้นที่ มีกิจกรรมจิตอาสา ใน 3 ลักษณะคือ การลงมือร่วมกิจกรรมช่วยเหลือ (17 พื้นที่) การบริจาคเงินทุน (10 พื้นที่) และการบริจาคสิ่งของ (11 พื้นที่) โดยในบางพื้นที่มีมากกว่า 1 ประเภท ทั้งนี้ ในส่วนการรับสมัครสมาชิก ประกอบด้วย รับสมัครสมาชิกระยะสั้น หมายถึงมีช่วงของเวลาการดำเนินงาน และการรับสมัครสมาชิกระยะยาว คือไม่มีกำหนดระยะเวลา เป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม พบว่า มีบางพื้นที่ มีการรับสมัครสมาชิกทั้ง 2 รูปแบบ และมี 19 พื้นที่ ที่ยังคงดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการเก็บสะสมการทำกิจกรรมจิตอาสา / ความดี ในรูปแบบเวลา และมีการฝากเวลานั้น พบว่า มี 8 พื้นที่ที่ได้ดำเนินการ โดยเป็นพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร 3 พื้นที่ พื้นที่ภาคกลาง จังหวัดกาญจนบุรี 1 พื้นที่ และภาคเหนือ 4 พื้นที่ เป็นพื้นที่จังหวัดเชียงราย 2 พื้นที่ และพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 2 พื้นที่ สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปกิจกรรมจิตอาสา/ธนาคารจิตอาสา/ธนาคารความ ที่ได้สืบค้นวรรณกรรม 20 พื้นที่

ลำดับที่	สถานที่/พื้นที่/หน่วยงาน	รายการกิจกรรม			รายละเอียด/วิธีการ					ผลการดำเนินงาน		ระยะเวลา	
		ลงมือ/ กิจกรรม	บริจาค เงินทุน	บริจาค สิ่งของ	ไม่เป็น สมาชิก	สมัคร สมาชิก ระยะสั้น	สมัคร สมาชิก ระยะยาว	การฝากเวลา		เสร็จ สิ้น/ สำเร็จ	ดำเนิน งาน ต่อเนื่อง	ปิด กิจกรรม แล้ว	กิจกรรม ต่อเนื่อง
								ฝาก เวลา	ไม่ฝาก เวลา				
	กรุงเทพฯ												
1.	โครงการจิตอาสา “เราทำดีด้วยหัวใจ”	/				/	/		/		/		/
2.	สภากาชาดไทย การบริการโลหิต	/				/	/		/		/		/
3.	มูลนิธิกระเจกเงา	/	/	/		/	/		/		/		/
4.	Volunteer spirit	/	/	/		/	/		/		/		/
5.	มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย	/			/				/		/		/
6.	Paper Ranger บ้านอาสา	/		/		/	/		/		/		/

ลำดับที่	สถานที่/พื้นที่/หน่วยงาน	รายการกิจกรรม			รายละเอียด/วิธีการ					ผลการดำเนินงาน		ระยะเวลา	
		ลงมือ/ กิจกรรม	บริจาค เงินทุน	บริจาค สิ่งของ	ไม่เป็น สมาชิก	สมัคร สมาชิก ระยะสั้น	สมัคร สมาชิก ระยะยาว	การฝากเวลา		เสร็จ สิ้น/ สำเร็จ	ดำเนิน งาน ต่อเนื่อง	ปิด กิจกรรม แล้ว	กิจกรรม ต่อเนื่อง
								ฝาก เวลา	ไม่ฝาก เวลา				
7.	ศิริราชเพื่อสังคม	/	/			/			/		/		/
8.	กองทุนเวลาเพื่อสังคม	/				/			/		/		/
9.	จิตอาสาพลังแผ่นดิน เว็บไซต์จิตอาสาพลังแผ่นดิน	/	/	/		/	/	/			/		/
10.	ธนาคารจิตอาสา Timebank	/	/	/		/	/	/			/		/
11.	โครงการธนาคารความดี Electronic โรงเรียนโสมภา (นวมินทร์)	/		/		/	/	/			/		/
	จ.นนทบุรี												
12.	มูลนิธิบ้านสงเคราะห์สัตว์ พิการ	/	/	/	/				/		/		/

ลำดับที่	สถานที่/พื้นที่/หน่วยงาน	รายการกิจกรรม			รายละเอียด/วิธีการ					ผลการดำเนินงาน		ระยะเวลา	
		ลงมือ/ กิจกรรม	บริจาค เงินทุน	บริจาค สิ่งของ	ไม่เป็น สมาชิก	สมัคร สมาชิก ระยะสั้น	สมัคร สมาชิก ระยะยาว	การฝากเวลา		เสร็จ สิ้น/ สำเร็จ	ดำเนิน งาน ต่อเนื่อง	ปิด กิจกรรม แล้ว	กิจกรรม ต่อเนื่อง
								ฝาก เวลา	ไม่ฝาก เวลา				
	จ.สุโขทัย												
13.	โครงการออมเงิน ออมบุญ วันละบาท		/			/		/			/		/
	จ.กาญจนบุรี												
14.	ตำบลหนองสาหร่าย	/	/			/	/				/		/
	จ.เชียงราย												
15.	ของมือสอง..สู่สองมือ บนที่สูง			/	/			/	/			/	
16.	ธนาคารความดี อบอุ่น หัวใจ	/	/	/		/	/				/		/
17.	งานธนาคารความดี ม.ราชภัฏเชียงราย	/			/	/	/				/		/

ลำดับที่	สถานที่/พื้นที่/หน่วยงาน	รายการกิจกรรม			รายละเอียด/วิธีการ					ผลการดำเนินงาน		ระยะเวลา	
		ลงมือ/ กิจกรรม	บริจาค เงินทุน	บริจาค สิ่งของ	ไม่เป็น สมาชิก	สมัคร สมาชิก ระยะสั้น	สมัคร สมาชิก ระยะยาว	การฝากเวลา		เสร็จ สิ้น/ สำเร็จ	ดำเนิน งาน ต่อเนื่อง	ปิด กิจกรรม แล้ว	กิจกรรม ต่อเนื่อง
								ฝาก เวลา	ไม่ฝาก เวลา				
	จ.เชียงใหม่												
18.	มูลนิธิฯ เทียมฯ ถู่งนอง ความดี			/	/				/		/		/
19.	อบต.ช่วงเปา	/				/	/	/			/		/
20.	โครงการธนาคารความดี	/	/	/		/	/	/			/		/
		17	7	8	4	4	8	8	4	1	11	1	11

4. แนวคิด หลักการและการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

4.1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับธนาคารเวลา (TimeBanks USA, n.d.)

ธนาคารเวลาคืออะไร

ธนาคารเวลาเปรียบเสมือนเป็นเงินประเภทหนึ่ง การให้บริการเป็นเวลา 1 ชั่วโมงแก่ผู้อื่นจะได้รับเครดิตเวลา 1 หน่วย ซึ่งผู้ที่ได้รับเครดิตเวลา 1 หน่วยนี้ ผู้ที่ให้ต้องยอมรับและเห็นด้วยกับการให้เครดิตเวลา 1 หน่วยนั้น ธนาคารเวลาจะเกิดขึ้นเมื่อเครือข่ายหรือสมาชิกที่มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะให้และรับเครดิตเวลา สำหรับการบริการที่สมาชิกคนอื่น ๆ ให้อีก เครือข่ายเหล่านี้เรียกว่า "ธนาคารเวลา"

ธนาคารเวลาจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีผู้นำ หรือ "คณะกรรมการที่มีธรรมาภิบาล" ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ ว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดเป็นข้อห้ามสำหรับการบริการให้กับสมาชิก โดยมีค่านิยมหลัก 5 ประการ เป็นตัวกำหนดขอบเขต

ค่านิยมหลัก 5 ประการ ของธนาคารเวลา

เอ็ดการ์ คาห์น (Edgar Cahn) ผู้ก่อตั้งธนาคารเวลาแบบร่วมสมัยได้ตระหนักว่า การที่ธนาคารเวลาจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมียุคค่านิยมที่เหมาะสม คาห์นได้ระบุค่านิยมหลัก 5 ประการ ในหนังสือชื่อ “ไม่มีผู้ที่ถูกทิ้งอีกต่อไป” (No More Throw-Away People) ค่านิยมหลักนี้ ธนาคารเวลาทุกแห่งได้นำไปปฏิบัติตามเพื่อที่จะเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาธนาคารให้ประสบผลสำเร็จมากที่สุด ได้แก่

- 1) ทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า ที่สามารถแบ่งให้ผู้อื่นได้
- 2) เปลี่ยนค่านิยมของคำว่างาน : คำว่างานในความหมายปกตินั้นคือสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน แต่ผลตอบแทนที่ได้รับจากงานที่ทำในธนาคารเวลานั้นคือเวลา ด้วยเหตุนี้ทำให้งานที่ทำ ในธนาคารกลายเป็นความสนุกที่ได้ทำจากจิตอาสา สมาชิกจะได้รับมุมมองใหม่จากงาน และให้เกียรติงานเหล่านั้น
- 3) การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม : ความช่วยเหลือในธนาคารเวลาจะแตกต่างจากความช่วยเหลือส่วนใหญ่ กล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือปกติ ผู้ให้ความช่วยเหลือมักพูดว่า “มีอะไร ให้ช่วยไหม” แต่ในธนาคารเวลา ผู้ให้ความช่วยเหลือจะพูดว่า “คุณจะช่วยคนอื่นด้วยไหม” ด้วยแนวคิดเช่นนี้ จิตอาสาของสมาชิกธนาคารเวลาจะซึมซับเอาความมีจิตอาสาเข้าไปด้วย

4) เครือข่ายสังคม : การแลกเปลี่ยนมีส่วนทำให้การทำความรู้จักผู้อื่นเกิดได้ง่ายขึ้น ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแรงได้

5) การเคารพซึ่งกันและกัน : ความเท่าเทียมเป็นหนึ่งในสิ่งที่คุณคนในธนาคารเวลาต้องเคารพ ดังนั้นเมื่อเกิดความเท่าเทียมกัน การอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกแบบมีความสุขจะทำได้ไม่ยาก

ธนาคารเวลา ได้รับการออกแบบโดยเอ็ดการ์ คาคห์น เพื่อสนับสนุนให้เกิดระบบการให้และการรับระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับเพื่อนบ้านในชุมชน เอ็ดการ์ คาคห์น เชื่อว่าธนาคารเวลาจะมีบทบาท ที่ทรงพลังที่จะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม เพราะว่ากฎหลักของธนาคารเวลาคือ เวลาของทุกคนมีค่าเท่ากันไม่ว่างานนั้นจะเป็นสาขาวิชาชีพใด 1 ชั่วโมงสำหรับการเลี้ยงดูเด็กเล็ก จะได้รับ 1 เครดิตเวลาเท่ากับการใช้เวลา 1 ชั่วโมงของนายความในการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ซึ่งในการบันทึกข้อมูลของการทำงาน อาจใช้กระดาษบันทึกจำนวนเครดิตเวลาในธนาคารเวลา หรือจะใช้ซอฟต์แวร์ในการเก็บข้อมูล โดยซอฟต์แวร์จะช่วยให้สามารถติดตามผู้ที่เป็สมาชิกธนาคารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบจะบอกถึงประเภทของการให้และการรับบริการของสมาชิกได้อย่างถูกต้อง

แนวคิดหลัก : เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน

เครือข่ายธนาคารเวลาเปิดให้บริการกับความต้องการทุกประเภท ปัจจุบันสมาชิกส่วนใหญ่ใช้รูปแบบเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน ซึ่งสมาชิกสามารถเลือกได้ว่าต้องการให้บริการอะไรแก่สมาชิกคนอื่น หรือต้องการให้บริการอะไรแก่ชุมชน รวมถึงงานบริการอะไรที่ผู้อื่นร้องขอ ในส่วนสมาชิกนั้นมีทั้งสมาชิกที่เป็นบุคคลและที่เป็นหน่วยงาน ประเภทงานบริการที่เสนอมานั้นแล้วแต่ธนาคารเวลาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการไปรับส่งด้วยยานพาหนะแบบต่าง ๆ รองลงมาคือ การซ่อมแซมบ้าน และการแก้ปัญหาคอมพิวเตอร์เป็นอันดับสาม

การแลกเปลี่ยนคือการให้และการรับในธนาคารเวลา แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) การแลกเปลี่ยนแบบ 1:1 การให้จากสมาชิกคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง
- 2) การแลกเปลี่ยนแบบ 1:กลุ่ม คือ การให้จากสมาชิกคนหนึ่งสู่กลุ่มสมาชิก
- 3) การแลกเปลี่ยนแบบ กลุ่ม : 1 คือ การให้จากสมาชิกกลุ่มหนึ่งสู่สมาชิกเพียง 1 คน
- 4) การแลกเปลี่ยนแบบ กลุ่ม : กลุ่ม คือการให้จากกลุ่มสมาชิกสู่กลุ่มสมาชิก

ขนาดของธนาคารเวลา

ธนาคารเวลาอาจมีจำนวนสมาชิกเพียง 20 คน และมีสมาชิกที่เพิ่มขึ้นได้ในระดับหลายพันคนก็เป็นได้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีรูปแบบการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ธนาคารเวลาสามารถขยายขอบเขตได้แม้ว่าจะมีกฎพื้นฐานระบุไว้ก็ตาม (กฎพื้นฐานคือ เวลา 1 ชั่วโมงต้องเท่ากับ 1 เครดิตเวลา รวมถึงค่านิยมหลัก

5 ประการของธนาคารเวลา) วิธีการจัดโครงสร้างของธนาคารเวลาแต่ละแห่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายหลักของผู้ก่อตั้ง ผู้นำ และสมาชิกของธนาคารเวลานั้น ๆ

ใครสามารถใช้ธนาคารเวลา

ไม่ว่าใครก็สามารถใช้ธนาคารเวลาได้ เป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม เป็นหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ โบสถ์ เอกชน นอกจากนี้ ยังรวมถึงองค์กรที่ได้รับความช่วยเหลือจากอาสาสมัคร ซึ่งอาสาสมัครสามารถได้รับเครดิตเวลาสำหรับความช่วยเหลือที่ทำให้กับองค์กรนั้น โดยจะได้รับหนึ่งเครดิตเวลาสำหรับการให้บริการแต่ละชั่วโมง สิ่งที่สำคัญและต้องระลึกอยู่เสมอว่า ธนาคารเวลาต้องมีการตกลงร่วมกันทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่ละคนไม่สามารถให้ผู้อื่นได้ ถ้าคนอื่นไม่ต้องการรับบริการนั้น ทุกคนสามารถใช้ธนาคารเวลาได้สองวิธี คือ

- 1) เข้าร่วมธนาคารเวลาที่ได้สร้างไว้แล้วและเริ่มต้นให้และรับบริการกับสมาชิกคนอื่น ๆ
- 2) สร้างทีมเพื่อสร้างธนาคารเวลาใหม่และเชิญบุคคลอื่นเข้าร่วม

ธนาคารเวลาสามารถทำอะไรได้บ้าง

เอ็ดการ์ คาคัน ได้เขียนไว้ในหนังสือ No More Throw-Away People ที่เขากำลังแสวงหาสิ่งที่น่าสนใจใช้แทนเงินเพื่อส่งเสริมให้เกิด "ความดีงาม ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และความยุติธรรม" นั่นคือหลักการของกุศโลบายที่จะมีส่วนประกอบอีกมากมาย

รูปแบบที่พบมากที่สุดของธนาคารเวลา มุ่งเน้นไปที่เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้านเพื่อช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แต่ในบางสถานที่ ผู้คนและองค์กรจัดตั้งธนาคารเวลา แบบมุ่งเป้าหมายเฉพาะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สมาชิกชุมชนต้องการ ดังตัวอย่างของการพัฒนาธนาคารเวลา ที่มีเป้าหมายต่าง ๆ เช่น

- เสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชน
- ปรับปรุงการเรียนรู้ในโรงเรียน
- ลดการกระทำผิดที่นำไปสู่การจำคุก
- การช่วยให้ประชาชนในชุมชนประหยัดรายจ่าย
- การดูแลผู้ป่วยที่บ้านหลังจากรับการรักษาจากโรงพยาบาล
- การสร้างสีสันให้ชุมชนด้วยศิลปะและดนตรี
- การช่วยดูแลผู้สูงอายุตามบ้านในพื้นที่

การแลกเปลี่ยนธนาคารเวลาและเครดิตเวลา

ธนาคารเวลาจำนวนมากใช้ software ในการบริหารจัดการเพื่อการแลกเปลี่ยนเวลา โดยกรอกข้อมูลส่วนตัว บันทึกข้อมูลที่ให้บริการผู้อื่น บันทึกข้อมูลสิ่งที่ต้องการรับบริการจากสมาชิกอื่น บันทึกข้อมูลการแลกเปลี่ยนบริการ ตรวจสอบจำนวนเครดิตเวลา เรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกอื่น และรับรู้สถานการณ์ความก้าวหน้าของธนาคารเวลา ทั้งนี้ ผู้ประสานงานธนาคารเวลา มักใช้ software เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ คือ

- ติดตามกิจกรรมในธนาคารเวลา
- ลงทะเบียนสมาชิกใหม่
- แจ้งสถานการณ์ความก้าวหน้าของธนาคารเวลาและโครงการพิเศษ
- ช่วยเหลือสมาชิกเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น
- จัดทำรายงานสำหรับผู้บริหารธนาคารเวลา
- ส่งข่าวประชาสัมพันธ์เพื่อขอรับบริจาค
- รับสมัครสมาชิกใหม่
- บันทึกการชำระเงินและอื่น ๆ

ทั้งนี้ มีโปรแกรมซอฟต์แวร์ของธนาคารเวลาจำนวนมากให้บริการ ได้แก่ Time Republik, Hour World's Time and Talents และ Community Forge ส่วนธนาคารเวลาของสหรัฐอเมริกา ได้ออกแบบ Community Weaver 3 เพื่อช่วยให้ธนาคารเวลาที่มีแนวคิดเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้านได้ทดลองใช้ซึ่งพบว่า software ดังกล่าว ใช้ได้ง่ายและสะดวกกับสมาชิก มีรายละเอียดดังนี้

Community Weaver 3 : CW3

Community Weaver 3 คือ ซอฟต์แวร์ติดตามการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก โดยโปรแกรมจะเก็บข้อมูลของผู้ใช้ ตลอดจนสามารถใช้เป็นสื่อการแลกเปลี่ยนแทนเว็บไซต์ได้อีกด้วย จุดประสงค์ของการใช้ซอฟต์แวร์กับธนาคารเวลา มีดังต่อไปนี้

- ติดตามการแลกเปลี่ยนเวลาของสมาชิก
- เก็บสถิติและรายงานการแลกเปลี่ยนเวลา
- รับสมัครสมาชิกใหม่
- ช่วยให้สมาชิกรับข่าวสารได้อย่างเปิดกว้างมากขึ้น
- ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก

ซอฟต์แวร์ Community Weaver 3 (CW3) เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการดำเนินงานธนาคารเวลา สมาชิกสามารถตั้งค่าและบันทึกการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยการเข้าถึงหน้าจอของโปรแกรมนี้ ได้ทั้งทาง โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ ซึ่งหากธนาคารเวลาต้องการใช้ซอฟต์แวร์ออนไลน์นี้ จะต้องลงชื่อสมัครใช้ข้อมูล โดยลงนามในข้อตกลงการใช้ Community Weaver 3 และจ่ายค่าธรรมเนียมเริ่มต้นที่ 79 ดอลลาร์ เพื่อใช้เป็นค่าบำรุงรักษา การรักษาความปลอดภัยและการสนับสนุนทางเทคนิค จากนั้นจะมีค่าธรรมเนียมรายปี ดังตารางที่ 3 (Project Lyttelton, n.d.)

ตารางที่ 3 ตารางค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ Community Weaver 3 (CW3) รายปี (จ่าย 2 ปี)

จำนวนสมาชิก (คน)	ค่าใช้จ่าย		
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม
1 -34	\$30	+ \$30	\$60
35 – 49	\$60	+ \$60	\$120
50 -79	\$90	+ \$90	\$180
80- 99	\$120	+ \$120	\$240
100 – 119	\$160	+ \$160	\$320
120 – 149	\$200	+ \$200	\$400
150 – 199	\$240	+ \$240	\$400
200 – 249	\$340	+ \$340	\$680
250 -349	\$440	+ \$440	\$880
350 – 499	\$590	+ \$590	\$1,180
500 – 749	\$880	+ \$880	\$1,760
750 – 1,000	\$1,200	+ \$1,200	\$2,400
1,000+	หารือร่วมกัน		

จากฐานข้อมูลธนาคารเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกา ณ วันที่ 13 ตุลาคม 2561 พบว่า มีธนาคารเวลาที่ใช้ซอฟต์แวร์นี้ทั้งหมด 109 แห่ง ประกอบด้วย

- ธนาคารเวลาที่อยู่ระหว่างการจัดตั้งจำนวน 23 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่มีการใช้บริการฐานข้อมูลในช่วง 24 ชั่วโมงที่ผ่านมา จำนวน 13 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่มีการใช้บริการฐานข้อมูลในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวน 14 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่มีการใช้บริการฐานข้อมูลในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 12 แห่ง

- ธนาคารเวลาที่มีการใช้บริการฐานข้อมูลในช่วง 6-15 สัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวน 13 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่ไม่มีการใช้บริการฐานข้อมูลมากกว่า 22 สัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวน 6 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่ไม่มีการใช้บริการฐานข้อมูลมากกว่า 1 ปี จำนวน 14 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่ไม่มีการใช้บริการฐานข้อมูลมากกว่า 2 ปี จำนวน 10 แห่ง
- ธนาคารเวลาที่ไม่มีการใช้บริการฐานข้อมูลมากกว่า 3 ปี จำนวน 4 แห่ง

กองทุนธนาคารเวลา

สมาชิกของธนาคารเวลาและผู้สนับสนุน สามารถช่วยเหลือด้านการเงินแก่ธนาคารเวลาได้ เพื่อเป็นทุนให้กับธนาคารเวลาได้ดำเนินการในระยะยาว การได้มาของทุนสามารถได้มาโดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- รายรับจากค่าสมาชิกแรกเข้า
- เงินที่ได้จากการรับบริจาคจากผู้ศรัทธา
- การสมทบทุนจากผู้นำองค์กร
- การระดมทุนจากวิธีการจัดการงบประมาณรูปแบบต่าง ๆ
- การได้รับรางวัลหรือการได้รับการช่วยเหลือ
- การแบ่งปันเรื่องราวของธนาคารเวลาให้กับผู้อื่นได้รับรู้ถึงผู้ที่เสียสละด้านงบประมาณ

สิ่งที่จะช่วยให้ธนาคารเวลาดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางการใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนในสังคมโลกนี้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนต้องมั่นใจในคุณค่าของธนาคารเวลา การสร้างแรงบันดาลใจให้มีความจงรักภักดีและความมุ่งมั่นทุ่มเทให้กับธนาคารเวลา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่นำไปสู่ความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับ

กระบวนการดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่ายเสมอไปกับการสร้างความสัมพันธ์ให้กับผู้คนที่มิถุนีหลังของประสบการณ์และความคาดหวังที่แตกต่างกัน มาแลกเปลี่ยนเวลาผ่านกิจกรรมการรับและการให้ในธนาคารเวลา ซึ่งสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการนี้ได้แก่ ค่านิยมหลัก 5 ประการของธนาคารเวลาดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

วิธีการจัดตั้งธนาคารเวลา

ธนาคารเวลาจะไม่สามารถจัดตั้งได้ หากไม่มีสมาชิกที่มีความมุ่งมั่น มีความช่วยเหลือกันและมีการแลกเปลี่ยนทักษะซึ่งกันและกันในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งวิธีการจัดตั้งธนาคารเวลาที่ผ่านมาสรุปขั้นตอนได้ดังนี้

- 1) สร้างความสนใจให้สมาชิกรู้สึกตื่นตัวกับกิจกรรมที่มีประโยชน์โดย
 - นำเสนอแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ในที่ประชุมของเวทีชุมชน
 - ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน ป้ายประกาศของชุมชน อีเมลล์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ
 - เชิญชวนกลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิก
- 2) เสนอแนวคิดที่เป็นพื้นฐานที่เข้าใจง่าย
 - ธนาคารเวลาคืออะไร ทำไมถึงต้องเป็นสมาชิก
 - สร้างแรงบันดาลใจ ด้วยการศึกษาค้นคว้าตัวอย่างของการดำเนินการธนาคารเวลา
 - เชิญทุกคนแนะนำตัวเอง พูดถึงสิ่งที่รู้เกี่ยวกับธนาคารเวลา และพูดถึงเหตุผลที่พวกเขาได้รับแรงบันดาลใจให้เป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มจัดตั้งธนาคารเวลา
 - เชิญสมาชิกจากธนาคารเวลาของชุมชนใกล้เคียงมาร่วมเสวนา
 - เปิดเวทีอภิปรายและแนะนำทักษะที่แต่ละคนสามารถให้บริการสมาชิกท่านอื่นได้
 - รับประทานอาหารร่วมกัน โดยแต่ละคนจะนำอาหารมาคนละ 1 อย่าง แล้วแบ่งปันกัน ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับธนาคารเวลา
- 3) จัดตั้งสมาชิกกลุ่มแกนหลัก รวบรวมสมาชิกที่มุ่งมั่นจัดตั้งกลุ่มแกนนำเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดธนาคารเวลา แลกเปลี่ยนทักษะความสนใจและประสบการณ์ที่คุณแต่ละคนต้องการมีส่วนร่วมในธนาคารเวลา จากนั้นดำเนินการดังนี้
 - จัดเวทีระดมสมองผู้สนใจเป็นสมาชิกเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ข้อดี ข้อจำกัดของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเวลา ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการทำงาน
 - ประเมินตนเองว่าจะสามารถใช้เวลาเข้าร่วมทำกิจกรรมได้มากน้อยเพียงใด
 - จัดทำรายชื่อทุกคนในกลุ่มที่แกนนำรู้จัก เพื่ออธิบายและเชิญชวนให้มาร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเวลา
 - เริ่มต้นการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทักษะให้ทุกคนได้เรียนรู้จากการพูดคุย

วิธีการเข้าร่วมกับธนาคารเวลา

โดยทั่วไปการเข้าร่วมกับธนาคารเวลา มี 2 วิธี ได้แก่

- 1) สมัครเป็นสมาชิกรายบุคคล หรือแบบองค์กร หรือแบบโครงการ ณ ธนาคารเวลาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับถิ่นที่อาศัย หากในพื้นที่ไม่มีธนาคารเวลา หรือภารกิจของธนาคารเวลาที่มีอยู่ ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายหรือบริบทของสมาชิกส่วนใหญ่ สมาชิกสามารถดำเนินการในรูปแบบที่ 2

2) ก่อตั้งธนาคารเวลาแห่งใหม่ โดยเริ่มจากรูปแบบเพื่อนบ้านช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เพราะรูปแบบเพื่อนบ้าน - ช่วย - เพื่อนบ้าน - เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเริ่มดำเนินการธนาคารเวลาในระยะเริ่มต้น

การปฐมนิเทศสมาชิกใหม่

หลังจากที่สมาชิกใหม่สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเวลาแล้ว การปฐมนิเทศเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการวางแนวทางการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มรูปแบบ โดยการสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่สำคัญของธนาคารเวลา ค่านิยมหลักของธนาคารเวลา การทำงานของซอฟต์แวร์ธนาคารเวลา การแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบของสมาชิกและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่ธนาคารเวลาแต่ละแห่ง โดยการปฐมนิเทศนี้จะเป็นการปฐมนิเทศรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม อาจเป็นเพียงการพูดคุย แนะนำอย่างไม่เป็นทางการ หรือเป็นการประชุมเต็มรูปแบบที่มีวาระการประชุมอย่างเป็นทางการ หรือการรวมเป็นกลุ่มย่อย นั่งฟังคำอธิบายจากผู้ประสานงานเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของธนาคารเวลา เรียนรู้ซอฟต์แวร์ร่วมกัน แล้วสรุปด้วยการซักถาม ส่วนการปฐมนิเทศเป็นกลุ่มใหญ่นั้น ผู้นำการปฐมนิเทศ มักจะเน้นให้สมาชิกใหม่เข้าใจและยอมรับการแลกเปลี่ยนเวลาผ่านประสบการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในการเข้ากลุ่มร่วมกิจกรรมในธนาคารเวลา

รูปแบบการปฐมนิเทศประจำเดือนของธนาคารเวลา

ธนาคารเวลาที่ก่อตั้งด้วยรูปแบบ เพื่อนบ้าน - ช่วย - เพื่อนบ้าน นั้น มักจะจัดประชุมแบบไม่เป็นทางการเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน รู้จักกันมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี รูปแบบการจัดประชุมไม่เป็นทางการนี้ มักใช้วิธีการรับประทานอาหารร่วมกัน (Port lucks party) โดยสมาชิกแต่ละคนจะนำอาหารมาเองแล้ววางเป็นส่วนกลาง เป็นการแลกเปลี่ยนอาหารของกันและกันซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับการดำเนินการในธนาคารเวลา ในช่วงเวลาของการรับประทานอาหารร่วมกันนั้น สมาชิกต่างมีความรู้สึกใกล้ชิด สนุกสนมกันมากขึ้น ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ได้รู้ถึงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมธนาคารเวลา ได้รับรู้ความเชี่ยวชาญ หรือทักษะของแต่ละคน มากไปกว่านั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในวงอาหารจะทำให้สมาชิกมีความสะดวกใจในการติดต่อสื่อสาร เพื่อขอรับการช่วยเหลือจากสมาชิกอื่น ดังนั้นการประชุมรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่เป็นวงเสวนาเรื่องธนาคารเวลาเท่านั้น หากแต่เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่หมู่สมาชิกมีความสนุกสนมกันมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการสานต่อธนาคารเวลาในชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป

คู่มือธนาคารเวลา

การดำเนินธนาคารเวลา มีนโยบายและข้อมูลที่ต้องการเผยแพร่ ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดในการเป็นสมาชิก แนวทางในการดำเนินการแลกเปลี่ยนเวลาในธนาคารเวลา บทบาทความเป็นผู้นำและอื่น ๆ แม้ว่าหลักการของธนาคารเวลา จะมีนโยบายน้อยที่สุด ซึ่งแต่ละพื้นที่อาจมีนโยบายแตกต่างกัน เช่น ธนาคารเวลา ต้องการมีผู้รับรองการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา บางแห่งต้องตรวจสอบประวัติ หรือบางแห่งต้องปฐมนิเทศ ก่อนที่จะเป็นสมาชิก เป็นต้น คู่มือนี้จะอยู่คู่กับธนาคารเวลา ในลักษณะเป็นเอกสาร หรือเป็นคู่มือออนไลน์ หรืออยู่กับซอฟต์แวร์ที่ติดตั้ง หรืออยู่บนเว็บไซต์ หรือ เฟสบุ๊ก แล้วแต่ธนาคารเวลาแต่ละแห่งเป็นผู้กำหนด

ผู้บริหารธนาคารเวลา

ธนาคารเวลา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องการบุคลากรในการดำเนินงาน ภายใต้ผู้นำระดับต่าง ๆ ที่จะเป็นผู้บริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในระยะยาวเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริหารธนาคารเวลานั้นจะมีจำนวนบุคลากรมากน้อย ตามขนาดของธนาคารเวลา และระยะเวลาที่ธนาคารเวลาเปิดดำเนินการ โดยมีลักษณะดังนี้

- 1) กลุ่มผู้ก่อตั้งธนาคารเวลาที่มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ บุคลากรกลุ่มนี้มักเริ่มจากการเป็นสมาชิกแบบจิตอาสาส่วนตัวกันเพื่อก่อตั้งขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือ แบ่งปัน หากเกิดขึ้นในระดับชุมชนหรือองค์กรขนาดเล็ก กลุ่มนี้ประกอบด้วย ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ผู้ประสานงาน สารบัญญและธุรการ
- 2) ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีการเปิดรับสมาชิกเข้าร่วมทีมบริหาร มีการแบ่งเป็นระดับการบริหารงาน ได้แก่ ระดับผู้กำหนดนโยบาย ระดับผู้จัดการ และระดับผู้ประสานงาน สมาชิกกลุ่มนี้ สามารถเป็นได้ทั้งกลุ่มที่เป็นจิตอาสา หรือเป็นพนักงานรายเดือน
- 3) ธนาคารเวลาที่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ จะมีคณะกรรมการที่ปรึกษาที่เป็นผู้ก่อตั้ง เป็นผู้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงาน เป็นผู้ตัดสินใจ มีการจัดประชุมเป็นวาระประจำเดือน มีสมาชิกที่มาจากกาแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามกฎหมายที่กำหนดไว้ และมีพนักงานประจำ

ในการจัดบทบาททีมงานมีความสำคัญ กลุ่มแกนนำคือ ผู้ที่จะเข้าร่วมทีมบริหารจัดการธนาคารเวลา ซึ่งอาจรวมถึงผู้ประสานงานที่ได้รับค่าจ้าง ต้องมีการกำหนดบทบาทที่สำคัญภายในกลุ่ม โดยสมาชิกแต่ละคนอาจจะมีบทบาทมากกว่า 1 หน้าที่ และบทบาทต่อไปนี้เป็นบทบาทพื้นฐานที่สามารถเพิ่มหรือลดได้ตามบริบทของธนาคารเวลาแต่ละพื้นที่ ดังเช่น

- 1) ผู้จัดการธนาคาร มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลการเป็นสมาชิก การปฐมนิเทศสมาชิกใหม่ การสอนงานให้กับสมาชิกในระยะเริ่มแรกเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงจากการเป็นผู้ให้บริการครั้งแรก จากนั้นจะคอยให้

คำแนะนำเป็นระยะจนสมาชิกสามารถจัดการด้วยตนเองได้ ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ผ่านจดหมายข่าว ผ่านสื่อช่องทางอื่น และบันทึกข้อมูลของสมาชิกทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหว

- 2) ผู้ประสานงานและการตลาด ทำหน้าที่จัดกิจกรรมเพื่อให้คนในพื้นที่สนใจสมัครร่วมเป็นสมาชิกใหม่และดูแลสมาชิกเก่าให้มีกิจกรรมที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการเพิ่มคุณค่าด้วยวิธีการต่าง ๆ
- 3) นักบัญชี ทำหน้าที่จัดหาแหล่งทุน ตรวจสอบแหล่งเงินทุนที่เป็นไปได้และร่างงบประมาณ
- 4) นักเทคนิค ทำหน้าที่ตรวจสอบซอฟต์แวร์ที่นำมาใช้ในการบันทึกข้อมูล และทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านเทคนิค
- 5) บทบาทอื่น ๆ ตามที่แต่ละธนาคารกำหนด

อย่างไรก็ตาม ในการเริ่มก่อตั้งธนาคารเวลา ต้องมีความมุ่งมั่นสูง และบุคลากรที่ร่วมทีม ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพในการสร้างเครือข่าย การเชิญชวนร่วมเป็นสมาชิก และเป็นนักจัดการ เช่น การจัดทำบัญชีรายชื่อ การกำหนดกฎ ระเบียบ การจัดประชุมสมาชิก การบันทึกการประชุม เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน แนวทางการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานธนาคารเวลา คือ การจัดการตามนโยบายอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตามกฎอย่างจริงจัง รวมทั้งการรับและการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ

มีธนาคารเวลาไม่มากนักที่ดำเนินการด้วยบุคคลเพียงคนเดียวได้สำเร็จ เพราะนั่นหมายถึงผู้ดำเนินการจะต้องเป็นทั้งผู้นำ ผู้บริหาร ผู้จัดการ และเป็นพนักงานธุรการในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม มีธนาคารเวลาประเภทนี้จำนวนหนึ่งที่ต้องยุติดำเนินการด้วยหลายปัจจัย อาทิ ไม่มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นรูปธรรม สมาชิกไม่เกิดความไว้วางใจ เป็นต้น

ค่าใช้จ่ายของธนาคารเวลา

แม้ธนาคารเวลา จะเป็นองค์กรที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงินเป็นสื่อกลาง การดำเนินงานธนาคารเวลา ก็ยังต้องการงบประมาณในการปฏิบัติการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ค่าใช้จ่ายหลักในการดำเนินงานธนาคารเวลา คือ การพัฒนาเว็บไซต์ ค่าโทรศัพท์ ค่าครุภัณฑ์ อาทิ คอมพิวเตอร์ ค่าเช่าสถานที่ ค่าน้ำมัน ค่าอาหาร หรือแม้แต่ค่าวิทยากรผู้เชี่ยวชาญที่ต้องเชิญมาเป็นครั้งคราว เป็นต้น ตัวอย่างของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเวลาเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน ที่ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการกลุ่ม ยังพบว่ามีการใช้จ่ายเกิดขึ้นในสำนักงาน ประมาณ 20 ดอลลาร์ ต่อสมาชิก 1 คน ต่อ 1 ปี เพราะในการปฏิบัติงานนั้น ธนาคารเวลาแต่ละแห่งต้องจ้างพนักงานชั่วคราว เป็นเงินประมาณ 80 ดอลลาร์ ต่อปี ในขณะที่ต้องจ้างพนักงานประจำเป็นเงินหลายร้อยดอลลาร์ ต่อปี นอกจากนี้ ยังมีต้นทุนของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องดูแลอย่างต่อเนื่องเพื่อการขับเคลื่อนให้ธนาคารเวลาดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไป ธนาคารเวลาแต่ละแห่งจะประมาณการค่าใช้จ่ายเป็นค่าบริหารจัดการ โดยคิดเป็นรายหัวสมาชิกประมาณปีละ 10 ดอลลาร์

ข้อสรุปเรื่องค่าใช้จ่ายของธนาคารเวลา คือ หากต้องการให้การดำเนินงานธนาคารเวลามีความต่อเนื่องอย่างยั่งยืนนั้น ต้องมีงบประมาณเพื่อลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน มีงบประมาณในการดำเนินการ และต้องมีการจัดการงบประมาณอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ มีธนาคารเวลาระดับท้องถิ่นจำนวนมากไม่บรรลุเป้าหมายของการดำเนินงาน ดังนั้น จึงมีคำถามต่อไปว่า ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณเหล่านี้ หรือจะเป็นสมาชิกของธนาคารเวลาผู้ซึ่งรับผลประโยชน์โดยตรงจะเป็นผู้จ่ายค่าธรรมเนียมรายปี

เหตุผลที่ต้องสนับสนุนธนาคารเวลา

มีคำถามมากมายว่าใครควรเป็นผู้สนับสนุนการจัดการธนาคารเวลา เป็นไปได้หรือไม่ที่ผู้รับผลประโยชน์จากธนาคารเวลาควรเป็นผู้สนับสนุน เพราะสิ่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกนั้น มีคุณค่ามากกว่าสิ่งที่สมาชิกจะสนับสนุนธนาคารเวลา

ทั้งนี้ สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการระดมทุนกับธนาคารเวลา เนื่องจากด้วย

- สมาชิกต้องร่วมพัฒนาแนวคิดและค่านิยมหลัก
- สมาชิกเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมายและสร้างโอกาสในการพบปะสมาชิกด้วยกัน
- ความจำเป็นในการชำระค่าบริการต่าง ๆ
- ต้องสร้างความรู้สึกที่แข็งแกร่งของตนเองและชุมชน
- ต้องตอบโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจและวัตถุประสงค์

กุญแจสู่ความยั่งยืนของธนาคารเวลา

การเริ่มต้นที่ดีของธนาคารเวลาเริ่มจากการมีค่านิยมหลัก 5 ประการ แม้ว่าจะเป็นเพียงหลักการที่กว้างเกินกว่าที่จะสนับสนุนให้ธนาคารเวลาเกิดความยั่งยืนได้ในทุกระดับ – ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับภูมิภาคไปจนถึงระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้การดำเนินงานธนาคารเวลาเกิดความยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญในการสร้างความชัดเจน ใน 4 ประเด็น คือ

- ประเภทของความสัมพันธ์ที่สมาชิกต้องการและต้องการค้นหา
- บริการประเภทใดที่สมาชิกต้องการให้หรือรับ และให้ความสำคัญมากเพียงใด
- บุคคลและชุมชนจะสนับสนุนอะไรได้บ้าง และจะสนับสนุนอย่างไร
- ภารกิจและวัตถุประสงค์ได้รับการสนับสนุนคืออะไรและอย่างไร

สรุปข้อคิดเห็น มุมมองของนักวิชาการไทยต่อการดำเนินงานธนาคารเวลา

จากการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเวลา พบว่ามีข้อมูลที่สะท้อนความคิดเห็น และมุมมองของนักวิชาการที่น่าสนใจ สรุปคือ

1) “ธนาคารเวลา” ในมุมมองของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2561, 15 พฤษภาคม)

จากบทความการสัมภาษณ์ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ของหนังสือพิมพ์โคราชคนอีสาน สะท้อนมุมมองและประสบการณ์เกี่ยวกับ “ธนาคารเวลา” ที่ส่งต่อทางสื่อสังคมออนไลน์ เกี่ยวกับการดำเนินงานธนาคารเวลาในประเทศ ซึ่งอธิบายว่า “ธนาคารเวลา” เป็นการบริหารโดยหน่วยงานของรัฐที่คอยดูแลผู้สูงอายุ ผู้คนทั่วไปสามารถสะสมเวลาด้วยการให้บริการแก่ผู้สูงอายุทั้งหลาย เวลาที่ไปให้บริการจะถูกบันทึกและสะสมไว้ รอจนกระทั่งเมื่อเราแก่ตัวหรือเจ็บป่วย ยามเมื่อเราต้องการการดูแลจากผู้อื่นก็สามารถเบิกเวลาเหล่านั้นออกมาใช้ได้ ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องมีร่างกายแข็งแรง สามารถสื่อสารกับคนอื่น มีจิตใจรักการบริการ มีเวลาเพียงพอที่จะให้บริการแก่ผู้สูงอายุทั้งหลาย เวลาของการให้บริการก็จะสามารถสะสมอยู่ในบัญชีส่วนตัวของตนใน “ธนาคารเวลา” และขณะนี้ “ธนาคารเวลา” กลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสวิตเซอร์แลนด์ เป็นการช่วยประหยัสดงบประมาณแผ่นดินในการดูแลผู้สูงอายุ ช่วยแก้ปัญหาสังคมหนุ่มสาวชาวสวิตเซอร์แลนด์แสดงเจตจำนงที่ขอเข้าร่วมโครงการนี้อย่างมาก รัฐบาลถึงกับต้องตรากฎหมายอย่างเป็นทางการเพื่อรับรองและคุ้มครองโครงการนี้อย่างเป็นทางการ

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ปัญหาการดูแลผู้สูงอายุจะกลายเป็นปัญหาสังคมอย่างแน่นอน วิธีการก่อตั้ง “ธนาคารเวลา” แบบสวิตเซอร์แลนด์อาจเป็นแบบอย่างที่น่าศึกษา โดย ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง มีความคิดเห็น สรุปดังนี้

1) “ธนาคารเวลา” ที่ทำในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ถ้าสามารถทำได้ในประเทศไทย จะช่วยลดภาระและปัญหาของสังคมผู้สูงอายุได้บ้าง แต่ควรพิจารณาความแตกต่างของลักษณะโครงสร้างสังคมของคนไทยและคนสวิตเซอร์แลนด์

2) ระบบธนาคารเวลาจะช่วยแก้ปัญหาครอบครัวเดี่ยว ที่เมื่อแก่ชราต้องอยู่ตามลำพัง โดยคนจากธนาคารเวลาสามารถมาดูแล เช่น ซื้ออาหารให้ ทำความสะอาดบ้าน พาผู้สูงอายุออกไปนั่งนอกบ้านบ้าง เป็นต้น

3) คนสวีเดนหรือแลนดเป็นคนที่มีการศึกษาดี มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ความไว้นั้นเชื่อใจ การร่วมช่วยงานกับคนที่มีสถานะไม่ต่างกันมาก จึงน่าจะง่ายกว่า และมีปัญหาน้อยกว่า สังคมที่มีความแตกต่างในสถานภาพทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

4) สังคมไทยมีความแตกต่างสูงมาก ทั้งสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม วัฒนธรรมค่อนข้างแตกต่าง แต่คนไทยมีจิตอาสาไม่แพ้ใคร การให้ส่วนกลางจัดรวบรวมเครดิตที่ได้เคยทำสะสมไว้ เพื่อให้ทางการส่งใครก็ไม่รู้มาดูแลความต้องการในอนาคต จึงเป็นเรื่องไม่ง่ายที่จะยอมรับ เพราะเกรงจะได้คนที่มีความแตกต่างกันมาก ความเข้าใจ วิธีชีวิตต่าง การดูแลต่างกันมาก คนไทยจึงอาจมีปัญหา ความไว้นั้นเชื่อใจใครที่ไม่รู้จักมาช่วยงานเมื่ออยู่ลำพัง

5) ถ้าดำเนินการธนาคารเวลาในประเทศไทย ต้นทุนการตรวจสอบป้องกันติดตามประเมิน คงสูงพอสมควร เพราะอาจมีการสร้างหลักฐานสถิติเท็จ ว่าได้ช่วยเพื่อนบ้านหรือคนอื่นเพื่อสะสมเครดิต และในอนาคตก็หวังจะได้ความช่วยเหลือฟรีๆ

6) “ธนาคารเวลา” ถ้าจะดำเนินการในไทยจึงยากมากที่จะรวมศูนย์ดำเนินการจากส่วนกลาง แต่หากกระจายการบริหารจัดการให้แต่ละท้องถิ่นดำเนินการ ความไว้นั้นเชื่อใจ ความรู้จักมักคุ้นของคนในแต่ละหมู่บ้าน หรือตำบล หรือแม้แต่อำเภอ จะดีกว่าการรวมศูนย์ เพราะไม่รู้ ไม่เชื่อใจ ไม่ไว้ใจคนที่ จะเข้ามาช่วยในยามจำเป็นในอนาคต

7) จุดเด่นของสังคมไทย คือ การเป็นครอบครัวขยายที่ลูกหลานจะอยู่กับพ่อแม่ ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน มองในมุมมองของธนาคารเวลาก็คือ พ่อแม่เลี้ยงดูเราตั้งแต่เกิด จนพ่อแม่แก่เฒ่า ก็ถูกจดบันทึกเครดิตไว้ด้วยความสำนึกใน “บุญคุณ” และเมื่อถึงเวลา ลูกหลานก็ยินดีพร้อมที่จะตอบแทนด้วยความรัก เอื้ออาทร สังคมไทย รัฐบาลไทย ผู้บริหารประเทศ จึงควรใส่ใจ เอื้อให้ครอบครัวไทยได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยายที่เหนียวแน่น มีประสิทธิภาพ

8) การสร้างงาน สร้างโอกาส ให้คนชนบทได้ทำงานใกล้บ้าน ใกล้ชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง ใกล้ครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็น เพราะคนวัยทำงานสามารถดูแลลูกและพ่อแม่ได้ใกล้ชิด ไม่ใช่รัฐบาลมุ่งจะสร้างงานในแดนไกล เช่น EEC เขตระยองเศรษฐกิจภาคตะวันออก ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา แล้วหวังจะให้คนทำงาน แรงงาน ต้องเดินทางมาทำงานไกลบ้าน ปล่อยให้ลูกอยู่กับตายาย

9) ประเทศไทยกำลังเจอสงครามรูปแบบใหม่ คือ “สังคมสูงวัย” ที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นๆ ในเวลาอันใกล้ นโยบายเศรษฐกิจจะต้องสอดคล้องเอื้อกับสังคม การกระจายการจ้างงาน กระจายธุรกิจ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม รวมถึงกระจายการประกอบทำให้เป็นรายเล็ก แต่กระจายทั่วพื้นที่จะดีกว่าการให้สิทธิพิเศษ ผูกขาด กระจุกตัวของการทำงานในบางพื้นที่

2) “ธนาคารเวลา” ในมุมมองของนางธนาภรณ์ พรหมสุวรรณ (“เปิดแนวคิด,” 2561, 30 ตุลาคม)

ข้อมูลจากสื่อบริการข่าวหน้า 1 ของ มติชนรายวัน เปิดแนวคิด ‘ธนาคารเวลา’ รองรับผู้สูงวัย วันที่ 4 เมษายน 2561 ได้สะท้อนความคิดเห็น มุมมองของ นางธนาภรณ์ พรหมสุวรรณ อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย ตั้งแต่ปี 2548 ปัจจุบันมีประชากรสูงวัยประมาณ 10.8 ล้านคน หรือร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยจากการประมาณการประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่าปี 2564 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ (Aged society) คือมีผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และอีก 10 ปี คือปี 2574 ประเทศไทยก็จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged society) คือมีผู้ที่มีอายุ 60 ปี เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งประเทศ ปัจจุบันผู้สูงอายุมีบุตรน้อยลง อยู่ในครอบครัวเดี่ยว จำเป็นต้องตระหนักในสถานการณ์นี้ และแนวคิดธนาคารเวลา ปัจจุบันใช้แพร่หลายใน 40 ประเทศทั่วโลก

ประเทศไทยมีการดำเนินการในลักษณะคล้ายธนาคารเวลาอยู่บ้าง เช่น ธนาคารความดี ที่ทำกิจกรรมสานสัมพันธ์กับกลุ่มเด็กเล็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ แล้วนำบันทึกคะแนนมาแลกกับผลประโยชน์ อาทิ สิ่งของอุปโภคบริโภคซึ่งทำในหลายพื้นที่

ขณะที่การดูแลผู้สูงอายุ ปัจจุบันมีกลไกอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) ซึ่งดูแลผู้สูงอายุในชุมชน อาทิ ดูแลปรนนิบัติ ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก อยู่เป็นเพื่อนคลายเหงา พาผู้สูงอายุไปออกกำลังกาย ฯลฯ ครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศแล้ว แต่ทำในลักษณะจิตอาสาไม่หวังผลตอบแทน ทั้งนี้ เพื่อขับเคลื่อนธนาคารเวลาให้เกิดขึ้น การทำจิตอาสาของ อผส. นับจากนี้ก็ต้องถูกบันทึกเป็นคะแนน รวมถึงเชิญชวนคนทุกช่วงวัยมาเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ เพื่อนำมาแลกผลประโยชน์ระยะสั้น อาทิ เครื่องอุปโภคบริโภค กิจกรรมทัศนศึกษา และผลตอบแทนระยะยาว ส่งอาสาสมัครดูแลเยี่ยมเจ็บป่วย พึ่งพาตัวเองไม่ได้ ขับเคลื่อนผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ที่มีอยู่แล้ว แต่เพิ่มเติมหน้าที่ในการเป็นธนาคารเวลา

3) “ธนาคารเวลา” ในมุมมองของ รศ.วิพรรณ ประจวบเหมาะ (“เปิดแนวคิด,” 2561, 30 ตุลาคม)

นอกจากนี้ ข้อมูลจากสื่อบทสัมภาษณ์หน้า 1 ของ มติชนรายวัน เปิดแนวคิด ‘ธนาคารเวลา’ รองรับผู้สูงอายุ วันที่ 4 เมษายน 2561 ยังได้สะท้อนมุมมองและความคิดเห็นของ รศ.วิพรรณ ประจวบเหมาะ คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการดำเนินงานธนาคารเวลา โดยเห็นว่าหากประเทศไทยนำแนวคิดมาใช้ก็ถือเป็นเรื่องที่ดี โดยเฉพาะหากอาสาสมัครที่มาดูแลเป็นเด็กรุ่นใหม่จะทำให้มีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น ในสถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วและรุนแรง อีกทั้งสังคมไทยปัจจุบันตื่นตัวเรื่องจิตอาสา และเป็นสังคมที่มีน้ำใจต่อกันอยู่แล้ว ในส่วนของธนาคารเวลาเป็นเรื่องของความเอื้ออาทรต่อกัน ไม่จำเป็นต้องใช้เงินแต่ใช้ใจ

ประเทศไทยจะต้องศึกษาระบบ ทั้งวิธีการเก็บเวลา เก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลในระบบไม่ให้บิดเบือน มีฐานข้อมูลที่เที่ยงตรง ไม่มีการโกงเวลาเกิดขึ้น ผู้เข้าร่วมธนาคารเวลามีความจำเป็นที่จะต้องอบรมทำความเข้าใจผู้สูงอายุทั้งเรื่องร่างกายและจิตใจ เพราะผู้สูงอายุทุกคนมีความต้องการที่หลากหลาย การเจ็บป่วย การดูแลรักษาผู้สูงอายุไม่มีความเหมือนกัน

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเกี่ยวกับธนาคารเวลา เป็นการดูแลคนอื่นแล้วเก็บสะสมเวลา แต่ในกรณีที่เป็นการดูแลบุคคลในครอบครัวตัวเอง พ่อแม่ ญาติพี่น้องของตน จะได้รับเวลาจากธนาคารหรือไม่ เพราะบางคนใช้เวลาหลายปีในการดูแลคนในครอบครัวของตน อย่างไรก็ตาม เห็นว่าเป็นสัญญาณดีหากมีการนำระบบนี้มาใช้จริง แต่ต้องทำให้ระบบมีความเชื่อถือได้ เที่ยงธรรม จึงจะเกิดประโยชน์แท้จริง

4.2. ประสบการณ์การดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

จากการสืบค้น ทบทวนวรรณกรรมผ่านสื่อออนไลน์ ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2561 พบการนำเสนอข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานธนาคารเวลา ในหลากหลายรูปแบบ โดยในภาคส่วนนี้ ขอแนะนำประสบการณ์การดำเนินงานของ 15 ประเทศ (16 พื้นที่) ดังนี้

4.2.1. ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา (Directory of TimeBanks, n.d.)

การก่อเกิด และแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา

ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกาคณะเบียนครั้งแรกที่ วอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อปี ค.ศ.1995 โดย Dr. Edgar S. Cahn เพื่อขยายความรู้ให้เกิดผลกระทบต่อเยาวชน ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม และสาขาของธนาคารเวลากระจายสู่ระดับโลก โดยมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนธนาคารเวลาที่เป็นพันธมิตรในการพัฒนาให้เป็นระบบมากขึ้น ด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญไปให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล มีการฝึกอบรมธนาคารเวลา การประชุมทางไกล การส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากร รวมถึงการวิจัยในสาขาธนาคารเวลา

นับตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มการดำเนินงาน และเป็นผู้วางรากฐานสำหรับเครือข่ายธนาคารเวลาที่เป็นอิสระต่อกัน ได้ให้ความสำคัญกับการขยายสาขาธนาคารเวลาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นผู้เสนอและแนะนำหลักสูตร พัฒนาคู่มือธนาคารเวลา พัฒนาหนังสือและวัสดุการฝึกอบรม จัดการประชุมการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการให้คำปรึกษาแก่ชุมชนและองค์กรในระดับรากหญ้า ในด้านวิชาชีพ ด้านวิชาการและการวางแผนนโยบาย นอกจากนี้ ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังเป็นผู้สนับสนุนด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์ Community Weaver ซึ่งใช้ในการจัดการกิจกรรมของธนาคารเวลา เช่น บันทึกการเข้าร่วมธนาคารเวลา การแสดงความพร้อมของแต่ละหน่วย การบันทึกกิจกรรมธนาคารเวลา และการรายงานเกี่ยวกับระดับกิจกรรมในธนาคารเวลา

กลุ่มคน/องค์กร ที่ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา ดำเนินการอย่างใกล้ชิด คือ

- เด็กนักเรียนในโรงเรียนประถม (Chicago School District)
- วัยรุ่นในระบบยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (DC Superior Court, Dane County Time bank)
- ครอบครัวที่รับมือกับความผิดปกติทางอารมณ์ (Blended Funding, King County, Washington)
- ผู้สูงอายุที่ต้องการพักอยู่ที่บ้านอย่างมีความสุข (Onion River Exchange)
- ศิลปินและนักดนตรีที่แบ่งปันค่าใช้จ่ายในการใช้ชีวิตประจำวันให้ผู้อื่น (Arroyo Seco Time bank)
- ผู้ป่วยในบ้านพักคนชรา (Community Exchange, Le High Valley Hospital, PA)
- นักโทษในคุกและที่พ้นโทษแล้ว (The Home comers Initiative, Phelps Stokes, DC)

- ผู้ลี้ภัยที่ต้องการสร้างชุมชนใหม่ (Holy Cross Center, London, UK)
- นักสังคมสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่ประสาน (University of Utah, Graduate School of Social Work)
- ผู้ที่ต้องการหาเครือข่ายธนาคารเวลา (Hundreds of time banks)

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา

Edgar Cahn ในฐานะผู้ก่อตั้งองค์กร รับตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการบริหารมีหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กร มีคณะกรรมการ 6 คน ดูแลรับผิดชอบด้านการเงินและการพัฒนาองค์กร เพื่อให้มีการกำกับการดูแลการบริหารงานในแนวทางที่มีประสิทธิภาพตามภารกิจของธนาคารเวลา สมาชิกที่เป็นคณะกรรมการจะทำหน้าที่ระดมทุนสำหรับธนาคารเวลา และพิจารณาให้คำแนะนำในทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร ทั้งนี้ คณะกรรมการธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีดังนี้

- Dr. Edgar S. Cahn เป็นกรรมการบริหาร และประธานคณะกรรมการ เป็นผู้ก่อตั้ง Time Dollars และเป็นผู้ก่อตั้ง ธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงร่วมก่อตั้ง National Law Services Program และ Antioch School of Law (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนกฎหมายของ David A. Clarke)
- Debra Frazier เป็นผู้ก่อตั้ง Arthur Capper/Carrollsbury Time Bank เป็นประธานสภานโยบาย DCPS หัวหน้าพนักงานสมทบสำนักงานผู้ปกครองโรงเรียน เป็นผู้จัดการชุมชน เป็นสมาชิกสภา Washington Area Council on Alcohol and Drug Abuse
- Christine Gray ร่วมเป็นคณะกรรมการในปี ค. ศ. 1999 และเป็นซีอีโอของธนาคารเวลาประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2009-2011 และสานต่อกิจการธนาคารเวลาต่อจาก Dr. Edgar S. Cahn
- Kathy Perlow เป็นผู้ประสานงานการเป็นสมาชิกธนาคารเวลาในชุมชน ในแอลเลนทาวน์รัฐเพนซิลเวเนีย โดยมีสมาชิก 700 รายและมีพันธมิตรองค์กร 20 ราย เป็นผู้ประสานงานอาสาสมัครสำหรับโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวและมะเร็งต่อมไทรอยด์ของ PA
- Sheryl Walton เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ด้านสุขภาพของชุมชน เป็นผู้สนับสนุนการสร้างที่พักให้แก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในด้านการวางแผนการฝึกอบรมและการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค ด้านสาธารณสุขของชุมชนโดยเน้นการพัฒนาความเป็นผู้นำสร้างความเท่าเทียมทางสุขภาพในทุกเชื้อชาติและชาติพันธุ์ พัฒนาระบบการวิจัยและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พัฒนานโยบายและการสนับสนุนสื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสุขภาพ การจัดระเบียบชุมชน เป็นต้น

● Polly Wiessner เป็นศาสตราจารย์มานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยยูทาห์ ผลงานได้แก่ การสำรวจวิวัฒนาการของความร่วมมือซึ่งกันและกันและเครือข่ายทางสังคม การทำวิจัยภาคสนามระยะยาวระหว่างกลุ่มชุมชนของแอฟริกาใต้และ Enga ของปาปัวนิวกินี พอลลีพยายามระดมทุนเพื่อสร้าง Enga Take Anda บ้านแห่งความรู้แบบดั้งเดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของ Enga ในที่สุด Enga Take Anda เปิดดำเนินการในปี ค.ศ. 2009 เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมสำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการศึกษาของเยาวชน (TimeBanks USA, n.d.)

ทั้งนี้ เมืองในแต่ละรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำแนวคิดธนาคารเวลาที่มีต้นกำเนิดจาก Dr. Edgar S. Cahn ประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม (ตารางที่ 4) ได้แก่

- 1) กลุ่มที่มีสมาชิกในธนาคารเวลา จำนวน ไม่เกิน 20 คน
- 2) กลุ่มที่มีสมาชิกในธนาคารเวลา จำนวน 21 - 100 คน
- 3) กลุ่มที่มีสมาชิกในธนาคารเวลา จำนวน มากกว่า 100 คน

ตารางที่ 4 รายชื่อธนาคารเวลาแยกประเภทกลุ่มที่มีสมาชิกในธนาคารเวลา

รายชื่อธนาคารเวลาในสหรัฐอเมริกา		
ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 20 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 21 - 100 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก มากกว่า 100 คน
1) Anderson Community Time bank, United States : California : Anderson, California, United States Members: 8	1) CARE Time bank, United States : Wisconsin :Antigo Members: 44	1) Community Exchange ,United States : Pennsylvania : Allentown Members: 768
2) Neighborhood Village, United States : California : Berkeley, California, United States Members: 3	2) Time Traders North and the Washburn Area Time bank United States: Wisconsin :Ashland Members: 95	2) Time Initiative of Maine , United States :Maine : Augusta Members: 179
3) Appalachian Time Exchange, United States : Georgia : Blairsville Members: 8	3) Athens Time Exchange, United States : Ohio : ATHENS Members: 76	3) Lets B More , United States :Maryland : Baltimore Members: 286

รายชื่อธนาคารเวลาในสหรัฐอเมริกา

ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 20 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 21 - 100 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก มากกว่า 100 คน
4) Good Neighbors Time Bank, United States : Pennsylvania :Blue Bell Members: 5	4) Eastbay Area Reciprocity Network , United States : California : Castro Valley Members: 90	4) New River Valley Time Bank ,United States : Virginia : Blacksburg Members: 125
5) Taney County Time Bank , United States : Missouri: Branson Members: 12	5) Cazenovia Time Bank/CRIS , United States : New York : Brockport Members: 96	5) Star Tribe Hours , United States : Colorado : Boulder Members: 102
6) Brockport Time Bank, United States : New York : Brockport Members: 8	6) Jefferson Community Time Bank, United States : West Virginia :Charles Town Members: 65	6) AHA Time Bank (Alaskans Helping Alaskans), United States : Alaska : Homer, Alaska, United States Members: 207
7) Pay It Forward Bank, United States : New Jersey : Camden Members: 19	7) Hour Community Interfaith Time Bank, United States : Colorado : Denver Members: 38	7) Time Bank Indianapolis , United States : Indiana : Indianapolis Members: 162
8) Northern California Counties Time Bank, United States : California : Chico Members: 3	8) Innovative Services Employee Time bank, United States : Wisconsin :Green Bay Members: 47	8) Time banks of Puget Sound (TOPS), United States : Washington :Kirkland Members: 188
9) City Park Time bank, United States : Colorado : Denver Members: 8	9) YING, United States : California : Los Angeles Members: 49	9) Sobrante Park Time Banking , United States : California : Oakland Members: 157
10) Fairbanks Time Bank, United States : Alaska : Fairbanks, Alaska Members: 4	10) Village Cooperative Exchange, United States : Georgia : Marietta Members: 36	10) West Seattle Time bank , United States : Washington :Seattle Members: 361
11) Time Bank of Galesburg , United States : Illinois : Galesburg Members: 18	11) Time Keeper Bank , United States : California : Richmond Members: 48	11) SWEL Time bank, United States : Washington :Seattle Members: 149

รายชื่อธนาคารเวลาในสหรัฐอเมริกา

ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 20 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก ไม่เกิน 21 - 100 คน	ธนาคารเวลาที่มีสมาชิก มากกว่า 100 คน
12) Mountaineer Time Exchange United States : West Virginia :Great Cacapon Members: 5	12) Connect and Care Time Bank, United States : Washington :Tacoma Members: 43	
13) Central Iowa Network, United States : Iowa : Indianola Members: 4	13) Our Time Bank of Washington County, United States : Wisconsin :West Bend Members: 44	
14) Hope X change Time bank, United States : California : Irvine Members: 1		
15) Time bank Hawaii, United States : Hawaii : Kula Members: 2		
16) South Whidbey Community Connections, United States : Washington :Langley Members: 3		
17) Northridge Time Bank, United States : California : Northridge Members: 10		
18) Ojai Time Exchange, United States : California : Ojai Members: 2		
19) West Prairie Village Time Bank, United States : Washington :Seattle Members: 18		

4.2.2. ธนาคารเวลาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ (Thoele, 2012, March 4)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาของประเทศสวิสเซอร์แลนด์

ด้วยโครงสร้างประชากรของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ที่สะท้อนจำนวนประชากรผู้สูงวัยในประเทศที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง เมื่อ ค.ศ. 1960 พบว่ามีประชากรผู้สูงวัยอายุ 65 ปี จำนวน 1 คน ในจำนวนประชากร 10 คน เมื่อเวลาผ่านไป 5 ทศวรรษ ตัวเลขเปลี่ยนเป็น 1 ใน 6 ของจำนวนประชากรเป็นผู้สูงอายุ ในขณะที่ระบบบำนาญที่เป็นผลตอบแทนให้ผู้เกษียณอายุนั้นปรับตัวไม่ทันกับการเจริญเติบโตของผู้สูงอายุนอกจากนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุข้อมูลการลดลงของประชากรแรงงาน ซึ่งเป็นผู้รับภาระผู้สูงอายุที่เกษียณอายุแล้ว โดยประชากรวัยแรงงาน จำนวน 4 คน ต้องแบกรับภาระผู้สูงอายุ 1 คน และในอีก 40 ปี สัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่จะสามารถดูแลจะลดลงเหลือเพียง 2 คนเท่านั้น นอกจากนี้ มีรายงานจากสำนักงานสถิติแห่งชาติของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ระบุการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ คือ

- ในปี 2010 ประชากรอายุ 65 ปี ขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17 หรือคิดเป็น 1.3 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 7.9 ล้านคน
- ประชากรที่อายุต่ำกว่า 20 ปีลดลง จากร้อยละ 21.2 เป็นร้อยละ 21.0
- อายุขัยเฉลี่ยผู้หญิงชาวสวิสเซอร์แลนด์ เพิ่มขึ้นจาก 48.9 ปี ในปี 1900 เป็น 84.5 ปี ในปี 2010 ส่วนอายุขัยเฉลี่ยผู้ชายเพิ่มขึ้นจาก 46.2 ปี เป็น 80.1 ปี

ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุในสวิสเซอร์แลนด์ พบว่า ปี ค.ศ. 2010 ผู้สูงอายुर้อยละ 77 มีปัญหาสุขภาพมากกว่า 6 เดือน ร้อยละ 39 มีภาวะสมองเสื่อม ร้อยละ 26 เกิดภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 67 มีปัญหาในการปฏิบัติภารกิจประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การแต่งกาย เป็นต้น และผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาโรคหัวใจและความดันโลหิต โรคเบาหวานและโรคไขข้อ ทั้งนี้ อายุเฉลี่ยของผู้สูงอายุที่ได้รับการสำรวจคือ 83 ปี

ในส่วนของ การดูแลผู้สูงอายุชาวสวิสเซอร์แลนด์ที่อยู่กับบ้าน คือ มีการโทรศัพท์ติดต่ออย่างสม่ำเสมอจากเพื่อนและครอบครัว ผู้สูงอายुर้อยละ 55 ได้รับการเยี่ยมบ้าน โดยเข้าเยี่ยมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ร้อยละ 12 ได้รับการเข้าเยี่ยมบ้านเป็นประจำทุกวัน และร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอกเลย

จากปัญหาโครงสร้างประชากรของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หน่วยงานท้องถิ่นหลายแห่งต้องเผชิญกับสถานการณ์จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และบางส่วนต้องการการดูแลเป็นพิเศษ จึงเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับหน่วยงานท้องถิ่น ในการทบทวนและนำระบบคิดของชุมชนในหมู่บ้านที่ใส่ใจดูแลซึ่งกันและกัน แม้ไม่ใช่ญาติใกล้ชิด แต่เป็นเพราะทุกคนเป็นครอบครัวเดียวกันในชุมชนชนบท มาใช้ในชุมชนเมือง

ต่อมา Katja Meierhans ได้ร่วมกับสำนักงานประกันสังคมของรัฐบาลกลาง เป็นผู้นำโครงการนำร่องภายใต้แนวคิดของการนำผู้เกษียณที่มีสุขภาพดีและมีเวลา เป็นผู้ดูแลและสนับสนุนผู้สูงอายุที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ หรือต้องการขอรับบริการแม้ว่าจะมีสุขภาพแข็งแรงก็ตาม โดยเริ่มที่เมือง St. Gallen ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ใกล้ชายแดนเยอรมัน มีประชากร 72,522 คน เมืองนี้ได้รับการคัดเลือกจากหน่วยงานของรัฐบาลกลางสำหรับโครงการนำร่อง เนื่องจากเมื่อปี ค.ศ. 2008 มีประสบการณ์โครงการอาสาสมัคร ที่ดำเนินการโดยสำนักงานสภาอากาศในท้องถิ่นที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนโครงการใหม่นี้ตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่มีอายุให้มีความหลากหลาย อาทิ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน หรือการบริการดูแลผู้สูงอายุระบบเคลื่อนที่เร็ว อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักขอรับบริการรายวัน เช่น การช่วยซื้อสิ่งของใช้ที่จำเป็น การทำความสะอาด เป็นต้น

ทั้งนี้ Alexander Thoele (2012, Mar 4) กล่าวถึงแนวคิดธนาคารเวลาสวิสเซอร์แลนด์ว่าเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างชีวิตของผู้สูงอายุ ในขณะที่เดียวกันเป็นแนวคิดที่ช่วยลดภาระของคนทำงาน รวมทั้งเป็นการสร้างค่านิยมให้สังคมรู้จักคุณค่าของการแบ่งปัน "ธนาคารเวลา" เป็นโครงการของสมาพันธ์การประกันสังคม ที่ผู้คนวัยหนุ่มสาวชาวสวิสเซอร์แลนด์หาเวลาว่างจากการทำงานไปดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วย เพื่อสะสมเวลาที่ใช้ไปกับการดูแลผู้คนเหล่านั้น เก็บไว้ใช้ในยามที่ตนเองสูงอายุและไม่สามารถทำกิจการใด ๆ ได้ โดยผู้สมัครทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือนี้ ต้องมีสุขภาพที่ดี มีการสื่อสารที่สุภาพเต็มไปด้วยความรักความอบอุ่นที่พร้อมจะมอบให้ผู้สูงวัยหรือผู้ป่วยเหล่านั้น เมื่อใช้เวลาในการให้บริการไปแล้ว เวลาที่ตนเองจะได้รับจะถูกโอนเข้าบัญชีส่วนบุคคลในระบบประกันสังคม

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์

เมือง St Gallen เป็นเมืองแรกของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ที่ดำเนินโครงการธนาคารเวลาแบบใหม่ โดยให้ผู้เกษียณอายุเป็นผู้ดูแลผู้สูงวัย ซึ่งในโครงการนี้ มีระบบการบันทึกเวลาในการให้บริการด้วย

แนวคิด **ทุก 1 ชั่วโมง**การทำงาน จะถูกบันทึกเป็น "เครดิตเวลา" ไว้ในบัญชีธนาคารเวลาส่วนบุคคลของผู้สูงวัยอาสา เพื่อใช้ "เครดิตเวลา" นี้สำหรับการดูแลรักษาตัวเองในภายหลัง ซึ่งผู้บริหารรัฐ St Gallen คิดว่าโครงการนำร่องนี้สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการให้บริการทางสังคมและกระตุ้นให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้คนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

“ในปี 2008 Christina หญิงโสดใกล้เกษียณจากอาชีพครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดกลาง เมื่อเกษียณอายุ Christina จะได้รับเงินบำนาญ ซึ่งจัดอยู่ในฐานะมั่งคั่งคนหนึ่ง แต่กระนั้น Christina ก็ยังเริ่มต้นหางานใหม่ โดยรับดูแลหญิงชราวัย 82 ปี ซึ่งเคยเป็นครูของเธอ เหตุผลที่ต้องหางานใหม่ทำในวัยที่ยังพอมิเรียวแรงไม่ใช่รายได้ที่จะเพิ่มขึ้น หากแต่เป็นเวลาที่จะถูกสะสมไว้ในธนาคารเวลาเพื่อใช้ในวันปลายชีวิต เมื่อไม่สามารถช่วยตัวเองได้

Christina ทำสัญญาที่จะดูแลอาจารย์สูงอายุ เป็นเวลา 1 ปี แต่ละวัน Christina จะใช้เวลา 2 ชั่วโมงในการช่วยเหลืองานต่าง ๆ เช่น ทำความสะอาดบ้าน พาอาจารย์ไปเดินเล่นตากอากาศนอกบ้าน ซื้อของในซูเปอร์มาร์เก็ตเพื่อใช้ในครัวเรือน ร่วมสนทนากับผู้สูงอายุ หรืองานอื่น ๆ ที่เธอสามารถช่วยได้ เมื่อครบระยะเวลา 1 ปี Christina จะได้รับ **"บัตรธนาคารเวลา"** จาก**"ธนาคารเวลา"** ที่มีจำนวนสถิติเป็นเครดิตเวลาของจำนวน**ชั่วโมง**ที่ Christina ให้บริการใน 1 ปีที่ผ่านมา ซึ่งบัตรธนาคารเวลานี้ Christina สามารถ**โอนให้กับสมาชิกในครอบครัว**ได้โดยใช้ "บัตรเครดิตธนาคารเวลา" ถอนเวลาจากบัญชีธนาคารเวลาของตนเอง จากนั้น**เจ้าหน้าที่ธนาคารเวลา** จะตรวจสอบข้อมูล และเข้าสู่ระบบการจัดการให้มีอาสาสมัครเข้าไปดูแลสมาชิกครอบครัวของ Christina ตามคำร้องขอ ในกรณีที่ Christina **เสียชีวิตก่อน**ที่จะได้ใช้ "บัตรเครดิตเวลา" ธนาคารเวลาจะ**แปลงจำนวนชั่วโมง**ที่มีอยู่ในธนาคารให้เป็น**เงินหรือผลตอบแทน**อื่นที่มีความจำเป็นให้กับทายาทของ Christina ก็ได้

ทุกครั้งที่ Christina เล่าเรื่องราวที่ไปช่วยเหลือผู้สูงวัย Lisa ทุกคนรับรู้ถึงความรู้สึกอันอ่อนโยนที่ Christina มีต่อ Lisa ทำให้เข้าใจได้ว่าการให้ความช่วยเหลือแต่ละครั้งเป็น**ความเต็มใจ**ที่ Christina มอบให้โดย**มิได้คำนึงถึงเงื่อนไขเครดิตเวลา**ที่เธอจะได้รับเป็นผลตอบแทนในธนาคารเวลา ซึ่งหากทุกคนทำหน้าที่ของตนเองด้วยความรู้สึกเช่นนี้แล้ว ระบบธนาคารเวลาจะเป็น**เครื่องมืออันทรงประสิทธิภาพ**ในการจัดการในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

Christina ได้ทำกิจกรรมอาสาของธนาคารเวลามาครบ 1 ปี เวลาทั้งหมดถูกบันทึกไว้ใน**บัตรบันทึกเวลา** วันหนึ่ง Christina ได้ใช้เวลาในธนาคารเวลา เมื่อเธอล้มลงและตกจากบันได ทำให้ขาหักหลังจากที่กลับจากการรักษาตัวที่โรงพยาบาล Christina ได้เบิกเวลาจากธนาคารเวลาออกมาใช้ โดยแจ้งความประสงค์ไปยัง**ศูนย์จัดการข้อมูล** หลังจากนั้นประมาณ 2 ชั่วโมง **พนักงาน**จากธนาคารเวลาแจ้งมีอาสาสมัคร 1 คน ชื่อ Vicky สมัครเป็นผู้ดูแล Christina

ในขณะที่ Christina กลับมาพักฟื้นที่บ้าน Vicky ได้มาเป็นผู้ดูแล Christina ทุกวัน ภารกิจหลัก คือการทำอาหารแสนอร่อยให้ Christina ได้รับประทาน การไปตลาดเพื่อซื้อผักข้าวและของใช้ต่าง ๆ เป็นเพื่อนพูดคุยในวันหยุด และในไม่ช้า Christina ก็หายเป็นปกติ เวลาในบัญชีของ Christina ถูกหักจากรายการเวลา เท่ากับเวลาที่ Vicky เข้ามาเป็นผู้ดูแล ในขณะที่เวลาในบัญชีรายการเวลาของ Vicky ได้ถูกบันทึกเพิ่มขึ้นตามจำนวนที่มาดูแล Christina

ในการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเวลานั้น Christina เล่าว่าต้องไปสมัครในชุมชนเพื่อร่วมรับรู้ กฎ กติกา การเป็นสมาชิก จากนั้น 1 สัปดาห์ สมาชิกใหม่จะได้รับการตอบกลับเป็นสมาชิก "ธนาคารเวลา" และจะได้รับการฝึกที่ได้แจ้งถึงทักษะ หรือความช่วยเหลือผู้อื่นด้านต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น Simon เป็นสมาชิกใหม่ได้รับการฝึกแรกในการช่วยให้ชาวสวิสและยุโรป 2 คน เรียนรู้ภาษาจีน ทั้งคู่มีอารมณ์ขัน มีความเป็นมิตรพร้อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้บรรยากาศการทำงาน of Simon ผ่านคลาย ไม่รู้สึกที่กำลังทำงานอยู่ ในทางกลับกันมีความรู้สึกที่กำลังทำกิจกรรมร่วมกับคนในสังคมเดียวกัน กับที่ Christina ไปดูแลผู้สูงอายุอย่างมีความสุข

จากประสบการณ์การเป็นสมาชิกธนาคารเวลา ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่นอกห้องเรียน ได้พบเพื่อนหลากหลายกลุ่ม ได้ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ ได้สร้างพลังจากการทำงานในกลุ่มคนต่างวัยที่มากด้วยประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้งหมดจากการร่วมกิจกรรมธนาคารเวลานี้ทำให้ผู้คนรู้จักการเสียสละมากขึ้น ทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วยความรักและศรัทธามากกว่าเวลาที่จะได้รับกลับคืนในอนาคต ทุก ๆ ปี ธนาคารเวลาในสวิสเซอร์แลนด์ จะเชิญสมาชิกทั้งหมดในชุมชนเข้าร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ มีสมาชิกทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ด้วยแนวคิดการเสริมพลังให้กับสมาชิกที่ทำคุณประโยชน์ให้สังคม "ธนาคารเวลา" จะให้แนวคิดและตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนได้มาเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารเวลาในอนาคต

การให้ผู้สูงอายุมีอิสระในความเป็นอยู่

เป้าหมายหลักของธนาคารเวลาคือการช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ยืนยาว และมีอิสระในการใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านของตนเอง เพราะการดูแลผู้สูงอายุที่บ้านโดยหน่วยงานเอกชนนั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งไม่เป็นที่น่าพอใจสำหรับผู้สูงอายุ โครงการนี้คลายความเหงาให้ผู้สูงวัยด้วยวิธีการรวมพลเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งขณะนี้ มีผู้สูงวัยที่อายุ 65 ปี อาศัยอยู่ประมาณ 12,000 คน ใน St Gallen เป้าความสำเร็จของโครงการขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมของเหล่าผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรม โครงการคาดว่าจะมีผู้มาลงทะเบียนประมาณ 300 คน เพื่อทำหน้าที่ดูแลเป็นเวลา 2-3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในช่วง 42 สัปดาห์ ซึ่งเป็นจำนวนเวลาทั้งสิ้น 25,000 ชั่วโมง ในการทำงานให้บริการ ซึ่งจำนวนเวลาสูงสุดที่อาสาสมัครแต่ละคนจะได้รับคือ 750 ชั่วโมง

การจัดหาองค์กรร่วมสนับสนุน

แม้ว่าโครงการนี้จะเป็นโครงการที่สมครใจของผู้สูงอายุที่อาสาทำตาม แต่การดำเนินงานต้องมีค่าใช้จ่ายในกระบวนการเริ่มกิจกรรม ดังนั้นผู้บริหารเมือง St Gallen จึงเสนอให้จัดตั้งมูลนิธิ ซึ่งมีงบประมาณประจำปีมูลค่า 150,000 ฟรังก์ เพื่อให้อาสาสมัครใช้ในการติดต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือรวมทั้งครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการบริหารและการฝึกอบรม และส่วนหนึ่งใช้เป็นหลักประกันเงินค่าจ้าง เพื่อชดเชยจำนวนเวลาที่อาสาสมัครได้ทำงานไปแล้ว ในกรณีที่โครงการล้มเหลว

Thomas Diener ผู้อำนวยการ Pro Senectute ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพที่ใหญ่ที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ กล่าวว่า สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่ เป็นสิ่งที่ดีมาก เป็นวิธีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมและฟื้นฟูโครงสร้างทางสังคมที่อ่อนแอลง คนที่เกษียณอายุ ชอบที่จะทำสิ่งที่ให้ความหมายกับชีวิต และเป็นกลุ่มคนที่มีความมั่นคงทางการเงิน และแสวงหาความสุขด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น

4.2.3 ธนาคารเวลาในประเทศสหราชอาณาจักร (Timebanking UK, 2015)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาของประเทศสหราชอาณาจักร

ธนาคารเวลาในสหราชอาณาจักร เป็นองค์กรการกุศลแห่งชาติ เป็นองค์กรที่มีสมาชิกเพียงแห่งเดียวในประเทศที่ให้การสนับสนุนและมอบทรัพยากรให้แก่ธนาคารเวลาในชุมชนที่มีแรงบันดาลใจ ด้วยการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ มีการแบ่งปันการเรียนรู้ตลอดเวลาในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา โดยทำงานร่วมกับองค์กรและบุคคลในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนด้านปฏิบัติการ แนะนำเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกันในชุมชนที่แลกเปลี่ยนกันด้วยเวลาไม่ใช่เงิน ภายใต้แนวคิดและหลักการ คือ

- ให้มั่นใจว่าทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน
- ให้ผู้คนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรจากภาคเอกชนภาครัฐและชุมชน
- เป็นกลไกสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริการสาธารณะในระดับชุมชนและระหว่างองค์กร และเชื่อมโยงผู้คนเพื่อแบ่งปันเวลาและทักษะของสมาชิก
- เวลาของทุกคนเท่ากัน : หนึ่งชั่วโมงของการให้ความช่วยเหลือ จะได้รับ 1 เครดิตเวลา เพื่อสะสมไว้ในธนาคารเวลาของผู้ให้บริการที่สามารถถอนมาใช้เมื่อมีความจำเป็น

- ดำเนินงานด้วยปรัชญาตามสิทธิที่ทุกคนมี คือเวลาและทักษะ เพราะทักษะที่แต่ละคนมีนั้นสามารถช่วยผู้อื่นได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงอายุ ความสามารถหรือประวัติความเป็นมา

- การกำหนดงานใหม่และการสร้างเครือข่ายสนับสนุน จะทำให้ทั้งผู้ใช้และผู้รับบริการ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

องค์กรทำงานร่วมกับกลุ่มชุมชนธนาคารเวลาและองค์กรชุมชนอื่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาธนาคารเวลาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบการดำเนินงานที่ส่งเสริมให้ธนาคารเวลาเข้าถึงกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการสูงแต่ขาดโอกาสในการร่วมกิจกรรม เช่น ผู้ที่มีความเสี่ยงและด้อยโอกาสในสังคม ผู้ลี้ภัย ผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ผู้ที่มีภาวะสุขภาพไม่ดี

การบริหารจัดการธนาคารเวลาของประเทศสหราชอาณาจักร

มีการบริหารจัดการ ด้วยการจัดระเบียบผู้คน ให้รองรับกับการบริการ โดยใช้หน่วยเวลาแทนสกุลเงิน ผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสามารถฝากเวลาทุก ๆ ชั่วโมงที่ได้บริการช่วยเหลือหรือสนับสนุนสมาชิกอื่นที่ร้องขอความช่วยเหลือจากสมาชิกที่มีทักษะตรงกันกับที่ต้องการ และสามารถถอนเวลาที่ฝาก เพื่อนำไปใช้เมื่อต้องการให้สมาชิกอื่นมาช่วยทำกิจกรรม ซึ่งทักษะของสมาชิกเหล่านี้จะถูกบันทึกไว้ในระบบ เพื่อให้สมาชิกอื่นได้รับรู้การมีทักษะที่สามารถให้บริการ ด้วยแนวคิดที่ว่าเวลาของทุกคนมีค่าเท่ากัน ดังนั้น หนึ่งชั่วโมงของเวลาของฉันเท่ากับหนึ่งชั่วโมงของเวลาของคุณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงสิ่งที่จะแลกเปลี่ยน เนื่องจาก ธนาคารเวลาเป็นเพียงระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลจึงสามารถใช้งานได้ในหลายรูปแบบ

ธนาคารเวลามีรูปแบบการจัดการ 3 รูปแบบ ได้แก่

1) ธนาคารเวลาแบบที่จัดการด้วยตนเอง โดยในชุมชนท้องถิ่นจัดกิจกรรมทางสังคมโดยใช้หลักการเวลาที่มีค่าเท่ากัน คือ ทำกิจกรรมหนึ่งชั่วโมงจะเก็บเวลาได้หนึ่งชั่วโมง โดยปกติแล้วสมาชิกของธนาคารเวลามักจะได้รับการบันทึกเครดิตเวลาจากการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นให้กับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของธนาคารเวลา หรือสมาชิกจะได้เครดิตเวลาจากการไปเป็นพี่เลี้ยงเด็กให้กับสมาชิกที่ไม่มีเวลาดูแลลูกขณะที่ต้องไปทำงานประจำ เป็นต้น

2) ธนาคารเวลาที่ใช้ภายในองค์กรโดยให้ธนาคารเวลาเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น โรงพยาบาลต้องการให้บริการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน สำหรับผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาแล้วกลับไปพักฟื้นที่บ้าน แต่ยังคงต้องการความช่วยเหลือ เช่น การล้างแผล การจัดการทำความสะอาดบ้าน

การทำกับข้าว การพูดคุยเป็นเพื่อน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทุกสาขาวิชาชีพสามารถเป็นสมาชิกของธนาคารเวลา โดยไม่จำเป็นต้องมีทักษะเฉพาะ

3) ธนาคารเวลาที่มีการทำงานแลกเปลี่ยนเวลาร่วมกันระหว่างองค์กรต่อองค์กร เมื่อการสร้างระบบการจัดการถูกออกแบบเพื่อรองรับการทำธุรกิจ กิจกรรมที่ต่างแลกเปลี่ยนกันจะถูกบันทึกเป็นเครดิตเวลาได้ เช่น ธุรกิจในห้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในห้องถิ่น มีข้อตกลงร่วมกันในการใช้ธนาคารเวลาในกิจการธุรกิจของชุมชน ประกอบด้วยบริษัทธรมินิบัส สถานออกกำลังกาย สนามกีฬา บริษัทออกแบบกราฟิก หรือสำนักงานทนายความที่ให้คำแนะนำด้านกฎหมาย องค์กรเหล่านี้จะเป็นสมาชิกธนาคารเวลา สามารถแบ่งปันและแลกเปลี่ยนทรัพยากรตามชั่วโมงที่กำหนด ไปด้วยหลักการหนึ่งหน่วยชั่วโมงเท่ากับหนึ่งหน่วยชั่วโมงเช่นกัน

ในการบริหารจัดการธนาคารเวลาให้เกิดความยั่งยืนมากที่สุด สามารถทำได้ด้วยการนำรูปแบบการจัดการธนาคารเวลาทั้ง 3 แบบ มารวมเข้าด้วยกันเป็นหน่วยธนาคารเวลากลางเพียงหน่วยเดียว ดังนั้น สมาชิกรายบุคคล สมาชิกที่เป็นองค์กร และหน่วยงานภาครัฐ จะถูกรวบเข้ามาอยู่ในระบบเดียวกัน แต่ต้องการการออกแบบฐานข้อมูลให้มีระบบการใช้งานเป็นหมวดหมู่ ส่วนผลตอบแทนว่าสิ่งใดทดแทนสิ่งใด มีขอบเขตการทดแทนเวลาอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการกำหนดกติการ่วมกันของสมาชิกทั้งหมด ภายใต้หลักการความเท่าเทียมกัน

ประโยชน์ของการดำเนินงานธนาคารเวลา

1) ธนาคารเวลาทำให้การใช้สินทรัพย์และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันด้วยวิธีการร่วมผลิต อาทิ ธนาคารเวลาสามารถเป็นตัวกลางทำให้ทุกคนในชุมชนมีสิทธิ์ใช้สระว่ายน้ำ ด้วยวิธีการตอบแทนผ่านหน่วยเวลาในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การเป็นผู้ดูแลทำความสะอาด การเป็นไลฟ์การ์ด การควบคุมคุณภาพ เป็นต้น วิธีการเช่นนี้ ทำให้ไม่ต้องจ่ายเงินค่า logistics เหล่านี้ แลกกับการเข้าใช้บริการของสมาชิกกลุ่มดังกล่าว

2) ธนาคารเวลาช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมภายในองค์กรได้ โดยธนาคารเวลาเป็นตัวเชื่อมให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ ด้วยการอำนวยความสะดวกให้เกิดการผลิตร่วม และเกิดความเสมอภาค รวมทั้งเสริมสร้างการทำกิจกรรมเพื่อคนอื่น

3) ธนาคารเวลาสร้างเครือข่ายทางสังคมของผู้ที่ให้และผู้ได้รับการสนับสนุน ทำให้คนที่มาจากภูมิหลังที่แตกต่างกันไม่รู้จักกัน ได้ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์และมิตรภาพ การสร้างทุนทางสังคมในลักษณะนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลในทางบวกต่อการมีสุขภาวะที่ดี และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เช่น การดูแลโภชนาการให้ผู้สูงวัยในสังคม สมาชิกธนาคารเวลาจะเป็นผู้ดูแล จัดการให้ผู้สูงอายุได้รับอาหารที่มีคุณค่า ด้านโภชนาการที่ครบถ้วน และสามารถรับประทานได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

กิจกรรมการดำเนินงาน ที่เป็นการสนับสนุนสมาชิกและภาคธุรกิจ ประกอบด้วย

- 1) การฝึกอบรมและให้คำแนะนำ พร้อมชุดเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาธนาคารเวลา
- 2) การพัฒนาเครือข่ายภูมิภาค
- 3) การทำงานร่วมกับองค์กร เพื่อบ่มเพาะวิธีการเกี่ยวกับธนาคารเวลา และการให้บริการ
- 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายเดือน
- 5) ให้คำแนะนำและการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญของทีมงานเกี่ยวกับเทคนิคในการตรวจติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพและการใช้เครื่องมือประเมินผลใหม่
- 6) สนับสนุนซอฟต์แวร์ และการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับการตอบรับที่ดีและมีคุณภาพจากสมาชิก

4.2.4 ธนาคารเวลาในประเทศไอร์แลนด์ (hOUR Timebank-Ireland, 2018)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศไอร์แลนด์

ธนาคารเวลาในประเทศไอร์แลนด์ มีค่านิยมหลัก 5 ประการในการดำเนินงาน เช่นกัน ได้แก่

- 1) ทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า ที่สามารถแบ่งให้ผู้อื่นได้
- 2) เปลี่ยนค่านิยมของคำว่างาน : คำว่างานในความหมายปกตินั้นคือสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน แต่ผลตอบแทนที่ได้รับจากงานที่ทำในธนาคารเวลานั้นคือเวลา ด้วยเหตุนี้ทำให้งานที่ทำในธนาคารกลายเป็นความสนุกที่ได้ทำจากจิตอาสา สมาชิกจะได้รับมุมมองใหม่จากงาน และให้เกียรติงานเหล่านั้น
- 3) การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม : ความช่วยเหลือในธนาคารเวลาจะแตกต่างจากความช่วยเหลือ กล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือปกติ ผู้ให้ความช่วยเหลือมักพูดว่า “มีอะไร ให้ช่วยไหม” แต่ในธนาคารเวลา ผู้ให้ความช่วยเหลือจะพูดว่า “คุณจะช่วยคนอื่นด้วยไหม” ด้วยแนวคิดเช่นนี้ จิตอาสาของสมาชิกธนาคารเวลาจะซึมซับเอาความมีจิตอาสาเข้าไปด้วย
- 4) เครือข่ายสังคม : การแลกเปลี่ยนมีส่วนร่วมทำให้การทำความรู้จักผู้อื่นเกิดได้ง่ายขึ้น ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่งได้
- 5) ความเคารพซึ่งกันและกัน : ความเท่าเทียมเป็นหนึ่งในสิ่งทีทุกคนในธนาคารเวลาต้องเคารพ ดังนั้นเมื่อเกิดความเท่าเทียมกัน การอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกแบบมีความสุขจะทำได้ไม่ยาก

ธนาคารเวลาฯ ตระหนักดีว่าหลายคนไม่นิยมในการได้รับการบริจาคจากผู้อื่น แต่ต้องการทำประโยชน์ให้ผู้อื่นก่อน แล้วจึงจะสามารถสะสมเวลาเพื่อการแลกเปลี่ยนได้ ซึ่งการทำงานบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนนี้ ทุกคนต่างล้วนมีทักษะที่จะมอบให้กับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเครดิตเวลา ซึ่งการแลกเปลี่ยนแบบนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ มีการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในหมู่ครอบครัวและเพื่อนฝูงเป็นประจำ แต่ในการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศไอร์แลนด์ เป็นการแลกเปลี่ยนที่กระจายออกสู่วงกว้างในสังคม ในชุมชน ซึ่งสมาชิกของ

ธนาคารเวลา จะได้รับเครดิตเวลาจากการช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ๆ การทำงานด้วยเวลาหนึ่งชั่วโมง จะได้รับเครดิตเวลาหนึ่งชั่วโมงเช่นกัน การฝากเวลาในระยะยาวทำให้มีจำนวนชั่วโมงสะสมในธนาคารเวลาเป็นจำนวนมาก หากสมาชิกไม่ต้องการใช้เวลาที่สะสมไว้ ก็สามารถบริจาคให้คนที่รู้จักหรือโอนกลับไป "บัญชีชุมชน" เพื่อให้ผู้ที่ดำเนินโครงการตรวจสอบให้การช่วยเหลือแก่สมาชิกที่ไม่มีเครดิตเวลาสะสม

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศไอร์แลนด์

ธนาคารเวลาในประเทศไอร์แลนด์ ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนเช่นเดียวกับหลักสากล คือ

- 1) การแลกเปลี่ยนแบบหนึ่งต่อหนึ่ง : การแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนแบบคนต่อคน เมื่อแลกเปลี่ยนกันด้วยวิธีนี้ จะมีผู้ให้บริการและผู้รับบริการเพียงฝ่ายละคนเท่านั้น
- 2) การแลกเปลี่ยนแบบหนึ่งคนต่อกลุ่ม หรือ กลุ่มต่อหนึ่ง : เมื่อผู้ให้หรือผู้รับมีมากกว่าหนึ่งคนสมาชิกทุกคนที่เป็นผู้ให้บริการจะได้รับเครดิตเพียง 1 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้รับก็ต้องจ่ายคนละ 1 ชั่วโมงเช่นเดียวกัน เครดิตเวลาส่วนเกินที่ผู้รับบริการจ่ายเกินมาจะถูกนำไปเก็บไว้ใน**บัญชีของชุมชน**เพื่อเป็นเวลาของส่วนกลาง เก็บไว้เพื่อใช้สำหรับเป็นต้นทุนของธนาคารเวลาส่วนกลาง

ทั้งนี้ บัญชีชุมชน คือแหล่งที่เก็บเครดิตเวลา ที่ผู้จัดการธนาคารเวลาสามารถนำไปช่วยเหลือผู้ที่ต้องการได้คะแนนโดยที่ผู้นั้นยังไม่มีคะแนนสะสมเพียงพอ ซึ่งการจะนำเครดิตเวลาให้กับผู้ใดนั้น ต้องมีกฎกติกา ระเบียบของแต่ละธนาคารเวลา ส่วนเวลาที่อยู่ในธนาคารเวลานี้ ได้มาจากการเก็บเวลาส่วนเกินจากการแลกเปลี่ยนเวลาที่เป็นกลุ่มของสมาชิก หรือการบริจาคจากสมาชิกที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น

สำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการให้บริการภายใต้การแลกเปลี่ยนเวลาของสมาชิกแต่ละกรณี ที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ หรือมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมระหว่างการรับและการให้บริการ เช่น ค่าเดินทาง ค่าโทรศัพท์หรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นั้น ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ จะต้องตกลงร่วมกันให้ชัดเจนว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ที่เกิดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในภายหลัง

4.2.5 ธนาคารเวลาในประเทศเดนมาร์ก (Timebank DK, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศเดนมาร์ก

ธนาคารเวลาในประเทศเดนมาร์ก เริ่มดำเนินการเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 หลังจากที่มีการติดตามประเมินผลการสัมมนาเรื่อง เวลาคือเงิน โดยศูนย์นิเวศวิทยาเขตเมืองร่วมกับโครงการ Urban II

จุดเริ่มต้นการทำงานเกี่ยวกับธนาคารเวลาในพื้นที่โครงการ Urban II เป็นโครงการทดลองนำร่อง 2 ปี เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้กับพื้นที่อื่น ๆ

แนวคิดนี้เป็นการใช้ระบบธนาคารเวลาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางสังคมในพื้นที่ชุมชนเมือง Gellerup, Hasle และ Herredsvang ซึ่งอยู่นอกเขตเมืองในฝั่งตะวันตกของเมืองอาฮอร์ ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Aarhus) เป็นเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศเดนมาร์กมีประชากร 200,000 คน ในการพัฒนาโครงการนี้ ได้มีการหารือเกี่ยวกับเรื่องภาษีท้องถิ่นและการจ้างงานในท้องถิ่นรวมถึงผู้แทนของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ Urban program เพราะรัฐบาลจะจัดเก็บภาษีของสมาชิกธนาคารเวลาด้วย

ในเดือนเมษายนปี ค.ศ. 2005 โครงการธนาคารเวลาในเดนมาร์ก ได้รับทุนครั้งแรก เป็นเงิน 7,000 ปอนด์ จากเทศบาลเมือง Aarhus เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในโครงการนำร่องเป็นเวลา 3 เดือน โดยต้องหาทุนเพิ่มเติมเพื่อดำเนินโครงการนี้อย่างต่อเนื่องจนครบ 2 ปี ในระยะเริ่มต้นมีภารกิจหลัก 4 ประการได้แก่

- 1) การทำความเข้าใจรายละเอียดของธนาคารเวลา
- 2) หาแหล่งทุนเพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินโครงการสองปี
- 3) แก้ปัญหาอุปสรรคที่เป็นประเด็นการขัดแย้งโดยเฉพาะปัญหาภาษี
- 4) การศึกษาดูงานที่ประเทศอังกฤษในประเด็นการทำโครงการธนาคารเวลาร่วมกับกลุ่ม

ชาติพันธุ์

วันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 โครงการธนาคารเวลาได้รับเงินสนับสนุนเพิ่มเติมอีกจากสหภาพยุโรปสำหรับ Urban programme มูลค่า 7,000 ปอนด์ เพื่อเป็นทุนสำหรับพื้นที่ที่อยู่นอกเขตเมือง ทำให้โครงการนี้มีทุนเพียงพอในการดำเนินการจนครบ 2 ปี โดยไม่ต้องคำนึงถึงปัญหาภาษี เนื่องจากไม่มีการแลกเปลี่ยนเวลาเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้

อย่างไรก็ตาม เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านภาษีหลังจากที่ธนาคารเวลาเปิดดำเนินการในเดือนพฤษภาคมปี 2005 โครงการธนาคารเวลาจึงขอคำตัดสินจาก "Ligningsraadet" ซึ่งเป็นสภาที่มีอำนาจทางภาษีสูงสุดในเดนมาร์ก เพื่อต้องการให้สภาตีความว่า ถ้าการแลกเปลี่ยนเวลาในธนาคารเวลาสามารถกำหนดได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนกันโดยความสมัครใจของกลุ่มสมาชิก สภาฯ จะมีคำตัดสินว่าธนาคารเวลาในเดนมาร์กจะไม่เสียภาษีใช่หรือไม่

วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2005 สภาผู้ว่าการภาษีได้ตัดสินว่า "โครงการธนาคารเวลาต้องเสียภาษี" ซึ่งหมายความว่า ถ้าโครงการธนาคารเวลาเริ่มต้นขึ้นในประเทศเดนมาร์ก สมาชิกต้องจ่ายภาษีจากการบริการที่ได้รับ ซึ่งการตัดสินใจของคณะกรรมการภาษีฯ ในครั้งนี้เป็นที่สนใจของประชาชนจำนวนมาก นักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ได้ให้ความสนใจกับธนาคารเวลาอย่างจริงจัง และพยายาม

หาทางแก้ปัญหาให้ธนาคารเวลาดำเนินการได้โดยไม่ต้องเสียภาษีบริการ ข้อสรุป คือ ให้โครงการธนาคารเวลาในเมือง Ghettoareas นี้ เป็นโครงการนำร่อง เพื่อศึกษาระบบว่าจะสามารถนำมาใช้ในประเทศเดนมาร์กหรือไม่ ในเวลาเดียวกันนั้น โครงการธนาคารเวลาในเมือง Aarhus ได้พยายามหาทางออกทางการเมืองเพื่อที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารเวลา สามารถแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือและบริการโดยไม่ต้องเสียภาษี โดยการศึกษานี้ดำเนินการในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ของโลก

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศเดนมาร์ก

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 ธนาคารเวลาในประเทศเดนมาร์กได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการ โดยมีรูปแบบของการจ่ายภาษีบริการสำหรับการให้บริการและรับบริการในการใช้ธนาคารเวลา ซึ่งภาษีที่ต้องรับและจ่ายนี้เป็นภาษีในรูปแบบของเวลา ไม่ใช่เงิน ขณะนี้ยังอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนา

4.4.6 ธนาคารเวลาในประเทศแคนาดา

ผลการสืบค้นข้อมูลพบข้อมูลเกี่ยวกับธนาคารเวลาในประเทศแคนาดา 2 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารเวลาในเมืองออตตาวา และธนาคารเวลาในเมือง St. James โตรอนโต มีรายละเอียดพอสังเขปดังต่อไปนี้

1) ธนาคารเวลาในเมืองออตตาวา (Social Planning Council of Ottawa, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในเมืองออตตาวา

ธนาคารเวลาในเมืองออตตาวา เปิดตัวครั้งแรกเมื่อเดือน เมษายน 2013 โดยสภาวางแผนทางสังคมแห่งออตตาวา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไรตอบแทน ดำเนินด้วยวิธีการวิจัยและการสื่อสารที่ทันสมัยร่วมกับหน่วยงานทางสังคมของออตตาวา และพัฒนาธนาคารเวลาในเมืองออตตาวาขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร และอาสาทำงานในรูปแบบอาสาสมัคร จึงเป็นกลไกในการเชื่อมโยงระหว่างที่ทุกหน่วยงานและองค์กรกำลังหาอาสาสมัครให้เข้ามาร่วมงาน ในขณะที่สมาชิกรายบุคคลต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในเมืองออตตาวา

ธนาคารเวลา ฯ นี้เป็นพื้นที่ที่เปิดให้สมาชิกแลกเปลี่ยนทักษะการให้บริการร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีสัดส่วนของการแลกเปลี่ยนเวลาเท่ากับ 1 ชั่วโมงเท่ากับ 1 ชั่วโมง สมาชิกสามารถ

สร้างประวัติส่วนตัวในพื้นที่ที่กำหนดให้ โดยระบุว่าทักษะใดที่สามารถมอบการบริการให้แก่ชุมชนและองค์กรที่ต้องการ ในเวลา 1 ชั่วโมงที่สมาชิกไปให้บริการกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนชั่วโมงการช่วยเหลือจากองค์กรอื่นโดยสมาชิกคนอื่น ๆ ในอนาคตเวลา การแลกเปลี่ยนการบริการนั้นสมาชิก ไม่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนกันโดยตรง สามารถแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้ที่สมาชิกไปให้บริการก็ได้ และเวลา 1 ชั่วโมงที่ให้บริการไปนั้นจะเป็นเวลาที่สมาชิกมีสิทธิใช้กับบริการอื่นในอนาคตเวลาได้

2) อนาคตเวลาในเมือง St. James โตรอนโต (St. James Town Community Co-op, 2018)

การก่อเกิดและแนวคิดอนาคตเวลาในเมือง St. James โตรอนโต

เมืองเซนต์เจมส์เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายมากที่สุดในโลกและเป็นย่านที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในทวีปอเมริกาเหนือ ประกอบด้วยอาคารสูง 21 อาคาร มีพื้นที่ไม่ถึงหนึ่งในสี่ของตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 30,000 คนจากกว่า 100 ประเทศ ภาษาที่ใช้ในชุมชนนี้มีประมาณ 160 ภาษา ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 ดอลลาร์ต่อปี (St. James Town L.E.A.D Project, 2006) เมืองนี้ยังเป็นหนึ่งในชุมชนที่ผู้คนมีระดับการศึกษาสูงที่สุดในประเทศแคนาดา ซึ่งครอบคลุมทั้งประสบการณ์และความรู้มากมาย รวมถึงกลุ่มผู้อพยพที่มีทักษะสูงในด้านต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น หากสามารถรวมตัวทั้งชาวแคนาดาและกลุ่มคนอื่น ๆ ในชุมชนนี้ จะสามารถสร้างชุมชนได้อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมและให้อำนาจแก่ประชาชนในการใช้ชีวิตและอนาคตด้วยตนเอง ในการปรับปรุงผลลัพธ์ด้านสุขภาพและฟื้นฟูศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในรายงานด้านสิทธิมนุษยชนเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของสหประชาชาติในเมือง St. James พัฒนาโดย L.E.A.D. Project และ St. James Town ในปี พ. ศ. 2549 ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่ประชาชนระบุว่า สิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ปัญหาความไม่มั่นคงด้านรายได้ โดยมีผู้สมาชิกหลายคนระบุว่าไม่มีเงินเพียงพอสำหรับสิ่งจำเป็นพื้นฐาน เช่น อาหารและที่พักพิง ประชาชนจำนวนมากได้รับค่าจ้างขั้นต่ำงานที่ทำเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง ครึ่งหนึ่งของเงินเดือนต้องแบ่งเป็นค่าเช่าบ้าน มีการแบ่งแยกทางสังคม ไม่มีพื้นที่ส่วนกลางเพื่อร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน และขาดบริการทางสังคมในชุมชนด้วย

ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ช่วยให้สามารถรองรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในเมือง St. James โดยการรวมรูปแบบการสร้างชุมชนที่เสริมสร้างความเข้มแข็งและสร้างนวัตกรรม ก่อเกิดการดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์ของชุมชน ด้วยในชุมชนมีรูปแบบการแลกเปลี่ยนความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเครดิตชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ชาวเมือง St.

James สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับตนเองได้ตามความต้องการของชุมชน ภายใต้หลักการและกลวิธี คือ

- ใช้ระบบประชาธิปไตยในการดำเนินงานที่เท่าเทียมกันทั้งชาวชุมชนและองค์กรท้องถิ่น
- ออกแบบระบบการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ
- ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นต่อภาวะวิกฤติและภาวะเศรษฐกิจถดถอย
- พัฒนาเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ของโตรอนโตและที่อื่นทั่วโลก

รูปแบบการทำงานแบบประสานร่วมมือกันนั้น เป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมของผู้อพยพที่เริ่มตั้งถิ่นฐานด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคซีกโลกใต้ ในส่วนของการดำรงชีพในรูปแบบสหกรณ์นี้พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของประชากรโลกได้รับการประเมินว่ามีความปลอดภัยสูง เพราะนอกเหนือจากการเป็นแหล่งที่มาของการจ้างงานและการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว สหกรณ์ยังช่วยให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความภาคภูมิใจในการทำงานของตนเองและองค์ประกอบที่มีคุณภาพเหล่านี้ยังช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้อย่างดีเยี่ยม เพราะการดำเนินงานด้วยรูปแบบสหกรณ์เป็นหนทางสู่โอกาสทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

ด้วยโครงการที่เกิดจากความร่วมมือนี้ เป็นแรงผลักดันให้มีการสร้างสหกรณ์ชุมชนในเขตเมืองแห่งแรกในแคนาดา ด้วยรูปแบบสหกรณ์ชุมชนในเขตเมืองที่แตกต่างจากรูปแบบสหกรณ์ของผู้บริโภคอื่น เพราะมีความยืดหยุ่นสูง มีทรัพยากรขององค์กรท้องถิ่น ให้โอกาสชุมชนสร้างงานจากทักษะที่มีอยู่ สมาชิกในชุมชนมีอำนาจในการริเริ่มและนำโครงการที่มีอยู่พัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม สะท้อนถึงความสนใจภายใต้ทักษะและความต้องการของสมาชิกชุมชน ทำให้เกิดการจ้างงานอย่างต่อเนื่องในชุมชน เกิดโครงการใหม่ ๆ พร้อมด้วยการสนับสนุนด้านเทคนิค ผู้ดูแลด้านกฎหมาย เช่น การสร้างสวนผักเรือนกระจกในชุมชน การจัดตั้งศูนย์อาหารเพื่อชุมชน เป็นต้น

การบูรณาการรูปแบบสหกรณ์ของชุมชนกับระบบเศรษฐกิจของธนาคารเวลาช่วยให้สมาชิกชุมชนมีทักษะด้านต่าง ๆ และไม่ต้องทำงานภายนอกชุมชน สามารถสร้างงานภายในชุมชนได้ รวมทั้งผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือทางสังคมจะสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมและโครงการของสหกรณ์ได้เช่นกัน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในเมือง St. James โตรอนโต

องค์ประกอบหลักของกิจกรรมประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างชุมชนและการแลกเปลี่ยนเครดิต ซึ่งเป็นเครื่องมือสนับสนุนชุมชนในการสร้างความสำเร็จของสหกรณ์ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากธนาคารเวลาเพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมและโครงการชุมชนได้

การพัฒนาเว็บที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยใช้เวลาเป็นสกุลเงิน แทนดอลลาร์ และขึ้นอยู่กับรูปแบบของธนาคารเวลาและซอฟต์แวร์ที่ใช้ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อสร้างฐานงานสกุลเงินบนเว็บที่ใช้งานได้ในห้องสำหรับทำการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยใช้เครดิตเวลาที่เหมาะสมสำหรับเมืองที่มีประชากรหลากหลาย
- 2) เพื่อประเมินและตรวจสอบการลงทุนของแต่ละบุคคลและโดยรวมในสหกรณ์ขององค์กร ห้องถิ่นและโครงการของชุมชน
- 3) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีรายได้ต่ำและผู้ว่างงานในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและกิจการการพัฒนาชุมชน

ธนาคารเวลา ๆ ได้เสนอวิธีการสมัครและประเมินค่าเวลาและทรัพยากร เพื่อช่วยและสนับสนุนสมาชิกร่วมผลิตสินค้าและบริการ สร้างผลลัพธ์ที่ดีและระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน โดยการแลกเปลี่ยนเครดิตเวลาที่โปร่งใสและเท่าเทียมผ่านระบบการบันทึกและประเมินมูลค่าของเวลาและทรัพย์สิน 2 วิธี ได้แก่

- 1) วิธีที่สมาชิกสนับสนุนกิจกรรมของสหกรณ์ โดยรายได้จะได้รับเป็นเครดิตเวลาแทนเงิน
- 2) สมาชิกสามารถเสนอโครงการต่อสหกรณ์ ระบุปริมาณการลงทุน ซึ่งเป็นรูปแบบระบบการจัดการอาสาสมัครสำหรับสหกรณ์องค์กร

ทั้งนี้ ได้มีการวางแผนการบริหารจัดการเบื้องต้นคือ

- มีนาคม 2015 – ตั้งสหกรณ์เป็นนิติบุคคล พัฒนาซอฟต์แวร์เพื่อแลกเปลี่ยนเครดิตเวลา
- เมษายน 2015 - แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้ประสานงานเครดิตเวลา
- พฤษภาคม 2015 – คณะกรรมการเริ่มพบปะกันทุกเดือนเพื่อใช้รูปแบบนี้เป็นต้นแบบ
- ฤดูร้อน 2015 - วิจัยและพัฒนาโมเดลรวม เปิดตัว Soft ware
- ฤดูใบไม้ร่วง 2015 – โครงการชุมชนได้รับการสนับสนุนโดยสหกรณ์ จำนวน 3 โครงการ
- ฤดูหนาว 2016 ถึงฤดูใบไม้ร่วง 2017 – ประเมินผลและการปรับเปลี่ยนโมเดล

4.2.7 Tick Tock – ธนาคารเวลาของบาร์เซโลนา ประเทศสเปน ("The Swiss," 2017, September 6)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาของบาร์เซโลนา

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันนี้ นอกจากการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การศึกษา สังคม และการเงินแล้ว ยังมีแนวคิดระบบการแลกเปลี่ยนที่ไม่ใช้เงิน หรือแม้แต่แนวคิดการอยู่ในสังคมโดยไม่ต้องใช้เงิน ในบาร์เซโลนา ประเทศสเปน มีการนำระบบการแลกเปลี่ยนเวลาหรือการแบ่งปันเวลา มาใช้บ้างอย่างไม่เป็นทางการในการบริหารงานบางประเภทและยังไม่แพร่หลายในกลุ่มคนทั่วไป แต่เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่สำคัญเกี่ยวกับการไม่ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน

ธนาคารเวลาในบาร์เซโลนา มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องนับจากปี พ.ศ. 2541 Elvira Méndez เป็นหมอลูกสาวบาร์เซโลนา ผู้ได้รับแรงบันดาลใจจากกลุ่มสตรีในอิตาลีที่นำความคิดและสโลแกน "ผู้หญิงเปลี่ยนชีวิตในเมือง" มาใช้ในการพัฒนาชุมชนเขตเมือง หมอ Méndez จึงร่วมมือกับสมาคม Salut i Família ผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญที่สุดในบาร์เซโลนา จัดตั้งธนาคารเวลาแห่งแรกขึ้นที่เมือง Guinardó ธนาคารเวลาแห่งนี้มีการออกแบบอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นระบบที่มีการจัดวางอยู่บนพื้นฐานของรูปแบบการธนาคารที่เหมาะสมกับการบัญชี การเงินรายบุคคล และสกุลเงิน (ในรูปแบบของเวลา) ขณะนี้บาร์เซโลนามีธนาคารเวลา 9 แห่งซึ่งจัดตั้งโดยสมาคม Salut i Família (พร้อมกับการจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการจำนวนมาก) และมีธนาคารเวลา อีก 9 แห่ง ที่จะเปิดให้บริการในอนาคต โดยมีธนาคารเวลา Sant Cugat, Badalona และ Sant Joan Despí เป็นธนาคารเวลาที่อยู่นอกเมือง

Josefina Altés ผู้ประสานงานเครือข่ายธนาคารเวลาแห่งประเทศไทยและสมาชิก Salut i Família กล่าวถึงความหมายของธนาคารเวลาว่า "เป็นโครงการแลกเปลี่ยนเวลาที่สมาชิก สามารถใช้ความรู้ ทักษะหรือการให้บริการ มอบให้กับสมาชิกท่านอื่นที่ร้องขอ สิ่งที่สมาชิกที่ให้บริการจะได้รับคืน คือ เครดิต เวลาที่ใช้แทนสกุลเงินตรา ในเวลาแต่ละชั่วโมงของบุคคลมีค่าเท่าเทียมกันไม่ว่าสมาชิกเหล่านั้นจะมีเชื้อชาติที่แตกต่างกัน ทุกเพศทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ จุดเด่นของโครงการคือการสร้างความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันเป็นพื้นฐานของโครงการและโครงการนี้มุ่งเป้าไปที่ทุกคน"

ธนาคารเวลาแต่ละแห่ง จะสื่อสารอัตลักษณ์ของพื้นที่ถิ่นของตนเองจากสิ่งที่สมาชิกแต่ละคน เสนอตัวให้บริการในด้านต่าง ๆ ดังนั้น การบริการแต่ละประเภทจึงเป็นเรื่องที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่เป็นพื้นฐาน ธนาคารเวลามีความยืดหยุ่นที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ไม่มี

ข้อกำหนดที่ตายตัวสำหรับการให้บริการซึ่งกันและกัน นับเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ในสังคมที่เหนียวแน่นและต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการทำงาน สมาชิกทุกคนพร้อมแลกเปลี่ยนและเต็มใจให้บริการตามความถนัดของแต่ละคน นอกเหนือจากการบริการในงานประจำแล้วสมาชิกทุกคนยังมีบริการพิเศษและกิจกรรมพิเศษ ต่าง ๆ อาทิ การให้ความรู้ การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ การฝึกอบรมเรื่องต่าง ๆ เช่น การตัดเย็บ การเย็บปักถักร้อย เป็นต้น

การบริหารจัดการธนาคารเวลาของบาร์เซโลนา

Altès เล่าถึงเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เพราะสถานการณ์ปัจจุบันไม่ว่าจะในเมืองหรือชนบท ผู้คนมักจะอาศัยอยู่ในอาณาเขตของแต่ละคน แต่ละครอบครัวขาดความใส่ใจต่อผู้รอบข้าง ไม่สนใจความเป็นไปของสภาพแวดล้อมรอบตนเอง ต่างคนต่างอยู่ เมื่อลองจากอาคารมาทำกิจกรรมเป็นที่เรียบร้อยก็กลับเข้าไปในห้องในอาคารของตนเองที่เรียกว่า Safety Zone ธนาคารเวลาเป็นเครื่องช่วยประสานความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน ช่วยให้รู้จักเพื่อนบ้านมากขึ้น มีเครือข่ายเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญคือการสร้างความคุ้นเคยภายในระบบ เพราะเมื่อสมาชิกรู้จักกันและกันจะมีโอกาสที่จะใช้ร่วมงานกันได้มากขึ้น ดังที่ Amparo Coscolla ผู้ใช้บริการธนาคารเวลา ยกตัวอย่างที่น่าสนใจในประเด็นนี้ว่า หากสมาชิกต้องการพี่เลี้ยงเด็กเพื่อการดูแลบางช่วงเวลา สมาชิกจะทราบได้ว่าสมาชิกท่านใดที่เหมาะสมกับการให้บริการด้านนี้ ผ่านฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพต่อการให้บริการของธนาคารเวลา เป็นต้น

Altès กล่าวว่าในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมา ในชุมชนมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดด้วยเหตุผล 2 ประการคือ 1) โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนได้รับการพัฒนาจนเป็นที่พึงพอใจในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา และ 2) การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ ดังนั้น กลวิธีการประชาสัมพันธ์เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ธนาคารเวลานำมาใช้ ดังตัวอย่างที่ธนาคารเวลา เชื่อมการดำเนินงานผ่านการขายเสื้อผ้ามือสอง ด้วยการปล้ำงทัศนคติต่อการใช้สินค้ามือสองที่ต้องเป็นคนจน แนวคิดนี้ทำให้ตลาดขายเสื้อผ้ามือสองชบเซา ดังนั้น ธนาคารเวลาจึงได้เชื่อมต่อระหว่างร้านค้าที่ขายสินค้ามือสอง ที่ต้องมีการเพิ่มคุณภาพกับสมาชิกธนาคารเวลาซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชุมชน ด้วยการกระจายแนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการใช้สินค้ามือสอง ในเวลาไม่นานนัก การสวมใส่เสื้อผ้ามือสองนี้ได้รับการยอมรับและกลับกลายเป็นแฟชั่นในที่สุด ดังนั้น สมาชิกธนาคารเวลา จึงสรุปว่า ความสำเร็จของรูปแบบธนาคารเวลาในบาร์เซโลนา มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทุกประเภทที่เกิดขึ้นในชุมชนธนาคารเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกษตรอินทรีย์ กองทุนอาหารเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมด้านสุขภาพ เป็นต้น

ด้วยมุมมองและทัศนคติเชิงบวกนี้ ทุกหน่วยงานควรสนับสนุนให้เกิดธนาคารเวลาในแต่ละพื้นที่ เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าของประชาชน ทั้งนี้ การเปิดบัญชีธนาคารมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) กรอกข้อความที่เป็นความสามารถและทักษะของสมาชิกแต่ละคน ๆ ละ 4 รายการ เช่น การสอนภาษา การรับเลี้ยงเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การจัดสวน ทักษะด้านไอที เป็นต้น
- 2) เข้ารับสัมภาษณ์สมาชิกตามที่กรอกข้อมูล
- 3) เริ่มใช้บัญชีด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ หากไม่มีใครต้องการทักษะที่นำเสนอไว้ สมาชิกสามารถช่วยเหลือโครงการชุมชนได้หรือให้คำปรึกษาหรือการฝึกอบรม ที่สามารถใช้ทักษะที่มีต่อไปได้

4.2.8 ธนาคารเวลาในประเทศนิวซีแลนด์ (TimeBank Aotearoa New Zealand, 2018)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศนิวซีแลนด์

ธนาคารเวลาในประเทศนิวซีแลนด์เริ่มครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 2016 เพื่อศึกษาการทำงานอย่างสร้างสรรค์กับสภาและธุรกิจในท้องถิ่น พร้อมติดตามความคืบหน้าเกี่ยวกับโครงการอย่างต่อเนื่อง ยึดแนวคิดหลักการ ตามที่ Dr. Edgar S. Cahn เป็นผู้ก่อตั้งธนาคารเวลาแบบร่วมสมัย เป็นผู้ออกแบบขึ้นภายใต้ 5 ค่านิยม ที่กำหนดไว้ และยึดหลักการเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน และความเท่าเทียม โดยใช้เวลาเป็นเกณฑ์ในการแลกเปลี่ยนการให้และการรับบริการเช่นเดียวกัน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศนิวซีแลนด์

หลักการบริหารจัดการที่สำคัญของธนาคารเวลา ๆ คือ การให้กับการรับในการปฏิบัติงานในธนาคารเวลานั้น มีน้ำหนักเท่ากัน เพราะหากไม่มีคนให้ก็จะปราศจากผู้รับ ทั้งสองส่วนต้องเคียงคู่กันตลอดเวลาและยึดขั้นตอนแนวคิดเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน โดยมีขั้นตอน ตั้งแต่การสมัครเป็นสมาชิกธนาคารเวลาด้วยการกรอกทักษะที่สามารถให้บริการสมาชิกอื่นได้ ในขณะที่เดียวกันได้กรอกสิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้วย เมื่อสมาชิกเป็นผู้ให้บริการจะได้รับเครดิต เป็นหน่วยของเวลา และสามารถเบิก ถอนเวลามาใช้เมื่อต้องการได้ ทั้งนี้ ธนาคารเวลา ๆ มีซอฟต์แวร์ธนาคารเวลาออนไลน์สำหรับสมาชิกของธนาคารเวลา เพราะสมาชิกสามารถเพิ่มและดูข้อเสนอและคำขอบันทึกชั่วโมง ตลอดจนเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารของธนาคารเวลาที่สามารถติดตามเหตุการณ์ของธนาคารเวลาได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ มีซอฟต์แวร์สำเร็จรูปให้เลือกเป็นจำนวนมาก แต่ธนาคารเวลาในนิวซีแลนด์ใช้ Community Weaver 3

4.2.9 ธนาคารเวลาใน Bunbury ประเทศออสเตรเลีย (TimeBank: Project Bunbury, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศออสเตรเลีย

โครงการธนาคารเวลาใน Bunbury ก่อเกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์และหลักการ 4 ประการ ดังนี้คือ

- 1) เพื่อสร้างชุมชนด้วยการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน
- 2) เพื่อนำเสนอทักษะของสมาชิกทุกคน ให้คนในชุมชนรับรู้ร่วมกันว่าสมาชิกใดมีความสามารถในการช่วยเหลือสมาชิกอื่นในด้านใดบ้าง
- 3) ธนาคารเวลายึดหลักความเสมอภาค ทุกคนมีหน่วยเวลาที่เท่าเทียมกัน
- 4) การเป็นสมาชิกของธนาคารเวลา ต้องมีความซื่อสัตย์ ไว้วางใจซึ่งกันและกันโดยที่ทุกคนจะเริ่มรู้จักกันมากขึ้นในวันที่มาพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

ธนาคารเวลา ๆ ตระหนักดีว่าสมาชิกแต่ละคนมีความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่หลากหลายที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ด้วยแนวคิดของการแบ่งปันที่เพื่อนบ้านต่างช่วยกันและกันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างธรรมชาติ โดยในเวลา 1 ชั่วโมงที่สมาชิกให้บริการตามความต้องการของสมาชิกคนอื่น สมาชิกนั้นจะได้รับเครดิตเวลาสำหรับการแลกเปลี่ยน เครดิตเวลานี้สามารถแลกรับบริการจากผู้อื่นได้

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศออสเตรเลีย

ธนาคารเวลาใน Bunbury ประเทศออสเตรเลีย มีการบริหารจัดการและขั้นตอนในการเข้าถึงธนาคารเวลา ๆ ดังนี้

- 1) ผู้สนใจเข้าร่วมการปฐมนิเทศเพื่อสมัครรับข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทางอีเมลที่ www.projectbunbury.com.au
- 2) เมื่อได้รับคำเชิญ ให้สมาชิกเข้าสู่ระบบใหม่ และให้ยืนยันที่อยู่อีเมล โดยคลิกที่ลิงก์ในการแจ้งเตือน
- 3) เมื่อผู้ประสานงานธนาคารเวลา ได้ตรวจสอบคุณสมบัติสมาชิกแล้ว จึงให้กรอกรายละเอียดของสมาชิกเพื่อเข้าสู่การเป็นสมาชิกธนาคารเวลา
- 4) ลงข้อมูลทักษะและความสามารถที่มีให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้รับรู้
- 5) ลงข้อมูลความต้องการหรือทักษะบางอย่างที่สมาชิกคนอื่น ๆ สามารถให้ไว้ได้

- 6) การใช้ธนาคารเวลาอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดการแบ่งปันและสร้างความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- 7) เมื่อได้รับการติดต่อจากสมาชิก ให้ตอบกลับหรือสนทนาทันที เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการจัดการธนาคารเวลา

4.2.10 ธนาคารเวลาในประเทศอิสราเอล (TimeBank TLV, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศอิสราเอล

ธนาคารเวลาในประเทศอิสราเอล ดำเนินการในชุมชนเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกัน ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนการให้บริการ ซึ่งสมาชิกใช้เวลาเป็นสกุลเงินแทนค่าเงิน หนึ่งชั่วโมงสำหรับเวลาที่ให้บริการช่วยเหลือสมาชิกรายอื่น จะเท่ากับเครดิตเวลาหนึ่งชั่วโมง เพื่อรับบริการจากผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ผู้ตรวจต้นฉบับงานที่ใช้เวลา 2 ชั่วโมงในการแก้ไขเรียงความ จะได้รับเครดิตเวลาจำนวน 2 ชั่วโมงบันทึกไว้ในธนาคารเวลา เช่นเดียวกับการที่วัยรุ่นใช้เวลา 2 ชั่วโมงในการเลี้ยงเด็กหรือพาผู้สูงอายุไปเดินเล่นยามเย็นเป็นเวลา 2 ชั่วโมง ก็จะได้เวลาเท่ากับสมาชิกที่เป็นแพทย์ที่ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนบ้านเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ เป็นเวลา 2 ชั่วโมงเช่นกัน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศอิสราเอล

การบริหารจัดการ เพื่อการนำไปสู่การเป็นสมาชิก และกติการ่วมกันในการใช้บริหารธนาคารเวลา ๆ มีดังนี้

การเข้าสู่การเป็นสมาชิกธนาคารเวลาในอิสราเอล มีขั้นตอนคือ

- 1) ลงทะเบียนผ่าน Web site เพื่อสร้างการเข้าสู่ระบบใหม่
- 2) เมื่อได้รับอีเมลแจ้งเตือน ให้ยืนยันตอบรับ
- 3) เมื่อผู้ประสานงานธนาคารเวลาได้ตรวจสอบการเป็นสมาชิกแล้ว จึงสามารถที่จะเริ่มกรอกข้อมูลสมาชิก
- 4) ลงข้อมูลทักษะและความสามารถบางอย่าง (ข้อเสนอพิเศษ) ที่ต้องเสนอให้กับสมาชิกอื่นได้รับทราบ
- 5) ลงข้อมูลทักษะ / ความสามารถพิเศษ (คำขอ) ที่สมาชิกอื่น ๆ สามารถให้บริการได้

ในส่วนของการจัดการใช้เวลาของอิสราเอล ซึ่งสมาชิกต้องพึงกระทำ เพื่อให้ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งยังสามารถยกระดับความร่วมมือในชุมชนเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการเวลา มีดังต่อไปนี้

- 1) ถ้าสมาชิกต้องการความช่วยเหลือในเวลาใด ๆ ต้องติดต่อขอความช่วยเหลือจากผู้ประสานงาน
- 2) สมาชิกควรใช้เวลาอย่างต่อเนื่อง
- 3) เมื่อมีการลงข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากสมาชิกเอง หรือสมาชิกอื่น สมาชิกต้องตอบข้อเสนอหรือคำขอเหล่านั้น เพราะเป็นวิธีการแบ่งปันและสร้างความสัมพันธ์ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- 4) กรณีมีคำขอรับบริการจากสมาชิกอื่น โปรดตอบกลับในเวลาที่เหมาะสมในช่องทางสื่อสารที่กำหนดไว้
- 5) หลังจากที่สมาชิกสื่อสารกับเพื่อนบ้านแล้ว ในวัน เวลาของการขอรับ และการให้บริการที่ตกลงกัน ต้องบันทึกข้อมูลไว้ในบัญชีชั่วโมงของคุณ
- 6) เมื่อจบกระบวนการ ให้ทบทวนข้อเสนอจากสมาชิกอื่น ๆ ต่อไป

4.2.11 ธนาคารเวลาในประเทศกัวเตมาลา (TimeBanks Action Hub, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศกัวเตมาลา

จากการสืบค้นข้อมูลพบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมธนาคารเวลาในประเทศกัวเตมาลาพอสังเขป ที่สะท้อนถึงเป้าหมายหลักของการดำเนินงาน 3 ประการคือ

- 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- 2) ให้บริการประชาชนที่เป็นสมาชิก
- 3) สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิกในชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน

ทั้งนี้ แนวคิดของการดำเนินงานธนาคารเวลา ๆ เกิดขึ้นภายใต้ความตระหนักที่ว่าแต่ละคนมีพรสวรรค์ที่แตกต่างกัน มีความสามารถหลากหลายที่สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ ในขณะที่ผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือจากทักษะที่ตนเองไม่มี โดยสิ่งตอบแทนของค่าจ้าง ไม่ใช่เงินแต่เป็นเครดิตเวลาที่จะถูกบันทึกใส่ธนาคารเวลาในบัญชีของตนเอง ซึ่งเมื่อเจ้าของบัญชีธนาคารเวลาต้องการให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือตนบ้าง ก็

สามารถใช้เวลาในบัญชีนั้นทดแทนเงินค่าจ้าง ระบบนี้เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศกัวเตมาลา

ในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกธนาคารเวลา ๆ วิธีการสมัครสมาชิกธนาคารเวลา ดังนี้

- 1) กรอกข้อมูลส่วนตัวของสมาชิก
- 2) สมาชิกเข้าร่วมการปฐมนิเทศตามตารางเวลากำหนด
- 3) ลงข้อมูลข้อเสนอที่เป็นทักษะ ความสามารถพิเศษหรือบริการที่สมาชิกสามารถให้กับสมาชิกท่านอื่นได้
- 4) ลงข้อมูลบริการหรือทักษะของผู้อื่นที่คุณต้องการ
- 5) เมื่อมีการติดต่อสื่อสารเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ สมาชิกสามารถนัดหมายกันตามความเหมาะสม
- 6) เมื่อปฏิบัติตามการแลกเปลี่ยนแล้ว ให้บันทึกข้อมูลไว้ในบัญชีธนาคารเวลา
- 7) จากนั้นกลับมาทบทวนคำขอบริการจากสมาชิกอื่น ๆ
- 8) กระบวนการนี้ควรต้องมีการ ปรับปรุงข้อมูลเป็นประจำเพื่อให้มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนเวลากันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการแบ่งปันและสร้างความสัมพันธ์ใหม่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

4.2.12 ธนาคารเวลาในประเทศเซเนกัล (“Time Banking™,” 2011, October)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศเซเนกัล

ในปี ค.ศ. 1995 ประเทศเซเนกัลได้เปิดศูนย์ฝึกอบรมอาชีพให้กับสตรีและเด็ก Groupe de Réflexion et d’Action pour le Développement du Sénégal (GRADES) เพื่อเป็นทักษะในการหารายได้ให้ครอบครัว โดยมีสมาชิกประมาณ 55 คน ส่วนใหญ่เป็นคนว่างงาน และมีเด็กเล็กประมาณ 50 คน เข้ามาอยู่ในศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ศูนย์ฝึกอาชีพเหล่านี้เปิดสอนวิชาชีพของผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเวลาผ่านไป 10 ปี พบว่า ไม่มีผู้สนใจโครงการมากนัก จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นไม่มาก จนกระทั่งมีการนำแนวคิดธนาคารเวลาเข้ามาในระบบของ Grades ในปี ค.ศ.2005

การใช้แนวคิดธนาคารเวลาเป็นระบบการแลกเปลี่ยนเวลาและทักษะระหว่างสมาชิกในชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนเวลาที่มีการแลกเปลี่ยนเป็นหน่วยเครดิตเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสกุลเงินของ

การแลกเปลี่ยนที่วัดการมีส่วนร่วมของแต่ละคน เป็นผลตอบแทนและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลที่ได้คือทักษะของคนในภายในชุมชนจะได้รับแปลงเป็นมูลค่าผ่านการแลกเปลี่ยนกิจกรรมตามทักษะ

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศเซเนกัล

ในปี ค.ศ. 2005 ผู้นำชุมชนได้นำแนวคิดของธนาคารเวลาจากประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ใน เซเนกัล เมื่อธนาคารเวลาเปิดตัวอย่างเป็นทางการ GRADES ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ที่ได้นำระบบการ แลกเปลี่ยนเวลามาใช้ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ที่ไม่มีรายได้ประจำจะไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้เนื่องจาก ต้องการเงินจุนเจือครอบครัว เมื่อมีระบบแลกเปลี่ยนเวลาทำให้สมาชิกเหล่านั้น **ใช้เวลาแปลงเป็นเครดิตเวลา ในการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ต้องการโดยไม่ต้องใช้เงิน** GRADES เติบโตขึ้นอย่างมากทั้งในด้านขนาดและ ขอบเขต เมื่อถึงปี ค.ศ. 2009 – 2010 มีสมาชิกจำนวน 50,000 ราย ผ่านการฝึกอบรมด้านโภชนาการ ด้าน สุขภาพและการติดเชื้อ HIV/AIDS มีนักเรียน 500 คนได้รับการบริการจากศูนย์ฝึกอบรม มีเด็กจบการศึกษา 900 คน ในขณะที่ผู้เข้ารับการอบรม 52,000 คน ได้รับทักษะทางธุรกิจและการฝึกอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีประชาชน 1,250 คนจบการศึกษาจากหลักสูตรการตัดเย็บ สมาชิกเหล่านี้สามารถใช้ทักษะที่ได้รับสร้างเป็น **อาชีพนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา** ธนาคารเวลาของเซเนกัลมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็น การทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ฝึกอาชีพและธนาคารเวลา ผ่านรูปแบบการแลกเปลี่ยนเวลาอย่างเป็นระบบ

4.2.13 ธนาคารเวลาในประเทศอินเดีย (A bank that lends time, 2017, June10)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศอินเดีย

ธนาคารเวลาในประเทศอินเดีย เป็นแนวคิดการให้ยืมเวลาจากธนาคาร สมาชิกของธนาคาร เวลา สามารถให้เวลาและการรับเวลาที่เป็นการแลกเปลี่ยนโดยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน การเป็นสมาชิก ธนาคารเวลาของอินเดีย เป็นการให้บริการกับชุมชน สมาชิกต้องมีคนรู้จักและต้องมีเวลาในการให้บริการ ซึ่ง การให้บริการนี้ มิใช่การให้บริการฟรี สมาชิกจะได้เวลาจากสมาชิกอื่นคืนเป็นการตอบแทนในการมอบเวลา ผ่านกิจกรรมที่แต่ละคนมีความสามารถให้บริการกับผู้อื่นโดยสมัครใจ ทั้งนี้ Jayan กล่าวว่า ธนาคารเวลาไม่ใช่ แนวคิดใหม่ เพราะในสมัยก่อนเมื่อคุณสร้างบ้านหรือจัดงานแต่งงานในครอบครัว เพื่อนบ้านจะมาช่วยกันตาม กำลังที่มี โดยที่ไม่มีใครถามหาค่าตอบแทน ซึ่งไม่ได้เรียกว่าธนาคารเวลา แต่ละคนที่มีความสามารถแตกต่างกัน จะอาสาทำงานที่ตนถนัด เช่น กลุ่มแม่บ้านจากหลากหลายพื้นที่จะช่วยกันทำอาหาร ทำขนม ตกแต่งบ้าน ในขณะที่ผู้สูงอายุจะมาช่วยจัดการเรื่องพิธีกรรม ประชากรผู้ชายจะดูแลการตกแต่งสถานที่ เตรียมความพร้อม ด้านต่าง ๆ กระบวนการทั้งหมดนี้ไม่ได้ถูกบันทึกไว้ในธนาคารแต่อย่างใด

ธนาคารเวลา Kochi เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2017 ปัจจุบันมีสมาชิก 40 คน และมีโครงการขยายขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกเดือน Nandakumar กล่าวว่า โครงการนี้ไม่ได้ใช้เงิน มีเพียงเวลาเป็นสกุลเงินของการทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า **วัฒนธรรมของขวัญ** ด้วยแนวคิดของการให้และรับโดยไม่ต้องทำธุรกรรมทางการเงิน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศอินเดีย

เริ่มจาก Jayan และ Nandakumar สามารถรวมทีมสมาชิก และเริ่มทำงานอย่างไม่เป็นทางการ โดยการอธิบายแนวคิดเรื่องธนาคารเวลาให้กับคนรุ่นใหม่ ๆ ที่ต้องการเข้าร่วมโครงการว่า ธนาคารเวลา คือการให้เวลาของตนเองกับผู้ที่เสนอขอเวลาในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผู้ให้เวลากับผู้รับเวลา เช่น ผู้สูงอายุต้องการไปโรงพยาบาลแต่ไม่มีผู้ดูแลเพราะอยู่คนเดียว เขาจึงร้องขอไว้ในฐานข้อมูล เมื่อคุณ A สะดวกในช่วงเวลานั้น จึงเสนอตัวเป็นผู้พาผู้สูงอายุท่านนั้นไปโรงพยาบาลโดยใช้เวลาทั้งสิ้น 3 ชั่วโมง แสดงว่า คุณ A จะได้รับเครดิตเวลาจำนวน 3 ชั่วโมงบันทึกไว้ในธนาคารเวลา (ให้บริการ 1 ชั่วโมง ได้เครดิตเวลา 1 ชั่วโมง) เป็นต้น ดังนั้น เมื่อทุกคนมีบัญชีธนาคารเวลาแล้ว ทุกคนสามารถใช้จ่ายเวลาในบัญชีนั้นได้ตามความต้องการที่สอดคล้องกับทักษะของผู้อื่นที่เสนอไว้ในฐานข้อมูล

4.2.14 ธนาคารเวลาในเกาหลีใต้ (Timebankskorea, n.d.)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศเกาหลีใต้

ธนาคารเวลาในประเทศเกาหลีใต้ มีสมาชิกที่ยังเคลื่อนไหว 576 คน ก่อเกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการคือ

- 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- 2) การให้บริการประชาชนและให้บริการแก่สมาชิก
- 3) การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน

ทั้งนี้ ธนาคารเวลา ๆ ตระหนักดีว่าแต่ละคนมีพรสวรรค์ในการแบ่งปัน และชุมชนโดยรวมจะมีความเข้มแข็งขึ้นเมื่อเพื่อนบ้านช่วยกันและกัน สำหรับทุกชั่วโมงที่สมาชิกช่วยตอบสนองความต้องการของสมาชิกคนอื่น สมาชิกผู้ให้บริการจะได้รับเครดิตเวลาสำหรับการแลกเปลี่ยน เครดิตเวลานี้สามารถแลกรับบริการจากผู้อื่นได้

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศเกาหลีใต้

ธนาคารเวลาประเทศเกาหลีใต้ มีกติกาที่สมาชิกธนาคารเวลา ๆ ต้องดำเนินการ คือ

- 1) ลงข้อมูลข้อเสนอพิเศษ ทักษะ ความสามารถพิเศษหรือบริการที่มีให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ
- 2) ลงข้อมูลค่าขอบางส่วนสำหรับบริการหรือทักษะที่สมาชิกต้องการ
- 3) บันทึกการแลกเปลี่ยนใด ๆ ที่สมาชิกทำไว้กับสมาชิกอื่นของธนาคารเวลา
- 4) สมาชิกสามารถขอความช่วยเหลือและส่งข้อความไปยังผู้ประสานงานของธนาคารเวลาได้ โดยมีคู่มือความช่วยเหลือช่วยให้เกิดความชัดเจน
- 5) สมาชิกควรให้และใช้ธนาคารเวลาอย่างต่อเนื่อง
- 6) สมาชิกอย่าลืมนัดที่จะตอบข้อเสนอหรือคำขอ ซึ่งเป็นวิธีการแบ่งปันและสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ที่จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จให้กับชุมชน
- 7) โปรดตอบกลับในเวลาที่เหมาะสมด้วยการโทรศัพท์หรืออีเมลที่สมาชิกได้รับจากเพื่อนบ้านเกี่ยวกับคำขอหรือข้อเสนอพิเศษที่สมาชิกได้ลงข้อมูลไว้
- 8) หลังจากที่สมาชิกสื่อสารกับเพื่อนบ้านแล้วและพิจารณาว่าการแลกเปลี่ยนบริการเป็นไปอย่างเหมาะสม ให้สมาชิกทำการจัดเตรียม (วันที่และเวลา) เฉพาะสำหรับการแลกเปลี่ยน
- 9) ปฏิบัติตามการแลกเปลี่ยนและบันทึกข้อมูลไว้ในบัญชีชั่วโมงของสมาชิก
- 10) สมาชิกต้องย้อนกลับเพื่อทบทวนข้อเสนอพิเศษและข้อเรียกร้องจากสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนการให้และรับบริการอย่างต่อเนื่อง

4.2.15 ธนาคารเวลาในประเทศญี่ปุ่น (“Minister hails Japan,” 2010, October 30)

การก่อเกิดและแนวคิดธนาคารเวลาในประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่น่าระบบธนาคารเวลามาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 ในรูปแบบธนาคารแรงงานอาสาสมัคร (Volunteer labor bank) ที่เมืองโอซากา เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างสมาชิกกลุ่มแม่บ้านโดยไม่มีเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง ต่อมา ปี ค.ศ. 1981 ได้ตั้งธนาคารเวลาที่ดูแลผู้สูงอายุแห่งแรกที่เมืองโตเกียว และใน ปี ค.ศ. 1982 ได้ตั้งธนาคารเวลาอีก 1 แห่งที่เมืองโกเบ ธนาคารเวลาทั้ง 2 แห่งนี้ มีระบบการทำงานที่มีค่าตอบแทนให้อาสาสมัครบ้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในขอบเขตพื้นที่เฉพาะ

ปี ค.ศ. 1991 ประเทศญี่ปุ่นโดยรัฐบาลก่อตั้งโครงการดูแลความสัมพันธ์ให้กับผู้สูงอายุ (Hureai Kippu) เพื่อช่วยในการจัดการกับประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยชราอย่างรวดเร็วของประเทศ โครงการนี้เป็นโครงการที่อาสาสมัครจะให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุหรือคนพิการ โดยสามารถสะสมเวลาในบัญชีธนาคารเวลาส่วนตัวของแต่ละคน

การบริหารจัดการธนาคารเวลาในประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกและเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสูงสุด Time Bank ใช้เป็นเครือข่ายสนับสนุนซึ่งกันและกันของสมาชิกทุกเพศทุกวัย โดยมีเป้าหมายในการจัดบริการ การดูแลผู้สูงอายุผ่านการแลกเปลี่ยนเวลา เป็นระบบการทำงานแบบแลกเปลี่ยนบริการ (Service Exchange System) โดยอาสาสมัครที่เป็นสมาชิกจัดบริการ 1 ชั่วโมงจะได้รับคะแนน 1 คะแนน ซึ่งคะแนนนี้จะถูกเก็บ ในบัญชีธนาคารเวลาส่วนบุคคล โดยสามารถนำคะแนนนี้ไปใช้บริการได้เมื่อต้องการความช่วยเหลือ ธนาคาร เวลาในญี่ปุ่น ไม่ได้ให้บริการด้านการดูแลผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังช่วยกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วม กิจกรรมธนาคารเวลาผ่านการเป็นอาสาสมัครด้วย

ในปัจจุบัน ธนาคารเวลาเป็นโครงการที่ให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกในการเป็นอาสาสมัครเพื่อ **ช่วยผู้สูงอายุหรือคนพิการ** ในการทำหน้าที่ดูแลร่างกายส่วนบุคคล การทำงานบ้าน หรือการช่วยซื้อของใช้ ในบ้าน เป็นต้น ซึ่งสมาชิกจะได้รับ**เครดิตเวลา**เพื่อการดูแลตนเองในชีวิตในภายหลังได้ และเครดิตเวลา สำหรับการดูแลสุขภาพเหล่านี้ รัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลางได้จัดตั้งระบบผ่าน**เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์**ทั่วประเทศ เพื่อให้สมาชิกสามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึงในโตเกียว ในขณะที่เครดิตเวลาของสมาชิกแต่ละคน **พ่อแม่สามารถถอนเวลาออกมาใช้งานได้**ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของประเทศ

บทที่ 3

การดำเนินงานศึกษาวิจัย

1. วิธีการดำเนินงาน

การศึกษานี้ จัดเป็นการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ด้วยรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ เลวิน (Lewin) (Lewin, K., 1946) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการศึกษากลุ่มรวมกันทำงานและตัดสินใจ อย่างมีพันธะสัญญาต่อกันเพื่อมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยมุ่งสู่การสืบค้นปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงต้องมีกระบวนการสืบค้นความรู้ เน้นกระบวนการคิดและการกระทำ และมีลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความรอบด้าน โดยวิธีการดำเนินงานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. แหล่ง/กลุ่มเป้าหมายในการได้มาซึ่งข้อมูลการศึกษา

1.1.1. แหล่งในการสืบค้นข้อมูล ได้แก่เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่สะท้อนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย และต่างประเทศ อย่างน้อยได้แก่ ประเทศสวีเดน แลนด์ ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา

1.1.2. ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานธนาคารเวลา 30 คน

1.1.3. พื้นที่เป้าหมายในการเป็นกรณีศึกษา 1 พื้นที่ กำหนดแบบเจาะจงโดยสำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุ

1.2. ขั้นตอนการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้ (แผนภูมิที่ 13)

1.2.1. ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิและบทเรียนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องธนาคารเวลาของต่างประเทศ และงานจิตอาสา ธนาคารความดี ที่ทำในประเทศไทย รวมถึงกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี นโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง

1.2.2. จัดกระบวนการกำหนดประเด็นปัญหา ความต้องการร่วมกับสำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุ

1.2.3. ลงพื้นที่ภาคสนาม ที่สำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุจัดขึ้น เพื่อศึกษากรณีตัวอย่างการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานธนาคารความดี อย่างน้อย 1 พื้นที่ โดยในที่นี้ กำหนดให้ดูพื้นที่กรณีศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี

1.2.4. สํารวจประสพการณ์การดำเนินงานของหน่วยงาน/องค์กร ที่มีกิจกรรมจิตอาสา และหรือมีความต้องการเข้าร่วมดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นําร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 จำนวน 47 องค์กร/โครงการ

1.2.5. จัดหมวดหมู่ เรียบเรียงผลการศึกษาจากข้อมูลทฤษฎี สะท้อนเนื้อหาที่ครอบคลุมมิติ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และผลเป็นอย่างไร

1.2.6. วิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (content analysis) สังเคราะห์และจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องธนาคารเวลา ที่เหมาะสมกับประเทศไทยทั้งในเรื่องรูปแบบ กลไกการทำงาน และแนวทางการดำเนินงาน

1.2.7. ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบเทคนิคสามเส้า (triangular technique) จำนวน 1 ครั้ง ไม่เกิน 30 คน เพื่อร่วมกันพิจารณาร่างข้อเสนอเชิงนโยบายตามข้อ 1.2.6 6

1.2.8. นำความเห็นและข้อเสนอแนะจากข้อ 1.2.7 มาปรับปรุงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

แผนภูมิที่ 13 ขั้นตอนการดำเนินงานศึกษาวิจัย

1.3. การสืบค้นข้อมูล มีขั้นตอนในการสืบค้นข้อมูลดังนี้ (Search strategy)

1.3.1. สืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) การดำเนินกิจกรรมจิตอาสา การทำความดีเพื่อสังคม 2) กิจกรรมและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 3) กฎ

ระเบียบ มาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 4) ธนาคารเวลา ทั้งในและต่างประเทศ โดยการสืบค้น เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน 2561 รวมจำนวนเว็บไซต์ที่ทำการสืบค้น 550 เว็บไซต์ โดยมีงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้เพื่อการศึกษาทบทวนจำนวน 255 ชิ้นงาน

1.3.2. คำในการสืบค้น (search terms) จากฐานข้อมูลออนไลน์ จำแนกตามประเด็นในการสืบค้น ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 คำหลักในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำแนกตามประเด็นการศึกษา

ประเด็น	คำหลักในการสืบค้น
1) การดำเนินกิจกรรมจิตอาสา การทำความดี เพื่อสังคม	<ul style="list-style-type: none"> ● จิตอาสา กิจกรรมความดี กิจกรรมจิตอาสา ● เครือข่ายจิตอาสา จิตอาสาพลังแผ่นดิน ● โครงการจิตอาสา
2) กิจกรรมและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้สูงอายุ สถานการณ์ผู้สูงอายุ ● ประชากรสูงอายุ การดำเนินงานผู้สูงอายุ
3) กฎ ระเบียบ มาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ● รวม กฎหมาย เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ● รวมประกาศกระทรวงเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ● ประกาศกระทรวงเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ● ระเบียบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ● รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
4) ธนาคารเวลา ทั้งในและต่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ● ธนาคารเวลา ธนาคารความดี ● Time bank, Timebanksociety ● Article Time bank, Time bank Switzerland ● Time bank USA, Time bank UK, Time bank Japan, Time bank India, Directory of Time bank

1.3.3. สืบค้นจากเอกสารทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวง พม. กระทรวงสาธารณสุข อาทิต เอกสารรายงานการประชุม เอกสารนำเข้าไปประชุม ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง วารสารข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสื่อออนไลน์

1.4. ตัวอย่างกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.1. การจัดทำหมวดหมู่ของเนื้อหา มีองค์ประกอบเบื้องต้นในการสืบค้นและจัดทำหมวดหมู่อย่างน้อย 8 ประเด็นหลัก ด้วยการเขียนแบบพรรณนา และสรุปประเด็นสำคัญ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 องค์ประกอบ หมวดหมู่ของการสืบค้นข้อมูลและการเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
หน่วยงาน/ โครงการ	ที่มาของ การ ดำเนินงาน	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	การบริหาร จัดการ/ การเตรียม ความพร้อม	กระบวนการ ดำเนินงาน	การจัดการ ผลประโยชน์	ผลการ ดำเนินงาน

1.4.2. การวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย

- 1) วิเคราะห์ประเภทของหน่วยงาน โครงการที่ได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานธนาคารเวลา
- 2) วิเคราะห์ความเหมือน และความต่างกันบริบทต่าง ๆ ทั้งในมิติ ที่มาของการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย การบริหารจัดการ/การเตรียมความพร้อม กระบวนการดำเนินงาน การจัดการผลประโยชน์และผลการดำเนินงาน
- 3) เปรียบเทียบ วิเคราะห์ ความเป็นไปได้ในการจัดงานธนาคารเวลาในประเทศไทย พร้อมเสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานในมิติต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

2. ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการ 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2561 รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระยะเวลาของการปฏิบัติงานจำแนกตามกิจกรรม

ลำดับ	กิจกรรม	เดือนที่				หมายเหตุ
		1	2	3	4	
1)	จัดทำโครงสร้างและสัญญา	**				
2)	ทบทวนวรรณกรรม ข้อมูลทุติยภูมิ	**	**			
3)	ร่วมในกระบวนการกำหนดประเด็นปัญหา ขอบเขต การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	**			สป.สว.เป็นผู้จัดกระบวนการ	
4)	จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เนื้อหา		**	**		
5)	จัดทำร่างเอกสารข้อเสนอ			**		
6)	นำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยน ยืนยันข้อมูล			**	**	สป.สว.เป็นผู้จัดกระบวนการ
7)	รายงานผลการศึกษา และข้อเสนอ				**	

3. งบประมาณ

สนับสนุนโดยสำนักงานประสานนโยบายรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว.)

4. ผลที่ได้รับ

4.1. เอกสารวิชาการบทเรียนที่สะท้อนกระบวนการ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเวลา ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อประกอบใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจัดทำโครงการธนาคารเวลา ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

4.2. ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดทำธนาคารเวลาในประเทศไทย เพื่อประกอบใช้ในการประชุมสมัชชาแห่งชาติ จำนวน 1 ฉบับ

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยมีการทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเวลา ทั้งในและต่างประเทศ และศึกษากระบวนการ การดำเนินงานของหน่วยงาน/พื้นที่ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย เพื่อประกอบใช้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา ซึ่งในภาคส่วนของผลการศึกษานี้ เนื้อหาผลการศึกษาส่วนหนึ่งปรากฏใน บทที่ 2 ซึ่งเป็นการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 4 นี้ จึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการประมวลผลจากเอกสารบทที่ 2 และผลจากการสำรวจความคิดเห็นของโครงการที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นำร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างวันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 ซึ่งเป็นการระดมความร่วมมือในการเป็นพื้นที่นำร่องจัดทำ “ธนาคารเวลา” สำหรับผู้สูงอายุ โดยการนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ ประกอบด้วย

1. ผลการสำรวจพื้นที่นำร่อง “ธนาคารเวลา” สำหรับผู้สูงอายุ
2. ผลการเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย
3. กรณีศึกษาการดำเนินงานจิตอาสา
4. ผลการประมวลประสบการณ์การดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

โดยมีรายละเอียดของแต่ละผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ผลการสำรวจพื้นที่นำร่อง “ธนาคารเวลา” สำหรับผู้สูงอายุ

1.1 การดำเนินโครงการ

จากการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานจิตอาสาและมีความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานในรูปแบบ “ธนาคารเวลา” จากผู้แทนพื้นที่ที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นำร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างวันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 สามารถเก็บรวบรวมแบบสำรวจได้ทั้งสิ้น 47 ชุด

ผลสำรวจจากการตอบแบบสำรวจ 47 ชุดดังกล่าว พบว่า เป็นโครงการที่ดำเนินงานโดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 5 โครงการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 1 โครงการ (ร้อยละ 10.6) เทศบาลตำบล 17 โครงการ (11 เทศบาลตำบล ร้อยละ 36.1) และดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 24 โครงการ (19 อบต. ร้อยละ 51.1) รวมหน่วยงานที่ดำเนินงานที่ได้จัดเก็บข้อมูลตามแบบสำรวจทั้งสิ้น 36 หน่วยงานและเมื่อจำแนกตามภาค พบว่า โครงการส่วนใหญ่ ดำเนินการในพื้นที่ภาคเหนือ 16 โครงการ (ร้อยละ 34.0) รองลงมาในพื้นที่ภาคกลาง 14 โครงการ (ร้อยละ 29.8) พื้นที่ภาคตะวันออก 6 โครงการ (ร้อยละ 12.8) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 โครงการ (ร้อยละ 19.2) ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร (กทม.) พื้นที่ละ 1 โครงการ (ร้อยละ 2.1 ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การสำรวจโครงการจิตอาสา ที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานธนาคารเวลา จำแนกตามภูมิภาคและหน่วยงานดำเนินงาน

ลำดับ	ภูมิภาค	หน่วยงานดำเนินการ (จำนวน/ร้อยละ)				รวม (จำนวน/ ร้อยละ)
		ศูนย์พัฒนาการ จัดสวัสดิการ สังคม	โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ตำบล	เทศบาล ตำบล	องค์การ บริหารส่วน ตำบล	
1)	กทม.	1	0	0	0	1/2.1
2)	กลาง	1	1	5	7	14/29.8
3)	เหนือ	1	0	4	11	16/34.0
4)	ตะวันออก	0	0	8	2	6/12.8
5)	ตะวันออกเฉียงเหนือ	1	0	0	4	9/19.2
6)	ใต้	1	0	0	0	1/2.1
รวม		5/10.6	1/2.1	17/36.1	24/51.1	47/100.0

การสำรวจภายใต้ประเด็นชื่อหน่วยงาน ชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ประเภทกลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน วิธีการจัดเก็บข้อมูลและผลการดำเนินงานเบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงานของแต่ละโครงการ ที่เป็นไปเพื่อให้การดูแล ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ สามารถแบ่งหมวดหมู่ของการดำเนินงานจำแนกตามการดูแล ช่วยเหลือ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ 8 หมวดหมู่ได้แก่ 1) การบริการผู้สูงอายุที่บ้านที่มีอาการติดบ้าน ติดเตียง 2) ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 3) ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน 4) ผู้ป่วยระยะสุดท้าย 5) พระสงฆ์ 6) ประชาชนทั่วไป 7) สัตว์เลี้ยงที่จรจัด และ 8) อื่น ๆ โดยสรุปข้อค้นพบพอสังเขป ดังนี้

1) ผู้สูงอายุที่บ้านทั้งที่มีอาการติดบ้าน ติดเตียง

โครงการที่ดำเนินงานโดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่บ้านทั้งที่มีอาการติดบ้าน ติดเตียงมีจำนวนทั้งสิ้น 20 โครงการ ดำเนินการโดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 5 โครงการ ดำเนินการโดย รพ.สต. 1 โครงการ ดำเนินการโดยเทศบาลตำบล 5 โครงการ และดำเนินการโดย อบต. 9 โครงการ ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 20 โครงการ มีทั้งการพัฒนาทักษะอาสาสมัครในการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่าย การเฝ้าระวังเตือนภัยแก่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมรายได้ การจัดระบบข้อมูลเพื่อรองรับการบริการผู้สูงอายุ รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุด้วยกันเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายและทำกิจกรรมเพื่อเพื่อสังคมด้วย สรุปข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละโครงการดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่บ้านทั้งที่มีอาการติดบ้าน ติดเตียง

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค	โครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาทักษะการดูแลอาสาสมัครผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุ 	131 คน /โดยผู้สูงอายุในชุมชนโดยอาสาสมัครผู้สูงอายุ 1 คน ดูแลผู้สูงอายุ 5 คน	<ul style="list-style-type: none"> จัดทำแผน คัดเลือกอาสาสมัคร ประชุม อาสาสมัคร รายงานทุกเดือน
2) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จ.ปทุมธานี	จิตอาสาฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ “ความดีไม่มีขาย”	<ul style="list-style-type: none"> เปิดโอกาสจิตอาสาทำประโยชน์ให้สังคม ผู้สูงอายุที่ติดเตียงได้รับการฟื้นฟูสุขภาพทางกายและอบอุ่นหัวใจ 	30-50 คน/ อาสาสมัครและจิตอาสาในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> สำรวจผู้สูงอายุติดเตียง ทำสื่อฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุโดยอ้างอิงหน่วยงานวิชาการ กำหนดรูปแบบกิจกรรมฟื้นฟูผู้สูงอายุ ทุกวันอังคาร วันพฤหัสบดีเวลา 9.30-10.30น. เปิดรับสมัครจิตอาสา (ทาง FB ของหน่วยงาน) จิตอาสาทำกิจกรรม/บันทึกข้อมูล
3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปิฎก(เชียงใหม่)	อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน(อผส.)	ดูแลผู้สูงอายุเฝ้าระวังและเตือนภัยจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ	อผส.1,140 คน (เป้าหมายปี 2561)/ประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> เสริมความรู้จัดอบรมหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุ 18 ชม.(หลักสูตรของกรมกิจการผู้สูงอายุ)
4) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จ.นครพนม	สูงวัยอาสาทำดี	เสริมสร้างความรักสามัคคี ของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ ช่วยเหลือ แบ่งปันระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน	15 คน/ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> เชิญชวนประชาสัมพันธ์ รับสมัคร ผู้สูงอายุ ดำเนินกิจกรรม/บริการ จัดค่าตอบแทนผู้สูงอายุร่วมกิจกรรม 200 บาทต่อเดือน

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
		และบุคลากรศูนย์ ฯ		<ul style="list-style-type: none"> รายงานความดี ให้เจ้าหน้าที่ เรือนนอน รับรอง
5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต	เฝ้าระวังปรับปรุงข้อมูลด้านผู้สูงอายุ	ปรับข้อมูลผู้สูงอายุให้เป็นปัจจุบัน และนำข้อมูลใช้ในการแก้ปัญหาด้านผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ให้ความรู้ความสำคัญข้อมูลผู้สูงอายุ ตั้งคณะทำงานแต่ละพื้นที่ / แบ่งหน้าที่ ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล จัดหมวดหมู่ นำข้อมูลใช้ประโยชน์ ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
6) รพ.สต.หนองยาว อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์	ดูแลผู้สูงอายุ	ช่วยเหลือผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง พัฒนาคุณภาพของ ผู้สูงอายุ	80 คน/ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปที่ขอความช่วยเหลือ	<ul style="list-style-type: none"> รับสมัครจิตอาสา สำรวจความต้องการ ฟื้นฟูสภาพจิตใจ/เศรษฐกิจ
7) เทศบาลตำบลบางสีทอง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี	อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุตำบลบางสีทอง	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ ส่งเสริมสุขภาพจิตใจผู้สูงอายุและประชาชน สนับสนุนส่งเสริมสังคมผู้สูงอายุให้มีความสุข ส่งเสริมอาชีพ ปรับสภาพแวดล้อมบ้านพักอาศัย 	62 คน/ประชาชนทุกกลุ่มวัยและผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> จัดทำโครงการ ประชุมวางแผน ดำเนินโครงการ อบรม ดูงาน ประเมินผลและสรุป ถอดบทเรียน
8) เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	การดูแลผู้สูงอายุโดย อสม.	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สูงอายุที่เสี่ยงติดบ้านติดเตียงเข้าสังคม ร่วมกิจกรรม ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายของ ผู้สูงอายุ ส่งเสริมรายได้จากการทำน้ำมันไพร 	50 คน/ผู้สูงอายุในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ตั้งกลุ่มดำเนินการโดย อสม./สมาชิก อสม./จิตอาสา กิจกรรมเข้าจังหวัดนอกกำลังกาย/รับประทานอาหารเย็นทุกวัน จัดอบรม/สอนทำน้ำมันไพรเป็นสินค้ากลุ่ม แสดงกิจกรรมเข้าจังหวัด/จำหน่ายสินค้ารับคณะดูงาน ตรวจสอบสุขภาพ ทุกอาทิตย์
9) เทศบาลตำบลช่องลม อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร	ธนาคารความดี โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลช่องลม	<ul style="list-style-type: none"> น้อมนำรูปแบบสายใยรักเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สมาชิกตื่นตัวทำความดี จนเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต 	100 คน/ผู้สูงอายุ/อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุตำบลช่องลม	<ul style="list-style-type: none"> หาสถานที่ตั้งธนาคาร จัดให้มีคณะกรรมการธนาคารความดี ทำระเบียบ กฎเกณฑ์ / เกณฑ์ให้คะแนน ทำสมุดคู่มือบันทึกการทำ

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
		<ul style="list-style-type: none"> ● เกิดธนาคารกิจกรรม “แก๊ททุกซ์-เพิ่มสุข” 		<p>ความดี</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เบิก-ถอน ความดี แลก สิ่งของอุปโภคบริโภค
10) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	ชมรมนางฟ้า	<ul style="list-style-type: none"> ● ดูแลผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง ในเขตพื้นที่ ● ดูแลผู้สูงอายุที่ไร้ญาติ และติดสังคม ● ดูแลผู้พิการในเขตพื้นที่ 	250 คน/ผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดทีมจิตอาสา ประกอบด้วย อสม. อปพร. หน่วยแพทย์ฉุกเฉิน ● สำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามในพื้นที่ ● รพ.สต. เจ้าภาพหลักจัดอบรมให้ความรู้ ● องค์การบริหารส่วนตำบล / เทศบาล ประสานงานดูแลงบประมาณ ● ออกตรวจเยี่ยมของคณะทำงานในนาป่าแขง
11) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	กองร้อยเพิงแยง	<ul style="list-style-type: none"> ● ดูแลผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง ผู้ด้อยโอกาส ● พัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนในการดูแล สุขภาวะ ● สร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 	5,872 คน/ผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง ผู้ยากไร้ และผู้ที่อยู่ในเกณฑ์พิจารณา	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดทำข้อตกลง/แต่งตั้งคณะทำงาน ● ประชาคมขอความเห็นชอบรวบรวมข้อมูล ● ดำเนินการตามขั้นตอน ● กำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือดูแล ● ประเมินผล/ติดตาม
12) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยดง อ.เมือง จ.พิจิตร	เพื่อนเยี่ยมเพื่อนด้วยใจ ชมรมผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยดง	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจจากเพื่อนให้สู้เพื่อน ● สร้างเครือข่ายผู้สูงอายุตำบลห้วยดง ให้ช่วยเหลือกัน 	60 คน/ผู้สูงอายุหมู่ละ 10 คน ที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงและผู้ยากไร้	<ul style="list-style-type: none"> ● ประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยดง ● คัดเลือกผู้สูงอายุที่ติดเตียงและยากไร้ในแต่ละหมู่ ● ดำเนินกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และมอบถุงยังชีพ ● ติดตามและประเมินโครงการ
13) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาว อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์	ผู้สูงอายุเยี่ยมผู้ป่วย	<ul style="list-style-type: none"> ● ช่วยเหลือผู้ป่วย ● ดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระยะยาว 	80 คน/ผู้สูงอายุหรือผู้ติดบ้านติดเตียง	<ul style="list-style-type: none"> ● รับสมัครจิตอาสาและผู้สูงอายุ ● สำรวจความต้องการการดูแลร่างกายจิตใจ และสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจผู้สูงอายุ ● แยกกลุ่มที่ต้องการ
14) องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อ.นายายอาม	โครงการอาสาสมัครตำบลวังใหม่ใจดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ	<ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาบุคลากรดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ ● พัฒนาสื่อ/นวัตกรรมที่ 	133 คน/ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่/ผู้พิการ	<ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน/อาสาสมัครดูแลผู้พิการ

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
จ.จันทบุรี		เหมาะสมสำหรับระบบ บริการดูแลสุขภาพ ● ให้เกิดการมีส่วนร่วม จากภาคส่วนต่างๆ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ อปท. องค์กรเอกชน		<ul style="list-style-type: none"> อบรมอาสาสมัครดูแล ผู้สูงอายุ/ดูแลผู้พิการ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ/ ผู้ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน นิเทศ ติดตามเดือนละ 1 ครั้ง
15) องค์การบริหาร ส่วนตำบลวังใหม่ อ.นายายอาม จ.จันทบุรี	โครงการดูแลผู้สูงอายุ ระยะยาวด้าน สาธารณสุข สำหรับ ผู้สูงอายุที่มีสภาวะ พึ่งพา	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้ผู้สูงอายุที่มีสภาวะ พึ่งพา (ติดบ้าน ติด เตียง) สามารถเข้าถึง ระบบดูแลระยะยาว ● เพื่อให้ผู้ช่วยเหลือดูแล ผู้สูงอายุพึ่งพาตามแผน 	37 คน/ผู้สูงอายุที่มี สภาวะพึ่งพา 16 คน ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ที่มีสภาวะพึ่งพา 21 คน	<ul style="list-style-type: none"> ● เสนอโครงการ ● ประสานงานกับหน่วยงาน ผู้จัดการระบบการดูแลระยะ ยาว ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ● จัดทำข้อมูลผู้ดูแลช่วยเหลือ ● ประเมินคัดกรอง ความสามารถการดำเนินชีวิต ● ทำแผนการดูแลรายบุคคล ● จัดทำ Case Conference ● ประสานงานดูแลตามแผน ● ประเมินความพึงพอใจ
16) องค์การบริหาร ส่วนตำบลแม่ยาง ตาล อ.ร่องกวาง จ.แพร่	<ul style="list-style-type: none"> ● จิตอาสาโรงเรียน ผู้สูงอายุ (จิต อาสาเยี่ยมบ้าน ● จิตอาสาทำความ ดี ● ธนาคารเพื่อ ตัวเอง ● ธนาคารจิต สาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ช่วยเหลือสนับสนุน กิจกรรมของโรงเรียน ผู้สูงอายุ ● ระดมและนำไปใช้ สำหรับกิจกรรมใน ท้องถิ่น ชุมชนหรือ กิจกรรมที่ร่วมกับ หน่วยงานอื่น ● สร้างความภูมิใจ ความ ตระหนักถึงคุณค่าของ ผู้สูงอายุ 	90 คน/ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ● ดำเนินงานผ่านกิจกรรมใน โรงเรียนผู้สูงอายุ ● ทำกิจกรรม สร้างความร่วมมือ กับชุมชน วัด และหน่วยงาน ส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ● ระดมทุนเพื่อสาธารณะ ประโยชน์ ส่งเสริมการเก็บ ออมเพื่อครอบครัว ● เยี่ยมบ้าน(จิตอาสาทำความ ดี) ในโรงเรียนเพื่อส่งเสริม/ ให้กำลังใจกันและกัน ● จิตอาสาทำความดีร่วมกัน เช่น พัฒนาวัด พื้นที่ สาธารณะ ปลูกป่า
17) องค์การบริหาร ส่วนตำบลเจดีย์ชัย อ.ปัว จ.น่าน	กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ ออกกำลังกาย ● ลดการใช้ยาแก้ปวดใน ผู้สูงอายุ ● ให้ผู้สูงอายุพบปะสังคม ลดภาวะซึมเศร้า 	800 คน/ผู้สูงอายุใน ตำบลเจดีย์ชัย	<ul style="list-style-type: none"> ● ประชุมแกนนำออกแบบการ ออกกำลังกาย/ลูกประคบ สมุนไพร ● จัดตั้งจิตอาสาแต่ละ หมู่บ้านๆ ละไม่ต่ำกว่า 5 คน อบรมเป็นผู้นำออกกำลังกาย ทำลูกประคบ ● ออกพบปะและนำออกกำลัง อย่างสม่ำเสมอทุกสัปดาห์

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
				<ul style="list-style-type: none"> • สํารวจข้อมูลผู้สูงอายุ จาก จปรฐ รพ.สต. • จัดเก็บข้อมูลการเจ็บป่วย/ การลดการใช้ยาแก้ปวด
18) องค์การบริหาร ส่วนตำบลดงสุวรรณ อ.ดอกรักษา ค้าใต้ จ.พะเยา	เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่อยู่ ตัดบ้าน ตัดเตี้ยง	<ul style="list-style-type: none"> • ให้กำลังใจผู้สูงอายุที่อยู่ ตัดบ้าน ตัดเตี้ยง • ช่วยเหลือผู้สูงอายุตาม ความเหมาะสม 	ผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ตัด เตี้ยง	<ul style="list-style-type: none"> • สํารวจข้อมูลผู้สูงอายุที่อยู่ใน เกณฑ์ • นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผน เยี่ยม • ออกเยี่ยมผู้สูงอายุ
19) องค์การบริหาร ส่วนตำบลเวียง กานต์ อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน	ธนาคารเวลาเวียง กานต์	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในเขต อบต. เวียงกานต์ • ปลุกจิตสำนึกจิตอาสา พัฒนาชุมชน/การมี ส่วนร่วมจัดการปัญหา • ทำให้สังคมผู้สูงอายุใน เขต อบต.เวียงกานต์ พึ่งพาอาศัยกันและกัน • เสริมสร้างสุขภาพ (กาย ใจ สังคม) 	150 คน/อสม./อผส. ประชาชนทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • ประชุมชี้แจงและแต่งตั้ง คณะกรรมการการขับเคลื่อน ธนาคารเวลา/คณะทำงาน • ประชาสัมพันธ์/รับสมัคร อาสาสมัคร/ลงทะเบียน • ปฏิบัติงาน/อาสาสมัคร ให้บริการ/สะสมเวลา • ประชุมติดตามและ ประเมินผล • คณะทำงานสรุปและรายงาน ผล
20) องค์การบริหาร ส่วนตำบลบัวตุม อ.โซ่พิสัย จ.บึงกาฬ	ทำดีเพื่อสังคมไทย (อาสาช่วยเหลือผู้ป่วย/ ผู้สูงอายุ)	<ul style="list-style-type: none"> • กระตุ้นเตือนให้บุคคล ในชุมชนช่วยเหลือใน สังคม • ให้ผู้ป่วย หรือผู้สูงอายุ ให้มีที่พึ่งยามลำบาก • ให้คนในสังคมมีจิต อาสาเพิ่มขึ้น 	220 คน/ผู้สูงอายุที่มา เรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> • ประชุม ปรึกษาหารือ สํารวจ ข้อมูลจำนวนผู้ป่วย/ผู้สูงอายุ • หาแนวทางช่วยเหลือ • รับสมัครอาสาสมัคร /อบรม • ให้ความรู้เกี่ยวกับธนาคาร เวลา • ออกปฏิบัติช่วยเหลือผู้ป่วย/ ผู้สูงอายุ • จิตอาสาทำความดี/ติดตาม ผู้ป่วย/ผู้สูงอายุที่ช่วยตนเอง ไม่ได้ • บันทึกเวลา ให้คะแนนทำ ความดี • ติดตาม ประเมินผล การ ดำเนินงานจิตอาสา

2) ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในประเด็นการดำเนินงานที่นำไปสู่การดูแลช่วยเหลือในกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผลจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสำรวจพบว่า มีทั้งสิ้น 5 โครงการ ประกอบด้วยการดำเนินงานโดยเทศบาลตำบล 3 โครงการ และดำเนินการโดย อบต. 2 โครงการ ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 5 โครงการ เป็นไปในลักษณะของการสร้างกลุ่ม สร้างเพื่อน/เครือข่าย ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในมิติ ภายใจ สังคม การดำเนินงานในลักษณะนี้ นำไปสู่การสร้างกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ของการดำเนินงาน อาทิ การรับสมัครสมาชิก การสำรวจพื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย การออกแบบกิจกรรม การลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ การติดตามผลงาน และการสรุปผลการดำเนินงานร่วมกัน สรุปข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละโครงการดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบลแม่ข่า อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	จิตอาสา 5 บาท เพื่อนช่วยเพื่อน เยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดเตียง	<ul style="list-style-type: none"> ● เพื่อช่วยเหลือเพื่อนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ● เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ● เพื่อสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข 	1,250 คน/ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ	<ul style="list-style-type: none"> ● สร้างกลุ่มจิตอาสาช่วยเหลือ ● ร่วมบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ● ตั้งกรรมการระดับตำบล ● ลงพื้นที่ช่วยเหลืออย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ● สรุปผลประชุมติดตามกลุ่มช่วยเหลือ
2) เทศบาลตำบลห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำหมู่บ้าน (อพม.)	<ul style="list-style-type: none"> ● สนับสนุนกิจการและภารกิจของ พมจ. ส่งเสริมพัฒนาสังคม ● ประสานงานระหว่างหมู่บ้านในเทศบาลกับหน่วยงาน พมจ. ขอรับบริการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ● ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม 	34 คน/ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส	<ul style="list-style-type: none"> ● รับสมัคร อพม. ● จัดกิจกรรม ให้ความรู้เตรียมความพร้อม ● ออกแบบสำรวจหมู่บ้าน ● รวบรวมข้อมูลทำแผนพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ ฯลฯ ● จัดทำงบประมาณ ● คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามความเร่งด่วน ● ช่วยเหลือ /สนับสนุน/ปรับปรุงที่อยู่อาศัย/อุปกรณ์

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
3) เทศบาลตำบลนา เขีย อ.นาเขีย จ.อุบลราชธานี	ร่วมใจพัฒนาระบบการ ดูแลผู้สูงอายุ ทต.นาเขีย	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการบริการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อำนวยความสะดวกและการบริโภคอาหารที่ถูกลักษณะ 	60 คน/ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ผู้เตรียมเข้าสู่ผู้สูงอายุ อพส. สภาเด็กและเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> แต่งตั้งคณะกรรมการ อพส. ลงพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน สำรวจข้อมูล/ความพึงพอใจ ประชุมคณะกรรมการ จัดอบรม
4) องค์การบริหารส่วน ตำบลหนองไผ่ อ.หนองขาหย่าง จ.อุทัยธานี	สร้างรอยยิ้ม สุขุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ดูแลผู้สูงอายุ/ผู้พิการที่ดูแลตามหลักวิธี สร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ/ผู้พิการ สร้างสุขภาพ 	30 คน/ผู้สูงอายุ ผู้พิการ นักเรียน อสม.	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมทีมงาน กำหนดพื้นที่ดำเนินการ ออกปฏิบัติการ สรุปติดตามผลการดำเนินงาน
5) องค์การบริหารส่วน ตำบลหนองไผ่ อ.หนองขาหย่าง จ.อุทัยธานี	เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและผู้ พิการ	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุติดเตียง และผู้พิการได้รับการช่วยเหลือ/ลดภาวะแทรกซ้อน สร้างขวัญ/กำลังใจ/ตรวจเยี่ยมดูแลให้คำปรึกษาสุขภาพพร้อมกายภาพบำบัด 	15 คน/ผู้สูงอายุและผู้พิการ	<ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมชี้แจงให้กับแกนนำชุมชน อสม. กลุ่มจิตอาสา และเด็ก เยาวชน คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย ออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ/ผู้พิการ สรุปผลการดำเนินงาน

3) ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน

สำหรับการดำเนินงานที่นำไปสู่การดูแลช่วยเหลือในกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน นั้น พบว่า มีการดำเนินงานทั้งสิ้น 9 โครงการ ประกอบด้วย การดำเนินงานโดยเทศบาลตำบล 3 โครงการ และดำเนินการโดย อบต. 6 โครงการ ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการเหล่านี้ มุ่งสร้างเครือข่ายเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา ทำความดี การดูแลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยมีการรับสมัครสมาชิก การชี้แจงทำความเข้าใจ การสำรวจข้อมูลพื้นที่ การกำหนดกติกา กฎเกณฑ์ การอบรม การดูงาน การออกแบบการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งในบางพื้นที่มีรูปแบบของการออมความดี ออมเวลา การฝาก-ถอนความดี ซึ่งการดำเนินงานมีการจัดตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ร่วมวางแผนการขับเคลื่อนและติดตาม ถอดบทเรียนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สรุปข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละโครงการดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบล เจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	โครงการจิตอาสา ภาคประชาชน (คนเสื้อส้ม)	<ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนงานและกิจกรรมของตำบล เป็นเครือข่ายเฝ้าดูแลผู้สูงอายุ เด็กเยาวชน 	80 คน/ประชา ชน เด็กเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมตั้งกลุ่มแบ่งเป็นชุมชนปฏิบัติงาน ประชุมแกนนำ/วางแผนแต่ละชุมชน ลงพื้นที่ในการทำงาน สรุปพร้อมหาแนวทางแก้ไข
2) เทศบาลตำบล ห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	ธนาคารความดี	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการทำกิจกรรมจิตอาสาทำความดีในกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน ส่งเสริมการดูแลซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุในพื้นที่ ปลูกจิตอาสาในเด็กและเยาวชนมีจิตอาสาทำความดี 	150 คน/ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน อสม.	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมคณะกรรมการออกแบบสมุดบันทึก/กิจกรรม พิจารณาแบบแผนกิจกรรม /ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ติดตามผลทุกๆ 1 เดือน (เก็บในระบบข้อมูล)
3) เทศบาลตำบล โนนสูง อ.โนนสูง จ.ศรีสะเกษ	ธนาคารเวลา	<ul style="list-style-type: none"> ให้สมาชิกรู้ว่าความดีคืออะไร ต้องทำดีอย่างไร ให้สมาชิกหมั่นทำความดีอยู่เสมอ ให้สมาชิกนำความดีมาแปรเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่รับรองได้ 	60 คน/นักเรียน ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมชี้แจงให้แกนนำในชุมชนเข้าใจ จัดตั้งคณะทำงาน ประชาสัมพันธ์ รับสมัครสมาชิก ประชุมชี้แจงกับสมาชิกถึงประโยชน์สิทธิธนาคารเวลา ดำเนินกิจกรรม ติดตามประเมินผล
4) องค์การ บริหารส่วน ตำบลราช สถิตย์ อ.ไชโย จ.อ่างทอง	ธนาคารออม ความดี	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแล สร้างจิตอาสาในชุมชน 	500 คน/ผู้สูงอายุ เยาวชน ประชา ชน ทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมคณะกรรมการ จัดทำแผนการดำเนินงาน ประชุมชุมชน ผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมสะสมความดี แลกความดีเป็นรางวัล
5) องค์การ บริหารส่วน ตำบลตำหนัก ธรรม อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่	สร้างสุขให้ต้นไม้ สีน้ำตาล	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อดูแลผู้สูงอายุ สร้างจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ความกตัญญู 	702 คน/ผู้สูงอายุ และเด็กเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมชี้แจงโครงการระหว่างผู้ทำ/ผู้ร่วมกิจกรรม เพื่อให้เข้าใจและไปในทิศทางเดียวกัน อบรมให้ความรู้การดูแลผู้สูงอายุในยามปกติ/ฉุกเฉินให้กับเด็ก/เยาวชน ดูแลผู้สูงอายุในตำบล ให้เด็กลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ: ดูแลผู้สูงอายุที่ติดเตียง ตัดบ้าน สร้างความสุข
6) องค์การ บริหารส่วน	โครงการธนาคาร ความดี	<ul style="list-style-type: none"> ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วม 	1,025 คน/ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> ศึกษาดูงานที่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม นำเข้าที่ประชุมของหมู่บ้านประจำเดือน และ

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
ตำบลบัวใหญ่ อ.น่าน้อย จ.น่าน		ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ • สร้างผู้นำในการเปลี่ยนแปลง • สร้างความสามัคคีในชุมชน	ประชาชนทั่วไป	ประชุมสภา ผอ.เมืองบัวใหญ่ • ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้สูงอายุในวันจ่ายเบี้ยยังชีพ เพื่อสร้างความเข้าใจ • รับสมัครสมาชิกที่สนใจ กลุ่มผู้สูงอายุ นักเรียน และประชาชนทั่วไป • กำหนดเงื่อนไข กติกา กิจกรรมการทำความดี • หากมีกิจกรรมทำความดีมีคะแนนให้ตามกติกา โดยมีผู้นำเป็นผู้รับรอง • มีการฝาก-ถอน คะแนนความดี • รวบรวมคะแนนความดีแต่ละเดือน และมอบของรางวัลจูงใจ • ในวันผู้สูงอายุสืบทอด มอบเกียรติบัตรให้ผู้มีคะแนน • มอบเกียรติบัตรของรางวัลให้แก่เด็ก เยาวชน
7) องค์การ บริหารส่วน ตำบลไชย สถาน อ.เมืองน่าน จ.น่าน	โครงการธนาคาร ความดี ตำบล ไชยสถาน	• เป็นแกนนำทำงานด้านสวัสดิการสังคม • ให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการดูแล • สนับสนุนให้เกิดความมีจิตอาสาในกลุ่มเป้าหมาย	500 คน/ผู้นำชุมชน อสม. สูงอายุ เด็กและเยาวชน	• /สร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการ/ผู้นำชุมชน • /เตรียมวัสดุและอุปกรณ์ สมุดความดี ใบฝาก-ถอน ความดี ใบสมัคร • ประชาสัมพันธ์ โครงการและรับสมัครสมาชิก ขอรับการสนับสนุนสิ่งของ • รับ-ฝาก ถอนความดีทุกวันจ่ายเบี้ยยังชีพ ติดตามโครงการ • สรุปผลโครงการ
8) องค์การ บริหารส่วน ตำบลทุ่งปี อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่	โครงการธนาคาร เวลา	• ส่งเสริมให้คนในสังคมดูแลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น ผู้สูงอายุและเด็ก	200 คน/อาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุ อสม. ผู้นำ	• แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน/ประชุม • ประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ รับสมัครจิตอาสา เก็บข้อมูลผู้สูงอายุ • เก็บสะสมเวลา • สรุปข้อมูลราย 3 เดือน/รายงานผลให้กับคณะกรรมการ • ถอดบทเรียน
9) องค์การ บริหารส่วน ตำบลดวน ใหญ่ อ.วังหิน จ.ศรีสะเกษ	จิตอาสาทวนใหญ่ ทำดีด้วยหัวใจ	• ให้ประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการการจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ • สร้างจิตสำนึก/ปลูกฝังให้ชุมชนมีจิตสาธารณะพร้อมช่วยเหลือสังคม • ให้ชุมชนทำกิจกรรมเพื่อสังคม	500 คน/นักเรียน, นักเรียนผู้สูงอายุ อสม. ประชาชนใน ตำบล	• แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน • ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ แกนนำชุมชน องค์กร ภาควิชาเครือข่าย • จัดทำรูปแบบการดำเนินงานในพื้นที่ อาสาสมัครเริ่มปฏิบัติงาน • ประชุมรับฟังแนวทาง ปัญหาการดำเนินงาน • ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

4) ผู้ป่วยระยะสุดท้าย

ในประเด็นการดำเนินงานที่นำไปสู่การดูแลช่วยเหลือในกลุ่มเป้าหมายผู้ป่วยระยะสุดท้าย ซึ่งมีการดำเนินงานเพียง 1 โครงการ โดยเทศบาลตำบลนาป่าแซง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ กิจกรรมดังกล่าว มุ่งการดูแล ช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่ครอบครัวที่มีผู้ป่วยในระยะสุดท้าย ซึ่งสมาชิกในชุมชนและ อสม. จะทำการประเมิน ตรวจสอบกลุ่มเป้าหมายพื้นที่ เพื่อแจ้งผู้นำชุมชนในการให้การช่วยเหลือผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกองทุน สรุปรายชื่อโดยสังเขปของโครงการดัง ตารางที่ 12

ตารางที่ 12 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้าย

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบลนาป่าแซง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	กองทุนไถนาป่าแซง ปลื้มกัน	ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ให้กำลังใจคนในครอบครัว ดูแลสุขภาพทางทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ ภายอุปกรณ์	ผู้ป่วยระยะสุดท้าย	<ul style="list-style-type: none"> ระดมทุน อสม.ทุกหมู่บ้านประเมินผู้ป่วยส่งให้ผู้ใหญ่บ้านส่งให้คณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการพิจารณาการช่วยเหลือ ลงพื้นที่ เยี่ยมช่วยเหลือ ให้กำลังใจภายใน 24 ชม. สิ้นลม จัดพิธีอย่างสมเกียรติ

5) พระสงฆ์

ในจำนวนหน่วยงานที่ตอบแบบสำรวจพบว่า มี 1 หน่วยงาน 1 โครงการ ที่ดำเนินงานมุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายคือ พระสงฆ์ ได้แก่ เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ดำเนินโครงการ “ใส่ใจเรา ใส่บาตรพระ” เป็นการระดมความร่วมมือร้านค้า ชาววาสนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ด้วยการใส่บาตรพระด้วยอาหารที่ถูกสุขลักษณะ สรุปรายชื่อโดยสังเขปของโครงการดัง ตารางที่ 13

ตารางที่ 13 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือในกลุ่มพระสงฆ์

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	ใส่ใจเรา ใส่บาตรพระ	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการใส่บาตรพระด้วยอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ลดจำนวนการป่วยของพระในพื้นที่ ให้ความรู้เรื่องอาหารปลอดภัย 	80 คน/ร้านอาหาร แม่บ้าน พระภิกษุในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> ให้ข้อมูลด้าน สุขภาวะ เชิญชวน/ชี้แจงผู้ร่วมประชุม ตรวจสอบร้านค้า ตรวจสอบสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ทุกๆ เดือน ประเมินผล

6) ประชาชนทั่วไป

สำหรับประเด็นการดำเนินงานที่นำไปสู่การดูแลช่วยเหลือในกลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไป พบว่า มีการดำเนินงานทั้งสิ้น 7 โครงการ ประกอบด้วย การดำเนินงานโดยเทศบาลตำบล 2 โครงการ และ ดำเนินการโดย อบต. 5 โครงการ วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่พบว่า เป็นการร่วมสร้างจิตสำนึกของคนในพื้นที่ ให้มีความรัก ความสามัคคี ชัดเจนจิตใจให้เห็นคุณค่าการช่วยเหลือผู้อื่น รวมทั้งผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส โดยมี กระบวนการทั้งในรูปแบบคณะกรรมการ หรือคณะทำงานในการร่วมขับเคลื่อนผ่านการประชาสัมพันธ์ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการคัดเลือกสมาชิก การกำหนดกฎ กติกา การขับเคลื่อนงาน จนนำไปสู่การสรุปผล โดยในบางพื้นที่ จัดทำในรูปแบบธนาคารความดี ธนาคารเวลา ที่สามารถสะสมการทำความดี และมี กระบวนการรับรองโดยคนในพื้นที่ สรุปข้อมูลโดยสังเขปของแต่ละโครงการดัง ตารางที่ 14

ตารางที่ 14 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือในกลุ่มประชาชนทั่วไป

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบล หนองใหญ่ อ.เมืองจันทร์ จ.ศรีสะเกษ	ธนาคารความดี	<ul style="list-style-type: none"> • น้อมนำรูปแบบसानโย รักเป็นแนวทาง ปฏิบัติงาน • ให้สมาชิกรู้ว่าความดีคืออะไร ทำได้อย่างไร และฝากไว้ที่ไหน • ให้สมาชิกตื่นตัวกับการทำดีอยู่เสมอ จนยึดเป็นบรรทัดฐาน 	1,000 คน/ประชาชน ตำบลหนองใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> • หาสถานที่ตั้งธนาคาร • ประชุมชี้แจงในระดับชุมชน ร่วมตั้งธนาคาร • จัดตั้งบูธเพื่อประชาสัมพันธ์ โครงการ และเปิดรับสมัครสมาชิก เปิดบัญชี • ตั้งธนาคารและดำเนินกิจกรรม • ติดตามความก้าวหน้า
2) เทศบาลตำบล วัฒนา อ.สองดาว จ.สกลนคร	ธนาคารเวลาตำบล วัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> • ปลุกฝัง/สร้างจิตสำนึกที่ดี/ชัดเจน จิตใจให้สมาชิก เห็นคุณค่าการช่วยเหลือผู้อื่น • สร้างความเข้มแข็ง ความสามัคคีในหมู่คณะและชุมชน • ส่งเสริมผู้ร่วมโครงการ/อาสาสมัคร มีความรู้/ทักษะดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ/ผู้ด้อย โอกาส 	200 คน/คนทุกช่วงวัย	<ul style="list-style-type: none"> • ประชุมชี้แจง/แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธนาคารเวลา • ประชาสัมพันธ์ รับสมัครลงทะเบียนจิตอาสา • วางแผนรูปแบบการทำงาน/บทบาทหน้าที่จิตอาสา • อบรมให้ความรู้ /ปฏิบัติงาน • ประชุมติดตาม/ประเมินผล • คณะกรรมการดำเนินงานและสรุปผลรายงานผลการดำเนินงาน

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
3) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยดง อ.เมือง จ.พิจิตร	เครือข่ายห้วยดงไม่ทอดทิ้งกัน	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างภาคีเครือข่ายการทำงาน • เกิดมาตรการในการแก้ไขปัญหาชุมชน • ให้เกิดจิตอาสาในพื้นที่ 	300 คน/หน่วยงานราชการ/ท้องถิ่น/ท้องที่/ประชากร	<ul style="list-style-type: none"> • ศึกษามาตรฐานการจัดทำธนาคารเวลา • ประชุมภาคีเครือข่าย • จัดตั้งภาคีเครือข่าย • กำหนดมาตรการช่วยเหลือ • ติดตามประเมินผล
4) จิตอาสาทำความดี องค์การบริหารส่วนตำบลราชสถิตย์ อ.ไชโย จ.อ่างทอง	จิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างจิตอาสาในพื้นที่ • ให้สังคมเกิดความรักความสามัคคี • พัฒนาชุมชน สถานที่ สาธารณสุขตำบล 	ประชา ชนทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • รับสมัครจิตอาสาในตำบล • เริ่มดำเนินการพัฒนาสถานที่ราชการ ปรับภูมิทัศน์สวนสาธารณะ
5) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยงิ้ว อ.พาน จ.เชียงราย	ธนาคารความดีตำบลห้วยงิ้ว	<ul style="list-style-type: none"> • ปลุกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนร่วมกันทำความดีเพื่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม • ให้เกิดความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกิดจิตอาสาในสังคม • ช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ในสังคมเกิดเป็นสังคมไม่ทอดทิ้งกัน 	3,000คน/ประชาชนตำบลห้วยงิ้ว	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาคม/ประชาสัมพันธ • แต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารความดี • จัดตั้งธนาคาร ๓ กำหนดเป้าหมาย กิจกรรม เมฆูความดี กระบวนการขับเคลื่อน • ประชาสัมพันธ์และการเชิญชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมธนาคารความดี • จัดทำแผนงาน กิจกรรม
6) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยาบ จ.ลำพูน	ธนาคารความดีสร้างสุขตำบลห้วยยาบ	<ul style="list-style-type: none"> • จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ แกนนำจิตอาสาธนาคารความดี 16 หมู่บ้าน 80 คน • จัดตั้งธนาคารความดีตำบล และสาขาธนาคารความดี 16 หมู่บ้าน • ประเมิน ประกวดธนาคารความดี และมอบรางวัลในตำบลที่เป็น Best-Practice 	80 คน/ประชากรตำบลห้วยยาบ 12,520 คน	<ul style="list-style-type: none"> • ประชุมคณะทำงานประชาสัมพันธ • แต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารความดี และจัดประชุมคณะกรรมการ • จัดประชุม/สาขาธนาคารความดีทั้ง 16 สาขา • ดำเนินการรับฝากถอนความดี แก้ไขปรับปรุง ติดตามโครงการ • วัดผล สรุปประเมินผล
7) องค์การบริหารส่วนตำบลนาคุณใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม	ทำดีที่มีคนเห็น	<ul style="list-style-type: none"> • เกิดการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ • มีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนสังคม • ให้ผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่ม 	200 คน/ทุกช่วงวัยในตำบลนาคุณใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาคมให้ความรู้ เกี่ยวกับการตั้งธนาคารความดี/เวลา • คัดเลือกคณะทำงานแต่ละหมู่บ้าน • ประชุมแต่งตั้งคณะทำงาน

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
		มีการช่วยเหลือที่ดีขึ้น คุณภาพที่ดีขึ้น		ระดับตำบล/กฎ ข้อบังคับกลุ่ม • รับสมัครสมาชิก • ดำเนินกิจกรรมโดยธนาคาร ความดี บันทึกความดี รับรอง จัดเก็บข้อมูล

7) สัตว์เลี้ยงที่จรจัด

สำหรับการดำเนินงานที่เป็นการระดมจิตอาสา และมีกลุ่มเป้าหมายเป็นสัตว์เลี้ยงที่จรจัด พบว่า เป็นการดำเนินงานโดยเทศบาลตำบลนาป่าแซง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ ด้วยการระดมความช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ไร้ที่พึ่ง (สุนัข แมวจรจัด) โดยมีการสำรวจข้อมูลประชากรสัตว์ในพื้นที่ ให้การดูแล ฉีดวัคซีน จัดที่อยู่อาศัย สรุปข้อมูลโดยสังเขปของโครงการดัง ตารางที่ 15

ตารางที่ 15 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ไร้ที่พึ่ง (สุนัข แมวจรจัด)

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบลนาป่าแซง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	ช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ไร้ที่พึ่ง (สุนัขจร แมวจร)	• ดูแลคุณภาพชีวิตสุนัขและแมวจรจัด • สดภาวะของสังคม	80 ตัว/สุนัขจร และแมวจร	• สำรวจประชากรสุนัขและแมวในพื้นที่ • ดูแลให้อาหารวันละ 1 ครั้ง • ฉีดวัคซีน ปีละ 1 ครั้ง • จัดพื้นที่ให้สัตว์มีที่อาศัย

8) อื่น ๆ

นอกจากนี้ มีประเด็นการพัฒนาอื่น ๆ โดยกลุ่มคนจิตอาสา 3 โครงการ อาทิ การระดมพลังแก้ไขปัญหาขยะ การปลูกป่า การส่งเสริมสวัสดิการ/การออม/การลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น โดยหน่วยงานที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมการมีสวัสดิการชุมชนผ่านการดำเนินงานธนาคารความดี ได้แก่ เทศบาลแม่ปูคา อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ อบต.ตำหนักธรรม อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่ ดำเนินการระดมพลังคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางคือครัวเรือน อบต.บัวตูม อ.โซ่พิสัย จ.บึงกาฬ ระดมพลังเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ประชาชน ร่วมกันปลูกป่าและอนุรักษ์พันธ์พืชสมุนไพร สรุปข้อมูลโดยสังเขปของโครงการดัง ตารางที่ 16

ตารางที่ 16 โครงการที่ดำเนินการเพื่อการดูแล ช่วยเหลือสังคมในประเด็นอื่น ๆ

หน่วยงาน	โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีดำเนินการ
1) เทศบาลตำบลแม่ปูคา อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	กองทุนสวัสดิการชุมชน (ธนาคารความดี)	<ul style="list-style-type: none"> เพื่อให้สมาชิก มีกิจกรรมส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์กองทุนสวัสดิการ เพื่อลดรายจ่ายให้กับสมาชิกของกองทุนฯ 	1,200 คน/สมาชิก กองทุนสวัสดิการ เทศบาลตำบลแม่ปูคา	<ul style="list-style-type: none"> ดูงานพื้นที่ประสบความสำเร็จ ประชุมคณะทำงาน กรรมการกองทุนฯ ผู้นำชุมชน กำหนดรูปแบบ กฎ กติกา ประชุมสามัญสมาชิกกองทุนแจ้งให้ทราบ ประชาสัมพันธ์
2) องค์การบริหารส่วนตำบลตำหนักธรรม อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่	คัดแยกขยะต้นทาง (ครัวเรือน)	<ul style="list-style-type: none"> ลดขยะ ให้หมู่บ้านชุมชนสะอาด รักษาสีสิ่งแวดล้อม 	23 คน/ข้าราชการและเจ้าหน้าที่	<ul style="list-style-type: none"> เดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้ทราบสถานการณ์ขยะ ประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน พุดคุยในที่ประชุมรับทราบ พุดคุยกับผู้สูงอายุเรื่องเบาะยังชีพ ชี้แจงปัญหาขยะ และข้อมูลขยะในตำบล และชุมชนจะรวมกันอย่างไร/คัดแยกเป็นตัวอย่างให้ครัวเรือน ขยายผลให้กับผู้สูงอายุ และสภาเด็ก เยาวชน ช่วยรณรงค์
3) องค์การบริหารส่วนตำบลบัวตูม อ.โซ่พิสัย จ.บึงกาฬ	ปลูกป่าและอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร	<ul style="list-style-type: none"> เพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน 200 ไร่ ให้อุดมสมบูรณ์ เพิ่มพืชสมุนไพร อนุรักษ์ไว้แหล่งพืชสมุนไพรประจำอำเภอ ชุมชนได้ความรู้ด้านสมุนไพร สร้างความสามัคคี เสียสละ 	80 คน/เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ประชาชน ผู้สนใจมีจิตอาสา	<ul style="list-style-type: none"> ประชุมคณะทำงาน/ประชาสัมพันธ์ แต่งตั้งคณะทำงาน สรุปร่วมกัน ดำเนินการตามโครงการ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน ไม่ให้บุกรุกหรือทำลายป่า สรุป ประเมินผล

1.2 สรุปภาพรวมขั้นตอนการดำเนินโครงการ

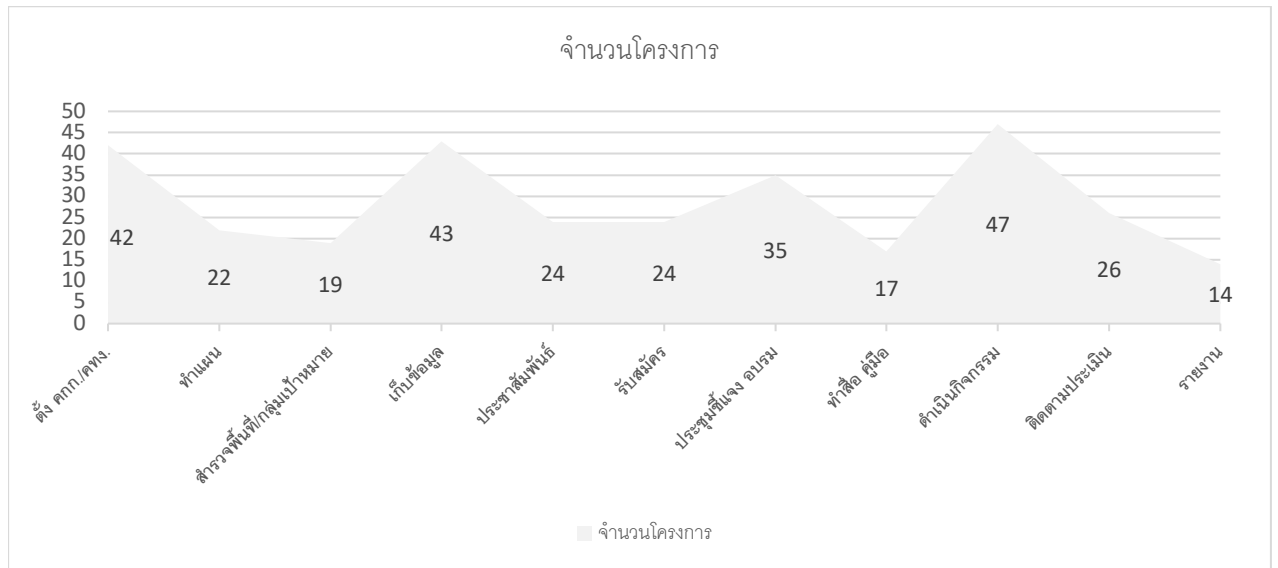
ถึงแม้วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานของแต่ละโครงการ จะสามารถจัดหมวดหมู่ได้ถึง 8 หมวดหมู่ แต่จุดมุ่งหมายหลักการของการดำเนินงานทั้ง 47 โครงการ เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชนในแต่ละพื้นที่ ให้มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ภายใต้สังคมแห่งการแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละโครงการ พบว่า มีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งความเหมือนและความต่างภายใต้ 11 ขั้นตอนหลัก ๆ (ตารางที่ 17) ได้แก่

- 1) การจัดตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนในพื้นที่และภาคีเครือข่าย
- 2) การจัดทำแผนงาน
- 3) การสำรวจพื้นที่ สํารวจกลุ่มเป้าหมาย กำหนดพื้นที่
- 4) จัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และอื่น ๆ
- 5) ประชาสัมพันธ์
- 6) รับสมัครสมาชิก คัดเลือกอาสาสมัคร
- 7) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ/อบรม/ดูงาน
- 8) จัดทำสื่อ คู่มือ กฎเกณฑ์ กติกา
- 9) ดำเนินกิจกรรม
- 10) ติดตามประเมินผล
- 11) รายงานผลต่อคณะกรรมการ/ผู้ที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ดี ด้วยการใช้ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสำรวจในช่วงเวลาของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯ ซึ่งผู้ตอบอาจไม่ได้ระบุรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานอย่างสมบูรณ์ ประกอบกับผู้ตอบแบบสำรวจอาจไม่ใช่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จากการประมวลต่อไปนี้จะเน้นเพียงการประมวลขั้นตอนตามข้อมูลที่ระบุในแบบสำรวจเท่านั้น (แผนภูมิที่ 14) ซึ่งพบว่า โครงการส่วนใหญ่ (มากกว่า 40 โครงการ) มีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน มีการจัดทำแผนงาน หรือแนวทางในการดำเนินงาน มีการจัดเก็บข้อมูลด้วยรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แบบบันทึก แบบรายงาน สมุดบันทึกข้อมูล ภาพถ่าย การจัดเก็บโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยเป็นข้อมูลสถิติเกี่ยวกับสมาชิก จำนวน/รายละเอียดการทำกิจกรรม เป็นต้น โดยทั้ง 47 โครงการ ขณะนี้มีการดำเนินกิจกรรมตามที่ระบุในโครงการแล้วและกำลังดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ มีโครงการถึง 35 โครงการ ที่ระบุว่า มีกระบวนการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีการเสริมศักยภาพด้วยการศึกษาดูงานพื้นที่ที่มีประสบการณ์ และจัดการอบรมด้วยการเชิญวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของกิจกรรมให้ข้อมูลความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มี 26 โครงการระบุมีการติดตามประเมินผลการทำงาน โดยบางโครงการมีการติดตามทุก 3 เดือน บางโครงการมีการติดตามประเมินผลงานทุก 1 เดือน อย่างไรก็ตาม พบเพียง 14 โครงการที่ระบุมีขั้นตอนของการรายงานผลงานด้วย มี 24 โครงการระบุมีขั้นตอนการประชุมสัมพันธ์ การเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมี 24 โครงการเช่นกัน มีขั้นตอนของการเปิดรับสมัครสมาชิก คัดเลือกอาสาสมัคร มี 22 โครงการ มีการระบุขั้นตอนของการทำแผนการดำเนินงาน มี 19 โครงการระบุมีขั้นตอนของการสำรวจพื้นที่ สํารวจกลุ่มเป้าหมาย สํารวจข้อมูลต่าง ๆ ก่อนเริ่มดำเนินงานและมี 17 โครงการ ที่ระบุมีขั้นตอนของ

จัดทำสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินงาน รวมทั้งการจัดทำคู่มือ การกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การร่วมทำกิจกรรมของธนาคารความดี ธนาคารเวลา และหรือการให้บริการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น (แผนภูมิที่ 14)

แผนภูมิที่ 14 จำนวนโครงการที่ระบุงการมีขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ

ตารางที่ 17 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการที่ได้ตอบแบบสำรวจ

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹										
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ ส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล	11. รายงาน
1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการ สังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค	อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ในชุมชน	/	/				/	/	/	/	/	/
2) ศูนย์พัฒนาการจัดการ สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จ.ปทุมธานี	จิตอาสาฟื้นฟูสุขภาพ ผู้สูงอายุ “ความดีไม่มี ขาย”	/	/	/	/		/	/	/	/		
3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการ สังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปก ภาชี (เชียงใหม่)	อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่ ที่บ้าน(อผล.)			/			/	/		/		
4) ศูนย์พัฒนาการจัดการ สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จ.นครพนม	สูงวัยอาสาทำดี			/	/	/	/			/		/
5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการ สังคมผู้สูงอายุภูเก็ต	เฝ้าระวังปรับปรุงข้อมูล ด้านผู้สูงอายุ	/		/	/			/		/		
6) รพ.สต.หนองยาว อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์	ดูแลผู้สูงอายุ	/		/	/		/			/		
7) เทศบาลตำบลบางสีทอง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี	อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ตำบลบางสีทอง	/	/	/	/			/		/	/	/
8) เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	ใส่ใจเรา ใส่บาตรพระ	/		/	/			/		/	/	

¹ การสรุปขั้นตอนการดำเนินงานได้จากการตอบแบบสำรวจ ซึ่งอาจมีความไม่ครบถ้วนในกระบวนการ หากการตอบแบบสำรวจไม่ได้ตอบอย่างมีรายละเอียดที่สมบูรณ์

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹									
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะกรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ มีส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล
9) เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	การดูแลผู้สูงอายุโดย อสม.	/		/			/		/		/
10) เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี	โครงการจิตอาสาภาค ประชาชน คนเสื้อส้ม)	/	/	/			/		/	/	
11) เทศบาลตำบล ชื่องลม อ.ลาน กระบือ จ.กำแพงเพชร	ธนาคารความดีโรงเรียน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบล ชื่องลม	/		/	/	/		/	/	/	
12) เทศบาลตำบลแม่ปูด อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	กองทุนสวัสดิการชุมชน (ธนาคารความดี)	/		/	/		/	/	/		
13) เทศบาลตำบลแม่ข่า อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	โครงการจิตอาสา 5 บาท เพื่อนช่วยเพื่อน เยี่ยมบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง	/		/	/			/	/	/	
14) เทศบาลตำบลห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	ธนาคารความดี	/	/	/				/	/	/	
15) เทศบาลตำบลห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	อาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ประจำหมู่บ้าน (อพม.)			/	/	/	/	/	/	/	
16) เทศบาลตำบลหนองใหญ่ อ.เมืองจันทน์ จ.ศรีสะเกษ	ธนาคารความดี	/	/	/	/	/	/	/		/	
17) เทศบาลตำบลโนนสูง อ.โนนสูง จ.ศรีสะเกษ	ธนาคารเวลา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
18) เทศบาลตำบลวัฒนา อำเภอ ส่องดาว จังหวัดสกลนคร	ธนาคารเวลาตำบลวัฒนา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹									
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ มีส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล
19) เทศบาลตำบลนาเยี่ย อ.นาเยี่ย จ.อุบลราชธานี	ร่วมใจพัฒนาระบบการ ดูแลผู้สูงอายุ ทต.นาเยี่ย	/		/				/		/	
20) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	ชมรมนางฟ้า	/		/	/			/		/	
21) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	ช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ไร้ที่ พึ่ง (สุนัขจร แมวจร)			/	/					/	
22) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	กองร้อยเพิงแยง	/			/	/		/	/	/	/
23) เทศบาลตำบลนาป่าแขง อ.ปทุมราชวงศา จ.อำนาจเจริญ	กองทุนไถนาป่าแขงปลื้ม กัน	/		/	/					/	
24) องค์การบริหารส่วนตำบล หนองไผ่ อ.หนองขาหย่าง จ.อุทัยธานี	สร้างรอยยิ้ม สู่ชุมชน	/	/	/	/			/		/	/
25) องค์การบริหารส่วนตำบล หนองไผ่ อ.หนองขาหย่าง จ.อุทัยธานี	เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและผู้ พิการ	/	/	/	/			/		/	/
26) องค์การบริหารส่วนตำบลหัว ดง อ.เมือง จ.พิจิตร	เครือข่ายหัวดงไม่ทอดทิ้ง กัน	/	/		/				/	/	/
27) องค์การบริหารส่วนตำบลหัว ดง อ.เมือง จ.พิจิตร	เพื่อนเยี่ยมเพื่อนด้วยใจ ชมรมผู้สูงอายุ องค์การ	/					/	/		/	/

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹									
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ มีส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล
	บริหารส่วนตำบลห้วยดง										
28)	จิตอาสาทำความดี บริหารส่วนตำบลราชสถิตย์ อ.ไชโย จ.อ่างทอง	องค์การ จิตอาสาทำความดีด้วย หัวใจ		/	/	/			/		
29)	องค์การบริหารส่วนตำบลราช สถิตย์ อ.ไชโย จ.อ่างทอง	ธนาคาร ออมความดี	/	/	/			/		/	
30)	องค์การบริหารส่วนตำบล หนองยาว อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์	ผู้สูงอายุเยี่ยมผู้ป่วย	/		/		/			/	
31)	องค์การบริหารส่วนตำบลวัง ใหม่ อ.นายายาม จ.จันทบุรี	อาสาสมัครตำบลวังใหม่ใจ ดูแลผู้สูงอายุพลະผู้พิการ	/		/			/		/	/
32)	องค์การบริหารส่วนตำบลวัง ใหม่ อ.นายายาม จ.จันทบุรี	ดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ด้านสาธารณสุข สำหรับ ผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิง	/	/	/		/	/		/	/
33)	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ ยางตาล อ.ร่องกวาง จ.แพร่	● จิตอาสาโรงเรียน ผู้สูงอายุ ● จิตอาสาทำความดี ● ธนาคารเพื่อตัวเอง ● ธนาคารจิตสาธารณะ	/		/	/	/	/		/	
34)	องค์การบริหารส่วนตำบล ตำหนักธรรม อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่	คัดแยกขยะต้นทาง (ครัวเรือน)	/		/	/		/		/	

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹									
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะกรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ มีส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล
35) องค์การบริหารส่วนตำบล ตำหนักธรรม อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่	สร้างสุขให้ต้นไม้สีน้ำตาล	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
36) องค์การบริหารส่วนตำบลบัว ใหญ่ อ.น่าน้อย จ.น่าน	โครงการธนาคารความดี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
37) องค์การบริหารส่วนตำบลไชย สถาน อ.เมืองน่าน จ.น่าน	โครงการธนาคารความดี ตำบลไชยสถาน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
38) องค์การบริหารส่วนตำบล เจดีย์ชัย อ.ปัว จ.น่าน	กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
39) องค์การบริหารส่วนตำบล หัวง้ม อ.พาน จ.เชียงราย	ธนาคารความดีตำบล หัวง้ม	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
40) องค์การบริหารส่วนตำบลดง สุวรรณ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา	เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่อยู่ติด บ้าน ติดเตียง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
41) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วย ยาบ จ.ลำพูน	ธนาคารความดีสร้างสุข ตำบลห้วยยาบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
42) องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง กานต์ อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน	ธนาคารเวลาเวียงกานต์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
43) องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งปี อ.แม่ว่าง จ.เชียงใหม่	โครงการธนาคารเวลา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
44) องค์การบริหารส่วนตำบลนา คูณใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม	ทำดีที่มีคนเห็น	/	/	/	/	/	/	/	/	/	

หน่วยงาน	โครงการ	ขั้นตอนการดำเนินงาน ¹										
		1.ตั้ง กรรมการ/ คณะทำงาน	2.จัดทำ แผนงาน	3.สำรวจ/ เลือกพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย	4.จัดเก็บ ข้อมูล	5.ประชา สัมพันธ์/ มีส่วนร่วม	6.รับสมัคร สมาชิก อาสาสมัคร	7.ชี้แจงทำ ความเข้าใจ/ อบรม ดูงาน	8.ทำสื่อ คู่มือ กฎ กติกา	9.ดำเนิน กิจกรรม	10.ติดตาม ประเมินผล	11. รายงาน
45) องค์การบริหารส่วนตำบล บัวตูม อ.โซ่พิสัย จ.บึงกาฬ	ทำดีเพื่อสังคมไทย (อาสา ช่วยเหลือผู้ป่วย/ผู้สูงอายุ)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
46) องค์การบริหารส่วนตำบลดวน ใหญ่ อ.วังหิน จ.ศรีสะเกษ	จิตอาสาคนใหญ่ทำดีด้วย หัวใจ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
47) องค์การบริหารส่วนตำบล บัวตูม อ.โซ่พิสัย จ.บึงกาฬ	ปลูกป่าและอนุรักษ์พันธ์ พืชสมุนไพร	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	รวม	42	22	19	43	24	24	35	17	47	26	14

1.3 หลักการ รูปแบบและความเชื่อมโยงกับการดำเนินโครงการ “ธนาคารเวลา”

เมื่อเทียบเคียงการดำเนินงานของโครงการ 47 โครงการที่ได้ตอบแบบสำรวจในวันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 ข้างต้น กับองค์ความรู้ที่สะท้อนถึงแนวคิด หลักการดำเนินงานของ “ธนาคารเวลา” ซึ่งในที่นี้หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนบริการซึ่งกันและกัน โดยมีกิจกรรมการบริการ ที่นับเป็นหน่วยเวลา หรือหน่วยของการทำความดี มีการแลกเปลี่ยนตอบแทนเป็นสิ่งที่ได้ และกำหนดให้คำว่า ธนาคารเวลา ธนาคารความดี ธนาคารจิตอาสา เป็นคำที่ใช้แทนกันได้กับ “ธนาคารเวลา” นั้น โดยเทียบเคียงกับแนวคิด หลักการ “ธนาคารเวลา” ของ เอ็ดการ์ คาห์น (Edgar Cahn) ที่ยึดแนวคิดหลักคือ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” ภายใต้ค่านิยมหลัก 5 ประการ ในการพัฒนาธนาคาร ได้แก่

- 1) ทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า ที่สามารถแบ่งให้ผู้อื่นได้
- 2) เปลี่ยนค่านิยมของคำว่างาน จากสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน เป็นเวลา ทำให้งานที่ทำในธนาคารกลายเป็นสิ่งทำจากจิตอาสา
- 3) เปลี่ยนแนวคิดการช่วยเหลือ จาก “มีอะไร ให้ช่วยไหม” เป็น “คุณจะช่วยคนอื่นด้วยไหม” ด้วยแนวคิดเช่นนี้เป็นการซึมซับเอาความมีจิตอาสาเข้าไปด้วย
- 4) การสร้างเครือข่ายสังคมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดการทำความรู้จักผู้อื่น และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
- 5) การเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ ยังผนวกกับรูปแบบการให้บริการและการรับบริการตามที่ คาห์น ได้กำหนดในธนาคารเวลาที่ยึดความเท่าเทียม โดยทุกชั่วโมงของการกระทำ มีค่าที่เท่ากัน การช่วยเหลือของกิจกรรม 1 ชั่วโมง จะได้รับ 1 คะแนน ทั้งนี้ คณะนักวิจัย ได้จัดหมวดหมู่ภายใต้หลักการดังกล่าวเพื่อใช้ในการเทียบเคียงกับประสบการณ์การดำเนินงานของโครงการที่ได้ตอบแบบสำรวจ ที่มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 องค์ประกอบได้แก่

- 1) ยึดหลักการเพื่อนช่วยเพื่อน/จิตอาสา
- 2) การสร้างเครือข่าย
- 3) การเก็บสะสมหน่วยเวลาการบริการกับการแลกเปลี่ยน (มีการฝาก การถอน)

ข้อมูลจากแบบสำรวจ 47 โครงการ พบว่า มี 11 โครงการที่ระบุกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานธนาคารเวลา² กล่าวคือ มีรูปแบบที่อาจหรือประยุกต์ใช้แนวคิดของธนาคารเวลามาประกอบใช้ในกิจกรรมของโครงการ โดยมีการจัดทำกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ มีการบันทึกความดี บันทึกเวลาของกิจกรรมและมีการจัดระบบฝาก ถอนเวลา ทั้งนี้ พบว่า เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยเทศบาลตำบล 2 โครงการ และเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 9 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการสามารถจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดธนาคารเวลาของคานัน อย่างน้อย 3 องค์ประกอบคือ ยึดหลักการเพื่อนช่วยเพื่อน มีการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและมีการสะสมเวลา/มีการฝาก การถอน อย่างไรก็ตาม ในการฝากถอนเวลาของแต่ละโครงการ ส่วนใหญ่เป็นการถอนเพื่อแลกสิ่งของและรางวัล โดยการสะสมเวลา จะมีผู้ที่รับรองการทำกิจกรรมความดีด้วย รายละเอียดดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 โครงการที่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ตามแนวคิดหลักการของคานัน อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ

หน่วยงาน	โครงการ	การดำเนินงานอย่างน้อย 3 องค์ประกอบตามแนวคิด “ธนาคารเวลา”		
		เพื่อนช่วยเพื่อน/ จิตอาสา	มีการสร้าง เครือข่าย	มีการสะสมเป็น หน่วยเวลา (ฝาก-ถอน)
1) เทศบาลตำบล ช่องลม อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร	ธนาคารความดีโรงเรียน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลช่อง ลม	ให้สมาชิกตื่นตัวทำความดี จนเป็นบรรทัดฐานในการ ดำเนินชีวิต	100 คน/ผู้สูงอายุ/ อาสาสมัครดูแล ผู้สูงอายุตำบลช่องลม	<ul style="list-style-type: none"> ทำระเบียบ กฎเกณฑ์ ธนาคารความดี/เกณฑ์การ ให้คะแนน เบิก-ถอน ความดี แลก สิ่งของอุปโภคบริโภค
2) เทศบาลตำบลโนน สูง อ.โนนสูง จ.ศรีสะเกษ	ธนาคารเวลา	ประชาสัมพันธ์ รับสมัคร สมาชิก	60 คน/นักเรียน ผู้สูงอายุ	ให้สมาชิกนำความดีมาแปร เปลี่ยนเป็นสิ่งของที่รับรองได้
3) องค์การบริหาร ส่วนตำบลราช สถิตย์ อ.ไชโย จ.อ่างทอง	ธนาคาร ออมความดี	สร้างจิตอาสาในชุมชน	500 คน/ผู้สูงอายุ เยาวชน ประชาชน ทั่วไป	จัดกิจกรรมสะสมความดี แลกความดีเป็นของรางวัล
4) องค์การบริหาร ส่วนตำบลบัวใหญ่ อ.น่าน้อย จ.น่าน	โครงการธนาคารความดี	ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ	1,025 คน/ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> กำหนดเงื่อนไข กติกา กิจกรรมการทำความดี มีผู้นำเป็นผู้รับรอง มีฝาก-ถอน คะแนนความดี
5) องค์การบริหาร ส่วนตำบลไชย	โครงการธนาคารความดี ตำบลไชยสถาน	สนับสนุนให้เกิดความมีจิต อาสาในกลุ่มเป้าหมาย	500 คน/ผู้นำชุมชน อสม. ผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> มีสมุดความดี ใบฝาก-ถอน

² อาจมีโครงการที่มีรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดธนาคารเวลามากกว่า 11 โครงการ เนื่องจากการตอบแบบสำรวจอาจไม่ได้ระบุรายละเอียดที่ครบถ้วน หรือผู้ตอบเป็นเพียงผู้แทนผู้ปฏิบัติงานที่แท้จริง

หน่วยงาน	โครงการ	การดำเนินงานอย่างน้อย 3 องค์ประกอบตามแนวคิด “ธนาคารเวลา”		
		เพื่อนช่วยเพื่อน/ จิตอาสา	มีการสร้าง เครือข่าย	มีการสะสมเป็น หน่วยเวลา (ฝาก-ถอน)
สถาน อ.เมื่อน่าน จ.น่าน			เด็กและเยาวชน	ความดี ● รับ-ฝาก ถอนความดี
6) องค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยงิ้ว อ.พาน จ.เชียงราย	ธนาคารความดีตำบลห้วยงิ้ว	● ช่วยเหลือกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาส กลุ่ม ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ ยากไร้ เกิดเป็นสังคมไม่ ทอดทิ้งกัน	3,000 คน/ประชาชน ตำบลห้วยงิ้ว	● จัดตั้งธนาคาร กำหนดเมนู ความดี ฝาก ถอน แลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของ
7) องค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วย ยาบ จ.ลำพูน	ธนาคารความดีสร้างสุข ตำบลห้วยยาบ	● แคนนำจิตอาสา ธนาคารความดี 16 หมู่บ้าน 80 คน	80 คน/ประชากรตำบล ห้วยยาบ 12,520 คน	● ตั้งธนาคารความดีตำบล ห้วยยาบ/สาขา 16 หมู่บ้าน ● รับฝากถอนความดีมอบ รางวัล
8) องค์การบริหาร ส่วนตำบลเวียง กานต์ อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน	ธนาคารเวลาเวียงกานต์	● ผู้สูงอายุในพื้นที่เกิด สังคมพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน	150 คน/อสม./อผส. ประชาชนทั่วไป	● รับสมัครอาสาสมัคร/ ลงทะเบียน ● เริ่มให้บริการ/เริ่มสะสม เวลา
9) องค์การบริหาร ส่วนตำบลทุ่งปี อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่	โครงการธนาคารเวลา	ให้คนในสังคมดูแลซึ่งกัน และกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่ ต้องการความช่วยเหลือ เช่น ผู้สูงอายุและเด็ก	200 คน/อาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุ อสม. ผู้นำ	● เริ่มเก็บสะสมเวลา
10) องค์การบริหาร ส่วนตำบลนาคุณ ใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม	ทำดีที่มีคนเห็น	● จิตอาสาช่วยเหลือ ชุมชนสังคม ผู้ด้อยโอกาสรับบริการ ช่วยเหลือ	200 คน/ทุกช่วงวัยใน ตำบลนาคุณใหญ่	● ตั้งธนาคารความดี บันทึก ความดี รับรอง จัดเก็บ ข้อมูล
11) องค์การบริหาร ส่วนตำบลบัวตม อ.ไชยพิสัย จ.บึงกาฬ	ทำดีเพื่อสังคมไทย (อาสา ช่วยเหลือผู้ป่วย/ผู้สูงอายุ)	● จิตอาสาออกปฏิบัติ ช่วยเหลือผู้ป่วย/ ผู้สูงอายุ	220 คน/ผู้สูงอายุที่มา เรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	● บันทึกเวลา ให้คะแนนทำ ความดี

2. ผลการเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย

ผลจากการระดมความคิดเห็นด้วยการสนทนากลุ่ม (focus group) ของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นาร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างวันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 โดยมีผู้เข้าร่วมเสนอความคิดเห็นจาก 47 โครงการจาก 36 หน่วยงาน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ภายใต้อาสา 6 ประเด็นของการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) ประเด็นที่ 1 กรอบแนวคิด และรูปแบบการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย
- 2) ประเด็นที่ 2 กลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย
- 3) ประเด็นที่ 3 การให้บริการผู้สูงอายุ ผ่านระบบธนาคารเวลา
- 4) ประเด็นที่ 4 เกณฑ์การแปลงการเวลาเป็นคะแนน
- 5) ประเด็นที่ 5 การบันทึกเวลา
- 6) ประเด็นที่ 6 ตัวอย่างสมุดบันทึกเวลา

ทั้งนี้ ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง 6 ประเด็น ได้นำไปสู่การสรุปผลภาพรวมและยืนยันเป็นความเห็นร่วมในรูปแบบเทคนิคสามเส้า (triangular technique) ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ๗ นักวิชาการ ผู้บริหารองค์กร (พม. อบต. เทศบาลตำบล) โดยมีรายละเอียดของผลการสนทนากลุ่ม มีดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 กรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย

ในการกำหนดกรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย ได้มีการกำหนดองค์ประกอบของกรอบคิดประกอบด้วยประเด็นย่อยได้แก่

- 1) กลุ่มเป้าหมาย (target groups) ซึ่งเป็นผู้ให้บริการช่วยเหลือ ควรประกอบด้วยคนทุกช่วงวัย หรือควรมีกำหนดกลุ่มเฉพาะในการเป็นผู้ให้บริการ
- 2) รูปแบบการให้การช่วยเหลือ (types of offer) ควรประกอบด้วยเวลาให้บริการ/การดูแล สิ่งของเงิน หรือรูปแบบอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
- 3) กลุ่มเป้าหมาย (target groups) ซึ่งเป็นผู้รับบริการช่วยเหลือ ควรเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับสังคมสูงวัยของประเทศ
- 4) รูปแบบการได้รับการตอบสนองของผู้ให้บริการ (types of request) ซึ่งอาจได้แก่ การไม่ขอรับสิ่งตอบแทน การได้รับการดูแลกลับคืนเมื่อต้องการตามเวลาที่เคยให้บริการไว้ การขอรับการบริการด้วยรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งการที่จะสามารถโอนเวลาให้กับบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

ผลการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 1 ทุกกลุ่มมีข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกประเด็นย่อยที่ 1-4 กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้บริการ/จิตอาสา ควรเปิดโอกาสให้คนทุกช่วงวัยได้ทำกิจกรรมความดีช่วยเหลือสังคม และควรเชิญชวนสมาชิกกลุ่มจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจเข้าร่วมในธนาคารเวลาด้วย ในขณะที่รูปแบบการให้บริการ ควรครอบคลุมปัญหา/ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ

โดยการให้บริการ สามารถเป็นได้ทั้งการให้เวลาในการให้การช่วยเหลือ สิ่งของ เงิน หรือรูปแบบอื่น ๆ ตามที่
ต้องการ ทั้งนี้ มีข้อเสนอว่ากลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ นอกจากกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว น่าจะขยายไปยังกลุ่มอื่น เช่น
ผู้พิการ กลุ่มคนโรคจิตด้วย ในส่วนของการได้รับการตอบสนองของผู้ให้บริการ ก็สามารถเลือกได้หลายรูปแบบ
เช่นกัน อาทิ ไม่ขอรับสิ่งตอบแทนและสามารถโอนให้บุคคลอื่นได้ ขอใช้บริการการดูแลเมื่อมีความจำเป็นตาม
เวลาที่ได้สะสมไว้ หรืออื่น ๆ เป็นต้น สรุปสาระความคิดเห็นดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ 1 กรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับ
สังคมสูงวัย

ข้อมูล	ข้อเสนอจากทุกกลุ่ม
1) กลุ่มเป้าหมาย (Target groups) : ผู้ให้บริการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรเปิดโอกาสให้ทุกช่วงวัยเป็นผู้ให้บริการได้ ● ควรเพิ่มกลุ่มจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ ร่วมในการดำเนินงาน
2) รูปแบบการให้ (Types of Offer)	<ul style="list-style-type: none"> ● การให้บริการต้องมีความครอบคลุมกับปัญหา ความต้องการ ซึ่งเป็นได้ ทั้งในรูปแบบ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ○ เวลาให้บริการ/การดูแล ○ สิ่งของ ○ เงิน หรือ ○ รูปแบบอื่น ๆ อาทิ การให้ความรู้ด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย เป็นต้น
3) กลุ่มเป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ● ทุกกลุ่มเห็นด้วยในการให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้รับบริการ ● อย่่างไรก็ดี จะมีประโยชน์มากขึ้น หากสามารถเพิ่มเติมการช่วยเหลือไป ยังกลุ่มอื่น เช่น ผู้พิการ กลุ่มคน โรคจิต
4) รูปแบบการได้รับการตอบ แทน (Types of Request)	<ul style="list-style-type: none"> ● ทุกกลุ่มเห็นด้วยที่ให้การได้รับการตอบแทนในการเป็นผู้ให้บริการและ สะสมเวลาเมื่อต้องการใช้ มีรูปแบบของการได้รับการตอบแทน ได้หลาย รูปแบบ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ○ การไม่ขอรับสิ่งตอบแทน ○ การได้รับการดูแลกลับคืนเมื่อต้องการตามเวลาที่เคยให้บริการไว้ ○ การขอรับบริการด้วยรูปแบบอื่น ๆ เช่น สิ่งของ ความรู้ ฯลฯ แต่ ไม่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเงิน ○ ทั้งนี้ สามารถโอนเวลาให้กับบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัวได้ หรือหากมีผู้ไม่ประสงค์ใช้เวลา ควรมีการเก็บเวลาที่ส่วนกลาง (ธนาคารเวลาชาติ) เป็นหน่วยงานพิจารณาใช้ในรูปของกองทุน ต่อไป

ประเด็นที่ 2 กลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย

เมื่อมีการกำหนดประเด็นกลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลาเพื่อรองรับสังคมสูงวัย โดยใช้ องค์ประกอบ 4Ms (Man, Money, Material, Management) มาใช้ในการพิจารณา ผลการสนทนากลุ่มใน ภาพรวม เห็นว่า กลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลา ต้องประกอบด้วย **คน (Man)** ซึ่งควรมีคณะกรรมการ ธนาคารเวลาที่เกิดขึ้นจากการเลือกของคนในพื้นที่ และเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ อาทิ องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น ชุมชน องค์กร สถาบันการศึกษา จิตอาสาที่เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ภาคีเครือข่าย ชุมชน วัด โรงเรียน รพ.สต. เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานเรื่องธนาคารเวลาเป็นการเฉพาะ สรุปกลไกการบริหาร จัดการธนาคารเวลา ในส่วนของ **Money หรืองบประมาณ** เพื่อใช้ในการบริหารจัดการควรมีแหล่งสนับสนุน โดยตรงจาก พม. อปท. ภาคีเครือข่ายที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพและสังคม นอกจากนี้ อาจ ได้มาจากการบริจาค ทั้งนี้ ในด้าน **Material** นั้น ด้วยการดำเนินงานธนาคารเวลาเป็นประหนึ่งธนาคารด้าน การเงิน แตกต่างจากหน่วยของเงิน เป็นหน่วยของเวลา ดังนั้น จึงควรมีสถานที่ตั้งของธนาคารเวลา ซึ่งควรตั้ง ในพื้นที่ที่ดำเนินการ มีการจัดระบบการจัดการต่าง ๆ อาทิ ระบบการจัดการข้อมูล ซึ่งต้องมีโปรแกรม ซอฟต์แวร์ต่าง ๆ และอาจมีการเชื่อมต่อข้อมูลกับสมาร์ทการ์ด หรือการมีคีย์การ์ด เพื่อสะดวกในการจัดการ ข้อมูลต่อไปได้ ส่วนด้าน **Management** หรือการบริหารจัดการนั้น จำเป็นต้องมีผู้จัดการธนาคารเวลา ที่ทำ หน้าที่ในการบริหารจัดการทีมงาน และระบบการจัดการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ กติกา ที่ร่วมกัน จัดตั้งขึ้น มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและระดมการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง รองรับปัญหา ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานในพื้นที่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง อาทิ พม. ควรมีการประสานกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เป็นต้นสังกัดให้ความเห็นชอบ อาทิ ประสาน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จัดให้มีระเบียบ หรือ หนังสือแนวทาง หนังสือสั่งการ หรือ หนังสือที่มอบให้ อปท.สามารถสนับสนุน อุดหนุนกิจกรรมได้ ดังรายละเอียดตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ผลการเสนอองค์ประกอบกลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลาจากการสนทนากลุ่มภาพรวม

องค์ประกอบของกลไก	ข้อคิดเห็น
1) Man	กลไกองค์ประกอบของคน ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการดำเนินงาน (องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กร สถาบันการศึกษา จิตอาสาที่เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ภาคีเครือข่าย) 2) ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนี้เป็นคนเฉพาะ 3) ให้ ชุมชน วัด โรงเรียน รพ.สต. เข้ามามีส่วนร่วมในกลไกด้วย

องค์ประกอบของกลไก	ข้อคิดเห็น
2) Money	<ol style="list-style-type: none"> 1) แหล่งทุนที่สนับสนุนการดำเนินงาน ควรประกอบด้วย พม. อปท. ภาครัฐ เครือข่าย 2) การบริจาคเพิ่มเติม หรือจากกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนเงินล้าน หรือ กองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
3) Material	<ol style="list-style-type: none"> 1) จัดหาสถานที่ตั้งของธนาคารเวลา และอยู่ในพื้นที่ชุมชน 2) จัดให้มีระบบการจัดการข้อมูล และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างพื้นที่ 3) การจัดการข้อมูล คีย์การ์ด สมาร์ทการ์ด ใช้ฐานข้อมูลร่วมกัน 4) โปรแกรมจัดการข้อมูล Soft ware ต่าง ๆ
4) Management	<ol style="list-style-type: none"> 1) มีการบริหารจัดการโดยมีผู้จัดการธนาคาร 2) กำหนดกฎ กติกา ระเบียบ ประยุกต์ใช้รูปแบบธนาคารเวลา 3) มีการประชาสัมพันธ์ การติดตาม การจัดเก็บข้อมูลมีการประสานงานข้ามพื้นที่ได้ 4) พม.ควรประสานกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีระเบียบ หรือ หนังสือแนวทาง หนังสือสั่งการ หรือหนังสือที่มอบให้ อปท.สามารถ สนับสนุน อุดหนุนกิจกรรมได้

ประเด็นที่ 3 การให้บริการผู้สูงอายุ ผ่านระบบธนาคารเวลา

การนำเสนอเพื่อการแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่บทสรุปสำหรับการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ผ่านระบบธนาคารเวลานั้น ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯ เห็นด้วยที่การให้บริการต้องครอบคลุมปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในทุกมิติ อันประกอบด้วย 1) การบริการด้านสังคม 2) การบริการด้านสุขภาพ และ 3) การบริการด้านเศรษฐกิจ โดยมีการยกตัวอย่างของการบริการในแต่ละด้าน ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ผลการเสนอตัวอย่างประเด็นการให้บริการผู้สูงอายุจากการสนทนากลุ่มภาพรวม

การบริการ	ตัวอย่างประเด็นการบริการ
1. บริการด้านสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1) การพาผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมงานบุญ/งานประเพณี/กิจกรรมในชุมชน/กิจกรรมทางศาสนา/ พักผ่อนนอกบ้าน/ ติดต่อทำธุระหรือการทำแทน 2) รับ – ส่งผู้สูงอายุ/อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในการเดินทาง 3) การแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าแก่ผู้สูงอายุ 4) ช่วยป้องกันและบรรเทาภัย การช่วยเหลือในกรณีเกิดภัยพิบัติ 5) ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการดูแลตนเองด้านร่างกาย – จิตใจ และสิทธิต่างๆ 6) พุดคุย รับฟังปัญหาของผู้สูงอายุ 7) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็กและเยาวชน 8) สร้างช่องทางการติดต่อกับเครือข่ายผู้สูงอายุ เพื่อลดความเครียด อาทิ สอนผู้สูงอายุใช้ไลน์ เปิดข้อมูลด้านสุขภาพ จากระบบ IT และ U-Tube
2. บริการด้านสุขภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1) การพาผู้สูงอายุไปพบแพทย์ตามนัด / แบบฉุกเฉิน 2) การพาแพทย์มาตรวจรักษาที่บ้านผู้สูงอายุ 3) การพาผู้สูงอายุไปออกกำลังกาย การทำกายภาพบำบัดที่บ้าน 4) การปฐมพยาบาลผู้สูงอายุเบื้องต้น 5) การส่งเสริมการรับประทานอาหารที่ปลอดภัยเหมาะสมกับวัย 6) การทำความสะอาดร่างกาย การดูแลกิจวัตรประจำวัน อาทิ รับประทานอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว การใช้ห้องน้ำ/ ห้องส้วม การทำความสะอาดบ้าน ฯลฯ 7) การช่วยส่งเสริมสุขภาพในการใช้อุปกรณ์การช่วยเหลือต่าง ๆ 8) ช่วยในการใช้อุปกรณ์กระตุ้นสมองและความจำ 9) ช่วยผู้ดูแล ช่วยเหลืองานพยาบาลเยี่ยมประเมิน และดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน 10) จัดหาน้ำดื่ม อาหารสะอาด สาธารณูปโภคที่ดีและทั่วถึง 11) การชวนผู้สูงอายุสวดมนต์ ฟังสมาธิ ฟังธรรมะผ่านช่องทางต่างๆ 12) การอ่านหนังสือธรรมะ วรรณคดี อ่านกลอนให้ผู้สูงอายุติดบ้าน/ติดเตียง 13) จัดกิจกรรมตักบาตรข้างเตียง 14) จัดกิจกรรมดนตรีบำบัด ร่วมร้องเพลง เล่นดนตรี กิจกรรมบันเทิงต่างๆ 15) ช่วยเหลือ จัดกิจกรรมจัดบ้านให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่ให้มีจุดเสี่ยง 16) สนับสนุนให้ญาติและผู้ดูแลอบรมในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุ

การบริการ	ตัวอย่างประเด็นการบริการ
3. บริการด้าน เศรษฐกิจ	1) การให้คำแนะนำทางการเงินแก่ผู้สูงอายุ 2) การบริจาคเงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ 3) การให้ความรู้/ฝึกอาชีพให้กับผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มรายได้ 4) การสนับสนุนสินค้าของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่ตลาด 5) การส่งเสริมการออมเงินของผู้สูงอายุ 6) การแนะนำการจัดทำบัญชีครัวเรือน 7) การมอบวัสดุอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น รถเข็น เตียงผู้ป่วย ที่นอนลม ไม้เท้า ฯลฯ 8) การช่วย/ร่วมปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ 9) การช่วยเหลือให้เข้าถึงช่องทางกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ 10) การจัดผ้าป่าช่วยเหลือผู้สูงอายุกรณียากไร้ 11) การพาผู้สูงอายุไปรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 12) ฯลฯ

ประเด็นที่ 4 เกณฑ์การแปลงเวลาเป็นคะแนน

ด้วยรูปแบบ “ธนาคารเวลา” ของต่างประเทศ กำหนดให้การแปลงเวลาเป็นคะแนนอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน นั่นคือ ทุกการกระทำ/กิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ นับหน่วยเป็นเวลา 1 ชั่วโมง = 1 คะแนน ดังนั้น ในการสนทนากลุ่ม ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่า มี 1 กลุ่ม ที่เห็นว่า การแปลงเวลาเป็นคะแนน ควรขึ้นกับกิจกรรมในแต่ละด้าน ซึ่งมีน้ำหนักที่แตกต่างกัน ในขณะที่ 4 กลุ่ม มีความเห็นว่า ควรใช้หน่วยเวลาที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ 1 ชั่วโมง = 1 คะแนน ในทุกกิจกรรม และเห็นว่าในช่วงของการเริ่มดำเนินการ ควรใช้ให้เป็นฐานเดียวกันก่อน เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละพื้นที่ได้

ประเด็นที่ 5 การบันทึกเวลา

สำหรับประเด็นการบันทึกเวลาเมื่อมีกิจกรรมการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายนั้น มีประเด็นพิจารณา 2 ประเด็นคือ 1) รูปแบบการบันทึกเวลาการให้บริการ และ 2) การรับรองการให้บริการ

ผลการสนทนากลุ่ม สรุปภาพรวมที่ทุกกลุ่มมีข้อคิดเห็นร่วมกันในประเด็นรูปแบบการบันทึกเวลาสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นกับความพร้อมของพื้นที่ ซึ่งอาจมีการบันทึกลงสมุด ลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และในอนาคต ควรมีการจัดระบบฐานข้อมูลกลางของธนาคารเวลา โดยอาจมีการเชื่อมกับ application และสมาร์ทการ์ด ส่วนการรับรองการให้บริการนั้น ต่างเห็นว่า ต้องยึดอยู่บนหลักการ “ความเชื่อ

ใจ ทุกคนเป็นคนดี” อย่างไรก็ตาม เห็นว่า ผู้ที่จะทำการรับรองว่ามีกิจกรรมการให้บริการ ควรให้คนในพื้นที่ เป็นผู้คัดเลือก สรุปได้ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ผลการเสนอรูปแบบการบันทึกเวลาเมื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ประเด็น	ข้อเสนอ
1. รูปแบบการบันทึกเวลา	รูปแบบการบันทึกเวลา สามารถดำเนินการ โดย <ul style="list-style-type: none"> - การจดบันทึกลงในสมุดบันทึกเวลา - การบันทึกข้อมูลเวลาลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น Microsoft Office Excel - ในระยะต่อไป ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางธนาคาร เวลา - การบันทึกเวลาของจิตอาสา ควรพัฒนาให้มีการลิงค์กับ สมาร์ทการ์ดหรือมีแอปพลิเคชันการบันทึกเวลาต่อไป
1. ผู้รับรองเวลา	ผู้ที่ควรให้การรับรองการฝากเวลา เมื่อมีกิจกรรมจิตอาสาคือ กรรมการธนาคารเวลาสาขา ที่พื้นที่เป็นผู้คัดเลือก (อาทิ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รพ.สต. อสม. เป็นต้น)

ประเด็น 6 ตัวอย่างสมุดบันทึกเวลา

ในการจัดทำสมุดบันทึกเวลา หรือสมุดธนาคารเวลานั้น ผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการประชุมเชิงปฏิบัติ ๗ ทั้ง 5 กลุ่ม มีมติเห็นพ้องและยกตัวอย่างของสมุดบันทึกเวลา ควรประกอบด้วย

- ชื่อผู้ทำกิจกรรม
- ข้อมูลวัน เดือน ปี ที่ทำกิจกรรม
- ชื่อ-สกุลผู้รับบริการ
- ประเภทการให้บริการ/บริการ ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกต่อการบันทึกข้อมูล ควรกำหนดรหัสการ ให้บริการ โดยประยุกต์ใช้รูปแบบของธนาคารทั่วไป เช่น 01 คือ สังคม 02 สุขภาพ และ 05 คือ อื่นๆ เป็นต้น
- จำนวนชั่วโมงการบริการ
- จำนวนคะแนน การฝากและการถอน
- ผู้รับรอง

3. กรณีศึกษาการดำเนินงานธนาคารความดีและสถาบันการเงินชุมชนหนองสาหร่าย ณ ศูนย์การเรียนรู้ ตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี

ข้อมูลจากการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นหนึ่งพื้นที่ที่มีการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมจิตอาสา การทำความดีเพื่อชุมชนและสังคม ด้วยการดำเนินโครงการธนาคารความดีและสถาบันการเงินชุมชนหนองสาหร่าย โดยผู้ให้ข้อมูลได้แก่ นายศิวโรฒ จิตนิยม ประธานสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย และการสืบค้นจากข้อมูลออนไลน์ ผลการศึกษาดูงาน จำแนกตามประเด็นสำคัญ ๆ พบว่า

1) บริบทชุมชน

เดิมหนองสาหร่าย เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ต่อมาได้แยกตัวออกจากตำบลดอนเจดีย์เป็นตำบลหนองสาหร่ายเมื่อปี พ.ศ. 2535 ปัจจุบัน ตำบลหนองสาหร่ายมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 27 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 3,600 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ปลูกอ้อย ข้าวโพด ผักต่างๆ เลี้ยงวัว แพะ ปลา เป็ด ไก่ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ฯลฯ มีการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น มีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มทำนา กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนสวัสดิการ กลุ่มฌาปนกิจ ฯลฯ

2) การก่อเกิดการดำเนินงานสถาบันการเงินชุมชนหนองสาหร่ายและธนาคารความดี

จากคำบอกเล่าของนายศิวโรฒ จิตนิยม ประธานสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย และข้อมูลจากไทยโพสต์ (2561, 20 พฤศจิกายน) ในปี 2545 พบว่า ชาวบ้านในตำบลหนองสาหร่ายมีรายได้รวมกันประมาณปีละ 76 ล้านบาท มีรายจ่ายรวมกันปีละ 72 ล้านบาท แต่มีหนี้สินรวมกันมากกว่า 86 ล้านบาท และต้องจ่ายดอกเบี้ยปีละกว่า 10 ล้านบาท จึงมีแนวคิดแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางในการดำเนินงาน เริ่มด้วยการรวมคนทั้งตำบลออมเงิน ซึ่งเดิมแต่ละหมู่บ้านรวมกลุ่มออมทรัพย์เองและเปิดทำการเพียงเดือนละ 1 ครั้ง “...หากเราออมเงินรวมกันวันละ 1 บาท ปีหนึ่งจะได้เงินรวมกันประมาณ 1 ล้านบาท และต้องใช้เวลาถึง 80 ปีจึงจะปลดหนี้ได้หมด (มีหนี้รวมกัน 86 ล้านบาท) แต่ถ้าออมวันละ 2 บาทจะใช้เวลาปลดหนี้ 40 ปี และถ้าออมวันละ 3 บาทหรือประมาณเดือนละ 100 บาท เราก็จะปลดหนี้ได้ภายใน 20 ปี เราจึงนำแนวคิดนี้มาจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนฯ เพื่อให้ชาวบ้านมา

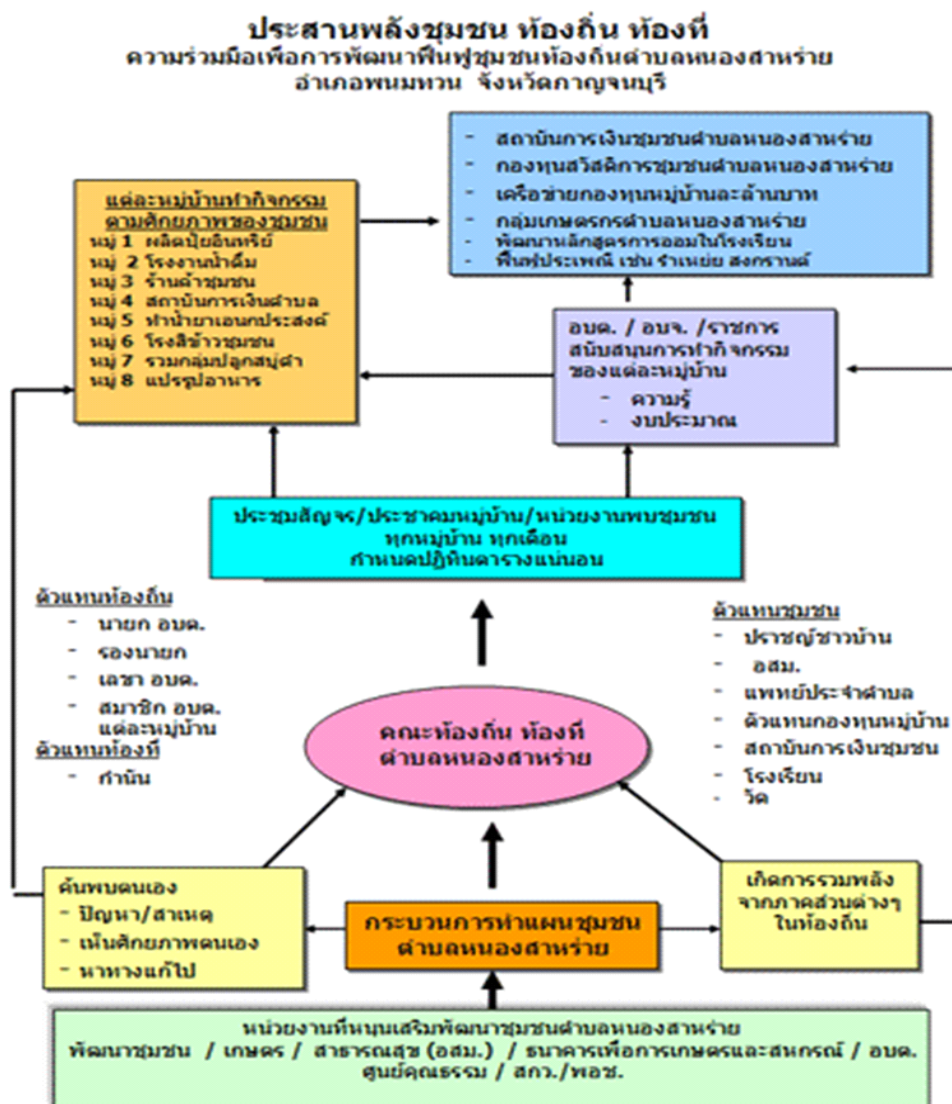
ออมเงินได้ตลอดทั้งเดือน” นายศิวิโรฒ ฯ บอกถึงแนวคิดที่นำไปสู่การจัดตั้ง ‘สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย’ และมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เปิดดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2549 ให้ชาวบ้านนำเงินมาฝากได้ตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ เหมือนกับธนาคารทั่วไป

การก่อเกิดธนาคารความดี เกิดขึ้นหลังจากมีสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย ซึ่งสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนทางด้านการเงินให้แก่ชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง แต่ต่อมาชาวบ้านได้สะท้อนออกมาว่า “ชีวิตยังไม่มีความสุข” ทำให้นายศิวิโรฒ ฯ และแกนนำหาแนวทางต่อว่า “ทำอย่างไรชาวบ้านจึงจะมีความสุข ?” และนำไปสู่การถอดบทเรียนร่วมกันในตำบลจนค้นพบว่า มีปัจจัยอย่างน้อย 9 ประการที่จะทำให้ทุกคนในตำบลมีความสุข คือ 1) มีผู้นำดี ผู้ตามดี 2) สุขภาพดี 3) อาชีพดี 4) กลุ่มองค์กรดี 5) สวัสดิการดี 6) ครอบครัวดี 7) สามัคคีดี 8) จิตใจดี และ 9) มีสัจจะ ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถทำความดีและจัดเก็บได้ในที่สุด ปลายปี 2549-2550 จึงเกิด “ธนาคารความดี” ต่อมา มีการกำหนดความดีเพิ่มขึ้นเป็น 23 ความดี (เพิ่มจาก 9 ข้อ) คือ 10) เรียนรู้ดี 11) มีความกตัญญูดี 12) ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย 13) ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม 14) ประหยัด พอเพียง 15) เก็บออมดี 16) นิยมใช้ของไทย 17) มีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย 18) มีวินัยดี 19) ตรงเวลา 20) ละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข 21) มีมารยาทและวัฒนธรรมไทย 22) มีส่วนร่วมดี และ 23) สิ่งแวดล้อมดี โดยทั้งหมดมีตัวชี้วัดรวม 67 ข้อ

3) การบริหารจัดการ

การเรียนรู้ของแกนนำตำบลหนองสาหร่ายเริ่มต้นขึ้นจากการไปศึกษาดูงานที่ อบต.เขาคราม จังหวัดกระบี่ ตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนแม่บทชุมชน และการทำกิจกรรมต่างๆ ตำบลสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ความรู้เรื่องสภาผู้นำชุมชน จากการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในตำบลรวมตัวกันเป็นคณะทำงาน เรียกว่า “คณะท้องถิ่น ท้องที่” ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ นายก อบต. /รองนายก/ เลขา อบต. ตัวแทนจากท้องที่ (กระทรวงมหาดไทย) ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำชุมชน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน /แพทย์ประจำตำบล/ อสม./ ตัวแทนกองทุนหมู่บ้าน/สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย /โรงเรียน/วัด คณะท้องถิ่น ท้องถิ่น คณะท้องถิ่น ท้องที่จะลงพื้นที่ร่วมกันในการประชุมสัญจรประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวตำบล ปัญหา ความต้องการ และมีการแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของ อบต. โดยมีการกำหนดปฏิทินการลงพื้นที่ที่ชัดเจนแน่นอนเป็นประจำทุกเดือน การกำหนดแผนปฏิทินการทำงานของชุมชนเอง เรียกว่า “ปฏิทินชุมชน” หากหน่วยงานใดอยากมาร่วมประชุมกับชาวบ้านก็สามารถมาร่วมได้ตามแผนปฏิทินชุมชน ที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดไว้ เป็นภาพสะท้อนวิธีการพัฒนาประการหนึ่งที่ใช้

ชุมชนเป็นตัวตั้ง การแจ้งปฏิทินให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทราบถ้าหากจะลงพื้นที่ก็ลงพื้นที่ที่ร่วมกันกับคณะท้องถิ่นท้องถิ่นที่ จึงเป็นการบูรณาการหน่วยงานที่ทำงานหนุนเสริมชุมชนร่วมกันลงพื้นที่ และหนุนเสริมชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งทางด้านความรู้ งบประมาณ หรือทรัพยากรอื่นๆ แก่ชุมชน จึงเป็นการเสริมพลังระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการในพื้นที่ ดังแผนภูมิที่ 15 (ประสานพลังชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 23 ตุลาคม 2555)

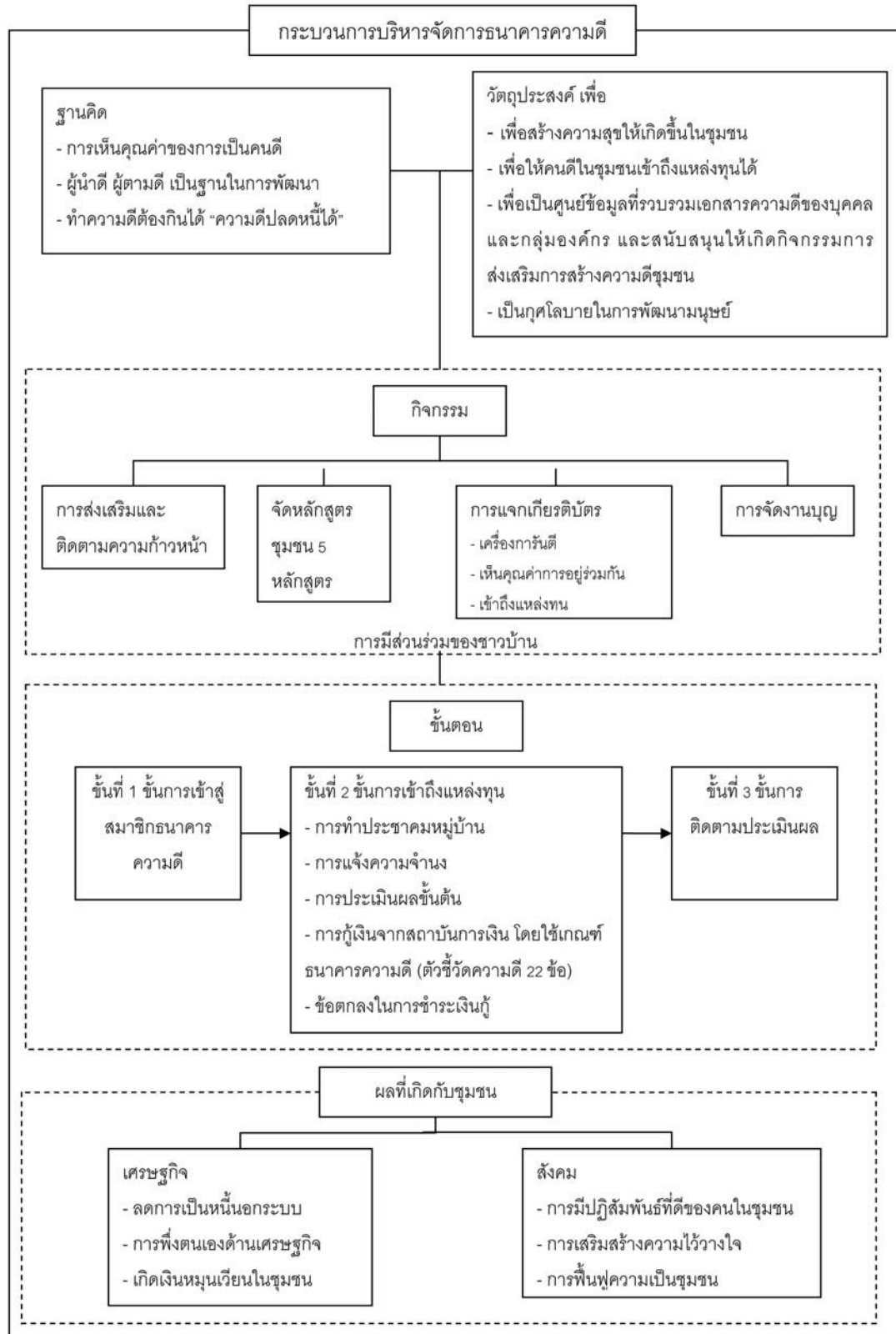

แผนภูมิที่ 15 การประสานพลังในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการของคณะท้องถิ่น ท้องที่ ตำบลหนองสาหร่าย

การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ เช่น จัดประชุมกรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเพื่อรวมกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินฯ ประชุมร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และพัฒนาการอำเภอพนมทวน เพื่อทำความเข้าใจและเตรียมขั้นตอนในการจัดตั้งสถาบันฯ ประชุมร่วมกับสภา อบต.หนองสาหร่าย และตัวแทนกลุ่มองค์กรทุกกลุ่มในตำบลเพื่อทำประชาคมและลงมติในการเข้าร่วมจัดตั้งสถาบันฯ และจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการ (ผู้จัดการ ผู้ช่วย ฝ่ายการเงิน สินเชื่อ บัญชี ตรวจสอบ ฯลฯ)

ส่วนกระบวนการบริหารจัดการธนาคารความดีนั้น สมาชิกสถาบันการเงินฯ ทุกคนจะจดบันทึกความดีของตน และนำมารายงานในที่ประชุมหมู่บ้านทุกเดือน เพื่อให้ที่ประชุมรับรอง เมื่อที่ประชุมหมู่บ้านรับรองแล้ว จะผ่านไปอยู่ที่ประชุมในระดับตำบล (สภาองค์กรชุมชนตำบล) เพื่อรับรองและบันทึกในธนาคารความดี ซึ่งความดีของสมาชิกที่ผ่านการรับรองแล้ว สามารถนำไปใช้แทนหลักทรัพย์เพื่อค้ำประกันเงินกู้ของตนเองจากสถาบันฯ ได้ (กลุ่มออมทรัพย์หรือสถาบันการเงินชุมชนทั่วไป หากสมาชิกจะกู้เงินจากกลุ่มหรือสถาบันฯ จะต้องมีสมาชิกคนอื่นมาค้ำประกัน หรือใช้หลักทรัพย์ต่างๆ ค้ำประกัน)

หลักในการพิจารณาเพื่อการกู้เงินนั้น พิจารณาจากการทำความดีทั้ง 23 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์หรือตัวชี้วัดในแต่ละข้อ เพื่อประเมินว่าสมาชิกรายใดผ่านเกณฑ์หรือไม่ โดยจะมีอัตราส่วนการกู้ที่แตกต่างกันไปตามจำนวนข้อของการทำความดี เช่น ถ้าสมาชิกมีความดี 9 ข้อ สามารถกู้เงินได้ 40,000 บาท มีความดี 11 ข้อ กู้เงินได้ 60,000 บาท โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์หรือบุคคลมาค้ำประกัน นอกจากนี้ หากสมาชิกรายใดที่ผ่านเกณฑ์ความดีทั้ง 23 ข้อ (ตัวชี้วัดรวม 67 ข้อ) สามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ได้สูงสุดไม่เกิน 300,000 บาท หากใช้ความดีค้ำประกัน เสียดอกเบี้ยร้อยละ 7 บาทต่อปี หรือหากกู้ไม่เกิน 20,000 บาท ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย กู้เพื่อประกอบอาชีพ เสียดอกเบี้ยร้อยละ 9 บาทต่อปี ชำระคืนตั้งแต่ 1-8 ปี ฯลฯ ดังแผนภูมิที่ 16 ('ธนาคารความดี' ตำบลหนองสาหร่าย ใช้ความดีกู้เงินแสน ส่งเสริม 'ชาวนาอัจฉริยะ' ใช้เทคโนโลยีใหม่ช่วยลดต้นทุน, 1 สิงหาคม 2561)

แผนภูมิที่ 16 กระบวนการบริหารจัดการธนาคารความดีตำบลหนองสาหร่าย

4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย

ในส่วนความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการต่อยอดการพัฒนาธนาคารความดีตำบลหนองสาหร่าย เป็นธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยนั้น ผลจากการประชุมระดมสมองสมาชิกชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 40 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 - หมู่ 9 ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ตำบล และคณะกรรมการธนาคารความดี พบว่าที่ประชุมทั้งหมดเห็นชอบในหลักการของการจัดการและการพัฒนาให้มีธนาคารเวลาในตำบลหนองสาหร่าย และมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากมีต้นทุนทางสังคม และมีกระบวนการที่สามารถต่อยอดได้ นอกจากนี้ในพื้นที่ก็มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามที่ประชุมมีความเห็นว่า ต้องมีการทำความเข้าใจชัดเจนในหลักการต่าง ๆ อาทิ

- 1) คณะกรรมการธนาคารเวลาควรเป็นใคร
- 2) ใครจะเป็นผู้พัฒนาระบบการจัดการ
- 3) ใครจะเป็นผู้จัดการธนาคาร
- 4) ใครจะสนับสนุนงบประมาณของกระบวนการ
- 5) ใครจะเป็นผู้ประสานการดำเนินงาน
- 6) ประเด็นที่ใช้ในการจัดทำธนาคารควรเริ่มจากอะไร
- 7) หน่วยงานของสิ่งที่จะออม ควรเป็นอะไร อย่างไร เท่าไร
- 8) จะมีการบันทึกข้อมูลอย่างไร

4. ผลการประมวลผลประสบการณ์การดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

จากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (บทที่ 2) สะท้อนองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และกระบวนการพัฒนา “ธนาคารเวลา” ที่ดำเนินการในต่างประเทศ พบว่า มีเว็บไซต์ที่มีข้อมูลประสบการณ์การดำเนินงานธนาคารเวลา ใน 15 ประเทศ 16 พื้นที่ (โครงการธนาคารเวลา) ได้แก่ 1) ประเทศสหรัฐอเมริกา 2) ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ 3) ประเทศสหราชอาณาจักร 4) ประเทศไอร์แลนด์ 5) ประเทศเดนมาร์ก 6) ประเทศแคนาดา : เมืองออตตาวา 7) ประเทศแคนาดา : เมืองโตรอนโต 8) ประเทศสเปน : เมืองบาร์เซโลนา 9) ประเทศนิวซีแลนด์ 10) ประเทศออสเตรเลีย 11) ประเทศอิสราเอล 12) ประเทศกัวเตมาลา 13) ประเทศเซเนกัล 14) ประเทศอินเดีย 15) ประเทศเกาหลีใต้ และ 16) ประเทศญี่ปุ่น

เมื่อคณะนักวิจัย ได้จัดทำหมวดหมู่เพื่อสะท้อนประสบการณ์การดำเนินงาน โดยประยุกต์การจัดหมวดหมู่ตามหลักการ แนวคิด เป้าหมายหลักตามที่ คาร์น ได้นำเสนอไว้ ก็บวิธีการดำเนินงานของธนาคาร

เวลาของแต่ละพื้นที่ โดยในที่นี้ได้จัดหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์การดำเนินงานออกเป็น 12 ประเด็นประกอบด้วย

- 1) แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn
- 2) เป้าหมายหลัก 3 ประการ
- 3) กลุ่มเป้าหมายในชุมชน
- 4) ประเด็นการบริการ
- 5) การบริหารจัดการ
 - การมีคณะกรรมการบริหาร
 - การมีผู้ประสานงาน
 - มีการบริหารจัดการผ่าน software
 - มีการสื่อสารผ่าน e-mail
 - มีกองทุนสนับสนุน
- 6) มีค่าสมัครเป็นสมาชิก
- 7) การกำหนดสัดส่วนเวลาการให้บริการ แปลงเป็นเครดิตคะแนน: 1 ชั่วโมง = 1 คะแนน
- 8) รูปแบบการฝากเวลา

รายละเอียดของการดำเนินงานในแต่ละหมวดหมู่ (ตารางที่ 23) มีดังต่อไปนี้

1) แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn

ผลการจัดหมวดหมู่ประสบการณ์การดำเนินงานธนาคารเวลาทั้ง 16 พื้นที่ พบว่า ทั้ง 15 ประเทศ 16 พื้นที่ ได้ประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn ใช้ในการดำเนินงาน โดยยึดหลักการเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน และภายใต้ค่านิยมหลัก 5 ประการ ในการพัฒนาธนาคารเวลาที่เห็นว่า 1) คนทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า ที่สามารถแบ่งให้ผู้อื่นได้ 2) เปลี่ยนค่านิยมของคำว่างาน จากสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน เป็นเวลา ทำให้งานที่ทำในธนาคารกลายเป็นสิ่งทำจากจิตอาสา 3) เปลี่ยนแนวคิดการช่วยเหลือ จาก “มีอะไร ให้ช่วยไหม” เป็น “คุณจะช่วยคนอื่นด้วยไหม” 4) สร้างเครือข่ายสังคมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง 5) การเคารพซึ่งกันและกัน และมีความเท่าเทียม

2) เป้าหมายหลัก 3 ประการ

นอกจากนี้ ยังพบว่า มี 14 ประเทศ (15 พื้นที่) ยกเว้นประเทศเซเนกัล ที่ไม่ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินงานภายใต้ **เป้าหมายหลัก 3 ประการ** ที่หลายประเทศได้กำหนดเป็นเป้าหมายที่คล้ายคลึงกันในการดำเนินงาน อันได้แก่ 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) ให้บริการประชาชนที่เป็นสมาชิก 3) สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิกในชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน

3) กลุ่มเป้าหมายในชุมชน

ในส่วนของการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในชุมชน หรือในพื้นที่ดำเนินงานที่ให้การช่วยเหลือ จัดหมวดหมู่ได้ 3 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มคนในชุมชน 2) กลุ่มคนในชุมชนและผู้สูงอายุ 3) กลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยพบว่า มี 15 ประเทศ ระบุว่า กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการด้วยและให้การช่วยเหลือ ดูแล ได้แก่ คนในพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ มีเพียง ประเทศสวีเดนและแลนด์ ที่ระบุว่า นอกจากคนในพื้นที่ชุมชนแล้ว ยังมุ่งเน้นการดูแลกลุ่มคนผู้สูงอายุเป็นหลักด้วย นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่น ได้ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ให้การดูแลช่วยเหลือ คือกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้พิการ

4) ประเด็นการบริการ

สำหรับประเด็นการบริการ พบว่า มี 3 หมวดหมู่ กล่าวคือ 1) **ให้บริการทั่วไป** ตามความต้องการการช่วยเหลือ (15 พื้นที่) และ 2) มีประเทศสวีเดนและแลนด์ อีกเช่นกันที่ระบุว่า นอกจากเป็นการบริการทั่วไปตามความต้องการแล้ว ยังมุ่งเน้นเรื่อง**การบริการด้านสุขภาพด้วย** 3) **การบริการด้านการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ** โดยพบว่า ธนาคารเวลาในประเทศเซเนกัล ได้ระบุว่าเป็นการบริการในประเภทนี้

5) การบริหารจัดการ

ในส่วนของการบริหารจัดการ สามารถจัดหมวดหมู่ของการดำเนินงานประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ 1) การมีคณะกรรมการบริหาร 2) การมีผู้ประสานงาน 3) การบริหารจัดการผ่านระบบคอมพิวเตอร์ soft ware ต่าง ๆ 4) มีการสื่อสาร เช่น การใช้ e-mail ฯลฯ 5) การมีกองทุนสนับสนุน 6) การกำหนดค่าสมัครการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา ผลการศึกษาจำแนกตามการบริหารจัดการพบว่า

- **การมีคณะกรรมการบริหาร:** พบว่า มี 8 ประเทศ (9 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวีเดนและแลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา และ โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ที่ระบุว่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการธนาคารเวลา ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

- **การมีผู้ประสานงาน:** พบว่า มี 12 ประเทศ (13 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อิสราเอล กัวเตมาลา เกาหลีใต้ ระบุว่ามีการมีผู้ประสานงานในการบริหารจัดการธนาคารเวลาด้วย ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

- **การบริหารจัดการผ่านระบบคอมพิวเตอร์ soft ware ต่าง ๆ:** พบว่า มี 9 ประเทศ (10 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ระบุว่ามีการบริหารจัดการผ่านระบบคอมพิวเตอร์ มี soft ware ต่าง ๆ ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

- **การสื่อสาร** เช่น การใช้ e-mail ฯลฯ : พบว่า มี 14 ประเทศ (15 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อิสราเอล กัวเตมาลา อินเดียเกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ระบุว่ามีการสื่อสารด้วยอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การใช้ e-mail เป็นต้น ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

- **การมีกองทุนสนับสนุน:** พบว่า มี 9 ประเทศ (10 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น ระบุว่ามีการมีกองทุนสนับสนุนการดำเนินงานธนาคารเวลา ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น ระบุว่ารัฐบาลกลางเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงาน ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

6) การมีค่าสมัครเป็นสมาชิก

จำนวนสมาชิกนับเป็นส่วนหนึ่งของการระดมเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนงานธนาคารเวลา ซึ่งข้อค้นพบการดำเนินงานใน 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ สหราชอาณาจักร มีการกำหนดค่าสมัครการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา ส่วนประเทศที่เหลือ ไม่มีปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

7) การกำหนดสัดส่วนเวลาการให้บริการ แปลงเป็นเครดิตคะแนน: 1 ชั่วโมง = 1 คะแนน

การแปลงเวลาของการกระทำกิจกรรมเพื่อให้การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายของโครงการธนาคารในประเทศต่าง ๆ พบว่า 14 ประเทศ (15 โครงการ) มีการแปลงเวลาการให้เวลาในสัดส่วน 1 ชั่วโมง=1 คะแนน เช่นเดียวกับแนวคิดหลักการธนาคารเวลาของคาร์น มีเพียง ประเทศเซเนกัล ที่ไม่ปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

8) รูปแบบการฝากเวลา

ในการฝาก ถอนเวลาในให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ส่วนใหญ่ (14 ประเทศ 15พื้นที่) มีการฝากเวลาการให้บริการในรูปแบบ/การบริหารจัดการโดยธนาคารเวลาในพื้นที่ ส่วนอีก 1 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่มีการฝากเวลาเข้าสู่บัญชีส่วนบุคคลในระบบประกันสังคม

ตารางที่ 23 สรุปการดำเนินงานธนาคารเวลาของประเทศต่าง ๆ

รายชื่อประเทศที่ดำเนินการ ธนาคารเวลา	แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn	เป้าหมาย หลัก 3 ประการ	กลุ่มเป้าหมายใน ชุมชน	ประเด็น การ บริการ	มีคณะ กรรมการ บริหาร	มีผู้ ประสาน งาน	บริหาร จัดการผ่าน software	สื่อสารผ่าน e-mail	มีกองทุน สนับสนุน	มีค่า สมัคร	สัดส่วน เวลา: เครดิตเวลา 1:1	รูปแบบการฝาก เวลา
1) ประเทศสหรัฐอเมริกา	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	√	√	ธนาคารเวลา
2) ประเทศสวีเดน	√	√	คนในชุมชน / ผู้สูงอายุ	ทั่วไป / การดูแล สุขภาพ	√	√	√	√	√	N/D	√	บัญชีส่วนบุคคล ในระบบ ประกันสังคม
3) ประเทศสหราชอาณาจักร	√	√		ทั่วไป	√	√	√	√	√	√	√	ธนาคารเวลา
4) ประเทศไอร์แลนด์	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
5) ประเทศเดนมาร์ก	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
6) ประเทศแคนาดา : ออตตาวา	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
7) ประเทศแคนาดา : โตรอนโต	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
8) ประเทศสเปน : บาร์เซโลนา	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
9) ประเทศนิวซีแลนด์	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	√	√	√	√	√	N/D	√	ธนาคารเวลา
10) ประเทศออสเตรเลีย	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	N/D	√	N/D	√	N/D	N/D	√	ธนาคารเวลา
11) ประเทศอิสราเอล	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	N/D	√	N/D	√	N/D	N/D	√	ธนาคารเวลา
12) ประเทศกัวเตมาลา	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	N/D	√	N/D	√	N/D	N/D	√	ธนาคารเวลา
13) ประเทศเซเนกัล	√	N/D	คนในชุมชน	อบรม ผัก อาชีพ	N/D	N/D	N/D	N/D	N/D	N/D	N/D	ธนาคารเวลา
14) ประเทศอินเดีย	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	N/D	N/D	N/D	√	N/D	N/D	√	ธนาคารเวลา
15) ประเทศเกาหลีใต้	√	√	คนในชุมชน	ทั่วไป	N/D	√	N/D	√	N/D	N/D	√	ธนาคารเวลา
16) ประเทศญี่ปุ่น	√	N/D	ผู้สูงอายุ คนพิการ	ทั่วไป	N/D	N/D	√	อิเล็กทรอนิกส์	รัฐบาล กลาง	N/D	√	ธนาคารเวลา

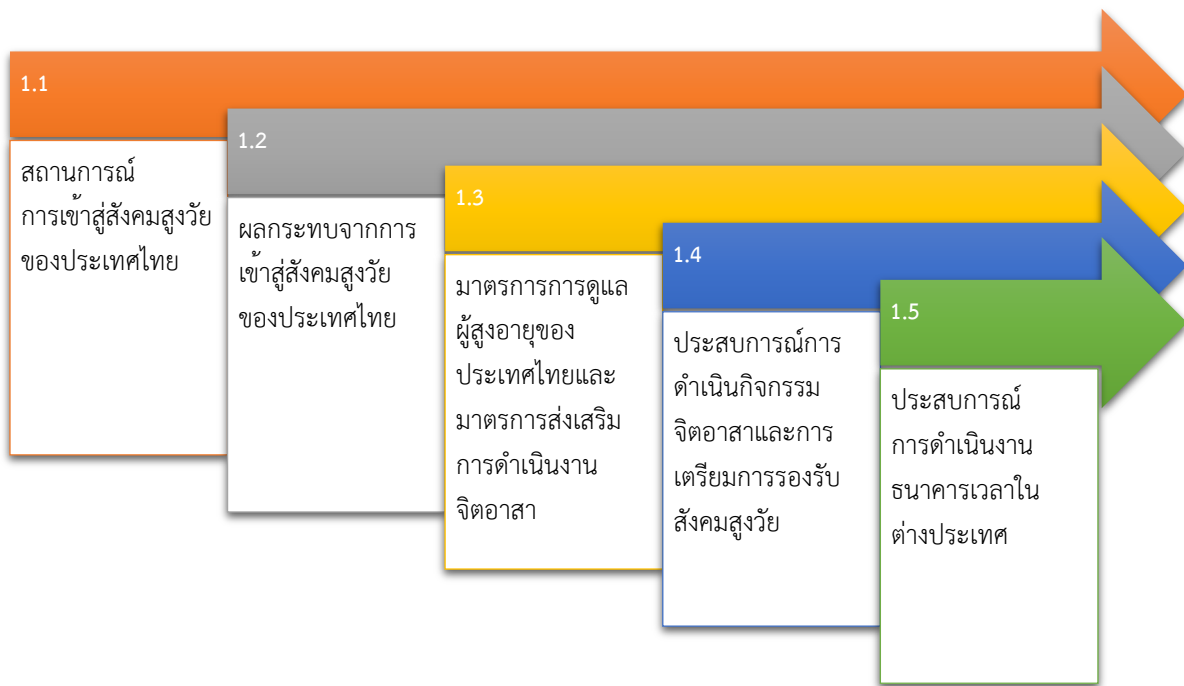
บทที่ 5

สรุป วิเคราะห์สถานการณ์การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงานธนาคารเวลา

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) ที่มีรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) ระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวกับธนาคารเวลาทั้งในและต่างประเทศ และศึกษากระบวนการ และถอดบทเรียนการดำเนินงานของหน่วยงาน/พื้นที่ ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรองรับสังคมสูงวัย พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลาจากต่างประเทศ มาใช้กับประเทศไทย ระยะเวลาสำหรับศึกษาวิจัยเป็นเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม – เดือนพฤศจิกายน 2561 โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิและบทเรียนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องธนาคารเวลา ของต่างประเทศ และงานจิตอาสา ธนาคารความดี ที่ทำในประเทศไทย รวมถึงกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี นโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2) สัมภาษณ์ประสบการณ์การดำเนินงานของหน่วยงาน/องค์กร ที่มีกิจกรรมจิตอาสา และหรือมีความต้องการเข้าร่วมดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นำร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 จำนวน 47 องค์กร 3) ลงพื้นที่ภาคสนามศึกษากรณีตัวอย่าง ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี 4) จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) 5) ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบเทคนิคสามเส้า (triangular technique) จำนวน 1 ครั้ง ไม่เกิน 30 คน เพื่อพิจารณาร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย 6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. สรุปข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย ที่ได้จากศึกษาเอกสาร การสำรวจและการสนทนากลุ่ม สะท้อนองค์ความรู้ สถานการณ์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 5 ประเด็น (แผนภูมิที่ 17) ดังนี้

แผนภูมิที่ 17 ข้อสรุป 5 ประเด็นจากการศึกษา

1.1. สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย

โครงสร้างประชากรในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2559 ประชากรไทยมีจำนวน 65.9 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรอายุ 0-14 ปี มีร้อยละ 17.8 ของประชากรทั้งหมด นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร สะท้อนว่าในอนาคตประชากรสูงอายุจะมีมากกว่าประชากรเด็ก นอกจากนี้ จากการที่ประชากรรวมเพิ่มด้วยอัตราที่ช้าลงเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ส่งผลให้ประชากรอายุ 80 ปี ขึ้นไปมีอัตราเพิ่มสูงมากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี ดังนั้น ในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ เมื่อสัดส่วนของผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 และอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้าจะมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560) นั่นคือ ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super - aged society)

ผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2557 พบว่าผู้สูงอายุไทยกว่า 3.84 ล้านคน ยังคงทำงาน (ร้อยละ 38.2 ของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 10.05 ล้านคน) ซึ่งเป็นอัตราที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554 ที่มีผู้สูงอายุ 3.24 ล้านคน ที่ยังคงทำงานอยู่ อย่างไรก็ตาม มีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 36.7 ยังพึ่งพิงรายได้หลักจากบุตร และในปี พ.ศ. 2550 มีผู้สูงอายุร้อยละ 7.7 อาศัยอยู่คนเดียว และมีสัดส่วนที่สูงขึ้นเป็นร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ.2557 ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ ร้อยละ 35.7 อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 25.6 อยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 21.1 อยู่ในภาคเหนือ ที่เหลืออาศัยในภาคใต้และ

กรุงเทพมหานคร ผลการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้เกิดภาวะพึ่งพิงวัยทำงาน โดยคาดว่า ในปี พ.ศ.2570 คนทำงาน 100 คน ต้องรับภาระเลี้ยงดูเด็กและผู้สูงอายุรวม 64 คน ซึ่งเพิ่มจากปี พ.ศ. 2560 ที่รับภาระการเลี้ยงดู 51 คน (สำนักงานสถิติ. (2557)

ในด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 มีผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนถึงร้อยละ 34.3 ของประชากรสูงอายุ และแหล่งรายได้ของผู้สูงอายุยังคงมาจากบุตรถึงร้อยละ 37 แต่อัตราส่วนนี้มีการปรับตัวลดลง จากร้อยละ 52 ในปี พ.ศ. 2550 ในขณะที่แหล่งรายได้จากการทำงานเป็นแหล่งที่มีอัตราส่วนที่สูงขึ้นจากร้อยละ 29 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 34 ในปี พ.ศ. 2558 สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังคงมีการทำงานอยู่ในระดับที่สูงและมีแนวโน้มที่สูงมากขึ้น โดยหากแบ่งตามช่วงอายุของผู้สูงอายุพบว่า ช่วงอายุ 60 – 64 ปี ผู้สูงอายุยังคงทำงานถึงร้อยละ 59 ช่วงอายุ 65 – 69 ปี มีผู้สูงอายุทำงานถึงร้อยละ 46 ช่วงอายุ 70 – 74 ปี มีผู้สูงอายุทำงานร้อยละ 25 และช่วงอายุตั้งแต่ 75 ปี ขึ้นไปยังมีผู้สูงอายุทำงาน ร้อยละ 11 ในขณะที่แหล่งรายได้อีกหนึ่งแหล่ง คือ การได้รับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ ซึ่งมีประมาณ 8 ล้านคน โดยในปี พ.ศ. 2559 มีการจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นมูลค่าถึง 63,219 ล้านบาท (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ [พม.], 2561)

1.2. ผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย (ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, และคนอื่นๆ, 2556)

1) ผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศด้านแรงงาน

ในอนาคตจะมีผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และจำนวนแรงงานไทยจะลดลง โดยคาดการณ์การลดลงของประชากรวัยแรงงานกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี พบว่า ในปี 2553 มีการลดลงร้อยละ 6.9 ของประชากรทั้งหมด และจะลดลงเหลือร้อยละ 5.3 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2583 โดยอัตราเพิ่มของประชากรกลุ่มนี้ลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปี นอกจากนี้ วัยแรงงานอายุ 25 - 39 ปี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มแรงงานหลักของประเทศ มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน กล่าวคือ ลดลงจากร้อยละ 23.6 ของประชากรทั้งหมดในปี 2553 เป็นร้อยละ 18.3 ในปี 2583 ในขณะที่ความต้องการแรงงานในปี 2565 คาดว่าจะมีสูงถึง 48.9 ล้านคน ในขณะที่มีอุปทานแรงงานเพียง 41.8 ล้านคน ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร จะส่งผลต่ออัตราส่วนพึ่งพิงในอนาคตอันใกล้ กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานจะต้องรับภาระการเลี้ยงดูและผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ศักยภาพในการดูแลลดน้อยลง ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างๆ และกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศในที่สุด

2) ผลกระทบการพัฒนาประเทศด้านการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากร ที่บ่งบอกการลดลงของประชากรวัยเรียน 0-21 ปี จากร้อยละ 62.3 ต่อประชากรรวมในปี 2523 เหลือร้อยละ 29.8 ในปี 2553 และมีแนวโน้มลดลงเหลือร้อยละ 20.0 ในปี 2583 ทำให้เด็กเข้าระบบการศึกษาลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อขนาดและการขยายตัวของสถาบันการศึกษาตามไปด้วย

3) ผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศด้านสุขภาพอนามัย

ประชากรไทยจะมีอายุยืนยาวแต่มีความเจ็บป่วย จึงส่งผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพ และค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้นตามการสูงวัยของประชากร กล่าวคือ รูปแบบของการเจ็บป่วยของประชากรเปลี่ยนไป โดยความชุกของโรคที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมถอยของอวัยวะจะเพิ่มขึ้น เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลระยะยาว ในขณะที่ประชากรจะมีอายุที่ยืนยาวขึ้น โดยผู้ชายจะมีอายุคาดเฉลี่ยแรกเกิด 70.4 ปี ใน พ.ศ. 2553 เพิ่มเป็น 75.3 ปี ใน พ.ศ. 2583 และผู้หญิงจะมีอายุคาดเฉลี่ย 77.5 ปี เพิ่มเป็น 81.9 ปี สำหรับอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพ (health adjusted life expectancy: HALE) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2545 ผู้ชายอายุคาดเฉลี่ยเท่ากับ 57.7 ปี เพิ่มเป็น 59 ปี ใน พ.ศ. 2552 และผู้หญิงอายุคาดเฉลี่ยเท่ากับ 62.4 ปี เพิ่มเป็น 68 ปี ทั้งนี้ ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (2560) ที่ได้ศึกษาการประมาณค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพจากผลการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยในอดีตถึงปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดของรัฐบาลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากประมาณร้อยละ 10 ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2545 เป็นประมาณร้อยละ 13 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา เมื่อนำหลักการของ OECD มาปรับใช้กับประเทศไทย เพื่อประมาณค่าใช้จ่ายในอีก 15 ปี พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพจะอยู่ที่ประมาณ 4.8-6.3 แสนล้านบาท และหากประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย ค่าใช้จ่ายดังกล่าวอาจเพิ่มขึ้นไปถึง 1.4-1.8 ล้านล้านบาท

4) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

ในปี 2560 ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 - 64 ปี) อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล และในปี 2564 จะมีประชากรวัยเด็ก อายุ 0 - 14 ปี อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล และที่สำคัญคือ ประชากรผู้สูงอายุ ทั้งกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไปและประชากรสูงอายุระดับสุดยอด (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มของการเพิ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่าอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งมีโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่จะตามมาด้วย ทั้งนี้ ในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรไทยถึงร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ด้วยความเป็นอยู่ท่ามกลางความหนาแน่นของประชากร จะส่งผล

กระทบต่อสิ่งแวดล้อม มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะมูลฝอย และผลกระทบจากความเป็นเมืองที่ตามมา ทั้งภาคการเกษตร การประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ – สังคมด้วย

5) ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ

ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ระยะที่ 2 พบว่า ประชากรสูงอายุยังขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจ แม้แต่ในกลุ่มประชากรวัยแรงงานอายุ 30 - 59 ปี มีเพียงร้อยละ 26.3 เท่านั้นที่มีหลักประกันยามชราภาพ ในขณะที่ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 8.4 ล้านคน ในปี 2553 เป็น 20.5 ล้านคนในปี 2583 และประชากรสูงอายุวัยปลายอายุ 80 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นจาก 1 ล้านคนเป็น 4 ล้านคน ในอีก 30 ปีข้างหน้า ประกอบกับการเกิดภาวะพึ่งพิงบุตร จะมีมากยิ่งขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การลดลงของประชากรวัยเด็ก ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ที่จะดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุตามมา ถึงแม้ในปัจจุบันจะการจัดเบี้ยยังชีพเป็นสวัสดิการพื้นฐานขั้นต่ำแก่ผู้สูงอายุแล้วก็ตาม แต่กระนั้นก็พบว่า มีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 36.1 ที่รายงานว่าเบี้ยยังชีพที่ได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้ เห็นได้ว่ารัฐต้องมีภาระค่าใช้จ่ายด้วยการจัดสรรเบี้ยยังชีพมีสัดส่วนที่สูงขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่สูงขึ้นเช่นกัน โดยในปี 2552 มีผู้สูงอายุ 5,448,843 คน ได้รับเบี้ยยังชีพรวม 21,963,070,000 บาท และในปี 2561 มีผู้สูงอายุ 8,379,782 คน ได้รับเบี้ยยังชีพรวม 66,359,650,880 บาท (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

1.3. มาตรการการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทยและมาตรการส่งเสริมการดำเนินงานจิตอาสา

1) มาตรการการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย

แนวคิดการให้สวัสดิการผู้สูงอายุ และกระบวนการทำงานของทางราชการ ได้เริ่มใน พ.ศ. 2496 ด้วยการจัดบริการในรูปแบบสถานสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง คือ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค (ปัจจุบันคือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค) และในปี พ.ศ. 2536 กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชนขึ้นเรียกว่า “กองทุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” โดยดำเนินการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน ถูกทอดทิ้ง หรือไม่มีครอบครัว คัดเลือกหมู่บ้านละ 3-5 คน มีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนละ 200 บาทต่อคนต่อเดือน ต่อมาในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2541 ได้มีการปรับเบี้ยยังชีพเพิ่มเป็น 300 บาทต่อคนต่อเดือน และในปี 2552 มีมติที่ประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กำหนดให้มีการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเงิน 500 บาทต่อคนต่อเดือน ต่อมาในปี 2555 ได้กำหนดเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุ 60-69 ปี ได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปี ได้รับ 700 บาท อายุ 80-89 ปี ได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับ

1,000 บาท (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ [สทส.], สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2555)

ประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกของสหประชาชาติ ได้ขับเคลื่อนตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศ มาตราที่ 4 ด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ด้วยหลักแนวคิดของประชาคมอาเซียนในการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้การพัฒนาผู้สูงอายุ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกับการพัฒนา 2) สุขวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ และ 3) การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม

ทั้งนี้ มีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 เห็นชอบ 4 มาตรการช่วยเหลือผู้สูงอายุ รองรับสังคมสูงอายุ ตามที่กระทรวงการคลังเสนอในการประชุมคณะรัฐมนตรี (มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ, 19 พฤศจิกายน 2559) คือ

- มาตรการที่ 1 การจ้างงานผู้สูงอายุ

หากหน่วยงานใดมีการจ้างงานกับคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เงินเดือนที่ต้องจ่ายให้กับผู้สูงอายุจะสามารถนำมาหักภาษีได้สองเท่าของรายจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้างสำหรับการจ้างบุคลากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) ซึ่งมีอัตราค่าจ้างไม่เกิน 15,000 บาทต่อคนต่อเดือน โดยนายจ้างสามารถขอใช้สิทธิได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด ทั้งนี้ ลูกจ้างจะต้องไม่เป็นผู้ถือหุ้นของกิจการ กรรมการ ผู้บริหาร หรือเคยเป็นผู้บริหารของกิจการ

- มาตรการที่ 2 การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักอาศัยทั้งในรูปแบบการเช่าที่ราชพัสดุ จำนวน 4 แห่งในจังหวัดชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 135 ไร่ รวมทั้งจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ นอกเหนือจากที่ราชพัสดุในรูปแบบของบ้านประชารัฐที่ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการพัฒนาโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Pre-finance) ในวงเงินรวมไม่เกิน 4,000 ล้านบาท และให้มีการจัดสรรวงเงินสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Post-finance) เพื่อรองรับการดำเนินโครงการในระยะต่อไปด้วย

- มาตรการที่ 3 สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse mortgage)

มาตรการนี้เป็นการให้เงินกู้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภาระหนี้เป็นของตนเอง นำที่อยู่อาศัยของตนเปลี่ยนเป็นเงินดำรงชีพ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้ผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการออมที่พอเพียง ซึ่งมูลค่าเงินที่กู้ได้จะขึ้นอยู่กับอายุของผู้กู้ มูลค่าบ้าน และอัตราดอกเบี้ย ผู้สูงอายุสามารถเลือกวิธีรับเงินเป็นก้อนเดียวหรือรับเป็นงวด จนกว่าจะเสียชีวิตหรือจนกว่าจะหมดอายุสัญญาเงินกู้ โดยผู้กู้ไม่ต้องชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยคืน และหลังจากผู้กู้เสียชีวิต ที่อยู่อาศัยจะตกเป็นของธนาคาร

- มาตรการที่ 4 การบูรณาการระบบบำเหน็จบำนาญ

จัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ (กบช.) เป็น “กองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับ” สำหรับแรงงานในระบบ ครอบคลุมทั้งลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวของส่วนราชการ พนักงานราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีอายุ 15 – 60 ปี ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยให้มีการจ่ายเงินเข้ากองทุนจาก 2 ฝ่าย คือ ลูกจ้าง และนายจ้าง ซึ่งลูกจ้างจะได้รับบำนาญหรือบำเหน็จเมื่ออายุครบ 60 ปีเพื่อให้แรงงานกลุ่ม โดยกำหนดให้ กบช. เปิดรับสมาชิกตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นไป ลูกจ้างและนายจ้างต้องส่งเงินเข้า กบช. ฝ่ายละ 3% ของค่าจ้าง สูงสุดไม่เกินเดือนละ 1,800 บาท และทยอยปรับเพิ่มเป็น 3% และ 10% ใน 10 ปี โดยไม่ให้ส่งเงินเข้ากองทุนเกิน 15% ของค่าจ้าง ตั้งแต่ปีแรกที่เป็นสมาชิกกองทุน ส่วนลูกจ้างที่มีรายได้ไม่ถึงเดือนละ 10,000 บาท ไม่ต้องนำส่งเงินเข้ากองทุน โดยให้นายจ้างส่งเงินฝ่ายเดียว

2) การขับเคลื่อนเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย

การเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงวัยของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2558) ได้กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการต่าง ๆ สรุปการประมวลมติคณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

- แผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย พ.ศ.2558-2565 ของกระทรวงสาธารณสุข
- การจัดตั้งของอำนวยการความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ
- มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่
 - การจ้างงานผู้สูงอายุ
 - การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
 - สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

- การออมภาคบังคับสำหรับแรงงาน ในระบบที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ
- การบูรณาการระบบบำนาญ
- การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพและกองบำนาญ บำนาญข้าราชการเพื่อให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์จากการลงทุนที่เหมาะสม

- 28 กุมภาพันธ์ 2560 ให้จัดทำแผนปฏิบัติการของยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ รวมทั้งการขับเคลื่อนแผนงานและกิจการต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรมด้วย

- 23 พฤษภาคม 2560 เห็นชอบในหลักการให้กระทรวงการคลังให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและมาตรการภาษี เพื่อสนับสนุนการมีบุตร ทั้งนี้ ให้กระทรวงการคลังให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกเกี่ยวกับการจ่ายเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ

- 1 สิงหาคม 2560 อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ..) พ.ศ.... ซึ่งกำหนดให้กองทุนผู้สูงอายุมีอำนาจจัดเก็บเงินบำรุงกองทุนจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าสุราและยาสูบตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิต ในอัตราร้อยละสองของภาษีที่เก็บจากสุราและยาสูบตามกฎหมายว่าด้วยภาษีสรรพสามิตและจัดสรรให้เป็นรายได้ของกองทุนปีงบประมาณละไม่เกินสี่พันล้านบาท เพื่อให้กองทุนมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ

- มีข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการ ดังนี้

- กระทรวงการคลัง กำกับดูแลการใช้จ่ายเงินกองทุนหมุนเวียนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

- ทุกส่วนราชการ พิจารณาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุและให้เร่งรัดดำเนินการให้มีผลบังคับใช้ภายในปี 2560

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการการดำเนินการเกี่ยวกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกมิติ และพิจารณาจัดหาที่อยู่อาศัย สำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปด้วย

- กระทรวงการคลัง เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาการกำหนดมาตรการส่งเสริมและจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ภาคเอกชนที่ประกอบการเกี่ยวกับการจัดสถานที่ และการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ดูแลผู้สูงอายุ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้ขับเคลื่อนเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย (พม.,2561) โดย 1 ในเป้าหมายคือการขจัดความยากจนทุกรูปแบบทุกพื้นที่ สำหรับผู้สูงอายุ ได้จัดให้มีการ

สร้างหลักประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ด้วยเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันได (โดยปีงบประมาณ 2559 ได้มีการเบิกจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้พิการ 1.67 ล้านคน และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 7.34 ล้านคน เป็นเงินรวมกว่า 73,000 ล้านบาท) นอกจากนี้ มีการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยเหลือผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก มีชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ การให้เงินทุนกู้ยืมผ่านกองทุนผู้สูงอายุ การปรับปรุงบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุในชุมชนให้มีความปลอดภัย ต่อมา มีการขับเคลื่อนให้เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาท ต่อปี ได้รับเงินเพิ่มจากเดิมได้รับเดือนละ 300 บาท เป็น 400 บาท และผู้สูงอายุที่มีรายได้เกินกว่า 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ได้รับเงินเพิ่มจากเดิมเดือนละ 200 บาท เป็น 250 บาท โดยจ่ายทุกวันที่ 15 ของเดือน เริ่มจ่ายครั้งแรกวันที่ 15 สิงหาคม 2561

ในปี 2561 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2561 กำหนดให้ธนาคารเวลาเป็น 1 ใน 10 ประเด็นเร่งด่วนด้านผู้สูงอายุ ปี 2561 – 2564 เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีเป้าหมายหลัก คือ ผู้สูงอายุไทยเป็น Active Ageing : Healthy, Security and Participation

รัฐบาลโดย กระทรวง พม. ได้เริ่มดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทย มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่อง การดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไทยในวันที่ 14 สิงหาคม 2561 โดยมีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ กรมกิจการผู้สูงอายุ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 44 พื้นที่นำร่อง (“งาน Kick Off การให้เงินสงเคราะห์,” 2561, 15 สิงหาคม)

3) มาตรการส่งเสริมการดำเนินงานจิตอาสา

ในการส่งเสริมให้คนไทยมีกิจกรรมจิตอาสาผ่านมาตรการของภาครัฐ ที่สำคัญคือ ในวันที่ 16 ตุลาคม 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบายการพัฒนางานอาสาสมัคร ในข้อ 8 ที่กำหนดให้ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรธุรกิจและองค์กรต่างๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ ข้าราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ขององค์กรได้ปฏิบัติงานอาสาสมัครที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติ โดยไม่ถือเป็นวันลา (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัดตั้งโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” มีกิจกรรมจิตอาสาบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน (Sorasak, 2559) มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการฯ กว่า 320,000 คน (“ประชาชนจากทุกภาคส่วน,” 2561, 29 สิงหาคม)

1.4. ประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาและการเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย

1) ประเทศไทยเป็นประเทศจิตอาสา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีคนและองค์กรที่มีจิตอาสาเป็นจำนวนมาก สะท้อนได้จากข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศูนย์สาธารณสุขประโยชน์และประชาสังคม NIDA และมหาวิทยาลัย Johns Hopkins จัดทำบัญชีองค์กรไม่แสวงหากำไรของประเทศไทย พบว่า มูลค่าการทำงานขององค์กรไม่แสวงหากำไรและอาสาสมัครในสังคมไทยในปี 2551 พบบัญชีมีมูลค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 1.6 ของ GDP (160,000 ล้านบาท) นอกจากนี้ ข้อมูลของมูลนิธิการกุศลระหว่างประเทศ (Charities Aid Foundation-CAF) ที่ได้สำรวจและจัดอันดับ 153 ประเทศทั่วโลกเกี่ยวกับการกุศล ในปี 2554 ภายใต้พฤติกรรม 3 แบบ ที่เป็นเกณฑ์ในการจัดอันดับ พบว่า ประเทศไทย จัดเป็นประเทศอันดับที่ 9 ที่มีกิจกรรมการกุศล (เรียงอันดับ คือ อเมริกา ไอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ คานาดา ศรีลังกา ไทย ลาว) จัดเป็นอันดับ 1 ในเรื่องการบริจาคเงิน (1.Thailand 2.UK 3.Ireland 4. Netherlands 5. Hong Kong 6. Indonesia 7. Morocco 8. Iceland 9. Malta/USA) อันดับที่ 59 ในการช่วยเหลือคนแปลกหน้า (1.Liberia 2.USA 3.Ghana 4.Sierra 5.Leone 6.Nigeria 7.Sudan 8.New Zealand 9.Qatar 10.Australia) และอันดับที่ 86 ในการใช้เวลาเป็นอาสาสมัคร (1. Turkmenistan 2. Liberia 3. Sri Lanka 4. Tajikistan 5. USA 6. Guinea 7. Nigeria 8. Philippines 9. Uzbekistan 10. Myanmar) (ชินชัย ชี้อริณ, 2559)

2) ประสบการณ์ 20 กรณี กิจกรรมจิตอาสา

จากการสืบค้นการดำเนินงานเพื่อสังคมในประเทศไทยจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 223 เว็บไซต์ พบว่า การดำเนินกิจกรรม ที่มีความเชื่อมโยงการการสร้างกิจกรรมจิตอาสา และการสะสมเวลา เพื่อใช้ประโยชน์ 20 โครงการ/พื้นที่ มีกิจกรรมจิตอาสา ใน 3 ลักษณะคือ การลงมือร่วมกิจกรรมช่วยเหลือ (17 พื้นที่) การบริจาคเงินทุน (10 พื้นที่) และการบริจาคสิ่งของ (11 พื้นที่) โดยในบางพื้นที่มีมากกว่า 1 ประเภท ทั้งนี้ ในส่วนการรับสมัครสมาชิก ประกอบด้วย รับสมัครสมาชิกระยะสั้น หมายถึงมีช่วงของเวลาการดำเนินงาน และการรับสมัครสมาชิกระยะยาว คือไม่มีกำหนดระยะเวลา เป็นการทำงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม พบว่า มีบางพื้นที่ มีการรับสมัครสมาชิกทั้ง 2 รูปแบบ และมี 19 พื้นที่ ที่ยังดำเนินงานต่อเนื่อง ในส่วนของการเก็บสะสมการทำกิจกรรมจิตอาสา / ความดี ในรูปแบบเวลา และมีการฝากเวลานั้น พบว่า มี 8 พื้นที่ที่ได้ดำเนินการ โดยเป็นพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร 3 พื้นที่ พื้นที่ภาคกลาง จังหวัดกาญจนบุรี 1 พื้นที่ และภาคเหนือ 4 พื้นที่ เป็นพื้นที่จังหวัดเชียงราย 2 พื้นที่ และพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 2 พื้นที่

3) ผลการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานจิตอาสาและมีความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานในรูปแบบ “ธนาคารเวลา”

กลุ่มเป้าหมายในจากการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานจิตอาสาและมีความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานในรูปแบบ “ธนาคารเวลา” คือ ผู้แทนพื้นที่ที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการการดำเนินงานธนาคารเวลาของพื้นที่นำร่อง จัดโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ ระหว่างวันที่ 14-15 สิงหาคม 2561 สามารถเก็บรวบรวมแบบสำรวจได้ทั้งสิ้น 47 ชุด

ผลการสำรวจจากตอบแบบสำรวจ 47 ชุด พบว่า เป็นโครงการที่ดำเนินงานโดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 5 โครงการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 1 โครงการ เทศบาลตำบล 17 โครงการ (11 เทศบาลตำบล) และดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 24 โครงการ (19 อบต.) รวมหน่วยงานที่ดำเนินงาน 36 หน่วยงานและเมื่อจำแนกตามภาค พบว่า โครงการส่วนใหญ่ ดำเนินการในพื้นที่ภาคเหนือ 16 โครงการ ภาคกลาง 14 โครงการ ภาคตะวันออก 6 โครงการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 โครงการ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร (กทม.) พื้นที่ละ 1 โครงการ

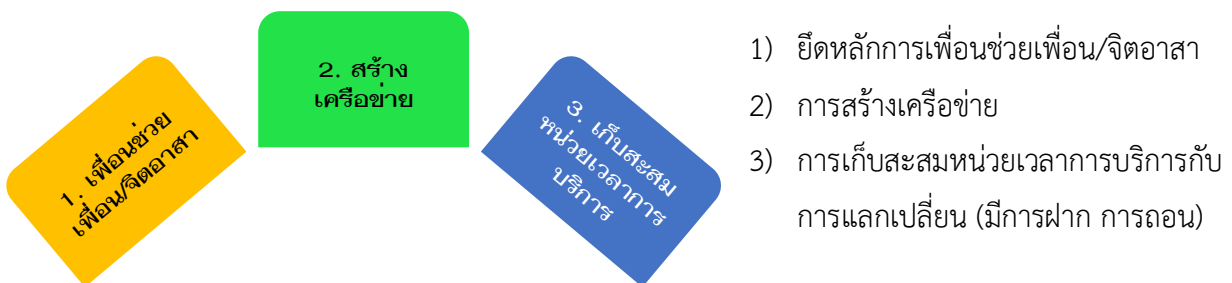
คณะผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงานของแต่ละโครงการ สามารถแบ่งหมวดหมู่ของการดำเนินงานจำแนกตามการดูแล ช่วยเหลือ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ 8 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) การบริการผู้สูงอายุที่บ้านที่มีอาหารติดบ้าน ติดเตียง 2) ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 3) ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน 4) ผู้ป่วยระยะสุดท้าย 5) พระสงฆ์ 6) ประชาชนทั่วไป 7) สัตว์เลี้ยงที่จรจัด และ 8) อื่น ๆ อาทิ การระดมพลังแก้ไขปัญหายยะ การปลูกป่า การส่งเสริมสวัสดิการ/การออม/การลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

การดำเนินงานทั้ง 47 โครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ภายใต้สังคมแห่งการแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสรุปขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละโครงการ มีทั้งความเหมือนและความต่างภายใต้ 11 ขั้นตอนหลัก ๆ (แผนภูมิที่ 18) ได้แก่

แผนภูมิที่ 18 สรุปรูปขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละโครงการ

เมื่อเทียบกับแนวคิด หลักการ “ธนาคารเวลา” ของ เอ็ดการ์ คาคห์น (Edgar Cahn) ที่ยึดแนวคิดหลักคือ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” ผนวกกับรูปแบบการให้บริการและการรับบริการตามที่ คาคห์น ยึดความเท่าเทียม โดยทุกชั่วโมงของการกระทำ มีค่าที่เท่ากัน การช่วยเหลือของกิจกรรม 1 ชั่วโมง จะได้รับ 1 คะแนน โดยมีค่านิยมหลัก 5 ประการ ตามหลักการของ คาคห์น โดยคณะนักวิจัยได้จัดหมวดหมู่ภายใต้หลักการค่านิยมดังกล่าวเพื่อใช้ในการเทียบเคียงกับประสบการณ์การดำเนินงานของ 47 โครงการ อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ (แผนภูมิที่ 19) ได้แก่

แผนภูมิที่ 19 การเทียบเคียงธนาคารเวลาภายใต้ 3 องค์ประกอบของ 47 โครงการ

ข้อมูลจากแบบสำรวจ 47 โครงการ พบว่า มี 11 โครงการที่ระบุกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานธนาคารเวลา¹ ทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยเทศบาลตำบล 2 โครงการ และเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 9 โครงการ อย่างไรก็ตาม ในการฝากถอน

¹ อาจมีโครงการที่มีรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดธนาคารเวลามากกว่า 11 โครงการ เนื่องจากการตอบแบบสำรวจอาจไม่ได้ระบุรายละเอียดที่ครบถ้วน หรือผู้ตอบเป็นเพียงผู้แทนผู้ปฏิบัติงานที่แท้จริง

เวลาของแต่ละโครงการ ส่วนใหญ่เป็นการถอนเพื่อแลกสิ่งของและรางวัล โดยการสะสมเวลา จะมีผู้ที่รับรองการทำกิจกรรมความดีด้วย

ผลการสนทนากลุ่ม (focus group) ของผู้เข้าร่วมเสนอความคิดเห็นจาก 47 โครงการ 36 หน่วยงาน ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่ม และการยืนยันข้อสรุปเป็นความเห็นร่วมในรูปแบบเทคนิคสามเส้า (triangular technique) ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯ นักวิชาการ ผู้บริหารองค์กร (พม. อบต. เทศบาล ตำบล) ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ภายใต้ 6 ประเด็นของการสนทนากลุ่ม พบข้อเสนอต่อการเตรียมการจัดทำธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย จำแนกตามประเด็นคือ

<p>ประเด็นที่ 1 กรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้บริการ/จิตอาสาควรเปิดโอกาสให้คนทุกช่วงวัยได้ทำกิจกรรมความดี ช่วยเหลือสังคมและเชิญชวนสมาชิกกลุ่มจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจเข้าร่วมในธนาคารเวลาด้วย 2) รูปแบบการให้การช่วยเหลือ (types of offer) ควรครอบคลุมปัญหา/ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการให้บริการ สามารถเป็นได้ทั้งการให้เวลาในการให้การช่วยเหลือ สิ่งของ เงิน หรือรูปแบบอื่น ๆ ตามที่ต้องการ 3) กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้รับบริการช่วยเหลือ ควรเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับสังคมสูงวัยของประเทศ 4) รูปแบบการได้รับตอบแทนของผู้ให้บริการ (types of request) ประกอบด้วย การไม่ขอรับสิ่งตอบแทน การได้รับการดูแล/บริการกลับคืนเมื่อต้องการตามเวลาที่เคยให้บริการไว้ รวมทั้งการโอนเวลาให้กับบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น
<p>ประเด็นที่ 2 กลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย</p>	<p>กลไกการบริหารจัดการธนาคารเวลา ต้องประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Man คน : คณะกรรมการธนาคารเวลาที่เกิดขึ้นจากการเลือกของคนในพื้นที่/เป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ และมีเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานเรื่องธนาคารเวลาเป็นการเฉพาะ ● Money งบประมาณ: ควรมีแหล่งสนับสนุนโดยตรงจาก พม. อบต. ภาครัฐหรือฝ่ายที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง / การบริจาค ● Material: ควรมีสถานที่ตั้งของธนาคารเวลาในพื้นที่ที่ดำเนินการ มีการจัดระบบการจัดการต่าง ๆ อาทิ การจัดการข้อมูล มีโปรแกรม ซอร์ฟแวร์ต่าง ๆ และอาจเชื่อมต่อข้อมูลกับสมาร์ตการ์ด หรือการมีคีย์การ์ด

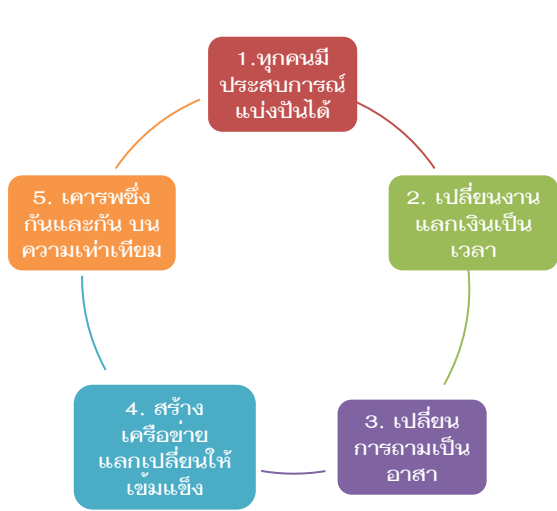
	<ul style="list-style-type: none"> ● Management: มีผู้จัดการธนาคารเวลา ทำหน้าที่บริหารจัดการทีมงาน และระบบการจัดการต่าง ๆ ตามกฎ ระเบียบ กติกา มีการประชาสัมพันธ์ ระดมการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และกระทรวง พม. ควรประสานหน่วยงานต้นสังกัดให้ความเห็นชอบ สนับสนุน อุดหนุนกิจกรรม
ประเด็นที่ 3 การให้บริการผู้สูงอายุ ผ่านระบบธนาคารเวลา	การให้บริการต้องครอบคลุมปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในทุกมิติ อันประกอบด้วย 1) การบริการด้านสังคม 2) การบริการด้านสุขภาพ และ 3) การบริการด้านเศรษฐกิจ
ประเด็นที่ 4 เกณฑ์การแปลงเวลาเป็นคะแนน	ควรใช้หน่วยเวลาที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ 1 ชั่วโมง = 1 คะแนน ในทุกกิจกรรม และในช่วงของการเริ่มดำเนินการ ควรใช้ให้เป็นฐานเดียวกันก่อน เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละพื้นที่ได้
ประเด็นที่ 5 การบันทึกเวลา	สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นกับความพร้อมของพื้นที่ อาทิ บันทึกลงสมุด ลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และในอนาคต ควรมีการจัดระบบฐานข้อมูลกลางของธนาคารเวลา โดยอาจมีการเชื่อมกับ application และสมาร์ตการ์ด ส่วนการรับรองการให้บริการนั้น ต้องยึดหลักการ “ความเชื่อใจ ทุกคนเป็นคนดี” และผู้ที่ จะทำการรับรองว่ามีกิจกรรมการให้บริการ ควรให้คนในพื้นที่เป็นผู้คัดเลือก
ประเด็น 6 ตัวอย่างสมุดบันทึกเวลา	ควรประกอบด้วย 1) ชื่อผู้ทำกิจกรรม 2) ข้อมูลวัน เดือน ปี ที่ทำกิจกรรม 3) ชื่อ-สกุลผู้รับบริการ 4) ประเภทการให้บริการ/บริการ ซึ่งควรกำหนดรหัสการให้บริการ เช่น 01 คือ สังคม 02 สุขภาพ และมี 05 คือ กิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น 5) จำนวนชั่วโมงการบริการ 6) จำนวนคะแนน การฝากและการถอน 7) ผู้รับรอง

1.5. ประสบการณ์การดำเนินงานธนาคารเวลาในต่างประเทศ

1) แนวคิด หลักการการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ (TimeBanks USA, n.d.)

เอ็ดการ์ คาคัน (Edgar Cahn) ผู้ก่อตั้งธนาคารเวลาแบบร่วมสมัยในสหรัฐอเมริกา ด้วยการรวมเครือข่ายหรือสมาชิกที่มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะให้และรับเครดิตเวลาสำหรับการบริการที่สมาชิกคนอื่น ๆ ให้ออกมาได้ แนวคิดหลัก: เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” เครือข่ายเหล่านี้เรียกว่า "ธนาคารเวลา" โดยระบบการให้และการรับ อาจเป็นระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับเพื่อนบ้านในชุมชน กฎหลักของธนาคารเวลาคือ เวลาของทุกคนมีค่าเท่ากัน นั่นคือ การให้บริการช่วยเหลือทุกการกระทำ 1 ชั่วโมง = 1 เครดิตเวลา

(คะแนน) ธนาคารเวลาจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีผู้นำ หรือ "คณะทำงานที่มีธรรมาภิบาล" ซึ่งเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ ว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดเป็นข้อห้ามสำหรับการบริการให้กับสมาชิก โดยมีค่านิยมหลัก 5 ประการ เป็นตัวกำหนดขอบเขต (แผนภูมิที่ 20) ได้แก่

แผนภูมิที่ 20 ค่านิยมหลัก 5 ประการของธนาคารเวลา

- 1) ทุกคนมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า สามารถแบ่งให้ผู้อื่นได้
- 2) เปลี่ยนค่านิยมของคำว่างาน จากสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับเงิน เป็นเวลา ทำให้งานที่ทำในธนาคารกลายเป็นสิ่งที่ทำจากจิตอาสา
- 3) เปลี่ยนแนวความคิดการช่วยเหลือ จาก “มีอะไร ให้ช่วยไหม” เป็น “คุณจะช่วยคนอื่นด้วยไหม” (จากการถามเป็นอาสา)
- 4) การสร้างเครือข่ายสังคมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดการทำความรู้จักผู้อื่นและนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
- 5) การเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกอย่างมีความสุข

2) การดำเนินการ “ธนาคารเวลา”

จากการประมวลผลองค์ความรู้ที่ได้การสืบค้นจากเว็บไซต์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถประมวลผลการดำเนินงานของธนาคารเวลา ประกอบด้วย 1) การจัดตั้งธนาคารเวลา 2) การบริหารจัดการ 3) การดำเนินงานธนาคารเวลา

การจัดตั้งธนาคารเวลา

ธนาคารเวลาจะจัดตั้งได้ต้องมีการตกลงร่วมกันทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ และสมาชิกต้องมุ่งมั่น มีความช่วยเหลือกันและมีการแลกเปลี่ยนทักษะกัน ซึ่งวิธีการจัดตั้งธนาคารเวลาที่ผ่านมา สรุปดังนี้

สร้างความสนใจให้สมาชิกรู้สึก ตื่นต้นกับกิจกรรมที่มี ประโยชน์	<ul style="list-style-type: none"> ● นำเสนอแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ในเวทีชุมชน ● ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ● เชิญชวนกลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้านร่วมเป็นสมาชิก
เสนอแนวคิดที่เป็นพื้นฐานที่ เข้าใจง่าย	<ul style="list-style-type: none"> ● ธนาคารเวลาคืออะไร ทำไม่ถึงต้องเป็นสมาชิก ● สร้างแรงบันดาลใจ เชิญทุกคนแนะนำตัวเอง ● เชิญสมาชิกจากธนาคารเวลาของชุมชนใกล้เคียงมาร่วมเสวนา

จัดตั้งสมาชิกแกนหลักที่มุ่งมั่น
เป็นกลุ่มแกนนำขับเคลื่อน
ธนาคารเวลา

- เปิดเวทีอภิปรายและแนะนำทักษะของแต่ละคน
- รับประทานอาหาร โดยการแบ่งปันกัน ตามแนวคิดธนาคารเวลา
- จัดเวทีระดมสมองชี้แจงวัตถุประสงค์ ข้อดี ข้อจำกัดการเป็นสมาชิก ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการทำงาน
- ประเมินตนเองว่าจะใช้เวลาร่วมกิจกรรมได้มากน้อยเพียงใด
- จัดทำรายชื่อทุกคนในกลุ่ม เพื่ออธิบาย เชิญชวนเป็นสมาชิก
- เริ่มต้นการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทักษะให้ทุกคนได้เรียนรู้

การบริหารจัดการธนาคารเวลา

การบริหารจัดการธนาคารเวลาที่สำคัญคือ 1) การเตรียมทีมบริหารจัดการ 2) การจัดบทบาททีมงาน 3) การจัดหางบประมาณ 4) การจัดการเพื่อแลกเปลี่ยนเวลา สรุปสาระสำคัญดังนี้

การเตรียมทีมบริหารจัดการ

ธนาคารเวลา เป็นหน่วยงานที่ต้องการบุคลากรดำเนินงาน ภายใต้ผู้นำระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยมีลักษณะดังนี้

- กลุ่มผู้ก่อตั้งธนาคารเวลา มักเริ่มจากสมาชิกจิตอาสา ประกอบด้วย ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ผู้ประสานงาน สารบัญ/ธุรการ
- ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ โดยเปิดรับสมาชิกร่วมทีมบริหาร ได้แก่ระดับผู้กำหนดนโยบาย ระดับผู้จัดการ และระดับผู้ประสานงาน สมาชิกกลุ่มนี้สามารถเป็นได้ทั้งกลุ่มที่เป็นจิตอาสา หรือเป็นพนักงานรายเดือน
- ธนาคารเวลาที่แต่งตั้งอย่างเป็นทางการ จะมีคณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นผู้กำหนดนโยบาย ตัดสินใจ มีการจัดประชุมเป็นวาระประจำเดือน มีสมาชิกที่แต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามกฎหมายที่กำหนดไว้ และมีพนักงานประจำ

การจัดบทบาททีมงาน

ทีมงานต้องมีความมุ่งมั่น มีมนุษยสัมพันธ์ อาจมีมากกว่า 1 หน้าที่ ดังเช่น

- ผู้จัดการธนาคาร มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลสมาชิก การปฐมนิเทศ สอนงาน ให้คำแนะนำ ประชาสัมพันธ์ บันทึกข้อมูล
- ผู้ประสานงานและการตลาด ทำหน้าที่จัดกิจกรรมเพื่อให้คนในพื้นที่สมัครร่วมเป็นสมาชิกใหม่และดูแลสมาชิกเก่าให้มีกิจกรรมตลอดเวลา
- นักบัญชี ทำหน้าที่จัดหาแหล่งทุน ตรวจสอบแหล่งเงินทุนที่เป็นไปได้
- นักเทคนิค ทำหน้าที่ตรวจสอบซอฟต์แวร์ที่นำมาใช้ในการบันทึกข้อมูล และทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านเทคนิค
- บทบาทอื่น ๆ ตามที่แต่ละธนาคารกำหนด

การจัดหางบประมาณ

- ต้องมีงบประมาณเพื่อลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน มีงบประมาณในการดำเนินการ และมีการจัดการงบประมาณอย่างเป็นระบบ
- วิธีการจัดหางบประมาณ สามารถดำเนินการได้ เช่น
 - การจัดตั้งกองทุนธนาคารเวลา โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก
 - การจัดตั้งกองทุนธนาคารเวลา โดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้
 - รายรับจากค่าสมาชิกแรกเข้า
 - เงินที่ได้จากการรับบริจาคจากผู้ศรัทธา
 - การสมทบทุนจากผู้นำองค์กร
 - การระดมทุนจากวิธีการจัดการงบประมาณรูปแบบต่าง ๆ
 - การได้รับรางวัลหรือการได้รับการช่วยเหลือ

การจัดการเพื่อแลกเปลี่ยนเวลา

ธนาคารเวลาจำนวนมากใช้ software ในการบริหารจัดการเพื่อการแลกเปลี่ยนเวลา และเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ คือ

- ติดตามกิจกรรมในธนาคารเวลา
- ลงทะเบียนสมาชิกใหม่
- แจ้งสถานการณ์ความก้าวหน้าของธนาคารเวลาและโครงการพิเศษ
- ช่วยเหลือสมาชิกเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น
- จัดทำรายงานสำหรับผู้บริหารธนาคารเวลา
- ส่งข่าวประชาสัมพันธ์เพื่อขอรับบริจาค
- รับสมัครสมาชิกใหม่
- บันทึกการชำระเงินและอื่น ๆ

ธนาคารเวลาของสหรัฐอเมริกา ได้ออกแบบ Community Weaver 3 (CW3) ใช้ได้ง่ายและสะดวก สมาชิกสามารถตั้งค่าและบันทึกการแลกเปลี่ยนข้อมูล ได้โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ ซึ่งหากต้องการใช้ซอฟต์แวร์นี้ ต้องลงชื่อสมัครใช้ข้อมูลและลงนามในข้อตกลง และจ่ายค่าธรรมเนียมเริ่มต้นที่ 79 ดอลลาร์ เป็นค่าบำรุงรักษา การรักษาความปลอดภัยและการสนับสนุนทางเทคนิค จากนั้นจะมีค่าธรรมเนียมรายปี

การดำเนินงานธนาคารเวลา สารระเนื่อหาเบื้องต้นในการดำเนินงานธนาคารเวลาคือ

วิธีการเข้าร่วมกับธนาคาร โดยทั่วไปการเข้าร่วมกับธนาคารเวลา มี 2 วิธี ได้แก่

เวลา

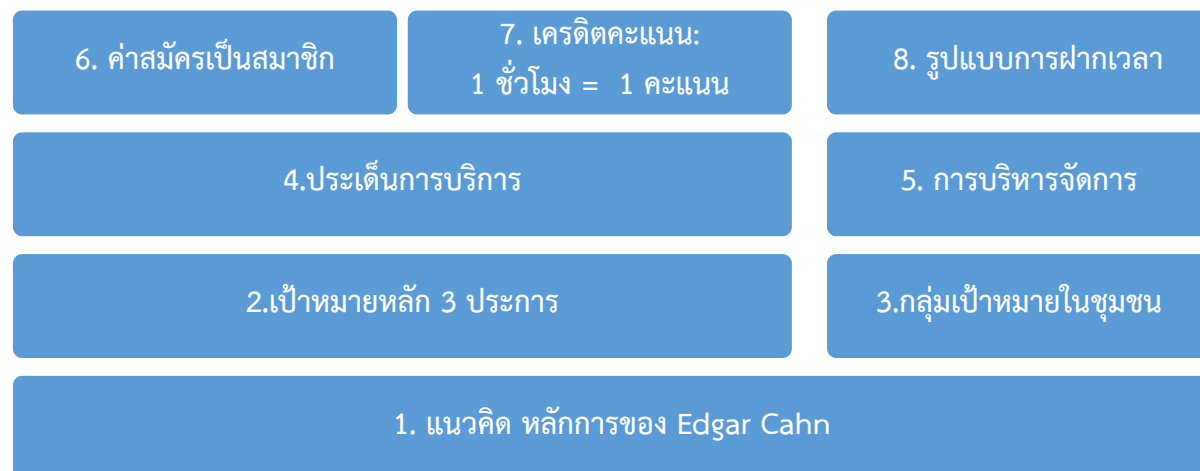
	<ul style="list-style-type: none"> ● สมัครเป็นสมาชิกรายบุคคลหรือองค์กรหรือโครงการ ณ ธนาคารเวลาในพื้นที่ หากในพื้นที่ไม่มีธนาคารเวลา หรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายสามารถดำเนินการในรูปแบบที่ 2 คือ ● ก่อตั้งธนาคารเวลาแห่งใหม่ โดยเริ่มจากเพื่อนบ้านช่วยเหลือเพื่อนบ้าน
จัดการปฐมนิเทศสมาชิกใหม่	การปฐมนิเทศสำคัญมาก เพราะเป็นการวางแนวทางการร่วมกิจกรรมอย่างเต็มรูปแบบ โดยสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูล จะเป็นรายบุคคล หรือกลุ่ม หรือพูดคุย แนะนำอย่างไม่เป็นทางการ หรือประชุมเต็มรูปแบบ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี
จัดทำคู่มือธนาคารเวลา	เป็นการเผยแพร่นโยบายและข้อมูล ข้อกำหนดการเป็นสมาชิก แนวทางการแลกเปลี่ยนเวลาในธนาคารเวลา บทบาทความเป็นผู้นำและอื่น ๆ คู่มือนี้จะเป็นเอกสาร คู่มือออนไลน์ หรือบรรจุในซอฟต์แวร์ที่ติดตั้ง แล้วแต่ธนาคารเวลาแต่ละแห่งเป็นผู้กำหนด
รูปแบบการให้บริการ	มุ่งเน้น “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีที่นำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง เช่น การดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน ปรับปรุงโรงเรียน การดูแลผู้ป่วยที่บ้านหลังจากรับการรักษาจากโรงพยาบาล ฯลฯ
การบันทึกข้อมูล	อาจใช้กระดาษบันทึกจำนวนเครดิตเวลาในธนาคารเวลา หรือใช้ซอฟต์แวร์เก็บข้อมูล โดยซอฟต์แวร์จะช่วยให้ติดตามผู้ที่ เป็นสมาชิกธนาคารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ประสบการณ์การดำเนินการ “ธนาคารเวลา” ในต่างประเทศ

จากการสืบค้น ทบทวนวรรณกรรมผ่านสื่อออนไลน์ ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2561 พบการนำเสนอข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานธนาคารเวลาในต่างประเทศ ที่นำมาประมวลแนวคิดหลักการ และกระบวนการพัฒนา “ธนาคารเวลา” ที่ดำเนินการในต่างประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 15 ประเทศ 16 พื้นที่ (โครงการธนาคารเวลา) ได้แก่ 1) ประเทศสหรัฐอเมริกา 2) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ 3) ประเทศสหราชอาณาจักร 4) ประเทศไอร์แลนด์ 5) ประเทศเดนมาร์ก 6) ประเทศแคนาดา : เมืองออตตาวา 7) ประเทศแคนาดา : เมืองโตรอนโต 8) ประเทศสเปน : เมืองบาร์เซโลนา 9) ประเทศนิวซีแลนด์ 10) ประเทศออสเตรเลีย 11) ประเทศอิสราเอล 12) ประเทศกัวเตมาลา 13) ประเทศเซเนกัล 14) ประเทศอินเดีย 15) ประเทศเกาหลีใต้ และ 16) ประเทศญี่ปุ่น

เมื่อคณะนักวิจัย ได้จัดทำหมวดหมู่เพื่อสะท้อนประสบการณ์การดำเนินงาน โดยประยุกต์การจัดหมวดหมู่ตามหลักการ แนวคิด เป้าหมายหลักตามที่ คาร์น ได้นำเสนอไว้ ก็วิธีการดำเนินงานของธนาคาร

เวลาของแต่ละพื้นที่ โดยในที่นี้ได้จัดหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์การดำเนินงานออกเป็น 12 ประเด็น ประกอบด้วย

สรุปการดำเนินงานในแต่ละหมวดหมู่ มีดังต่อไปนี้

1) แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn	การดำเนินงานธนาคารเวลาทั้ง 15 ประเทศ 16 พื้นที่ ได้ประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการของ Edgar Cahn ใช้ในการดำเนินงาน โดยยึดหลักการเพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน และภายใต้ค่านิยมหลัก 5 ประการ
2) เป้าหมายหลัก 3 ประการ	มี 14 ประเทศ (15 พื้นที่) ยกเว้นประเทศเซเนกัล ที่ไม่ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินงานภายใต้ เป้าหมายหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) ให้บริการประชาชนที่เป็นสมาชิก 3) สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชน
3) กลุ่มเป้าหมายในชุมชน	จัดหมวดหมู่ได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคนในชุมชน 2) กลุ่มคนในชุมชนและผู้สูงอายุ 3) กลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยมี 15 ประเทศ ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ช่วยเหลือ ดูแล ได้แก่ คนในพื้นที่ชุมชน มีเพียง ประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ ที่ระบุว่า นอกจากคนในชุมชนแล้ว ยังดูแลกลุ่มคนผู้สูงอายุด้วย และประเทศญี่ปุ่น ระบุคือ กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้พิการ
4) ประเด็นการบริการ	พบว่า มี 3 หมวดหมู่ คือ 1) ให้บริการทั่วไป ตามความต้องการการช่วยเหลือ (15 พื้นที่) และ 2) มีประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ระบุว่า นอกจากเป็นการบริการทั่วไปตามความต้องการแล้ว ยังมุ่งเน้นการบริการด้านสุขภาพด้วย 3) การบริการด้านการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ ซึ่งธนาคารเวลาในประเทศเซเนกัล ได้ระบุว่าเป็นการบริการประเภทนี้

5) การบริหารจัดการ

สามารถจัดหมวดหมู่ 6 ประการ ได้แก่

- การมีคณะกรรมการบริหาร: พบว่า มี 8 ประเทศ (9 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวาและ โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ที่ระบุว่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร
- การมีผู้ประสานงาน: พบว่า มี 12 ประเทศ (13 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อิสราเอล กัวเตมาลา เกาหลีใต้
- การบริหารจัดการผ่านระบบคอมพิวเตอร์ soft ware ต่าง ๆ: พบว่า มี 9 ประเทศ (10 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น
- การสื่อสาร เช่น การใช้ e-mail ฯลฯ : พบว่า มี 14 ประเทศ (15 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อิสราเอล กัวเตมาลา อินเดีย เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น
- การมีกองทุนสนับสนุน: พบว่า มี 9 ประเทศ (10 พื้นที่) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ เดนมาร์ก แคนาดา : ออตตาวา แคนาดา : โตรอนโต สเปน : บาร์เซโลนา นิวซีแลนด์ ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่น ระบุว่ามึรัฐบาลกลางเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงาน

6) การมีค่าสมัครเป็นสมาชิก

ประเทศสหรัฐอเมริกา และ สหราชอาณาจักร มีการกำหนดค่าสมัครการเป็นสมาชิกธนาคารเวลา

7) การกำหนดสัดส่วนเวลา
การให้บริการ

1 ชั่วโมง = 1 คะแนน

14 ประเทศ (15 พื้นที่) มีการแปลงเวลาการให้เวลาในสัดส่วน 1 ชั่วโมง= 1 คะแนน เช่นเดียวกับแนวคิดหลักการธนาคารเวลาของคาร์น มีเพียงประเทศเซเนกัล ที่ไม่ปรากฏการระบุข้อมูลในส่วนนี้

8) รูปแบบการฝากเวลา

14 ประเทศ (15พื้นที่) ฝากเวลาการให้บริการในรูปแบบ/การบริหารจัดการโดยธนาคารเวลาในพื้นที่ ส่วนประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ที่มีการฝากเวลาเข้าสู่บัญชีส่วนบุคคลในระบบประกันสังคม

2. การวิเคราะห์สถานการณ์การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย

ด้วยความประจักษ์ในสถานการณ์และข้อค้นพบของข้อมูลการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทย ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันมีผู้สูงอายุประมาณ 10.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ ข้อมูลในปี 2559 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปราะบาง โดยหนึ่งในสามของผู้สูงอายุ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน บุตรซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักมีสัดส่วนลดลง ร้อยละของผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มที่สูงขึ้น และอยู่ในภาวะที่พึ่งพิงประมาณ 4 แสนคน และใน 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด นั่นคือ ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super - aged society) ทั้งนี้ จะมีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงเพิ่มขึ้นเป็น 1.3 ล้านคน และมีผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมเพิ่มขึ้นเป็น 1.4 ล้านคน นอกจากนี้ยังพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเมืองและในชนบท มีความเหลื่อมล้ำ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้วยข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ อาทิ การเดินทาง การรับรู้ถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ย่อมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแล รักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และดูแลทั้งในด้านที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่จะเพิ่มระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ

กระแสความตื่นตัวเพื่อเตรียมการรองรับสังคมสูงวัยและผลกระทบที่จะตามมาเกิดขึ้นทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งมีมาตรการและการเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน บุคลากร และมีนโยบายในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ อาทิ การทำงานอย่างต่อเนื่อง การหารายได้เพิ่ม การออม พัฒนาระบบบำนาญของรัฐ การมีเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ การมีกองทุนผู้สูงอายุ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานดังกล่าว มุ่งเป้าไปสู่การดูแลกลุ่มผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายสำคัญ ในขณะที่หลายประเทศมีความพยายามพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมของทุกกลุ่มวัย เพื่อเตรียมการรองรับเมื่อต้องเผชิญกับภาวะสังคมสูงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก จึงนับเป็นประเทศแรกๆ ที่มีการตื่นตัว และนำรูปแบบ แนวคิดของ “ธนาคารเวลา” (Time Bank) ของ เอ็ดการ์ คาห์น (Edgar Cahn) มาปรับใช้ หลังจากนั้น ได้มีการแพร่ขยายไปสู่สหราชอาณาจักร (United Kingdom, UK) ปัจจุบันมีหน่วยธนาคารเวลากว่าหนึ่งร้อยแห่งในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์และเวลส์ โดยหลาย ๆ แห่ง ได้รับการสนับสนุนทุนจากรัฐบาลและองค์กรที่เป็นแม่ข่าย (umbrella organization) และอีกกว่า 40 ประเทศทั่วโลก

“ธนาคารเวลา” ความจำเป็น โอกาสและความเป็นไปได้ในการรองรับสังคมสูงวัย

ด้วยแนวคิดของการจัดการธนาคารเวลา เป็นแนวคิดที่ยึดหลักการ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” จึงสอดคล้องกับคุณลักษณะของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและ

กันพยายามที่มีทุกข์หรือประสบกับปัญหา อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาธนาคารเวลาให้ประสบกับความสำเร็จได้นั้น มีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ

- 1) ต้องเชื่อว่าทุกคนมีประสบการณ์ที่ดี ที่สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้
- 2) เปลี่ยนนิยามของคำว่า “งาน” ในความหมายปกตินั้นคือสิ่งที่ทำเพื่อแลกกับ “เงิน” แต่ผลตอบแทนที่ได้รับจากงานที่ทำในธนาคารเวลานั้นคือ “เวลา”
- 3) เปลี่ยนแนวคิดการช่วยเหลือจากการถาม เป็นการอาสา
- 4) มีเครือข่ายสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนและมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง
- 5) มีการเคารพซึ่งกันและกัน และการแลกเปลี่ยนต้องมีความเท่าเทียม โดยทุกการกระทำของการดูแล ช่วยเหลือ 1 ชั่วโมง = 1 เครดิตเวลา ของการฝากออมในธนาคารเวลา

ข้อกั่วงวลในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย

จากการทบทวนเอกสารและข้อคิดเห็นที่สะท้อนผ่านมุมมองของผู้ที่มีประสบการณ์การดำเนินโครงการจิตอาสาต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ต่างเล็งเห็นประโยชน์ของการประยุกต์ใช้แนวคิด “ธนาคารเวลา” มาปรับใช้เพื่อรองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย แต่กระนั้น ในหลากหลายมุมมอง ก็มีข้อกั่วงวลต่อการดำเนินงานธนาคารเวลาประเทศไทย กล่าวคือ

- 1) แนวคิดงานธนาคารเวลา เป็นแนวคิดจากต่างประเทศ จึงอาจมีบริบทที่แตกต่างจากบริบทสังคมไทย ซึ่งขณะนี้ ประเทศไทยยังมีความไม่ชัดเจนในการบริหารจัดการต่าง ๆ อาทิ
 - โครงสร้างการบริหารจัดการ และการมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
 - มาตรฐานการบริหารจัดการธนาคารเวลา
 - รูปแบบการจัดการข้อมูล การบริหารการออมและถอนเวลา รวมทั้งเงื่อนไขในการออมและการถอนเวลา
 - ระบบการรองรับในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและสังคมโดยรวม เป็นต้น
- 2) รูปแบบ กลไก ในการติดตาม กำกับการดำเนินงานธนาคารเวลาต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการสร้างหลักฐานสถิติเท็จ หรือใช้โอกาสในการช่วยเหลือโดยมีวัตถุประสงค์อื่นแอบแฝง และเป็นภัยต่อผู้รับบริการ
- 3) บริบทสังคมไทยมีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ค่านิยม ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่าง อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับ ไม่ไว้วางใจในการให้ผู้อื่นมาดูแลโดยไม่มีความรู้จกคุ้นเคย

ความจำเป็นในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย

อย่างไรก็ดี การขับเคลื่อนการก่อเกิดธนาคารเวลาให้เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อรองรับสังคมสูงวัยนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นความท้าทายต่อการเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย กล่าวคือ

- 1) ประเทศไทยต้องรับภาระด้านงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นในการลดภาระภาครัฐเรื่องงบประมาณ รวมทั้งภาคสังคม และประชาชนโดยรวม จากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในสังคมสูงวัย
- 2) การนำแนวคิดธนาคารเวลามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเป็นข้อดี ด้วยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมของการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นทุนเดิม
- 3) เป็นการเตรียมความพร้อมสังคมในการตระหนักในการเป็นสังคมสูงวัย และพัฒนาการเป็นจิตอาสาที่สามารถดูแลผู้สูงอายุ
- 4) เป็นการสร้างสังคมให้เข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยน แบ่งปัน และช่วยเหลือเกื้อกูล
- 5) เป็นการสร้างมาตรฐานความเท่าเทียม การเคารพซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อน และการออมเวลา

ความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย

ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการศึกษาและการแลกเปลี่ยนในเวทีต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยในประเทศไทย ดังกล่าวข้างต้น คณะนักวิจัย ได้นำข้อมูลจากการศึกษามาสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในรูปแบบของ SWOT Analysis ที่สะท้อนจุดแข็ง (strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภาวะคุกคาม (Threats) เพื่อนำไปสู่การวางแผนทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนา “ธนาคารเวลา” ให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ดังแผนภูมิที่ 21 และรายละเอียด ดังนี้

แผนภูมิที่ 21 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามการจัดทำธนาครเวลารองรับสังคมสูงวัย

จุดแข็ง

1) สังคมไทยเป็นสังคมเกื้อกูล ช่วยเหลือและมีจิตอาสา ซึ่งเป็นมาแต่ช้านาน ทั้งนี้ ข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศูนย์สาธารณสุขประโยชน์และประชาสังคม NIDA และมหาวิทยาลัย Johns Hopkins ได้จัดทำบัญชีองค์กรไม่แสวงหากำไรของประเทศไทย พบว่า มูลค่าการทำงานขององค์กรไม่แสวงหากำไรและอาสาสมัครในสังคมไทยในปี 2551 พบบัญชีมีมูลค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 1.6 ของ GDP (160,000 ล้านบาท) และข้อมูลของมูลนิธิการกุศลระหว่างประเทศ (Charities Aid Foundation-CAF) ที่ได้สำรวจและจัดอันดับ 153 ประเทศทั่วโลกเกี่ยวกับการกุศล ในปี 2554 ภายใต้พฤติกรรม 3 แบบ พบว่า ประเทศไทย จัดเป็นประเทศอันดับที่ 9 ที่มีกิจกรรมการกุศล โดยจัดเป็นอันดับ 1 ในเรื่องของบริจาคเงิน อันดับที่ 59 ในการช่วยเหลือคนแปลกหน้า อันดับที่ 86 ในการใช้เวลาในการเป็นอาสาสมัคร

2) ปัจจุบันมีโครงการที่ดำเนินการจิตอาสา และช่วยเหลือสังคมจำนวนมาก และครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย

3) มีกลุ่มจิตอาสาภายใต้โครงการ “เราทำความดีด้วยหัวใจ” กว่า 320,000 คน ดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจะขยายไปยังจังหวัดที่มีเขตพระราชฐาน และในทุกจังหวัดทั่วประเทศ

จุดอ่อน

- 1) ธนาคารเวลาเป็นแนวคิดใหม่ สังคมยังไม่รับรู้ จึงเกิดความไม่เข้าใจ และอาจนำไปสู่ข้อจำกัดในการสร้างการมีส่วนร่วม
- 2) การดำเนินงานโครงการจิตอาสา เป็นไปเพื่อการช่วยเหลือสังคม แต่ยังขาดรูปแบบการออมเวลารองรับยามสูงวัย
- 3) พฤติกรรมการกุศลด้านอื่น ๆ ของคนไทยยังพบว่า อยู่ในอันดับที่เป็นรองเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ดังการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) ได้ศึกษาและอธิบายภาพรวมของการมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์บางอย่าง ที่ส่งผลต่อการขาดจิตสาธารณะ คือ พฤติกรรมการไร้ระเบียบ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่ดูแลรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ โดยสาเหตุที่คนไทยในกลุ่มที่มีจิตสาธารณะน้อยมีอยู่ 3 ประการ คือ
 - การคิดแยกส่วนระหว่างส่วนตัวกับส่วนรวม
 - การยึดค่านิยมในระบบอุปถัมภ์รับความช่วยเหลือมากกว่าร่วมช่วยเหลือ
 - การทำดีแบบหวังผล เพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อส่วนรวม
- 4) การดำเนินงานโครงการจิตอาสา ที่มีแนวโน้มในการพัฒนาเป็นธนาคารเวลาในปัจจุบัน เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีมาตรฐาน ไม่มีรูปแบบ ไม่มีระบบรองรับการจัดตั้งธนาคารเวลา ทั้งในเชิงโครงสร้างหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ
- 5) ผู้ดำเนินงานจิตอาสามีความหลากหลาย และมีทักษะที่แตกต่างกัน ในขณะที่การให้บริการช่วยเหลือสังคมและผู้สูงวัยในบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้ทักษะการดูแลขั้นสูง อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการช่วยเหลือ

โอกาส

- 1) คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบายการพัฒนางานอาสาสมัคร เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 โดยใน ข้อ 8 ของปฏิญญาอาสาสมัครไทย กำหนดให้ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรธุรกิจ และองค์กรต่างๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ขององค์กรได้ ปฏิบัติงานอาสาสมัครที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติ โดยไม่ถือเป็นวันลา
- 2) มติคณะรัฐมนตรี เรื่องการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงอายุในด้านต่าง ๆ อาทิ การจ้างงานผู้สูงอายุ การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจการออมภาคบังคับสำหรับแรงงาน การบูรณาการระบบบำเหน็จบำนาญ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพและกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ นายกรัฐมนตรีได้เห็นชอบ ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตาม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในบริการภาคขนส่ง สำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและมาตรการภาษี เพื่อ

สนับสนุนการมีบุตร ให้กองทุนผู้สูงอายุมีอำนาจจัดเก็บเงินบำรุง กองทุนจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตใน ส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าสุราและยาสูบ

3) มีข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการ (ข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรีในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2558 วันที่ 29 ธันวาคม 2558 วันที่ 21 มิถุนายน 2559 วันที่ 2 สิงหาคม 2559 และวันที่ 16 มกราคม 2561)

4) รัฐบาลกำหนดให้ “สังคมสูงวัยเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ” และคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2561 กำหนดให้ธนาคารเวลาเป็น 1 ใน 10 ประเด็นเร่งด่วนด้านผู้สูงอายุ ปี 2561 – 2564 มีมาตรการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชมรม กลุ่ม ในชุมชนขับเคลื่อนให้เกิดการ ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบ “ธนาคารเวลา” โดยต้องมีการจัดทำระบบการจัดการ การจัดเก็บข้อมูลให้สอดคล้อง กับบริบทในเมืองและชุมชน

5) กระทรวง พม. ได้เริ่มกระบวนการส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุผ่านการดำเนินงานธนาคารเวลา เพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง และผู้ให้จะได้รับการตอบแทนตามเวลาที่สะสมไว้ โดยได้รับความ ร่วมมือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีพื้นที่ นำร่อง 44 พื้นที่

6) มีประสบการณ์การดำเนินงานจากต่างประเทศ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ทั้งแนวคิด หลักการ รูปแบบการบริหารจัดการ และระบบการจัดการข้อมูล ซอฟต์แวร์ต่าง ๆ

ภาวะคุกคาม

1) ความไม่ตระหนักของสังคมไทยในการเผชิญผลกระทบจากการเป็นสังคมสูงวัย หากคนใน สังคมไทย ยังไม่ตื่นตัว จะส่งผลต่อการเตรียมตัวรองรับสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไม่เพียงพอและส่งผลเป็น ข้อจำกัดในการขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารเวลา

2) การรับรู้ การยอมรับและความตระหนักในการออมเวลา เพื่อรองรับยามสูงวัยของคนไทย หากมี ข้อจำกัด ย่อมส่งผลต่อการจัดตั้งธนาคารเวลาดังกล่าวด้วยขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนคนไทย ที่จะร่วมเป็น สมาชิกอาสา และส่งผลต่อการดำเนินงานที่ยั่งยืน

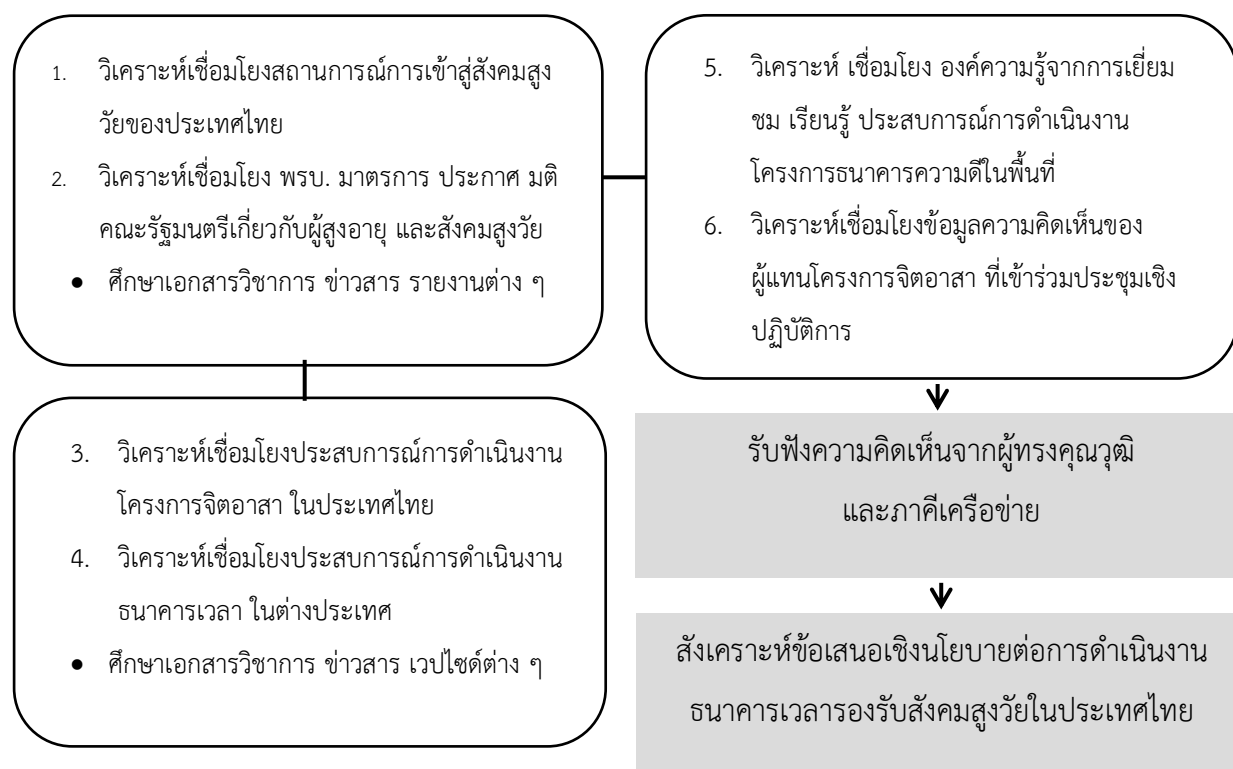
3) ความไม่ชัดเจนเชิงนโยบายรองรับการดำเนินงานธนาคารเวลาอย่างเป็นรูปธรรม จะส่งผลต่อการ ดำเนินงานธนาคารเวลา ที่ต้องการการสนับสนุนทั้งในด้านมาตรการ งบประมาณ หลักการ แนวคิด และ หน่วยงานรับผิดชอบในระดับส่วนกลางหรือระดับชาติ

4) การขาดระบบในการเชื่อมโยงข้อมูล และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ

5) การขาดระบบส่วนกลางในการติดตาม ปกป้องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้โอกาสในการ ช่วยเหลือตามแนวคิด “ธนาคารเวลา” เพื่อเก็บสถิติเวลาเท็จ หรือ การใช้โอกาสการช่วยเหลือเป็นการคุกคาม ด้านความปลอดภัยต่อผู้รับบริการ

3. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ความท้าทายจากข้อมูลและสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย และโอกาสในการพัฒนาธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สังคม หน่วยงานทุกภาคส่วนมีความตื่นตัวในการสร้างมาตรการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้สังคมสูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ และให้การดำเนินงานธนาคารเวลา เป็น 1 ใน 10 ของประเด็นเร่งด่วนของการดำเนินงาน รวมทั้งองค์ความรู้ประสบการณ์ในประเทศไทยที่มีโครงการดำเนินงานจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมอย่างหลากหลาย และองค์ความรู้ประสบการณ์จากต่างประเทศ ที่สะท้อน แนวคิด หลักการการดำเนินงานธนาคารเวลา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้ ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะนักวิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาธนาคารเวลา รองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย ภายใต้กระบวนการในการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

ข้อเสนอที่ 1 การเตรียมความพร้อมประชากรทุกกลุ่มวัย รับสถานการณ์สังคมสูงวัย

ด้วยการรับรู้ถึงสถานการณ์การเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยของประชาชนในประเทศไทย มีระดับการรับรู้และความตระหนักในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่แตกต่างกัน จึงอาจส่งผลต่อการยอมรับและเป็นแนวร่วมในการจัดตั้งและขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารเวลาของคนในสังคม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ประชากรทุกกลุ่มวัย รับรู้ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของการเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยของประเทศไทย และแนวคิดเกี่ยวกับธนาคารเวลา

- 1) กรมประชาสัมพันธ์ นำเสนอแนวคิดธนาคารเวลา พร้อมสร้างความตระหนักในการเตรียมความพร้อมของประชากร ในการเข้าสู่สังคมสูงวัย ผ่านการนำเสนอสื่อทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง
- 2) หน่วยงานทุกภาคส่วน อันได้แก่ กระทรวง พม. กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน รมรณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มวัยในการรับรู้ และเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ภาวะสูงวัย รวมทั้งมีความเข้าใจในแนวคิดธนาคารเวลา

หน่วยงานหลัก* หน่วยงานร่วม

กรมประชาสัมพันธ์ * กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน

ข้อเสนอที่ 2 ระดมพลังจิตอาสาในสังคมไทยดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย

ถึงแม้ธนาคารเวลาจะเป็นแนวคิดใหม่ และยังไม่มีหน่วยงาน/โครงการใดดำเนินงานตามแนวคิดหลักการของธนาคารเวลา แต่ทว่า ด้วยบริบทความเป็นคนไทย ที่มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือและมีการดำเนินงานโครงการจิตอาสาอย่างมาก โดยในปี 2554 ประเทศไทยได้ถูกจัดเป็นอันดับ 153 ประเทศทั่วโลก เกี่ยวกับการกุศล จัดเป็นอันดับ 1 ในเรื่องของบริจาคเงิน อันดับที่ 59 ในการช่วยเหลือคนแปลกหน้า อันดับที่ 86 ในการใช้เวลาในการเป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้ มีหน่วยงาน/โครงการที่ดำเนินการจิตอาสาภายใต้โครงการ “เราทำความดีด้วยหัวใจ” กว่า 320,000 คน และโครงการอื่น ๆ ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย ดังนั้น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะระดมพลังจิตอาสาให้เข้าเป็นสมาชิกธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยได้ โดยมีมาตรการดังนี้

- 1) กระทรวง พม. โดย กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม เป็นหน่วยงานหลัก ในการเชื่อมประสานหน่วยงานต่าง ๆ ศึกษา เชื่อมโยงและจัดทำฐานข้อมูลจิตอาสาในประเทศไทยในทุกภูมิภาค เพื่อสะท้อนทักษะ ความเชี่ยวชาญ ความต้องการเป็นแนวร่วมในการเป็นสมาชิกธนาคารเวลาในแต่ละพื้นที่

2) ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การช่วยเหลือสังคม และการเสริมพลังจิตอาสา เพื่อส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง ตามแนวคิดธนาคารเวลา

3) สร้างมาตรการจูงใจ ให้แนวร่วมจิตอาสาในสังคมไทย ร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย ตามมาตรการ หลักการ แนวคิดที่คณะกรรมการธนาคารเวลาชาติร่วมกันกำหนด โดยนำเสนอแบบอย่าง ที่สะท้อนความสำเร็จในการช่วยเหลือสังคม การเชิดชูเกียรติ และการได้รับผลตอบแทนในรูปแบบของเวลา

หน่วยงานหลัก* หน่วยงานร่วม

กระทรวง พม. โดย กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม*กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดท.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สภาการศึกษาไทย

ข้อเสนอที่ 3 ขับเคลื่อนการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย ให้เป็นรูปธรรม

ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการดำเนินงานบริหารจัดการ อันประกอบด้วยกลไกระดับหน่วยงานเชิงนโยบายและกลไกระดับพื้นที่ ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

ระดับนโยบาย

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ในฐานะหน่วยงานหลักดำเนินการบูรณาการความร่วมมือของกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวง พม. กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) กระทรวงการคลัง (กค.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดท.) กระทรวงพาณิชย์ (พณ.) กรมประชาสัมพันธ์ (กปส.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) **จัดตั้งกลไกกลางในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย** มีหน้าที่ในการติดตาม กำกับ และพิจารณาการสนับสนุนการดำเนินงานธนาคารเวลา

2) กลไกกลางในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ร่วมกันพิจารณาส่งเสริมให้เกิดการกำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการ การจัดการระบบข้อมูล การพัฒนาซอฟต์แวร์ การเชื่อมโยงข้อมูล การจัดทำแนวทาง คู่มือ ที่เป็นมาตรฐานกลางและพื้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทได้ รวมทั้งกระบวนการการเฝ้าระวัง การติดตาม การถอดบทเรียนการดำเนินงานของธนาคารเวลาในพื้นที่

หน่วยงานหลัก* หน่วยงานร่วม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)* กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) กระทรวงการคลัง (กค.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดท.) กระทรวงพาณิชย์ (พณ.) กรมประชาสัมพันธ์ (กปส.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

ระดับหน่วยงานและพื้นที่

3) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ร่วมกับศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 12 แห่ง เป็นกลไกขับเคลื่อนระดับจังหวัด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการทางวิชาการ ประสานงาน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ร่วมวางแผนการดำเนินงานธนาคารเวลาในพื้นที่ รวมทั้งหนุนเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และจัดกระบวนการในการติดตาม เสริมศักยภาพการดำเนินงานในพื้นที่ และการเชื่อมโยงข้อมูล รายงานต่าง ๆ เพื่อสะท้อนพัฒนาการรองรับสังคมสูงวัย

4) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ **จัดตั้งกลไกระดับพื้นที่** พัฒนาระบบการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธนาคารเวลา และดำเนินการพัฒนาแผนการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีความพร้อม ภายใต้การมีส่วนร่วมและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ รูปแบบการดำเนินงานใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามมาตรฐานของธนาคารชาติ แต่รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือตามหลักการ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” ให้เป็นไปตามบริบทพื้นที่

5) รูปแบบการจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่ ให้เป็นไปในลักษณะเครือข่ายสาขา ที่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

หน่วยงานหลัก* หน่วยงานร่วม

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)* ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 12 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สำนักงานเขต สถานศึกษา สถานพยาบาล ศาสนสถาน สถานีตำรวจ

ข้อเสนอที่ 4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดำเนินงาน “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย

ข้อมูลจากการศึกษาทบทวนสะท้อนถึงความจำเป็นในการสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายใต้ต่อองค์ประกอบอย่างน้อย 4Ms คือ Man บุคลากร Money งบประมาณในการสนับสนุนขั้นพื้นฐาน Materials วัสดุ อุปกรณ์ โปรแกรมต่าง ๆ และ Management กลไกการบริหารจัดการ โดยมีกระทรวง พม. เป็นหน่วยงานหลักในการประสานและบริหารจัดการให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ คือ

1) การกำหนดคุณสมบัติ มาตรฐานของบุคลากรประจำธนาคารเวลาในทุกระดับ อย่างน้อยประกอบด้วยผู้จัดการธนาคารเวลา ผู้ประสานงาน โดยเป็นบุคลากรที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในพื้นที่ และเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ประจำ

2) งบประมาณในการดำเนินงานธนาคารเวลา สามารถระดมการสนับสนุน และสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย โดยรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การบริจาค การมีแหล่งทุนสนับสนุน การคิดค่าสมัครสมาชิกธนาคารเวลา เป็นต้น

3) วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งสถานที่ในการจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ ทั้งนี้ ในส่วนของระบบการจัดการข้อมูล ซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ให้กระทรวง พม. ร่วมกับกระทรวง ดท. พิจารณาประยุกต์ใช้รูปแบบจากต่างประเทศ และหรือ พัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

4) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานส่วนกลาง และธนาคารเวลาในพื้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท แต่ทั้งนี้ กำหนดให้มีคณะกรรมการดำเนินงานในพื้นที่ อันประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานพื้นที่ ชุมชน องค์กร สถาบันการศึกษา จิตอาสาที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ ภาคีเครือข่าย ร่วมในการออกแบบการบริหารจัดการ กฎ กติกา ระเบียบ การประชาสัมพันธ์ การติดตาม การจัดเก็บและการเชื่อมโยงข้อมูล และการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อสะท้อนความสำเร็จของการรองรับสังคมสูงวัยด้วยการดำเนินงานตามแนวคิดธนาคารเวลา

หน่วยงานหลัก* หน่วยงานร่วม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)* กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงแรงงาน (รง.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดท.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

แผนภูมิที่ 22 การวิเคราะห์สถานการณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย

4. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

ด้วยสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน รวมทั้งข้อมูลจากการศึกษา การสำรวจความคิดเห็นและการสนทนากลุ่ม สะท้อนให้เห็นว่า มีการดำเนินงานของโครงการหลายโครงการที่มีลักษณะของการทำงานจิตอาสาพัฒนาสังคม อาทิ การทำโครงการธนาคารความดี การทำโครงการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ ฯลฯ และเป็นโครงการที่มีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอดเป็น “ธนาคารเวลา” รองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดหลักการของ คาร์น “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน” และมีการออมเวลาโดยมีการแปลงหน่วยของเวลาเป็นเครดิต คือ 1 ชั่วโมง=1 คะแนน ประกอบกับกระทรวง พม. และภาคีเครือข่าย ได้ขับเคลื่อนธนาคารเวลารองรับบริการผู้สูงอายุ โดยมีการลงนามความร่วมมือและขับเคลื่อนในพื้นที่นำร่อง 44 พื้นที่

คณะนักวิจัย เห็นว่า มีความเป็นไปได้ที่หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ดังกล่าวข้างต้น สามารถที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยศักยภาพตามบริบทของพื้นที่เป็นการนำร่อง และใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นบทเรียนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ในขณะที่ หน่วยงานระดับนโยบายกำลังขับเคลื่อนเตรียมความพร้อม ด้วยการพัฒนามาตรการ มาตรฐาน รวมทั้งการจัดวางระบบการบริหารจัดการเชิงนโยบาย ให้เอื้อต่อการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัยให้เป็นรูปธรรม คณะนักวิจัย จึงได้สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาจัดตั้งธนาคารเวลาสำหรับหน่วยงาน/โครงการต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน (แผนภูมิที่ 23) คือ

ขั้นตอนที่ 1 การจัดให้มีคณะทำงานเตรียมการจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่ โดยคณะทำงานควรประกอบด้วยกลุ่มคนจากหน่วยงานในพื้นที่ ที่มีความมุ่งมั่น และมีจิตอาสาในการช่วยเหลือสังคม ชุมชน ซึ่งคณะทำงานจะเป็นแกนนำในการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการบุกเบิกไปสู่การจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างการรับรู้ การยอมรับของสังคม ชุมชนในพื้นที่ คณะทำงานเตรียมการ ฯ ดำเนินการรณรงค์ทำความเข้าใจ และรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย และในพื้นที่ รวมทั้งเข้าใจในแนวคิด หลักการ การดำเนินงานธนาคารเวลา ผ่านรูปแบบการสื่อสาร และช่องทางสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 เตรียมความพร้อม สร้างความร่วมมือในพื้นที่ คณะทำงานเตรียมการ ฯ จัดกระบวนการเพื่อนำไปสู่การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาคม เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดตั้งธนาคารเวลา และร่วมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ตามบริบทของหน่วยงานและศักยภาพ ความพร้อมของแต่ละภาคส่วน รวมทั้งเป็นโอกาสในการสรรหา หรือเกิดแนวร่วมในการจัดตั้งคณะกรรมการธนาคารเวลาในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 4 สํารวจบริบท จัดทำฐานข้อมูล เป็นการศึกษาบริบทของพื้นที่ ทั้งในมิติกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการช่วยเหลือ ที่สะท้อนปัญหา ความต้องการในการช่วยเหลือและผู้ให้บริการช่วยเหลือที่เป็นจิตอาสา ที่บ่งบอกทักษะ ความสามารถ ความพร้อมในการเป็นผู้ให้บริการช่วยเหลือ ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยง ฐานข้อมูลระหว่างจิตอาสากับผู้รับบริการช่วยเหลือ และการจัดบริการของธนาคารเวลาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 5 จัดตั้งคณะกรรมการธนาคารเวลา ซึ่งควรประกอบด้วยหน่วยงาน บุคคลในพื้นที่เพื่อ เป็นกลไกในการบริหารจัดการ สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- กำหนดรูปแบบการดำเนินงานบริการโดยยึดหลักการ “เพื่อนบ้านช่วยเพื่อนบ้าน”
- กำหนดโครงสร้างการบริหารงานของธนาคารเวลา และจัดหาบุคลากรดำเนินงานในลักษณะเต็มเวลา ซึ่งอย่างน้อยได้แก่ ผู้จัดการธนาคาร และ ผู้ประสานงาน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีจิตอาสา มีความมุ่งมั่น เข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในพื้นที่
- กำหนดกติกาการเข้าเป็นสมาชิก การฝากและถอนเวลา โดยกำหนดการแลกเปลี่ยนหน่วยเวลา 1 ชั่วโมงการบริการ = 1 คะแนน รวมทั้งกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเฝ้าระวังผลกระทบเชิงลบ เช่น ความปลอดภัยผู้รับบริการ การออมเวลาเท็จ ฯลฯ เป็นต้น
- อำนวยความสะดวกให้เกิดการจัดหาซอฟต์แวร์เพื่อใช้ในการจัดการข้อมูล ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ การประสานใช้ซอฟต์แวร์ของต่างประเทศ การจัดสร้างขึ้นโดยประยุกต์จากธนาคารเวลาชาติ และหรือ ใช้รูปแบบของธนาคารชาติที่ได้พัฒนาขึ้น
- พัฒนากลไกในการติดตาม ถอดบทเรียน และรายงานผลการดำเนินงานตามระดับของธนาคารเวลา เพื่อนำไปสู่การรายงานผลต่อคณะกรรมการธนาคารเวลาระดับชาติ

ขั้นตอนที่ 6 จัดตั้งธนาคารเวลา เมื่อมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่พร้อมสำหรับการจัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่ จึงควรมีการกำหนดสถานที่ตั้งของธนาคาร ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ร่วมในการก่อตั้ง และบูรณาการการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานในพื้นที่ที่เหมาะสม และมีการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้จากการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน การบริจาค หรือการรับสมัครสมาชิกที่เข้าร่วมในธนาคารเวลา

ขั้นตอนที่ 7 เปิดรับสมัครสมาชิกและดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคม

- การเปิดรับสมัครสมาชิกธนาคารเวลา สามารถเปิดรับผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการประสานไปยังกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ เพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิก
- มีขั้นตอนของการปฐมนิเทศ เพื่อเข้าใจ รับรู้ กฎ กติกา มาตรการต่าง ๆ ในการช่วยเหลือผู้รับบริการ

- จัดกิจกรรมการช่วยเหลือ ในรูปแบบเพื่อนบ้านช่วยเพื่อน มีกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มวัย หรือกลุ่มที่มีความต้องการการช่วยเหลือตามบริบทพื้นที่ ด้วยการเชื่อมโยงทักษะ ความพร้อมของจิตอาสา ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

- มีการจัดเก็บเวลา ฝาก-ถอนเวลาการให้บริการ โดยการฝาก 1 ชั่วโมงของการดำเนินกิจกรรม = 1 คะแนน

- ทั้งนี้ ในกรณีการถอนเวลา ให้ดำเนินการตามมาตรฐานที่คณะกรรมการพื้นที่ร่วมกันกำหนด อาทิ จำนวนเริ่มต้นของการถอนเวลา หรือจำนวนการถอนเวลาที่จำเป็นต้องมีจำนวนคงเหลือในธนาคารเวลา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 8 เสริมพลังจิตอาสา ธนาคารเวลาในพื้นที่ดำเนินการเสริมทักษะจิตอาสาให้มีศักยภาพเพิ่มเติม และสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของผู้รับบริการในพื้นที่ โดยมีการจัดการอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มจิตอาสาด้วยกัน และกลุ่มจิตอาสา กับกลุ่มผู้รับบริการ ซึ่งมีเพียงเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพและทักษะ ยังนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่เข้มแข็งต่อไปได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 9 ถอดบทเรียน ติดตาม ประเมินผลแบบเสริมพลัง ธนาคารเวลาในพื้นที่จัดกระบวนการถอดบทเรียนการดำเนินงานร่วมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงาน และเป็นการติดตามประเมินผลในรูปแบบของการเสริมพลังซึ่งกันและกัน เป็นวงจรของการเรียนรู้ และการวางแผนการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 10 สังเคราะห์บทเรียน รายงานผลการดำเนินงาน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการถอดบทเรียน การติดตาม ประเมินผล โดยสังเคราะห์บทเรียนที่ได้ พร้อมรายงานผลการดำเนินงานไปยังธนาคารสาขาในแต่ละระดับ อาทิ ระดับชุมชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ

10 ขั้นตอนเชิงปฏิบัติการ จัดตั้งธนาคารเวลาในพื้นที่

แผนภูมิที่ 23 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการต่อการดำเนินงานธนาคารเวลารองรับสังคมสูงวัย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561, 17 พฤษภาคม). การประชุม
หารือแนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลา. (เอกสารอัดสำเนา)
- “.....”. (2561, 6 มิถุนายน). เอกสารประกอบการประชุมแนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลา.
(เอกสารอัดสำเนา)
- “.....”. (2561). มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมผู้สูงอายุ 6 Sustainable 4
Change. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/th1539325686-137_0.pdf
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). อาสาสมัคร ปฏิญญาอาสาสมัครไทย. สืบค้น
เมื่อ 24 สิงหาคม 2561 จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=1339/
- “.....”. (2561). รายงานสถานการณ์ทางสังคมประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: ทูเกเตอร์ เอ็ดดูเทน
เมนท์.
- กองทุนเวลาเพื่อสังคม. (2558). You can help lots of people by donating little. สืบค้นเมื่อ 10
สิงหาคม 2561 จาก <http://timebanksociety.org/causes/>
- กองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. (2560). งานธนาคารความดี. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม
2561 จาก http://snk.crru.ac.th/snkwebsite/?page_id=5058/
- กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2558). ประมวลมติ
คณะรัฐมนตรี เรื่องการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงอายุของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์
โอชา. สืบค้นเมื่อ มกราคม 2561 จาก http://www.soc.go.th/acrobat/aging_society.pdf
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). แนวทางสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย (Test). สืบค้นเมื่อ
5 กันยายน 2561 จาก <http://timebanksociety.org/2015/04/03/hendrerit-pellentesque-pellentesque-sed-ultrices-arcu-2>
- ครบรอบ 10 ปี ธนาคารความดีตำบลห้วยม้ง. (18 มกราคม 2561). ใจดีจัดให้. สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2561
จาก <http://www.jadhaimedia.com/ครบ10ปีธนาคารความดี>
- โครงการธนาคารความดี ตำบลเชิงดอย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.
สืบค้นเมื่อ. วันที่ 26 กันยายน 2561 จาก
http://www.cheongdoi.go.th/img_update/download/61_1_Bank%20Project.pdf/
- เครือข่ายจิตอาสา. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.volunteerspirit.org/>

งาน Kick Off การให้เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และการขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย. (2561, 15 สิงหาคม) (คำกล่าวรายงาน). (เอกสารอัดสำเนา)

จิตอาสาพลังแผ่นดิน. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.palangpandin.com/> เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2561, 15 พฤษภาคม). ธนาคารเวลา กับสังคมสูงวัยของไทย. นสพ.โคราชคนอีสาน. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2561 จาก <http://koratdaily.com/blog.php?id=7873>

ขงจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติ. (2561). ไทยโพสต์. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2561 จาก <https://www.ryt9.com/s/tpd/2842505/>

ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2561 จาก http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_0002.PDF

ชุมชนเข้มแข็งกับการรองรับสังคมผู้สูงอายุ. (2561, 7 มิถุนายน). เอกสารประกอบการประชุมสานใจสานพลัง ภาคีสันับสนุนปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง ครั้งที่ 2/2561 ว่าด้วยเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็งกับการรองรับสังคมสูงวัย” (เอกสารอัดสำเนา)

ชินชัย ชี้เจริญ. (2559). จิตอาสาภายใต้การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่เวทีประชาคมอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2561 จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/1329/1964.pdf

‘ธนาคารความดี’ ตำบลหนองสาหร่าย ใช้ความดีกู้เงินแสน ส่งเสริม ‘ชาวนาอัจฉริยะ’ ใช้เทคโนโลยีใหม่ช่วยลดต้นทุน. (1 สิงหาคม 2561). ไทยโพสต์ออนไลน์, สืบค้น 20 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/14527>

ธนาคารจิตอาสา. (ม.ป.ป.). ธนาคารจิตอาสา ปันเวลาแฮร์ความสุข มาช่วยกันสร้างสรรค์สังคมของเรา ผ่านการฝากเวลา เพื่อปฏิบัติภารกิจจิตอาสา. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.jitarsabank.com/home/>

บ้านจิตอาสา. (ม.ป.ป.). จิตอาสาสมุดเพื่อน้อง. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2561 จาก <http://paperranger.org/>

ปัทมา ว่าพัฒนางค์, ปราโมทย์ประสาทกุล และสุรีย์พร พันพืง. (บรรณาธิการ). (2556). การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583. สืบค้นจาก www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-409.pdf

ประชาชนจากทุกภาคส่วนไปสมัครเป็นจิตอาสาในโครงการ จิตอาสา เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ เป็นจำนวนมาก. (2561, 29 สิงหาคม). CH7NEWS. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2561 จาก <http://news.ch7.com/detail/301105/>

ประสานพลังชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาพื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ตำบลหนองสาหร่าย
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. (23 ตุลาคม 2555). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2561 จาก
<http://www.codi.or.th/index.php/2009-09-04-04-47-5215/history/9-2009-09-04-07-06-39?pop=1&tmpl=component>

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2550). **คนห้าแผ่นดิน: ประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต**. ประชากรศาสตร์และการพัฒนา,
28(2) จาก<http://www.popterms.mahidol.ac.th/newsletter/showarticle.php?articleid=62>
“.....”. (บรรณาธิการ). (2560). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559**. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.
2559. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เปิดแนวคิด”ธนาคารเวลา” รองรับผู้สูงอายุ. (30 ตุลาคม 2561). มติชนออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน
2561จาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_904072

โปรแกรมประยุกต์ธนาคารความดี. (2558, 26 มกราคม). สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2561จาก
<http://cpt85.blogspot.com/>

มูลนิธิกระจกเงา. (ม.ป.ป.). **สร้างคน สร้างนวัตกรรม สร้างการเปลี่ยนแปลง**. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน
2561 จาก <http://www.mirror.or.th/>

มูลนิธิขาเทียม. (2560). **สถานที่ให้บริการขาเทียม**. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2561จาก
<https://www.prosthesesfoundation.or.th/th/service/301/>

มูลนิธิบ้านสงเคราะห์สัตว์พิการ. (2560). สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2561จาก <http://home4animals.org//>

มูลนิธิมันพัฒนา. (2559). **โครงการที่เกิดจากศาสตร์ของพระราชา**. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2561 จาก
<http://www.tsdf.or.th/th/royally-initiated-projects/>
“.....”. (2560). **โครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ”** (พ.ศ. 2560). สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม
2561 จาก shorturl.at/mnALP/

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2552). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551**. สืบค้นเมื่อ 20
สิงหาคม 2561จาก <http://thaitgri.org/?p=36158>

มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ. (2559, 19 พฤศจิกายน). ข่าวกระทรวงการคลัง สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน
2561จาก http://www.mof.go.th/home/news_current.html/

ยูเอ็นเผยประชากรโลกใกล้แตะหมื่นล้านคนในอีก 33 ปี อินเดียจ่อแซงจีนขึ้นอันดับ1. (2560, 22
มิถุนายน). มติชนออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2561
จาก https://www.matichon.co.th/foreign/news_587481

รศรินทร์ เกรย์, อมรรักษ์ บุนนาค และเรวดี สุวรรณพเก้า. (2551). **พัฒนาการ การจัดทำทะเบียนราษฎร
และสำมะโนประชากรในประเทศไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล

รศรินทร์ เกรย์และคณะ. (2556). **มนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริราชเพื่อสังคม. (2559). **งานอาสาสมัคร**. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.si.mahidol.ac.th/th/division/csr/volunteersiriraj/news.asp?fil=new/>

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). **ประชากรผู้สูงอายุอาเซียน** เอกสารประมวลด้านสถิติสังคม. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2561 จาก http://pathumthani.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20170707092742_1.Pdf

ศูนย์บริการสาธารณสุขและกลุ่มจิตอาสาที่คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์. (2560). **ความเป็นมาของจิตอาสาในประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2561 จาก <http://ctif2013.org/>

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2561, 25 มกราคม). **ทีดีอาร์ไอ เผยผลประมาณค่าใช้จ่ายสาธารณสุขด้านสุขภาพของไทยตามหลัก OECD อีก 15 ปี อาจสูงเกิน 1.4 ล้านล้านบาท**. สืบค้น เมื่อ 31 ตุลาคม 2561 จาก <https://tdri.or.th/2018/01/healthexpenditure15yrs/>

สภากาชาดไทย. (ม.ป.ป.). **อาสาสมัครสภากาชาดไทย**. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2561 จาก <https://www.redcross.or.th/volunteer/>

สมหวัง! ด.ญ.ได้จักรยานขี่ไป ร.ร. เป็นของขวัญวันเกิด. (2558, 9 มกราคม). ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.thairath.co.th/content/473818>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). **การคาดประมาณประชากรประเทศไทย พ.ศ.2553-2583**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/Documents/การคาดประมาณ%20e-book.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/elderlyworkFullReport57-1.pdf>

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). **การขยายอายุเกษียณราชการกับระบบราชการไทย**. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.parliament.go.th/library/>

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ [สทส.], สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (2555). **โครงการวิจัยการประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุ และแหล่งที่มาของเงิน**.

องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.khuangpao.go.th/content.php?cid=20150609132507Chuhtuw/>

Nannii. (2561, 31 ตุลาคม). **“จิตอาสา” เปิดโลกกว้างด้วยการแบ่งปัน**. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน จาก <http://www.painaidii.com/diary/diary-detail/000023/lang/th/> 2561

Sorasak. (2559). **โครงการจิตอาสา "เราทำความ ดี ด้วยหัวใจ"**. สืบค้นเมื่อ สืบค้น 7 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.brh.thaigov.net/webboard/index.php?topic=55.0/>

ภาษาอังกฤษ

- A bank that lends time. (2017, June 10). **DECCAN Chronicle**. Retrieved from <https://www.deccanchronicle.com/lifestyle/viral-and-trending/100617/a-bank-that-lends-time.html>
- Directory of TimeBanks**. (n.d.). Retrieved from <https://community.timebanks.org/>
- hOUR Timebank-Ireland. (2018).
- Kerry, M. (2018). **History of the international timebank movement**. Retrieved from <https://www.archcare.org/community-resources/timebank/history-timebank-movement>
- Lewin, K. (1946). **Action research and minority problems**. *Journal of Social Issues*, 2, 34-46. Retrieved from <https://sci-hub.tw/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>
- Minister hails Japan care scheme. (2010, October 30). **BBC News**. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-11657006/>
- Project Lyttelton. (n.d.). **Lyttelton Harbour Timebank**. Retrieved from <https://www.lyttelton.net.nz/timebank>
- Social Planning Council of Ottawa**. (n.d.). Retrieved from <https://www.spcottawa.on.ca/>
- St. James Town Community Co-op. (2018).
- St. James Town Community Co-up. (2018). **The UpLIFT time bank: A web-based economic system that facilitates the exchange of goods and services using time as currency instead of dollars**. Retrieved from <http://stjamestowncoop.org/portfolio-item/uplift/>
- St. James Town L.E.A.D Project. (2006). **Community report on economic social and cultural human rights**. Retrieved from <http://www.lift.to/community-report-on-economic-social-and-cultural-human-rights-a-report-by-the-st-james-town-l-e-a-d-project/>
- The Swiss "time bank" pension, is really great !**. (2017, September 6). china news. Retrieved from <http://www.chinaingood.com/wn/22/bbndend.html>
- Thoele, Alexander. (2012, March 4). **Swiss city set to launch elderly care “bank”**. Swiss news, Retrieved from <https://www.swissinfo.ch/eng/swiss-city-set-to-launch-elderly-care--bank-/32209234>
- TimeBank Aotearoa New Zealand**. (2018). Retrieved from <http://timebanks.nz>
- Timebank DK**. (n.d.). Retrieved from <http://timebank.dk/english/>

- TimeBanks USA. (n.d.). **About timebanks**. Retrieved from <https://timebanks.org/timebanksusa/>
- Timebanking UK. (2015). **About TBUK**. Retrieved from <http://www.timebanking.org/about-tbuk/>
- Timebanks korea. (n.d.). **TimeBank directory**. Retrieved from <https://community.timebanks.org/timebanks/timebankskorea>
- TimeBank TLV**. (n.d.). Retrieved from <https://tlv.timebanks.org/>
- TimeBanks Action Hub. (n.d.). **Alticultura**. Retrieved from <https://actionhub.timebanks.org/timebanks/alticultura>
- Time Banking Is More Than Money for Women in Senegal. (2011, October). **Smartlessons**. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/10431/652800BRI0IFC000Banking0Angana0Shah.pdf?sequence=1/>
- TimeBank: Project Bunbury**. (n.d.). Retrieved from <https://community.timebanks.org/timebanks/project-bunbury>
- World Health Organization [WHO]. (2002). **Proposal working definition of an older person in Africa for the MDS Project**. Retrieved from <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>